

A NYUGAT-DUNÁNTÚLI RÉGIÓ TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAMJA

PHARE CBC HU 99701-01-01 L001 SZ. MUNKA

GYŐR, 2001. MÁRCIUS

TARTALOMJEGYZÉK

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	IX
A PROGRAM KIDOLGOZÁSÁNAK FOLYAMATA	IX
A PROGRAM TARTALMA	XI
A PRIORITÁSOK ÉS AZ INTÉZKEDÉSEK SZERKEZETE	XV
A PROGRAM MEGVALÓSÍTÁSA	XVI
ELŐSZÓ	3
ELŐZMÉNYEK, A PROJEKT HÁTTÉR FELTÉTELEI	3
VÁLTOZÁSOK A TERVEZÉSI KÖRNYEZETBEN	10
1. BEVEZETÉS	12
A PROGRAMKÉSZÍTÉS CÉLJA	12
2. A STRATÉGIAI ÉS REGIONÁLIS KERETEK	14
2.1. NYUGAT-DUNÁNTÚL AZ ÁLTALÁNOS TÁRSADALMI-GAZDASÁGI ÉS INTÉZMÉNYI FEJLŐDÉSI TRENDEK TÜKRÉBEN	14
2.2. STRATÉGIAI POLITIKAI KERETEK: EURÓPAI UNIÓ, NEMZETI ÉS REGIONÁLIS KONCEPCIÓK	15
2.2.1. EU szintű politikai keretek	15
2.2.2. Nemzeti szintű politikai keretek	23
2.2.3. Regionális szintű politikai keretek	27
2.2.4. A korábbi fejlesztési szándékok megvalósulását célzó beavatkozások értékelése a Nyugat- dunántúli régióban	30
2.3. A RÉGIÓ BEMUTATÁSA ÉS ELEMZÉSE	42
2.3.1. Fő sajátosságok.....	42
2.3.2. Fő erősségek.....	53
2.3.3. Fő gyengeségek	57
2.3.4. Fő lehetőségek.....	63
2.3.5. Fő veszélyek.....	64
3. A NYUGAT-DUNÁNTÚL STRATÉGIAI PROGRAMJA: JÖVŐKÉP, CÉLKITŰZÉSEK, PRIORITÁSOK	66
3.1. A RÉGIÓ „JÖVŐKÉPE”	66
3.1.1. A „Jövőkép”	67
3.1.2. A stratégia elvei.....	68
3.1.3. Stratégiai célok és prioritások	68
3.2. STRATÉGIAI PROGRAMOK (PRIORITÁSOK)	72
3.2.1. 1. Prioritás: Humánerőforrás fejlesztés	72
3.2.2. 2. Prioritás: Vállalkozás és technológiai innováció	74
3.2.3. 3. Prioritás: Régióépítés	76
3.2.4. 4. Prioritás: Életminőség javítása	79
4. A NYUGAT-DUNÁNTÚL OPERATÍV PROGRAMJA: INTÉZKEDÉSEK	82

A NYUGAT-DUNÁNTÚLI RÉGIÓ TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAMJA - VÉGLEGES VÁLTOZAT

4.1. 1. PRIORITÁS: HUMÁNERŐFORRÁS FEJLESZTÉS.....	84
4.1.1. P1/I1. „Kútfő” – az innovatív közösségi kezdeményezésekért.....	84
4.1.2. P1/I2. „Esély” – a munkaerőpiac fejlesztésért.....	86
4.1.3. P1/I3. „Szikra” – a kutatás-fejlesztési és a felsőoktatási kapacitás növelése.....	89
4.2. 2. PRIORITÁS: VÁLLALKOZÁSI- ÉS TECHNOLÓGIAI INNOVÁCIÓ.....	93
4.2.1. P2/I1. „Vállalkozási útjelző” – tanácsadás növekedni képes vállalkozások számára.....	93
4.2.2. P2/I2. „Vállalkozási tőke” – Innovációs Befektetési Program.....	95
4.2.3. P2/I3. „Vállalkozási infrastruktúra” – A vállalkozásokat és a technológiai innovációt támogató létesítmények fejlesztése.....	97
4.2.4. P2/I4. „Kilátó” – A kiemelt turisztikai vonzerők fejlesztése.....	101
4.3. 3. PRIORITÁS: RÉGIÓÉPÍTÉS.....	103
4.3.1. P3/I1. „Elérhetőség” – a közlekedési infrastruktúra fejlesztéséért.....	103
4.3.2. P3/I2. Integrált vidékfejlesztés.....	107
4.3.3. P3/I3. „Intelligens régió” – A területfejlesztés helyi/kistérségi intézményrendszerének fejlesztése.....	111
4.3.4. P3/I4. „Kézfogás” – a régióhatáron átnyúló együttműködésért.....	117
4.4. 4. PRIORITÁS: ÉLETMINŐSÉG JAVÍTÁSA.....	120
4.4.1. P4/I1.: „Életterünk” –környezetgazdálkodási innovációs program.....	120
4.4.2. P4/I2.: „Háló” – egészségügyi és szociális program.....	124
4.4.3. P4/I3.: „Örökségünk” – a kulturális örökség és az épített környezet védelme.....	128
4.5. Átfogó intézkedés: tervezés és programozás.....	131
5. MEGVALÓSÍTÁS.....	134
5.1. PÉNZÜGYI ERŐFORRÁSOK.....	134
5.1.1. Az első szakasz.....	134
5.1.2. A második szakasz.....	137
5.2. A MEGVALÓSÍTÁS SZERKEZETE ÉS FOLYAMATA.....	137
5.2.1. Monitoring és értékelés.....	142
5.3. PROMÓCIÓS STRATÉGIA.....	143
5.3.1. A program nyilvánossága – regionális nyilvánosság.....	143
5.3.2. Regionális marketing.....	144
5.4. A NYUGAT-DUNÁNTÚLI RÉGIÓ TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAM EX-ANTE ÉRTÉKELÉSE.....	146
5.4.1. Általános megjegyzések.....	146
5.4.2. Az Ex-ante értékelés speciális elemei.....	147
5.4.3. A célok és egyenlőtlenségek számszerűsítése.....	155
5.4.4. A várható gazdasági-társadalmi hatások értékelése és a politikai és pénzügyi források allokációjának indoklása.....	156
5.4.5. A megvalósítás és a monitoring minősége.....	156

ÁBRAJEGYZÉK

- 1/a. ábra A területfejlesztés szempontjából kedvezményezett térségek és települések a Nyugat-dunántúli régióban, 1996-2000
- 1/b. ábra A TEKI-ben részesült települések a Nyugat-dunántúli régióban, 1996-2000
- 1/c. ábra A TFC-ben részesült települések a Nyugat-dunántúli régióban, 1996-2000
- 1/d. ábra A CÉDE-ben részesült települések a Nyugat-dunántúli régióban, 1996-2000
2. ábra A Nyugat-dunántúli régió részvétele a nemzetközi multiregionális együttműködésekben
3. ábra A Nyugat-dunántúli régió néhány jellemzője az EU országok átlagában
4. ábra A Nyugat-dunántúli régió statisztikai kistérségei
5. ábra Egy lakosra jutó GDP, 1994, 1998
6. ábra A Nyugat-Dunántúl természetközeli élőhelyei és zöldfolyosó hálózata
7. ábra Öregségi index a régióban, 1998
- 8/a. ábra Az egy lakosra jutó személyi jövedelemadó változása, 1990-98
- 8/b. ábra Az egy lakosra jutó személyi jövedelemadó, 1990
- 8/c. ábra Az egy lakosra jutó személyi jövedelemadó, 1998
9. ábra SWOT elemzés összefoglalása
10. ábra A Nyugat-dunántúli régió jövőképe
11. ábra A területfejlesztési program szerkezete és célrendszere
12. ábra A területfejlesztési program stratégiai- és operatív programrendszere
- 13/a. ábra A kutatás–fejlesztésben dolgozók létszáma és aránya az összes alkalmazotthoz viszonyítva, 1998
- 13/b. ábra A kutatás–fejlesztési ráfordítások összege és aránya a GDP-ből, 1998
14. ábra A termelő infrastruktúra innovációt segítő elemei
- 15/a. ábra A Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési társulásai
- 15/b. ábra SAPARD kistérségek a Nyugat-dunántúli régióban
16. ábra A Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési program szervezeti felépítése

TÁBLÁZATJEGYZÉK

1. táblázat Az egy főre jutó GDP az EU átlag százalékában régióként vásárlóerő-paritáson, 1998, %
2. táblázat A Phare CBC program pénzügyi keretei, 1995-99
3. táblázat A területfejlesztési támogatások feltételrendszerének főbb mutatói a Nyugat-dunántúli régióban, 1997
4. táblázat A megyei területfejlesztési tanácsok rendelkezésére álló támogatási keretösszeg a Nyugat-dunántúli régióban, 1996-99, folyóáron, millió Ft
5. táblázat A megyei területfejlesztési tanácsok által megítélt támogatások szerződés szerinti összege a Nyugat-dunántúli régióban, 1996-99, folyóáron, millió Ft
6. táblázat A támogatásban részesült beruházások aránya a gazdasági szervezetek összes beruházásához képest a Nyugat-dunántúli régióban, 1996-99, %
7. táblázat A Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács által megítélt támogatások a Győr-Moson-Sopron megyei területfejlesztési koncepcióban megfogalmazott programok szerint, 1996-99, folyóáron
8. táblázat A Vas Megyei Területfejlesztési Tanács által megítélt támogatások a Vas megyei területfejlesztési koncepcióban megfogalmazott programok szerint, 1996-99, folyóáron
9. táblázat A Zala Megyei Területfejlesztési Tanács által megítélt támogatások a Zala megyei területfejlesztési koncepcióban megfogalmazott programok szerint, 1996-99, folyóáron
10. táblázat A Nyugat-Dunántúl néhány társadalmi és gazdasági jellemzője, 1999
11. táblázat A regionális területfejlesztési program indikatív forrástérképe
12. táblázat A regionális területfejlesztési program indikatív forrásösszetétele 2000-2003
13. táblázat A Phare 2000 programon kívüli régiók forrásai

KERETES ÍRÁSOK

1. keretes írás A hazai és az EU-s program elvek összehangolása
2. keretes írás A környezetvédelmi jogharmonizációról
3. keretes írás A megyei és a regionális szintű területfejlesztési programok kapcsolata
4. keretes írás A versenyképesség fogalma
5. keretes írás Nők és férfiak közötti esélyegyenlőség az Európai Unióban és Magyarországon

MELLÉKLETEK

- 1. melléklet* 22/2000. (VI. 26) NYDRFT határozat a Regionális Fejlesztési Program Egyeztetési Változatról
- 2. melléklet* Országos Ágazatfejlesztési Tervek
- 3. melléklet* Az Előzetes Nemzeti Fejlesztési Terv tervezési folyamata
- 4. melléklet* Magyarország nyugati határmenti régiójának komplex területfejlesztési koncepciója
- 5. melléklet* A Területfejlesztési Program kidolgozása során figyelembe vett további stratégiai anyagok
- 6. melléklet* Fenntartható Közlekedési Infrastruktúra és Intermodális Közlekedési Koncepció Észak Közép-Európa számára - Sustrain
- 7. melléklet* A Nyugat-dunántúli régió Gazdasági és Közlekedési Tengelyének Területfejlesztési Programja
- 8. melléklet* A megyei területfejlesztési koncepciók összefoglalása
- 9. melléklet* A Nyugat-Dunántúl komplex területfejlesztési koncepciója és a Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési programja
- 10. melléklet* Az Előzetes Nemzeti Fejlesztési Terv és a Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési programja
- 11. melléklet* A Széchenyi Terv és a Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési programja
- 12. melléklet* A regionális területfejlesztési program megvalósításához tervezett EU támogatások
- 13. melléklet* Elérhetőség javítása - Közlekedési infrastruktúra fejlesztése
- 14. melléklet* Magyar-osztrák Phare CBC (Multi-indikatív program 2000-2006)
- 15. melléklet* Magyar-osztrák-szlovák hármashatár stratégia (Multi-indikatív program 2000-2006)
- 16. melléklet* Magyar-osztrák-szlovén hármashatár stratégia (Multi-indikatív program 2000-2006)
- 17. melléklet* Magyar-szlovák Phare CBC (Multi-indikatív program 2000-2006)
- 18. melléklet* Magyar-szlovén Phare CBC (Multi-indikatív program 2000-2006)
- 19. melléklet* Javaslat a nemzeti fejlesztés-finanszírozás decentralizációja és regionális jellegének erősítése érdekében
- 20. melléklet* Ex-ante értékelés - a Strukturális Alapok követelményei

RÖVIDÍTÉSEK MAGYARÁZATA

ÁFT	Átfogó Fejlesztési Terv
CADSES	(<i>Central European, Adriatic, Danubian, South-Eastern European Space</i>) Közép-európai, adriai, Duna menti és délkelet-európai térség
CÉDE	Céljellegű decentralizált előirányzat
EAGGF	(<i>European Agricultural Guidance and Guarantee Fund</i>) Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap
ENFT	Előzetes Nemzeti Fejlesztési Terv
ERDF	(<i>European Regional Development Fund</i>) Európai Regionális Fejlesztési Alap
ERFT	Előzetes Regionális Fejlesztési Terv
ESDP	(<i>The European Spatial Development Perspectives</i>) Európai Területfejlesztés Perspektívái
ESF	(<i>European Social Fund</i>) Európai Szociális Alap
ESS	(<i>Equivalent Straight line Speed</i>) Azonos egyenes sebessége (egy pontból a másikig való eljutás nehézségét vizsgálja)
FIFG	(<i>Financial Instruments of Fisheries Guidance</i>) Halászati Orientáció Pénzügyi Eszközei
FVM	Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium
GM	Gazdasági Minisztérium
GNI	(<i>Gross National Income</i>) bruttó nemzeti jövedelem
Interreg	A határ menti együttműködések támogató Közösségi kezdeményezési program
ISPA	(<i>Instrument for Structure of Pre-Accession</i>) A tagjelöltek számára az előcsatlakozási stratégia keretében nyújtandó strukturális támogatás
K+F	Kutatás és fejlesztés
KKV	Kis- és középvállalkozások
KöViM	Közlekedési és Vízügyi Minisztérium
KTM	Környezetvédelmi és területfejlesztési minisztérium
LEADER	Az EU vidékfejlesztési közösségi kezdeményezése
Leonardo	EU szakképzési programja
MTT	Megyei Területfejlesztési Tanács
NFT	Nemzeti Fejlesztési Terv
NUTS	Területi Statisztikai Egységek Nomenklatúrája az EU-ban
OM	Oktatási Minisztérium
OMFB	Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság
OTK	Országos Területfejlesztési Konceptió
Phare CBC	(<i>Cross-border Co-operation</i>) Határon átnyúló együttműködések
Phare	(<i>Pologne, Hongrie Aide à la Reconstruction Économique</i>) Lengyelország és Magyarország támogatása a gazdasági átalakulásban
RFT	Regionális Fejlesztési Tanács
RFÜ	Regionális Fejlesztési Ügynökség
RIB	Regionális Idegenforgalmi Bizottság
RIS	Regionális Innovációs Stratégia
SAPARD	(<i>Special Action Programme for Pre-Accession Aid for Agricultural and Rural Development</i>) Különleges előcsatlakozási segélyprogram a mezőgazdaság és vidékfejlesztés számára
Socrates	EU oktatási programja
SWOT	(<i>Strength, Weaknesses, Opportunities and Threats</i>) Erősségek, gyengeségek, lehetőségek, veszélyek
TEKI	Területi kiegyenlítést szolgáló támogatások
TFC	Területfejlesztési célelőirányzat
TINA	(<i>Transport Infrastructure Needs Assessment</i>) Közlekedési infrastruktúra igények felmérése, értékelése
VFC	Vidékfejlesztési célelőirányzat
YOUTH FOR EUROPE	(FIATALOK EURÓPÁÉRT) EU IFJÚSÁGI CSEREPROGRAMJA

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

1999 áprilisában megkezdődött a Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési programjának kidolgozása, mely a régió 1998-ban elkészült és elfogadott *15 éves hosszú távú komplex területfejlesztési koncepciójára* épül. A regionális területfejlesztési program hét évre, 2000-től 2006-ig terjedő időszakra határozza meg a régió területfejlesztési céljait és a célok megvalósítását szolgáló programokat.

A *program célja* a területfejlesztés-tervezés eszközével hozzájárulni a régió helyzetének, életminőségének javításához, az európai tagállamok szintjén mért versenyképesség eléréséhez; a hazai és a nemzetközi területfejlesztési támogatások maximális igénybevételére alapozva. A régióknak meg kell teremtenie belső kohézióját, bővítenie szükséges a határokon átnyúló kapcsolatait, csökkentenie a társadalmi-gazdasági életben kimutatható különbségeket a környezet érdekeinek egyenrangú figyelembevételével, valamint segítenie kell az ország többi régiójának felzárkóztatását e program megvalósulása segítségével.

A program kidolgozásának folyamata

A program megrendelője a Phare Programirányító Iroda Soproni Regionális Irodája. A munka kezdeményeztetje a Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács (RFT), amely jogosult a munka elfogadására és jóváhagyására. A tervezési munka *Phare CBC forrásból* valósul meg, ezért annak lebonyolítása ún. *keretszerződő szervezetten* keresztül történik. Ezt a feladatot a területi tervezés területén – az 1994-99 közötti programidőszakra, Közép-Kelet-Európa érintett országaira vonatkozóan – a birminghami székhelyű *West Midlands Enterprise (WMEB)* végzi. A WMEB választotta ki a projekt vezetőjét és tett javaslatot a lehetséges magyar tervezőkre. A WMEB a projekt vezetésével *Haris Martinos* urat, a londoni székhelyű *Local and Regional Development Ltd.* munkatársát bízta meg. A projekt hazai koordinátora *dr. Lados Mihály* az *MTA Regionális Kutatások Központja Nyugat-magyarországi Tudományos Intézet* (Győr) igazgató-helyettese lett. A tervezők eredeti megbízatása 2000. április 30-ig szólt, amely időközben többször módosult.

A projekt *1999. április 29-én* egy szűk körű *projektindító megbeszéléssel* indult a soproni Phare CBC Irodában, amelyet a Nyugat-dunántúli RFT Koordinációs Bizottsága által szervezett programvita követett 1999. június 6-án Győrben, a Megyeházán. *1999. augusztusra* készült el a program „*Vitaanyaga*”, amelyet a régió területfejlesztési szereplői több szinten – írásos szakértői vélemények, Nyugat-dunántúli RFT bizottságai – megvitattak. Az észrevételek fő *konklúziója* az volt, hogy *erősíteni kell a tervezés folyamatában a kapcsolatot a térségi szereplőkkel*. Ehhez a korábbiakhoz képest nagyobb szerepet kellett biztosítani a Tervezői Munkacsoport magyar tagjai számára. A projekt vezetését *dr. Lados Mihály* vette át, míg a külföldi szakértők a program szakmai felügyeletét látják el.

A fenti hiányosság megoldása érdekében 1999. novemberben hat, 2000. februárban pedig három *térségi, illetve szektor konzultáció* valósult meg a programozáshoz kapcsolódóan. 2000. január és március folyamán *feldolgozásra kerültek a régió kistérségeinek térségfejlesztési koncepciói és SAPARD programjai*. Március és április hónapban intenzív *konzultáció kezdődött meg a nemzeti céllelőirányzatokért felelős minisztériumokkal* az egyes céllelőirányzatok jövőbeni decentralizációs lehetőségeiről. Ugyancsak elindult a *kapcsolatfélével* és konzultáció a régióra készülő *más tervezési munkák készítőivel*. Április és május hónapokban áttekintésre kerültek a friss *nemzeti szintű fejlesztési dokumentumok* (pl.: ÁFT, Széchenyi Terv), az *Európai Unió főbb területfejlesztési dokumentumai* (pl.: Agenda 2000) és az *uniós területfejlesztési támogatások tervezési-programozási irányelvei* (pl.: Strukturális Alapok).

A korábbi – 1999. év őszi – írásos és bizottsági vélemények, valamint a térségi és szektor konzultációk észrevételei alapján a Tervezői Munkacsoport a Nyugat-dunántúli RFT elé terjesztette a program új prioritás és intézkedési rendszerét, amelyet a Tanács március 6-i ülésén elfogadott. A program 2000. június 26-án a Tanács elé terjesztett Egyeztetési Változata erre a rendszerre épül. A Tanács az Egyeztetési Változatot vitára alkalmasnak találta és 22/2000 (VI. 26) NYDRFT sz. határozatában kezdeményezte a kötelező egyeztetési eljárás lefolytatását.

Az írásos vélemények megküldésének határidejét a határozat szeptember 30-ig terjesztette ki. A dokumentum szövegezését a tervezők 2000. július 20-án zárták le és adták nyomdába. 800 db nyomdai és 300 db CD-n rögzített változat készült. A Nyugat-dunántúli RFÜ 2000. július végén és augusztus elején 850 szervezet részére küldte meg az Egyeztetési Változatot. A dokumentum a régió honlapján is olvasható volt.

A kötelező egyeztetési eljárás folyamatában szóbeli egyeztetések is zajlottak, melyeken a feladatokat megosztva az RFÜ és a NYUTI képviselte a dokumentumot. A Nyugat-dunántúli RFT kérésére a megyei önkormányzatok és megyei jogú városok közgyűlései, valamint a megyei területfejlesztési tanácsok szeptemberi-októberi napirendjei közé felvették az Egyeztetési Változat tárgyalását. Írásos véleményüket önkormányzati, illetve tanácsi határozat formájában juttatták el a vélemények összegyűjtését koordináló RFÜ részére. Több kistérség-fejlesztési társulás, valamint az RFT mind a négy munkabizottsága is tárgyalta a dokumentumot. Mindegyik bizottság megküldte az Egyeztetési Változattal kapcsolatban elhangzott vélemények jegyzőkönyvét. Ténylegesen az utolsó figyelembe vett, számítógépen rögzített vélemények 2000. november közepén érkeztek be a tervezőkhöz.

Haris Martinos úr szeptember végére elkészítette az Egyeztetési Változat ex ante értékelését. Lényegesebb megállapításai az alábbiak voltak:

- └ szükséges kitérni a korábbi programok hatásainak vizsgálatára
- └ a dokumentumnak ki kell térnie arra, hogy a program megvalósítása miképpen hat az *esélyegyenlőségre*, különösen a nők szempontjából
- └ szükséges az indikátorrendszer pontosítása: hatás-, eredmény- és output indikátorok
- └ felhívta a figyelmet arra, hogy a Strukturális Alapok nem támogatják a nemzeti kormányok hatáskörébe tartozó alapellátások – közoktatás, közegészségügy – fejlesztését

2001. januárra elkészült a vélemények elsődleges feldolgozása, amelyet a Nyugat-dunántúli RFT 2001. január 10-11-én Vasszécsényben megrendezett évnitó rendezvénye keretében, a főbb kérdés-csoportokra koncentrálni megtárgyalt.

Az egyeztetési eljárás időszakában pótlásra kerültek a program hiányos elemei:

- ✓ A tervezők kidolgozták az Egyeztetési Változathoz hiányzó „P4/I2 Háló” intézkedést.
- ✓ A „Stratégia és regionális keretek” c. fejezet új alfejezettel bővült, amely – az ex ante értékelés kívánalmainak eleget téve – kiegészült az 1996-99 közötti megyei területfejlesztési decentralizált források értékelésével, valamint az 1995-99. évi Ausztria-Magyarország Phare CBC program felhasználásának aktualizált adataival.
- ✓ A „Nemzeti szintű politikai keretek” c. alfejezetben a tervezők aktualizálták a dokumentumban hivatkozott nemzeti programokat (ENFT, Széchenyi Terv).
- ✓ A „Regionális szintű politikai keretek” c. alfejezet kibővült a megyei területfejlesztési programok és a régió program egymáshoz való viszonyának kifejtésével. Ehhez az alfejezethez kapcsolódóan mellékletként kiegészítő összefoglalók készültek a régiót alkotó megyék területfejlesztési programjairól, valamint néhány regionális szintű kulcs programról (pl. észak-déli tengely, Sustrain).
- ✓ A „Régió bemutatása és elemzése” c. alfejezet kiegészült a régió elhelyezésével az európai térben, egyúttal a fő sajátosságok rész kibővült egy tömör, összehasonlító jellegű helyzetelemzéssel.
- ✓ A régió készülő ERFT dokumentumával összehangolva pontosabbá váltak a projekt kiválasztás kritériumai és a különböző szintű indikátorok (hatás, eredmény, output) alkalmazása.
- ✓ Bővült a térképi megjelenítés elsősorban olyan elemekre koncentrálni, amely a régió belüli fejlettségbeli különbségeket mutatja be, alátámasztva a régió kohéziójára való törekvést.
- ✓ Az intézkedések költségvetése az első három évben az ERFT-re támaszkodik, míg a 2006-ig terjedő szakasz – a csatlakozás elhúzódnása esetén minimum programként megfogalmazva – a nemzeti Phare program éves forrásait vetíti ki a programidőszak végéig.
- ✓ A „Megvalósítás” c. fejezet új alfejezettel bővült, amely a program ex ante értékelését végzi el.

Az RFT bizottsági üléseire előkészített dokumentum szövegezését 2000. február 19-én zárták le a tervezők, amelyet az RFÜ február 20-án sokszorosított és postázott a bizottsági tagok részére. A dokumentum és mellékletei megtekinthetők a régió honlapján. A bizottságok február 23. és március 4. között tárgyalta az előterjesztett anyagot és apróbb módosítási javaslatokkal az RFT elé terjesztését javasolták. A bizottsági javaslatokat a tervezők március 2-ig átvezették a dokumentumba és nyomdai sokszorosításra alkalmas szerkesztéssel lezárták annak szövegezését.

A program tartalma

Ez a dokumentum a *Nyugat-dunántúli Régió Területfejlesztési Program Végleges Változata*. A Program szerkezetileg és tartalmilag igyekszik megfelelni mind a hazai, mind az uniós tervezési követelményeknek: A helyzetértékelést, a régió külső és belső hatótényezőinek bemutatását a SWOT elemzés összegzi. Ezen régióképen alapszik a *jövőkép* és az annak megvalósítását segítő, célpiramisba rendezett *stratégiai célok*, *stratégiai programok* és *operatív programok* egymásba ágyazódó és egymással összefüggő rendszere.

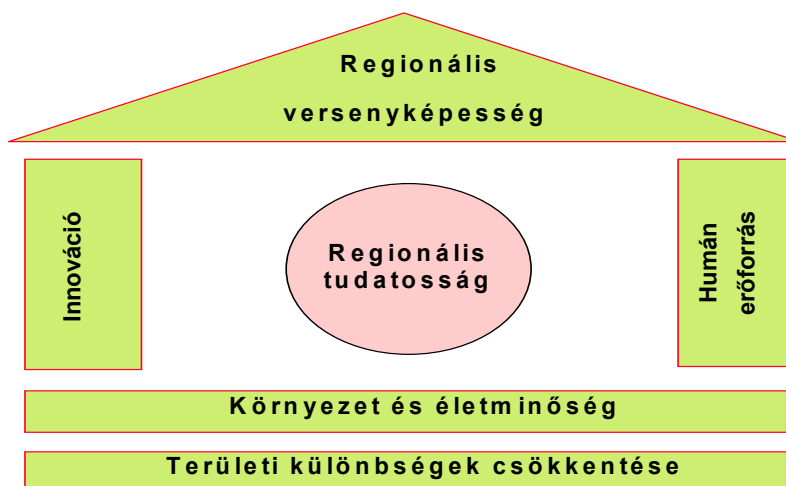
A dokumentum – a „Vitaanyag”-gal kapcsolatban megfogalmazott kritikák alapján – *különös hangsúlyt* fektetett a programkészítés módszertanának, szerkezeti felépítésének kidolgozására; a *stratégiai és az operatív program szétválasztására*; a *szövegezés magyarosságra*¹, elkülönült *keretes írások* alkalmazásával egyes, a közhasználatba még kevésbé ismert vagy napjainkban elterjedő *szakkifejezés értelmezésére*, az eszköz- és intézményrendszer pontosítására.

A program tartalmi kifejtését nehezítette, hogy a mintaként áttekintett hazai és nemzetközi programdokumentumok nem alkalmaznak egységes fogalomrendszert, illetve „lazán” kezelik mind a hazai, mind az uniós tervezési irányelveket. Az egységes értelmezés érdekében a Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési programja rögzíti, hogy jelen dokumentumban a régió jövőképe, az azt megvalósító célkitűzések és prioritások képezik a stratégiai programot, míg az intézkedések rendszere az operatív programot.

A stratégiai politikai keretek és a régió helyzete, adottságai közül a régió lehetséges jövőképét döntően a földrajzi elhelyezkedésből és a viszonylag kedvező humánerőforrás lehetőségeiből táplálkozó tényezők befolyásolják. Ezek a tényezők a régió számára az EU szintjén versenyképes régió kialakításának lehetőségét vetítik előre. Ez a lehetőség az alábbi „*Jövőkép*”-ben fogalmazható meg:

A Nyugat-dunántúli régió jövőképe

„Magasan képzett munkaerő biztosításával és az innováció fejlesztésével a Nyugat-Dunántúl az Európai Unió szintjén versenyképes régióvá válik, növeli a régióban élők életminőségét, megőrzi környezete állapotát, csökkenti a régió belüli egyenlőtlenségeket és erősíti a régió kohézióját, mindezekkel segítve a régiótudat kialakulását is.”

¹ A „Vitaanyag” angol nyelven készült, amelynek magyarra fordított változatát számos véleményt küldő bírálta.

Ennek a „Jövőkép”-nek az elérést megvalósító program szlogenszerűen úgy is megfogalmazható, hogy

„KÖZÉP-EURÓPA EGYIK VEZETŐ RÉGIÓJA SZÜLETIK”

A „Jövőképet” formáló stratégiai célok meghatározásánál a program az alábbi európai területfejlesztési alapelveket vette figyelembe:

- ✓ *fenntartható fejlődés;*
- ✓ *esélyegyenlőség;*
- ✓ *partnerség;*
- ✓ *adicionális.*

A fentiekben leírt „Jövőkép” elérése érdekében a régió számára öt *stratégiai cél* fogalmazható meg:

A gazdaság versenyképességének erősítése;

Az életminőség javítása és az EU életszínvonal közelítése;

Környezetvédelem és fenntartható fejlődés biztosítása;

Regionális identitás és régió belüli társadalmi-gazdasági kohézió kialakítása;

Európai integrációra történő felkészülés és a csatlakozás.

Ezek a régió egészét átfogó olyan célok, amelyek nemcsak a Területfejlesztési Program, hanem a régióban minden regionális és helyi szereplő által megvalósítandó fejlesztési tevékenység számára hosszú távon irányt mutatnak. Ennek a hosszú távra szóló célrendszernek az elérését középtávú *stratégiai programok* (prioritások) segítik, amelyek általánosan megfogalmazott célok. A stratégiai programok rövid távú *operatív programokon* (intézkedések) keresztül valósulnak meg, amelyek mennyiségileg meghatározhatóak, *ex ante* és *ex post* egyaránt tesztelhetőek.

A stratégiai programok (prioritások) figyelembe veszik a régió szükségleteit, annak – a komplex fejlesztési koncepcióban is megfogalmazott – erősségeire és fejlesztési potenciáljára épít, beleértve a már folyó, vagy megkezdett tevékenységeket és programokat is. Ennek érdekében meg kell határozni a nemzeti ágazati politikákban megjelenő akciók és javaslatok közül azokat, melyek a régió számára kulcsfontosságúak, illetve azon régió-specifikus akciókat, melyek maximalizálhatják a nemzeti projektek és programok területfejlesztési hatását.

A Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési programja *a 2000-2006 közötti időszak finanszírozási dokumentuma*. Ezért nem törekszik a fejlesztési koncepcióban követett komplexitásra, *hanem csak azokra a tényezőkre koncentrál, amelyek segítik a régió jövőképének elérését*, ugyanakkor azokkal kapcsolatban *a régió döntési helyzetben van és forrásokat is tud biztosítani* megvalósításukra.

A „Vitaanyag” bírálata során számos javaslat fogalmazódott meg a prioritás/intézkedés rendszerrel kapcsolatban. A véleményalkotók többsége nem tartotta elég komplexnek a programdokumentumot. Nem tartották helyesnek azt sem, hogy a program csak az uniós területfejlesztési alapokból elérhető forrásokkal számol.

Az Egyeztetési Változat előkészítése során a Tervezői Munkacsoport először kibővítette a prioritások és intézkedések számát a hiányolt környezeti, életminőségi és infrastrukturális elemekkel. Így a „Vitaanyag” 4 prioritása és 15 intézkedése 1 prioritással és 11 intézkedéssel bővült. Ez jelentősen csökkentette a program kezelhetőségét és növelte a megvalósulással kapcsolatos kockázatokat. Többszörös áttekintése után – a bírálatokat is figyelembe véve – 4 prioritás és 14 intézkedés konzisztensnek, áttekinthetőnek és kezelhetőnek tűnő rendszere tisztult le.

A programfinanszírozás erősítése érdekében a Tervezői Munkacsoport a hazai és a nemzetközi források pontos számbavételére törekedett. Így a Program, különösen az előcsatlakozási periódusban, jelentős mértékben a hazai erőforrásokra támaszkodik. Ugyanakkor a lehető leghatékonyabban igyekszik kihasználni az uniós forrásokban rejlő lehetőségeket, erősítve azt a tanulási folyamatot, amelyet a régió az 1995-1999. évi magyar-osztrák Phare CBC multi-indikatív program megvalósításával kezdett meg.

Az előzőek alapján a következő prioritásokat javasoljuk a Területfejlesztési Program számára:

1. *Humánerőforrás fejlesztés*, amely segíti a gazdaság versenyképességének erősítését és a regionális identitás és régió belüli társadalmi-gazdasági kohézió kialakítását;

A **Humánerőforrás fejlesztés** prioritás elemei, úgymint a közösségi innovációk megjelenésének és terjedésének elősegítése, az emberi erőforrás fejlesztése, az esélyegyenlőség biztosítása, valamint a kutatás-fejlesztési és a felsőoktatási kapacitás növelése nagymértékben hozzájárulhatnak a regionális versenyképesség növeléséhez és a társadalmi-gazdasági kohézió kialakításához. Az egyes intézkedések hozzájárulnak a diplomás foglalkoztatottak arányának, ezáltal a régió lakosságának általános képzettségi szintjének a növeléséhez. Ez alapot teremt a kutatás-fejlesztési kapacitások megfelelő növeléséhez, ezáltal a dinamikus gazdasági fejlődés fennmaradásához.

2. *Vállalkozás és technológiai innováció*, amely segíti a gazdaság versenyképességének erősítését;

A beszállítói, alvállalkozói kapcsolatok erősítése és a vállalkozások versenyképességének növelése érdekében a **Vállalkozás és technológiai innováció** prioritás alapvető szerepe egy széles körű tanácsadói és képzési hálózat kiépítése, a vállalkozókat és a technológiai innovációt segítő infrastruktúra fejlesztése, valamint egy innovatív kezdeményezéseket támogató befektetési alap létrehozása. Az intézkedés hozzájárul, a régióban meglepedett külföldi nagyvállalatokhoz szervesen kapcsolódó innovatív és dinamikus kis- és középvállalkozói szektor létrehozásában, illetve megerősítésében. A régió a prioritás keretében nagy hangsúlyt fektet a meglévő, ám jelenleg csak részben hasznosított turisztikai potenciál fejlesztésére. Ezen turisztikai potenciál fejlesztése, valamint a vállalkozásfejlesztés és a technológiai innováció támogatása a regionális versenyképesség növelésének legfőbb pillérévé válhat.

3. *Régióépítés*, amely segíti az életminőség javítását és az EU életszínvonal közelítését, valamint a környezetvédelem és fenntarthatóság elveinek biztosítását (integrált vidékfejlesztés), a regionális identitás és régió belüli társadalmi-gazdasági kohézió kialakítását (közlekedési infrastruktúra fejlesztése, intelligens régió program) és az európai integrációra történő felkészülés és az integráció (határ menti együttműködések);

A **Régióépítés** prioritásának megvalósítása során tehát a közlekedési infrastruktúra fejlesztése, a vidékfejlesztés, valamint a területfejlesztés helyi/kistérségi intézményrendszerének kiépítése képezik a legfőbb feladatokat. A régió észak-déli hosszanti elhelyezkedéséhez igazodó közlekedési tengelyvonal fejlesztése a belső kohézió kialakításának kiemelt eleme. Mindezt kiegészíti a régió kapcsolatrendszerének fejlesztése a régióhatáron átnyúló együttműködési lehetőségek további bővítésével.

4. *Életminőség javítása*, amely segíti az életminőség javítását és az EU életszínvonal közelítését (egészségügyi és szociális program), a környezetvédelem és fenntarthatóság (környezetgazdálkodási program), a regionális identitás és régió belüli társadalmi-gazdasági kohézió kialakítása (örökségvédelem) stratégiai célok megvalósítását.

Az **Életminőség javítása** prioritás keretében megvalósuló intézkedések hozzájárulnak a régió egyes térségeinek a csatornázottság, hulladékkezelés, az ár- és belvízvédelem területén meglévő elmaradottságának csökkentéséhez. További intézkedések szolgálnak a Nyugat-Dunántúl gazdag kulturális hagyományainak, történeti-építészeti értékeinek megóvására, mely intézkedések segítenek erősíteni a régió egyediségét, a regionális identitást.

A területfejlesztési program cél- és intézkedésrendszere

„KÖZÉP-EURÓPA EGYIK VEZETŐ RÉGIÓJA SZÜLETIK”

A Nyugat-dunántúli régió „Jövőképe”
EU SZINTŰ REGIONÁLIS VERSENYKÉPESSÉG ELÉRÉSE

A területfejlesztési program stratégiai céljai

1. Versenyképesség erősítése

2. Életminőség javítása és az EU életszínvonal közelítése

3. Környezetvédelem és fenntarthatóság

4. Regionális identitás és kohézió

5. EU integráció

Stratégiai programok

1. prioritás
Humánerőforrás fejlesztés

2. prioritás
Vállalkozás és technológiai innováció

3. prioritás
Régióépítés

4. prioritás
Életminőség javítása

Operatív programok (intézkedések)

1.1. Intézkedés: „Kútfő”
– az innovatív közösségi kezdeményezésekért

2.1. Intézkedés: „Vállalkozási útjelző”
– tanácsadás növekedni képes vállalkozások számára

3.1. Intézkedés: „Elérhetőség”
– a közlekedési infrastruktúra fejlesztéséért

4.1. Intézkedés: „Életerink”
– környezetgazdálkodási program

1.2. Intézkedés: „Esély”
– a munkaerőpiac fejlesztéséért

2.2. Intézkedés: „Vállalkozási tőke”
– innovációs befektetési program

3.2. Intézkedés: Integrált vidékfejlesztés

4.2. Intézkedés: „Háló”
– egészségügyi és szociális program

1.3. Intézkedés: „Szikra”
– a kutatás-fejlesztési és a felsőoktatási kapacitás növelése

2.3. Intézkedés: „Vállalkozási infrastruktúra” – a vállalkozásokat és a technológiai innovációt támogató létesítmények támogatása

3.3. Intézkedés: „Intelligens régió”
– a területfejlesztés helyi/kistérségi intézményrendszerének fejlesztéséért

4.3. Intézkedés: „Örökségünk”
– a kulturális örökség és az épített környezet védelméért

2.4. Intézkedés: „Kilátó”
– a kiemelt turisztikai vonzereők fejlesztéséért

3.4. Intézkedés: „Kézfogás”
– a régióhatáron átnyúló együttműködésért

Átfogó intézkedés: Tervezés és programozás

A prioritások és az intézkedések szerkezete

A prioritások szerkezete

A prioritások (stratégiai programok) rövid- és középtávon valósítják meg a jövőképből levezethető hosszú távon érvényesülő stratégiai célokat.

- ┌ *Indoklás:*
Az adott terület helyzetértékelése, a prioritás szükségességének általános leírása.
- ┌ *Általános célok:*
A prioritást megvalósító általános célok megfogalmazása.
- ┌ *Hosszú távú hatások:*
Olyan globális pozitív és negatív hatások, amelyek a lakosság szélesebb körét érintik: környezeti-, társadalmi- (esélyegyenlőség, szegénység), gazdasági hatások.
- ┌ *Hatásindikátorok:*
A program közvetlen hatásain túlmutató következményekhez kapcsolható (Impact indicators).
- ┌ *Intézkedések*
A prioritást megvalósító operatív programok felsorolása. Valamennyi prioritásnál megjelenő, átfogó intézkedés a tervezési és programozási feladat.

Az intézkedések szerkezete

Az operatív programok (intézkedések) rövid- és középtávon valósítják meg a jövőképből levezethető hosszú távon érvényesülő stratégiai célokat és az azokat rövid- és középtávon támogató, általánosan megfogalmazott stratégiai programokat (prioritások). Az operatív program számszerűsíthető és időben ütemezhető célokból építkezik. Ezért a program elemei megjelennek majd az egyes területfejlesztési szereplők éves költségvetésében, üzleti tervében. Ilyen értelemben az operatív program egy *finanszírozási dokumentum*.

Az *operatív program szerkezete* igyekszik megfelelni a 18/1998. (VI. 25.) KTM rendeletben foglaltaknak, ugyanakkor figyelembe veszi az EU Regionális Politikai és Kohéziós Főigazgatósága (DG XVI) által kibocsátott, a programozást segítő dokumentumokat (Working Paper sorozat), valamint a régió szintre hazai, illetve nemzetközi viszonylatban a jelen tervidőszakra (2000-2006) elkészített programdokumentumok tapasztalatait is.

Jelen programdokumentumban a Tervezői Munkacsoport az alábbi szerkezetet érvényesíti az egyes intézkedésekre vonatkozóan:

1. Az intézkedés *indoklása*, háttere
2. Az intézkedés *általános célja*
3. Az intézkedés *leírása* – alprogramok
4. *Projekt kiválasztási kritériumok*
5. Az intézkedés földrajzi lehatárolása – *beavatkozási területek* rangsorolása
6. *Célcsoportok*
7. *Végső kedvezményezettek és partnerek*
8. Az intézkedés rövid- és középtávú hatásai – (Result and Output indicators)

Eredménymutatók:

A program közvetlen és azonnali hatásaihoz kapcsolható. A változásról szolgáltató információt (például viselkedés, kapacitás, teljesítmény).

Outputmutatók:

Közvetlenül az intézkedésekhez kapcsolható. Fizikai vagy pénzügyi egységben mérhető (pl. a megépített út hossza, a pénzügyileg támogatott cégek száma).

9. *Lehetséges források* – az intézkedés megvalósítását segítő addicionális források
10. *Lehetséges menedzsment szervezet* – az intézkedés végrehajtását menedzselő szervezet
11. *Kapcsolódó tervezés, programozás; kapcsolat a program többi prioritásával és intézkedésével.*

A program megvalósítása

Pénzügyi erőforrások

A program megvalósítása két szakaszra bontható, melyek alapvetően a főbb finanszírozási csatornák eltérésében ragadhatók meg. Az első szakasz az előcsatlakozási periódust fedi le, és feltételezhetően 2000-től 2002-2003-ig fog tartani. E periódus alatt a rendelkezésre álló pénzügyi források a régió fejlesztési szükségleteinek csak egy kis részét lesznek képesek fedezni. Ezért igen fontos a rendelkezésre álló források valószínűsíthető összegének meghatározása. Ez biztosíthatja azt, hogy a kiválasztott prioritások valamennyi intézkedését reális pénzügyi terv alapozza meg.

A második szakasz várhatóan három vagy négy évet fog felölelni (2003-2006 vagy 2004-2006) a csatlakozást követő időszakban, amíg még működnek az EU Strukturális Alapok. A második szakasz alatt igen jelentős forrásbővüléssel lehet majd számolni és ezzel összhangban az első szakasz végén szükség lesz a Program alaposabb felülvizsgálatára.

Az első szakasz

Az első szakasz egybeesik mind a magyar, mind az Unió területfejlesztési finanszírozási rendszerének átmeneti időszakával. 2000 után Magyarországon a területfejlesztésre regionális szinten rendelkezésre álló források nagyfokú decentralizációja várható. E változások részleteit azonban még nem lehet teljes mértékben meghatározni. Ugyanakkor, Magyarországon a többi csatlakozásra váró országhoz hasonlóan bevezetésre kerülnek az előcsatlakozási eszközök és a Phare CBC is folytatja működését. Sajnos a 2000-2001. évek nem igazolták, igazolják még vissza a várt forrásdecentralizációt. A Nyugat-dunántúli RFT kezdeményezésére a régiók 2000. év őszén együttesen kezdeményezték a nemzeti fejlesztés-finanszírozás decentralizációjának erősítését

A központi célelőirányzatok gazdaságfejlesztési célú felhasználását a következő két évre keretbe foglaló Széchenyi terv is az erősen centralizált forráselosztásban gondolkodik. A mintegy 300 Mrd Ft-os programból 2001-ben mindössze 5, 2002-ben pedig 6 Mrd Ft-ot (az összes forrás 1,5-2,0%-ot) képvisel a regionális gazdaságfejlesztési program.

A decentralizált források az *addicionalitás* elvét segítik érvényesíteni. Ugyanakkor számos esetben a *partnerség* kialakításával külső – a megyei, regionális dekoncentrált szervezetekhez rendelt – források is bevonhatók a régió területfejlesztési célkitűzéseinek megvalósításába.

Addicionális források

Az előcsatlakozási eszközök:

- *ISPA*, a fő környezetvédelmi és közlekedési projektek megvalósítását szolgálja. E forrás régióban történő felhasználását az országos prioritások, az azt alakító regionális lobby tevékenység, valamint a brüsszeli adminisztráció döntése alakítja ki. Az ISPA minimális projekt mérete 5 millió euró (1,3 Mrd Ft). *Feltételezzük, hogy az előcsatlakozási időszak mindegyik évében legalább egy környezetvédelmi és egy közlekedési projekt fog megvalósulni ISPA támogatással.* Ehhez sürgősen ki kell alakítani egy ISPA stratégiát a régióon belül! Az évi két projekt évente közel 1 Mrd Ft addicionális nemzeti (kormányzati-regionális-megyei-helyi) forrást igényel. Feltételezzük, hogy a nemzeti forrás kétharmadát a kormányzat biztosítja.
- *SAPARD*, a mezőgazdaság és vidékfejlesztésre. A program megvalósítását az FVM fogja vezérelni, melynek során közvetlen pályázati kapcsolatban áll a kedvezményezett kistérségekkel. A források 60%-át kitevő agrárgazdasági támogatások pályázati ko-ordinációját a regionálisan kijelölt megyei FM Hivatalok, a források 40%-át felhasználó vidékfejlesztési támogatásokat pedig a 2001. szeptember 1-től működő Regionális Vidékfejlesztési Irodák látják el. Az agrártámogatások esetében 50%, a vidékfejlesztés esetében pedig 75% az EU-támogatás felső határa.

A megvalósítás menedzsmentjét kormányzati forrásból finanszírozott kistérségi menedzserek segítik. A programon keresztül évi 2 Mrd Ft támogatás juthat a régióba. Ez a támogatási nagyságrend az önkormányzati, a nonprofit és a vállalkozói szféra kedvezményezési arányaitól függően évente mintegy 1,5 Mrd Ft addicionális nemzeti (kormányzati-regionális-megyei-helyi) forrást igényel. Feltételezzük, hogy a nemzeti forrás egyharmadát a kormányzat biztosítja.

- *Phare*, a 2000-2006 közötti periódusra vonatkozó átdolgozott Phare program, melynek három alkotóeleme az intézményépítési támogatás; az EU-hoz való alkalmazkodást elősegítő beruházás; a gazdasági és társadalmi kohéziót elősegítő beruházások. Lényegében a magyarországi régiókat a Strukturális Alapok fogadására készíti fel és teszi alkalmassá. A program csak három mintarégiót támogat, amelyek közé nem

A NYUGAT-DUNÁNTÚLI RÉGIÓ TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAMJA - VÉGLEGES VÁLTOZAT

került be a Nyugat-Dunántúl. A kormány döntése alapján a Phare 2000 támogatásból kimaradó régiók kormányzati forrásból a Phare 2000 célrendszerével és eljárásrendjével megegyezően *évi mintegy 1,4 Mrd Ft-ot* használhatnak fel. Ehhez addicionális forrásként a térségi szereplőknek évente mintegy 0,4-ot Mrd Ft kell biztosítaniuk.

A Nyugat-dunántúli régió számára a legfontosabb és legstabilabb EU forrást várhatóan a *Phare CBC* fogja biztosítani. Magyar-osztrák viszonylatban évi 10 millió euróval (2,6 Mrd Ft) számolhatunk. A magyar-szlovén és a magyar-szlovák Phare CBC évi 2-2 millió euróval gazdálkodik, azonban az utóbbi reláció esetében ez a forrás négy régió hat megyéjét kedvezményezi. Mivel a minimális projekt nagyság 2 millió euró, amely évi egy nagy projekt megvalósítását teszi lehetővé, a hat év alatt vélhetően egy projekt kerül régióinkba (Győr-Moson-Sopron megye). Az évi 400 ezer euró-s Kis Projekt Alap-ból már több kisebb költségigényű régiós akció is megvalósulhat. Így várhatóan *évi mintegy 12,1 millió euró* (3,1 Mrd Ft) Phare CBC forrással számolhatunk. Ez évente mintegy 2,0 Mrd Ft addicionális nemzeti (kormányzati-regionális-megyei-helyi) forrást igényel. Feltételezzük, hogy a nemzeti források felét a kormányzat biztosítja.

A *központi alapok és célleírányzatok* rendszerében a Nyugat-dunántúli régió a megyei területfejlesztési tanácsok számára juttatott források nélkül 1996 és 1998 között 1998. évi áron évente átlagosan 8,5 Mrd Ft támogatáshoz jutott. Ez 24,0-30,0 Mrd Ft helyi erőforrást mozgató meg. A kettő együttesen mintegy 20%-át fedi le a jelzett időszakban a régióban megvalósult – 1998. évi áron számolva – évi mintegy 200 Mrd Ft-nyi beruházásnak. Feltételezzük, hogy 2000-től ezen célleírányzatokból a régió 2000. évi áron évi 10 Mrd Ft körüli támogatáshoz jut, amely mintegy 30 Mrd Ft helyi erőforrást mozgató meg. Feltételezzük továbbá, hogy ezen összegek legalább fele – 5 Mrd Ft kormányzati + 15 Mrd Ft helyi erőforrás – csatornázható be a régió program megvalósításába.

A regionális területfejlesztési program indikatív forrásösszetételét az alábbi mutatja az előcsatlakozási időszakban. A jelzett feltételek között a régió területfejlesztési programja a jelzett időszakban évi mintegy 34,0 Mrd Ft fejlesztést valósíthat meg.

A regionális területfejlesztési program indikatív forrásösszetétele 2000-2003

	2000-2003 között évente (2000. évi áron, Mrd Ft)				
	EU	Kormányzati	Régió	Helyi**	Összesen
ISPA	2,6	0,7	-	0,3	3,6
SAPARD	2,0	0,5	-	1,0	3,5
Phare CBC	3,1	1,0	-	1,0	5,1
Nemzeti Phare	-	-	1,4*	0,4	1,8
Nemzeti alapok és célleírányzatok	-	5,0	-	15,0	20,0
Összesen	7,7	7,2	1,4	17,7	34,0

* A régióhoz decentralizált kormányzati forrás

** Helyi forrás a kedvezményezettek (megyei területfejlesztési tanácsok, megyei önkormányzatok, települési önkormányzatok, kistérség fejlesztési társulások, civil szervezetek, vállalkozások) által biztosított saját forrás.

Ez a nagyvonalú számítás tovább finomodik a 2000. évi ISPA és SAPARD programok elfogadásával, a 2001. és a további évekre tett kormányzati javaslattal, elképzelésekkel, valamint a 2001. évi költségvetési irányelvek és a régió finanszírozás szabályozási elképzeléseinek ismeretével. Ez teszi majd lehetővé a lehetséges források intézkedések közötti felosztását. Ezt a forrásfelosztást a területfejlesztési programmal párhuzamosan készülő ERFT-ben az RFÜ tervezi meg.

A „nemzeti Phare” program javasolt forrásfelosztását a következő mutatja. Nyugat-Dunántúl részesedése 1.374,6 MFt, minden régiót tekintve a legalacsonyabb, igaz egy főre jutó értékben Közép-Magyarországot megelőzi. A forráshoz jutás eljárásrendje azonban még nem rögzített. Nagy valószínűséggel a régió a decentralizált TFC-n keresztül kap közvetlenül 1.012,9 MFt-ot, amelynek felhasználásáról az RFT a saját hatáskörben dönthet az ERFT-ben meghatározott prioritások és intézkedések mentén.

A Phare 2000 programon kívüli régiók forrásai

Régiók	FVM	Társfinanszírozás					Mind- összesen
		FVM	GM	OM	SzCsM	Összesen	
Közép-Magyarország	2.292,0	103,2	248,2	137,1	330,2	818,7	3.110,6
Közép-Dunántúl	1.149,5	51,7	124,4	68,8	165,5	410,5	1.560,0
Dél-Dunántúl	1.313,4	60,9	146,6	81,1	195,5	483,7	1.797,1
Nyugat-Dunántúl	1.012,9	45,6	109,4	60,6	145,6	361,7	1.374,6
Összesen	5.767,8	261,4	628,6	347,6	836,8	2.074,6	7.842,3

Forrás: A területfejlesztési támogatások és a decentralizáció elveiről, a kedvezményezett területek besorolásának feltételrendszeréről. 3053/2000 sz. Előterjesztés az OTT ülésre. FVM. Budapest, 2000. október 1. számú függelék. 14. o.

A fennmaradó 361,7 MFt *társfinanszírozási forrás*, amely négy minisztérium között oszlik meg. Ezeknek a társfinanszírozási forrásoknak a régióhoz való eljutása még szintén nem tisztázott. Valószínűleg az ERFT alapján az adott minisztérium és a Nyugat-dunántúli RFT egy *programfinanszírozási (terv)szereződést* köt. Vagyis az egyes minisztériumok nem fognak hozzájárulni az általuk biztosított források integrált felhasználásához. Ez forrásoldalról azt jelzi, hogy az adott minisztérium és a Nyugat-dunántúli ERFT közös fejlesztési céljai mekkora forrással fognak rendelkezni. Így az OM minden bizonnyal K+F jellegű programot (pl. „P1/I3 Szikra”), a GM pedig gazdasági infrastruktúra fejlesztést (pl. „P2/I3 Vállalkozási infrastruktúra”) fog társfinanszírozni. További támpont a keret felosztásához, hogy – a koncentráció elvének figyelembevételével – az FVM iránymutatása alapján egyik intézkedés keretszege sem lehet kisebb 100 MFt-nál. Az ERFT prioritás és intézkedés rendszere pedig azt határoolja be, hogy a területfejlesztési program 14 intézkedéséből összesen 11-et támogathat ez a forrás.

- ✓ a „P1. Humán erőforrás fejlesztés” és
- ✓ a „P2. Vállalkozási- és technológiai innováció” prioritások valamennyi intézkedését, valamint
- ✓ a „P3. Régióépítés” prioritásból a „P3/I1 Elérhetőség” és „P3/I3 Intelligens régió”, míg
- ✓ a „P4. Életminőség javítása” prioritásból a „P4/I1 Életterünk” és a P4/I3 Örökségünk” intézkedéseket.

A *Nyugat-dunántúli ERFT* a regionális területfejlesztési programra épülő, abból az *ENFT* céljaira és intézkedéseire koncentráló, és a megadott pénzügyi keretre szorító három éves indikatív finanszírozási terv.

A partnerség érvényesülése

Egyes intézkedések megvalósítását olyan források is segíthetik, amelyek felhasználásáról nem az RFT dönt. Ezek a források a megyei vagy regionális dekoncentrált szervezetek keretei. Ezek sorában a legnagyobb hagyománnyal és döntési szabadsággal, a *megyei munkaügyi központok* által fölhasznált decentralizált *Munkaerőpiaci Alap* rendelkezik. Szintén jelentős forrást mozgatnak meg a *megyei közútkezelő kht*-khoz rendelt források. A harmadik ágazati forrás a *Turisztikai célelőirányzat Nyugat-dunántúli RIB*-hez dekoncentrált része. A kapcsolatok erősítését az is lehetővé teszi, hogy mindegyik típusú szervezet egy-egy térségbeli vezetője az RFT teljes jogú tagja.

A Nyugat-dunántúli RFT még egy regionális szerveződéssel, a *Nyugat-dunántúli Regionális Ifjúsági Tanáccsal* kezdeményezett az addicionalitás érvényesítését is segítő együttműködés kialakítását.

A második szakasz

A második szakaszban – a csatlakozás bekövetkezése esetében – a régió számára közvetlenül hozzáférhetővé válik az EU Strukturális Alapok rendszere. Az e periódusban finanszírozott programok legfontosabb jellemzője a valamennyi Területfejlesztési Programhoz való EU hozzájárulás több évet átfogó allokációja és elkötelezettsége, valamint a valamennyi intézkedésre vonatkozó pénzügyi szabályozás homogenitása. A finanszírozás szintje progresszíven fog növekedni és a teljes összeg, amit az EU az új tagállamok számára megállapít majd várhatóan tízszer nagyobb lesz, mint az első szakaszban.

Amennyiben 2006-ig nem következik be csatlakozás, a teljes tervezési időszakra az első szakaszban tervezett éves források 2006-ig történő kiterjesztésével számol a program.

A megvalósítás intézményrendszere

A Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési programjának megvalósításáért és koordinációjáért a *Nyugat-dunántúli RFT a felelős*. A program stratégiai menedzsmentjét a *Monitoring Bizottság* látja el, amelyet az *RFT Munkabizottságai* alkotnak. A Munkabizottságok felügyelik a regionális területfejlesztési program működését, a program ellenőrzésével és értékelésével, a program esetleges módosításával, a prioritások és intézkedések közötti források átcsoportosításával biztosítják a program megvalósításának hatékonyságát és minőségét. A Nyugat-dunántúli RFT 2000. május 8-i ülésén a regionális fejlesztési program prioritásaihoz igazodóan négy Munkabizottságot alapított.

A program *operatív menedzsmentjét* (pl. projekt kiválasztás) a Nyugat-dunántúli RFT által kijelölt *Irányító Testület* alkotja, míg a megvalósítás *végrehajtási feladatai* a Tanács által alapított *Nyugat-dunántúli RFÜ* hatáskörébe fognak tartozni. Bizonyos intézkedéseket - elsősorban azokat, amelyek projekteken keresztül valósulnak meg - az ügynökség maga fog menedzselni, de több intézkedés esetében az ügynökség végrehajtási koordinációja mellett a régió fejlesztésében résztvevő más szervezetek látják el ezt a funkciót, így pl. *a régiót alkotó megyék MTT-inek munkaszervezetei*, az *FVM Területfejlesztési Igazgatóság Soproni Regionális Iroda*, a *Nyugat-Pannon Regionális Fejlesztési Rt.*, a *Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítványok központjai*, a *Nyugat-dunántúli Regionális Idegenforgalmi Bizottság*, a *Megyei Munkaügyi Központok*. Az intézkedéséért felelős szervezetek feladatkörébe fog tartozni a kedvezményezetteknek a projektek kidolgozásához és megvalósításához tanácsadás és technikai segítségnyújtás; a támogatásban részesülő projekteknél a pénzfelhasználási szabályok (DIS) szerinti menedzsmentjének biztosítása; információ szolgáltatás az intézkedések végrehajtásáról és a program, az intézkedések, valamint a projektek népszerűsítése.

A fenti hat szervezetnek a program menedzsmentjébe való bevonásával cél a régióban meglévő kapacitások maximális kihasználása, és az ügynökség mellett olyan gazdaságfejlesztésért felelős szervezetek megerősítése, akik világos feladatmegosztás révén egy-egy intézkedés menedzselésével aktív és összehangolt szerepet tudnak játszani majd a Strukturális Alapok felhasználásában. A felsorolt szervezeteken kívül a program egy széles bázison – önkormányzatok és társulásai, gazdasági érdekképviselők és szakmai szövetségek, civil szervezetek stb. – kialakított *partnerséggel* valósítható meg.

Monitoring és értékelés

A monitoring legfontosabb eleme a világos, tiszta program, a benne egyértelműen meghatározott célok és kapcsolódó mérhető eredmények kijelölésével. A program megvalósítás elemzése és értékelése a program megvalósítási szabályai alapján kibővített Nyugat-Dunántúli RFT, mint Monitoring Bizottságnak feladatkörébe fog tartozni. Ő határoz az esetleges módosítások megtételében, (pl. kezdeményezheti a prioritások és intézkedések közötti források átcsoportosítását), illetve gondoskodik a program végrehajtáshoz minden szükséges és elégséges kapacitás meglétéről.

Promóciós Stratégia

A Területfejlesztési Stratégia hatékony végrehajtását, a célkitűzések elérését támogatja a régió *promóciós stratégiája*. Ez két részre bontható. Egyrészt, a program számára megfelelő *nyilvánosságot* kell biztosítani, másrészt, szükséges a régió általánosabb *marketing stratégiájának* elkészítése. A program nyilvánossága szorosan összefügg a Nyugat-dunántúli RFT és a Nyugat-dunántúli RFÜ tevékenységének nyilvánosságával. Ezt tükrözi az RFT *kilenc pontos cselekvési terve*, amelynek döntő hányada a regionális nyilvánosság, a potenciális partnerek közötti párbeszéd és együttműködés, a regionális kommunikáció kereteit igyekszik megteremteni már 2000-ben

Kiemelkedő jelentősége van a régió „marketingjének” magyar, európai és globális szinten egyaránt. A régió közösségi és magán szervezetei tevékenységükön keresztül képesek pozitív „képet” vetíteni a régióról, visszatükrözve egyben a Nyugat-Dunántúl identitását és a Területfejlesztési Program prioritásait. A pozitív kép megosztása és kivetítése nagyon fontos a régió belül is, hiszen a Program célkitűzései megvalósításában elősegítené a regionális és helyi szereplők mobilizálását. A marketing tevékenységre önálló tanulmány készült, amelynek vitaanyaga elérhető a régió honlapján.

ELŐSZÓ

Ez a dokumentum a *Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési programja*, amely együttesen tartalmazza a régió *stratégiai és operatív programját*. A Program jelen változata egy közel kétéves tervezési folyamat eredménye, mely a Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács (RFT) döntését követően válik a programdokumentum végleges változatává.

A Program – az Egyeztetési Változatban felhasznált nemzetközi, országos és területi tervezési, valamint az addig lefolytatott egyeztetési dokumentumok mellett – figyelembe vette, felhasználta és beépítette

- ✓ az Egyeztetési Változattal kapcsolatosan 2000. augusztus-november folyamán megküldött írásos véleményeket;
- ✓ a projekt első szakaszát vezető Haris Martinos úr által 2000 szeptemberében készített az Egyeztetési Változatra vonatkozó ex ante értékelés javaslatait;
- ✓ a régió 2000. augusztus óta készülő Előzetes Regionális Fejlesztési Terv (ERFT) dokumentumának 2001. január végi változatát,
- ✓ az Egyeztetési Változat közreadását – 2000. július – követően 2000. decemberig befejezett, a térség jövőjét befolyásoló dokumentumokat;
- ✓ a társprogramokkal történt/történő egyeztetésekből származó információkat, valamint
- ✓ a Regionális Fejlesztési Tanács Vasszécsényben 2001. január 10-11-én megrendezett évnyitó rendezvénye keretében megtartott a programmegbeszélés javaslatait, információit.

A Program mellékletét képezik azok a dokumentumok, amelyek tételesen feldolgozzák a Program egyes munkaanyagaihoz (Vitaanyag, Egyeztetési Változat – Előzetes Munkaanyag, Egyeztetési Változat) érkezett és a tervezési folyamatban résztvevők által megfogalmazott véleményeket, javaslatokat az azokra adott válaszokkal együtt. Terjedelme miatt ezek az anyagok a régió honlapján érhetők el (<http://www.westpa.hu/ujterv/>).

Előzmények, a projekt háttér feltételei

A Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési programja az *1996. évi Ausztria-Magyarország Phare CBC program támogatásával* készül. A program megrendelője az FVM Phare Területfejlesztési Iroda Soproni Regionális Irodája. A munka kedvezményezettje a Nyugat-dunántúli RFT, amely jogosult a munka elfogadására és jóváhagyására is.

A Phare CBC támogatás nagyságrendje következtében a program szerződési kereteit a birminghami székhelyű *West Midlands Enterprise (WMEB)* biztosítja. Ez a szervezet nyerte el az 1995-99-es időszakra valamennyi, kisvállalkozás-fejlesztéssel és területfejlesztéssel foglalkozó projekt keretszerződéseinek kezelését a Phare országok egészére. A WMEB választotta ki a projekt vezetőjét és tett javaslatot a lehetséges magyar tervezőkre. A WMEB a projekt vezetésével *Haris Martinos* urat, a londoni székhelyű *Local and Regional Development Ltd.* munkatársát (LRDP) bízta meg. Haris Martinos úr, valamint a Nyugat-dunántúli RFT javaslata és a WMEB-vel kötött szerződés alapján a régió területfejlesztési programját az alábbi Tervezői Munkacsoport készítette:

- ✓ *Haris Martinos* (vezető tervező – LRDP – London)
- ✓ *Eileen Humphreys* (nemzetközi szakértő – LRDP – London)
- ✓ *Jolanta Swiatkowska* (nemzetközi szakértő – LRDP – London, Brüsszel)²
- ✓ *Lados Mihály* (helyi koordinátor – MTA RKK Nyugat-magyarországi Tudományos Intézet – Győr),
- ✓ *Rechnitzer János* (helyi szakértő – MTA RKK Nyugat-magyarországi Tudományos Intézet – Győr),

² Jolanta Swiatkowska 1999. október 1-jétől távozott az LRDP-től, így a továbbiakban ő nem vett részt a program kidolgozásában.

- ✓ *Laky Ildikó* (helyi szakértő – Terra Stúdió Kft. – Budapest), és
- ✓ *Gergely Erzsébet* (helyi szakértő – Öko Környezeti Tanácsadó Kft. – Budapest).

A tervezők eredeti megbízatása 2000. április 30-ig szólt, amely időközben módosult. A projekt 1999. április 29-én szűk körű projektindító megbeszéléssel indult a soproni Phare CBC Irodában, amelyet a *Nyugat-dunántúli RFT Koordinációs Bizottsága* által szervezett programvita követett 1999. június 6-án Győrben, a Megyeházán. 1999. augusztusra készült el a program „Vitaanyag”-a, amely egyrészt alapul szolgált a Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség (RFÜ) által 1999. szeptember elejére kidolgozott „*A Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési stratégiája és Phare 2000 programdokumentuma*” c. tervnek, másrészt több szinten megtörtént az anyag vitája is:

- ✓ a kötelező egyeztetési folyamatban résztvevő szervezetek írásban megküldték véleményüket (1999. szeptember-október);
- ✓ a „Vitaanyag”-ot tárgyalták a Nyugat-dunántúli RFT bizottságai (1999. szeptember).

Az észrevételek fő konklúziója az volt, hogy erősíteni kell a tervezés folyamatában a kapcsolatot a térségi szereplőkkel. Ehhez, a korábbiakhoz képest nagyobb szerepet kellett biztosítani a tervezői munkacsoport magyar tagjai számára³.

A külföldi szakértők elsősorban azért felelősek, hogy

- └ a dokumentum megfeleljen az Európai Unió programdokumentumokkal szemben támasztott követelményeinek, illetve
- └ a program prioritás és intézkedés rendszere a csatlakozást követően beilleszthető legyen az Európai Alapok, elsősorban a Strukturális Alapok rendszerébe.

A magyar szakértők azért felelősek, hogy

- └ folyamatos kommunikáció alakuljon ki a térségi szereplőkkel, kiemelten kezelve a kistérséggel való kapcsolatokat, továbbá
- └ a helyzetértékelés pontosításaiért és
- └ a prioritások és intézkedések szerkezetének és tartalmának kidolgozásáért, valamint
- └ a megvalósítást segítő eszközrendszer feltárásáért.

A fenti célok megvalósítása érdekében a programozáshoz kapcsolódóan 1999. novemberében hat, 2000. februárjában pedig három térségi, illetve szektorális konzultáció valósult meg. 2000. január és március folyamán feldolgozásra kerültek a régió kistérségeinek térségfejlesztési koncepciói és SAPARD programjai. Március és április hónapban intenzív konzultáció kezdődött meg a nemzeti célleírányzatokért felelős minisztériumokkal az egyes célleírányzatok jövőbeni decentralizációs lehetőségeiről.

A korábbi írásos és bizottsági vélemények, valamint a térségi és szektorális konzultációk alapján a Tervezői Munkacsoport a Nyugat-dunántúli RFT elé terjesztette a program új prioritás és intézkedési rendszerét, amelyet a Tanács március 6-i ülésén elfogadott. A program Egyeztetési Változata erre a rendszerre épült.

Az Egyeztetési Változat kiküldött anyagának végső kialakítását több fórum segítette:

- ✓ Az Egyeztetési Változat Előzetes Munkaanyaga (2000. május) és a Nyugat-dunántúli RFT június 26-i ülésére beterjesztett Egyeztetési Változat Munkaanyaga (2000. június) a régió honlapján nyilvánosan elérhető volt, illetve egy szűkebb szakértői kör számára – e-mail-en keresztül közvetlenül is megküldték a tervezők, illetve a Nyugat-dunántúli RFÜ munkatársai.
- ✓ A jelzett dokumentumokat két szakértői megbeszélés (2000. június 16. Győr; 2000. július 12. Szombathely), a Nyugat-dunántúli RFT három bizottsága (Életminőség Bizottság – 2000. június 20. Zala-

³ Ennek megvalósítása azért volt nehézkes, mert a program készítését finanszírozó Phare CBC forrás döntő hányadát a külföldi szakértői munkanapok kötötték le. 1999. novembertől így a tervezői munkacsoport elsősorban a WMEB-vel kötött szerződésben legtöbb tervezői munkanappal (összesen 65) rendelkező *MTA RKK Nyugat-magyarországi Tudományos Intézete (NYUTI)* munkájára támaszkodik. A Terra Stúdió Kft.-t ettől az időponttól kezdve *Guzmics István* képviselte a program készítésében. Gergely Erzsébet csak néhány munkanappal vett részt a programban, amelynek felhasználása a projekt indító szakaszában megtörtént.

A NYUGAT-DUNÁNTÚLI RÉGIÓ TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAMJA - VÉGLEGES VÁLTOZAT

egerszeg; Humánerőforrás Fejlesztési Bizottság és Régiószervezési Bizottság – 2000. június 23. Szombathely), valamint a Nyugat-dunántúli RFT (2000. június 26. Sopron) tárgyalta.

A jelzett fórumokon megfogalmazottokról emlékeztetők, illetve jegyzőkönyvek készültek. Több szakértő írásban küldte meg véleményét, javaslatait. Ezek egy része közvetlenül beépült az Egyeztetési Változatba, a javaslatok egy másik része az egyeztetési időszakban kerül kidolgozásra. Néhány javaslatot a tervezők nem építettek be a dokumentumba. Ezt az Egyeztetési Változatot kiegészítő anyagban indokolták.

Az Egyeztetési Változatot az RFT 2000. június 26-i 22/2000. (VI. 26.) NYDRFT határozatával bocsátotta a 184/1996. (XII.11.) Korm. rendelet szerinti kötelező egyeztetési eljárásra (1. melléklet). Az írásos vélemények megküldésének határidejét a határozat szeptember 30-ig terjesztette ki. A dokumentum szövegezését a tervezők 2000. július 20-án zárták le és adták nyomdába. 800 db nyomdai és 300 db CD-n rögzített változat készült. A Nyugat-dunántúli RFÜ 2000. július végén és augusztus elején 850 szervezet részére küldte meg az Egyeztetési Változatot. A dokumentum a régió honlapján is olvasható volt.

A kötelező egyeztetési eljárás folyamatában szóbeli egyeztetések is zajlottak, melyeken a feladatokat megosztva az RFÜ és a NYUTI képviselte a dokumentumot. A Nyugat-dunántúli RFT kérésére a megyei önkormányzatok és megyei jogú városok közgyűlései, valamint a megyei területfejlesztési tanácsok szeptemberi-októberi napirendjei közé felvették az Egyeztetési Változat tárgyalását. Írásos véleményüket önkormányzati, illetve tanácsi határozat formájában juttatták el a vélemények összegyűjtését koordináló RFÜ részére (Fülöp Erika). Több kistérségfejlesztési társulás, valamint az RFT mind a négy munkabizottsága is tárgyalta a dokumentumot. Mindegyik bizottság megküldte az Egyeztetési Változattal kapcsolatban elhangzott vélemények jegyzőkönyvét.

A Nyugat-dunántúli RFT 2000. októberi ülésén elfogadta a kötelező egyeztetési eljárás állásáról készített jelentést⁴. A tervezők jelezték az RFT számára, hogy több szervezet októberre ígérte írásos véleménye megküldését. Ténylegesen az utolsó figyelembe vett, számítógépen rögzített vélemények 2000. november közepén érkeztek be a tervezőkhöz⁵, illetve technikai hiba miatt néhány szervezet véleménye kimaradt a 2001. januárra elkészült elsődleges feldolgozásból. Ezt a tervezők 2001. január közepén pótolták.

Három esetben nem írásban megküldött vélemények érkeztek be a tervezőkhöz, hanem az értékelést készítők közvetlenül a dokumentum szövegébe jegyzetelték⁶ megjegyzéseiket, javaslataikat.

Haris Martinos úr szeptember végére elkészítette az Egyeztetési Változat *ex ante* értékelését. Lényegesebb megállapításai az alábbiak voltak:

- └ szükséges kitérni a korábbi programok hatásainak vizsgálatára
- └ a dokumentumnak ki kell térnie arra, hogy a program megvalósítása miképpen hat az *esélyegyenlőségre*, különösen a nők szempontjából

⁴ Köszönjük valamennyi szervezetnek és szakembernek, hogy véleményükkel, javaslataikkal, kérdéseikkel hozzájárultak a programdokumentum jobbításához, pontatlanságaink javításához, hiányosságaink pótlásához, vagy kifejtett gondolataink megerősítéséhez.

⁵ A tervezőkhöz az RFÜ-n keresztül 2001. február 1-jén érkezett be fax-on egy eredetileg 2000. november 27-én keltezett vélemény Gyöngyössi Péter kuratóriumi elnök részéről a szombathelyi Kerekérdő Alapítvány nevében. Gondosan kialakított, a teljes dokumentumot áttekintő véleményét már nem tudtuk az írásos vélemények között regisztrálni. Hozzájárulását a munkához köszönjük, javaslatait a dokumentum szövegezésénél figyelembe vettük.

⁶ Külön köszönettel tartozunk Körmendy Jánosnak (megyei főépítész, Győr-Moson-Sopron megye), aki a jegyzetével, megjegyzéseivel ellátott dokumentumot bocsátotta rendelkezésünkre; Wächter Balásznak (FVM Területfejlesztési Igazgatóság), aki az Előzetes Nemzeti fejlesztési Terv (ENFT) tervezési tapasztalatait felhasználva a dokumentum fájlba írta bele módosítási javaslatait, észrevételeit; valamint Bozzay Balásznak (Nyugat-dunántúli RFÜ), aki hasonló módszerrel a környezeti szemlélet érvényesítése érdekében vizsgálta át a teljes dokumentumot elvégzve a szükséges javításokat.

- └ szükséges az indikátorrendszer pontosítása: hatás-, eredmény- és output indikátorok
- └ felhívta a figyelmet arra, hogy a Strukturális Alapok nem támogatják a nemzeti kormányok hatáskörébe tartozó alapellátások – közoktatás, közegészségügy – fejlesztését

A futó programozások eredményének lehetőség szerinti beépíthetősége érdekében, az érintett intézkedésre megfogalmazott kérdéseket és az azokra adott válaszokat átadtuk a részprogramot összefogó RFÜ, illetve NYUTI munkatársaknak, hogy egyrészt tekintsék át a válaszokat, másrészt kértük, hogy az elkészült részprogram ismeretében alakítsák át a megfelelő intézkedés szövegezését. Ezzel a módszerrel vált pontosabbá a „P1/II. Kútő” (Hollósi Szabolcs - RFÜ), a „P1/III. Szikra” (Dóry Tibor – NYUTI), a „P3/II. Integrált vidékfejlesztés” (Szörényiné Kukorelli Irén – NYUTI és Bozzay Balázs – RFÜ), a „P3/III. Intelligens régió” (Farsang Zoltán – RFÜ), valamint a „P4/II. Életterünk” (Bozzay Balázs – RFÜ) intézkedés szövege.

Az Egyeztetési Változatra beérkezett írásos vélemények elsődleges feldolgozását a Nyugat-dunántúli RFT 2001. január 10-11-én Vasszécsényben megrendezett évnitó rendezvénye keretében, a főbb kérdéscsoportokra koncentrálnak megtárgyalták a jelenlévők, illetve friss információkkal járultak hozzá a programdokumentum véglegesítéséhez.

Az egyeztetési eljárás időszakában pótlásra kerültek a program hiányos elemei:

- ✓ A tervezők kidolgozták az Egyeztetési Változathoz hiányzó „P4/II Háló” intézkedést⁷.
- ✓ A „Stratégia és regionális keretek” c. fejezet új alfejezettel bővült, amely – az ex ante értékelés kívánalmainak eleget téve – kiegészült az 1996-99 közötti megyei területfejlesztési decentralizált források értékelésével, valamint az 1995-99. évi Ausztria-Magyarország Phare CBC program felhasználásának aktualizált adataival.
- ✓ A „Nemzeti szintű politikai keretek” c. alfejezetben a tervezők aktualizálták a dokumentumban hivatkozott nemzeti programokat (ENFT, Széchenyi Terv).
- ✓ A „Regionális szintű politikai keretek” c. alfejezet kibővült a megyei területfejlesztési programok és a régió program egymáshoz való viszonyának kifejtésével. Ehhez az alfejezethez kapcsolódóan mellékletként kiegészítő összefoglalók készültek a régiót alkotó megyék területfejlesztési programjairól, valamint néhány regionális szintű kulcs programról (pl. észak-déli tengely, Sustrain).
- ✓ A „Régió bemutatása és elemzése” c. alfejezet kiegészült a régió elhelyezésével az európai térben, egyúttal a fő sajátosságok rész kibővült egy tömör, összehasonlító jellegű helyzetelemzéssel.
- ✓ A régió készülő ERFT dokumentumával összehangolva pontosabbá váltak a projekt kiválasztás kritériumai és a különböző szintű indikátorok (hatás, eredmény, output) alkalmazása⁸.
- ✓ Bővült a térképi megjelenítés elsősorban olyan elemekre koncentrálnak, amely a régió belüli fejlettségbeli különbségeket mutatja be, alátámasztva a régió kohéziójára való törekvést.
- ✓ Az intézkedések költségvetése az első három évben az ERFT-re támaszkodik, míg a 2006-ig terjedő szakasz – a csatlakozás elhúzódomása esetén minimum programként megfogalmazva – a nemzeti Phare program éves forrásait vetíti ki a programidőszak végéig.
- ✓ A „Megvalósítás” c. fejezet új alfejezettel bővült, amely a program ex ante értékelését végzi el.

Az RFT bizottsági üléseire előkészített dokumentum szövegezését 2000. február 19-én zárták le a tervezők, amelyet az RFÜ február 20-án sokszorosított és postázott a bizottsági tagok részére. A dokumentum és mellékletei megtekinthetők a régió honlapján. A bizottságok február 23. és március 2. között tárgyalták az

⁷ Az Egyeztetési Változat készítésekor a „P4/II Háló” intézkedést megalapozó, a Felső-Pannon Konzorcium által készített regionális egészségügyi programnak csak a helyzetfeltáró munkarésze készült el. Ezért az Egyeztetési Változat csak az intézkedés fejezeti pontjait szerepeltette tartalom nélkül. 2000 szeptemberétől dr. Bajtay András vezetésével (Győr-Moson-Sopron Megyei ÁNTSZ) és Tóthné Hermann Judit technikai segítségnyújtásával (NYUTI) az egészségügyi program 2000. november közepére elkészült és beillesztésre került a regionális területfejlesztési program „P4/II Háló” intézkedésébe.

⁸ Ebben a munkában nagy segítségünkre volt Fülöp Erika (RFÜ), míg az uniós programozási dokumentumokban alkalmazott indikátorok alkalmazását Barsi Boglárka (NYUTI) tekintette át és vezette végig mind a stratégiai, mind az operatív programon.

előterjesztett anyagot és apróbb módosítási javaslatokkal az RFT elé terjesztését javasolták. A bizottsági javaslatokat a tervezők március 5-ig átvezették a dokumentumba és nyomdai sokszorosításra alkalmas szerkesztéssel lezárták annak szövegezését.

Változások a tervezési környezetben

1999 augusztusától a *Gazdasági Minisztérium* (GM) vezetésével megkezdődött az *Átfogó Fejlesztési Terv* (ÁFT) kidolgozása, amelynek előkészítésébe októbertől bevonták a régiókat is. Az eredeti tervek szerint az 1999. novemberére elkészülő ÁFT-re épült az ENFT, amelyet a kormánynak 2000. májusban kellett Brüsszel felé benyújtania. Az ENFT-nek már tartalmaznia kell a régiók programjait is. Ez sürgette a fejlesztési program elkészítését is, hogy a régió érdekei és fejlesztési elképzelései megjelenjenek az ENFT dokumentumban. Ez alapján történt a programkészítés határidejének módosítása: Egyeztetési Változat elkészítése 2000. áprilisra, a Végleges Változaté pedig 2000. júniusra.

2000. év elején 26 koncepció és operatív program kidolgozása kezdődött meg a RFT támogatásával. Ezek döntő többsége illeszkedik a fejlesztési program intézkedésrendszeréhez, illetve néhány esetben már az Egyeztetési Változatban megfogalmazott intézkedés operatív szintű programozását végzik (pl. munkaerőpiac fejlesztése, egészségügyi program, kistérségi kapacitásépítési program stb.). A jelzett tervezési munkák várható befejezési határideje 2000. május és 2001. február közé esik. A párhuzamosság érdekében célszerű volt ezen tervek közvetlen beemelése jelen fejlesztési programba, mely a *Programon* végigvezetett egységes programozási szerkezet kialakításával könnyen megvalósítható. Az egyes programok vezető tervezőivel a fejlesztési program Tervezői Munkacsoportja 2000. március és április folyamán fölvette a közvetlen kapcsolatot és megkezdte velük a konzultációkat. Az RFT 2000. decemberéig a jelzett 26 tervezési projektből csak néhányat fogadott el végleges dokumentumként. Ezért 2001. végén, 2002. elején szükséges lesz a Program áttekintése, az elkészült részprogramok integrálása.

Ez a korábbiakhoz képest újabb csúszást jelentett az Egyeztetési Változat előterjesztésében. Ugyanakkor megszűnt az ENFT-hez kötődő időkényszer, mivel a Földművelési és Vidékfejlesztési Minisztérium (FVM) koordinálásával április végére elkészült változatban csak a „*Phare 2000 program*”-ba bekerült régiók programdokumentumait kellett szerepeltetni. A többi régió, így a Nyugat-Dunántúl fejlesztési programját 2001. év elején kell beépíteni az ENFT-be. Szükségessé vált annak tisztázása is, hogy az ENFT, illetve az azzal szinte egyszerre megjelent és nagy nyilvánosság mellett meghirdetett *Széchenyi Terv* hogyan viszonyul egymáshoz, illetve a régió fejlesztési programja hogyan viszonyul a két nemzeti szintű tervhez.

A tervezői munkacsoport, a programkészítés kezdeti szakaszában, a *Körmendy János* elnök vezette *Koordinációs Bizottság* irányításával végezte munkáját. A területfejlesztési törvény 1999. novemberétől hatályos módosítása nyomán újra alakult Nyugat-dunántúli RFT nem hozott létre Koordinációs Bizottságot. Ugyanakkor a tanács a program 2000. március 6-i tanácsülésen elfogadott prioritásai szerint alakította ki bizottsági rendszerét. Ezek a bizottságok fogják a következő hat évben felügyelni a program egyes prioritásainak a megvalósítását. Ebben a helyzetben a párhuzamosan futó tervezések közötti szükséges koordinációt részben a bizottságoknak, részben pedig a Nyugat-dunántúli RFÜ-nek kell végeznie.

A programmal kapcsolatos részdokumentumok elérhetők a www.westpa.hu című honlapon. A Nyugat-dunántúli régió hatóságai és más szervezetei amennyiben javaslataikkal, észrevételeikkel, vagy projekt ötleteikkel szeretnének hozzájárulni a programhoz azt közvetlenül a fent jelzett honlapon, illetve az alábbi címen tehetik meg:

Dr. Lados Mihály, intézetigazgató-helyettes
MTA RKK Nyugat-magyarországi Tudományos Intézet
Győr Liszt F. u. 10. 9022
Tel: 96-516-570; Fax: 96-516-579; E-mail: ladosm@edo.rkk.hu

1. BEVEZETÉS

Mind Magyarország, mind az Európai Unió (EU) kiemelkedő jelentőséget tulajdonít a területfejlesztésnek, mint a gazdasági és társadalmi kohézió elérését biztosító eszköznek, ezért annak támogatására megfelelő politikát és finanszírozási eszközöket alakított ki. Ezen eszközök hatékony használata érdekében az európai régiók területfejlesztési programokat készítenek, és valósítanak meg.

A programkészítés célja

1999 áprilisában kezdődött meg a Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési programjának kidolgozása, mely a régió 1998-ban elkészült és elfogadott *15 éves hosszú távú komplex területfejlesztési koncepciójára* épül. A regionális területfejlesztési program hét évre, 2000-től 2006-ig terjedő időszakra határozza meg a régió területfejlesztési céljait és a célok megvalósítását szolgáló programokat.

A *program célja* a területfejlesztés-tervezés eszközével hozzájárulni a régió helyzetének, életminőségének javításához, az európai tagállamok szintjén mért versenyképesség eléréséhez; a hazai és a nemzetközi területfejlesztési támogatások maximális igénybevételére alapozva. A régióknak meg kell teremtenie belső kohézióját, bővítenie szükséges a határokon átnyúló kapcsolatokat, csökkentenie a társadalmi-gazdasági életben kimutatható különbségeket a környezet érdekeinek egyenrangú figyelembevételével, valamint segítenie kell az ország többi régiójának felzárkóztatását e program megvalósulása révén.

A *programdokumentum feladata* a régió elemzése, illetve annak stratégiai, politikai keretei alapján a programban felállított legfontosabb célkitűzések bemutatása és az ezen célkitűzések eléréséhez szükséges megfelelő prioritások és intézkedések kijelölése, valamint a program megvalósítását biztosító eszköz- és intézményrendszer meghatározása.

A Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési programja egy több évre szóló, a *programfinanszírozás elveire támaszkodó*, több csatornán keresztül finanszírozott program. A dokumentum leginkább az innováció-orientált megközelítést alkalmazó EU programozási tapasztalatokat használja fel. Az elérhető EU-s (kezdetben az *Előcsatlakozási Alapok*, majd a *Strukturális Alapok*) és az állam által várhatóan *regionális döntési szintre decentralizált nemzeti források* hatékony felhasználásával a Program a régió saját célkitűzéseit próbálja megvalósítani. A régió jövőbeni fejlesztését illetően e dokumentum tekinthető majd a *kulcsdokumentumnak*, amit indokol a majdan e program megvalósítására juttatandó támogatási összegek nagysága is.

A Nyugat-Dunántúli az életminőségben mért *EU szintű versenyképesség elérését* célozza meg az európai integráció folyamatában. Formáját tekintve a célkitűzések és az azok elérését lehetővé tevő prioritások/intézkedések meghatározásával a Program az általános EU gyakorlatot követi. Ugyanakkor igyekszik megfelelni a hazai területfejlesztési programozást szabályozó *18/1998. (VI. 25.) KTM rendeletben* megfogalmazottaknak is (*1. keretes írás*). A Program meghatározza a célokat, a lehetséges hatásokat, a megvalósítást jellemző indikátorokat, a projekt kiválasztás kritériumait, valamint a megvalósítás finanszírozását és menedzsmentjét is.

A Program tartalmát tekintve azokat az akciókat fedi le, melyek általában összhangban vannak az *EU Strukturális Alapok* célterületeivel, ugyanakkor – különösen az előcsatlakozási periódusban – lehetővé teszi a különböző *nemzeti, nem EU-s társfinanszírozást szolgáló források befordítását is*.

A Program az alábbi alapelvekre támaszkodik:

- └ a *partnerség* elve a kidolgozás során, és a program megvalósításának irányításában;
- └ az *integrált program* elérésének hangsúlyozása, mely akciói és forrásai egymást erősítik;
- └ a *megelőzés* és a *fenntartható fejlődés* elve, a területfejlesztési program környezeti érzékenysége a környezeti minőség és fenntarthatóság követelményének teljesítése érdekében;
- └ az EU tapasztalatokon alapuló *monitoring* és értékelő rendszer, beleértve a területfejlesztési program *ex ante* értékelését is.

1. keretes írás A hazai és az EU-s programelvek összehangolása

Nehéz feladat a miniszteri rendelet és az EU-s program-formátum összehangolása. Az alapprobléma abból fakad, hogy a „Vitaanyag” olyan EU konform programdokumentumban gondolkodott, amely alkalmas az EU-s források – Előcsatlakozási Alapok, majd Strukturális Alapok – befogadására. Ez alapvetően egybevágott a régió érdekeivel is, hiszen Nyugat-Dunántúl hatodik éve részesedik a Phare CBC forrásaiból, amelynek program és projekt dokumentumait az EU szabályozása alapján kellett már eddig is elkészíteni. A fentiekből adódóan a „Vitaanyag” nem a régió fejlesztési koncepciójának komplexitására törekedett, hanem a finanszírozhatóságra helyezte a hangsúlyt.

A problémát az is fokozta, hogy a hazai szabályozás – annak ellenére, hogy 1998-ban készült rendeletről van szó – nem vette át az EU-ban alkalmazott programozási terminológiát. Így a hivatkozott miniszteri rendelet stratégiai és operatív programokat kér számon a dokumentumon, míg az EU programdokumentumok stratégiai és operatív célokról, prioritásokról és intézkedésekről szólnak.

A helyzetet bonyolítja az eddigi hazai gyakorlat is. Az etalonként emlegetett, 1999. július 30-án elfogadott Dél-dunántúli komplex területfejlesztési program igyekszik megfelelni a rendeletben előírtaknak. Szétválasztja a stratégiai programot és az operatív programot. Előbbire azonban csupán általános leírást ad, s nem követi végig a rendeletben meghatározott részfeladatokat. Az operatív program sokkal részletesebb. Azonban ez is csak nagyjából egyezik meg a rendelet egyes pontjaiban megfogalmazottakkal. Az egyes operatív programok kibontása inkább a Phare programok rendszerét követi. Az alkalmazásban azonban nem következetes, mert az egyes operatív programok nem egységes szerkezetűek, vagy ugyanazon elemeket más és más sorrendben tárgyalja két egymást követő programnál.

Még érdekesebb a Phare 2000 programba került régiók fejlesztési programja, hiszen azok egyáltalán nem követik a hivatkozott miniszteri rendeletet (EU forrás – EU-s programozási irányelvek érvényesülése!).

A Dél-Alföld Phare 2000 programjának 2000. januári változata stratégiai célt (Strategic Aim), stratégiai célkitűzéseket (Strategic Objectives), prioritásokat (Priorities) és intézkedéseket (Measures) definiál. Lényegében az intézkedéseket bontja ki olyan szinten, amit a miniszteri rendelet is elvár, de attól eltérő, inkább az EU programozási irányelveit alkalmazva (Dél-Dunántúl is hasonló szerkezetben dolgozott).

A regionális Phare 2000 programokat felváltó ERFT-k 2000 májusában kiadott tervezési irányelvei teljes egészében megegyeznek a Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési program készítése során kialakított szerkezettel!

2. A STRATÉGIAI ÉS REGIONÁLIS KERETEK

2.1. Nyugat-Dunántúl az általános társadalmi-gazdasági és intézményi fejlődési trendek tükrében

A nyolcvanas-kilencvenes évek fordulóján a Nyugat-dunántúli régió – Magyarország más régióihoz hasonlóan – széleskörű és gyors változásokkal kellett szembenéznie a társadalmi-gazdasági-környezeti és intézményi kereteket illetően. Ez a változás igen rövid idő alatt következett be.

Csakúgy, mint a politikai átalakulás által elindított alapvető változások – például a tulajdonosi szerkezetben bekövetkezett elmozdulások a privatizációnak és az állam szerepének csökkenésének köszönhetően –, a határok és a piacok megnyitása a régió *globalizációs trendektől* való nagyobb függőségét eredményezte. A globalizálódás általában a régiók és szub-régiók (kistérségek) számára pozitív és negatív hatású egyaránt lehet. A pozitív és a negatív hatások egyensúlya rengeteg tényezőtől függ – de döntően az egyes régiók azon képességétől, mellyel alkalmazkodni tudnak a változásokhoz és az átfogó trendekből előnyt tudnak kovácsolni. Ez különösen az új technológiák, az új típusú iparágak meghonosítását és a foglalkoztatás bővítésének elérését, valamint a működőtőkének az új ágazatokba történő vonzását foglalja magába. Utóbbi egyre kevésbé függ az alacsony munkabérektől, inkább a régió teljes versenyképessége az, ami előtérbe kerül – a telephely, az infrastruktúra (alap és intézményi infrastruktúra, beleértve az oktatást, képzést, K+F lehetőségeket stb.) minősége, a közlekedési kapcsolatok, az oktatás színvonala és a munkaerő képzettsége, a regionális gazdaság dinamizmusa stb. Mindezek a változások komoly veszélyeztetőjeként jelennek meg a környezeti értékeinknek, a létforrásainknak. Ebből a szempontból az egyik legveszélyeztetettebb régiója vagyunk Magyarországnak. Különös fontossága van tehát a fejlesztés során a *megelőzés* és a *fenntarthatóság elvei* érvényesítésének, *ezzel* akadályozva meg a közép- és hosszútávon okozott környezeti károkat, illetve *biztosítva* a lakosság részére a hosszútávon megőrizhető magas életminőséget és a *fenntartható fejlődést*.

Magyarországon a globalizációs tényezők hatással vannak a térszerkezetekre és a társadalmi-gazdasági fejlődés rendjére. Magyarország az 1989-es változások három egymást követő évében negatív növekedést ért el, azonban 1993-ban a növekedési trend pozitív irányt vett és csökkenésnek indult a munkanélküliség. A változások kiaknázása szempontjából kedvezőbb helyzetben levő régiók sokkal gyorsabb növekedést tudtak elérni. Különösen igaz ez a beruházásokat, a gazdasági növekedést, és az új ágazatok (kereskedelem, pénzügyi szolgáltatások stb.) foglalkoztatottságának alakulását tekintve a fővárosra (Budapest) és agglomerációjára⁹. A Nyugat-Dunántúl az elmúlt években egy dinamikus fejlődés központja volt, mely a külföldi működőtőke beruházás és az új iparfejlesztések magas arányában mutatkozik meg. Azonban *a régió egy része mérsékeltebb fejlődést mutat, kedvezőtlenebb adottságai (pl. előregező népesség, hiányos infrastruktúra, gyenge elérhetőség) révén nem képes e trendeket kihasználni.*

Az *EU csatlakozás* egyszerre jelent a régió számára új lehetőségeket és kihívásokat is. Az EU csatlakozás nagyon fontos Magyarország európai pozíciójának megszilárdítása érdekében. Az EU integráció lendületet és (részben) pénzügyi eszközöket biztosít a gazdaság szerkezetváltásához és fejlesztéséhez, mely elősegíti az EU-hoz való konvergenciát, és mérsékli a régiók közötti

⁹ Az egy főre jutó GDP Budapesten 86%-kal magasabb az országos átlagnál. (KSH STADAT on-line adatbázis 2000. május)

belső egyenlőtlenségeket. A piacok és az ágazatok megnyitása az EU verseny előtt, új kihívásokhoz és a gazdasági újjáépítés felgyorsulásához fog vezetni.

A Magyarországot érintő általános kérdések a következők:

- ┌ a közigazgatás reformja és teljesítményének növelése az EU politikák intézményei, döntéshozási folyamatai, illetve végrehajtása érdekében;
- ┌ a nemzeti, regionális és helyi hatáskörök meghatározása (decentralizált struktúra);
- ┌ az intézmények, az üzleti vállalkozások és az emberek tudatosságának és felkészültségének általános támogatása, hogy a csatlakozással járó új lehetőségeket és kihívásokat saját hasznukra legyenek képesek fordítani.

A Nyugat-dunántúli régió speciális feladatai:

- ┌ az EU strukturális politikák megvalósításával kapcsolatos alapelvek szerinti működés – különösen a regionális, a nemzeti és az EU szintek, illetve az ágazatok (társadalmi partnerség) közötti partnerség, a szubszidiaritás és a regionális szintű hatáskörök továbbfejlesztése;
- ┌ a több évre szóló programozás megvalósítása.

2.2. Stratégiai politikai keretek: Európai Unió, nemzeti és regionális koncepciók

A Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési programjának stratégiai politikai keretei az EU-s, a nemzeti és a regionális szinteket ölelik fel.

2.2.1. EU szintű politikai keretek

Az EU szintű politikai keretek főbb sarokkövei Magyarország számára

- ┌ Európai Területfejlesztés Perspektívái (The European Spatial Development Perspectives – *ESDP*);
- ┌ az *Agenda 2000* dokumentum, mint az EU hétéves „pénzügyi alkotmánya”, amely jelzi az Európai Bizottság elkötelezettségét a bővítés mellett; ez tükröződik a területfejlesztési politikák megvalósítását segítő
 - θ a *Strukturális Alapok*, illetve
 - θ a csatlakozó országok felkészülését segítő *Előcsatlakozási Alapok* (Phare, ISPA, SAPARD) 2000-2006-ra szóló költségvetési tervezésében;
- ┌ a térségünket érintő közép-európai, adriai, Duna menti és dél-kelet-európai térség (CADSES) területfejlesztési stratégiája (*Vision Planet*); valamint
- ┌ a Nyugat-Dunántúlt erőteljesen érintő határ menti együttműködések közösségi kezdeményezése az *Interreg III – Phare CBC* program.

Az ESDP célkitűzései¹⁰

A dokumentum megfogalmazza az elkövetkezendő évtized meghatározó európai fejlődési irányait, valamint a regionális politika legfontosabb célkitűzéseit. Az ESDP áttekinti az európai területi fejlődésnek a városhálózatra, az infrastruktúrák elérhetőségére, a természeti környezetre és a kulturális örökségre vonatkozó sajátosságait. A stratégiában megfogalmazott fenntartható területfejlesztés a gazdaság, a társadalom és a környezet hármására helyezi a legfőbb hangsúlyt. Az EU területi fejlődésének legfőbb irányait a dokumentum a következő célkitűzésekben jeleníti meg:

- └ Többközpontú és kiegyensúlyozott városhálózat, új kapcsolat a városi és vidéki térségek között. A kohézió elvéből következő kiegyensúlyozott városhálózat fejlődése mellett szükség van a városi térségek versenyképességének növelésére is, míg a fenntarthatóság elve megköveteli, hogy csökkenjen a szabályozás nélküli városfejlődés kedvezőtlen hatása és bekövetkezzen a városok belső tereinek rehabilitációja.
- └ Az infrastruktúra és a tudás elérhetőségének biztosítása. Csak az európai közlekedési és kommunikációs hálózatok rendszere és azok együttes fejlesztése képes biztosítani az egyenlőséget az ismeretek elérhetőségében és azt, hogy a periférikus térségeken élők is bekapcsolódjanak az európai gazdasági és társadalmi folyamatokba.
- └ A kulturális és természeti örökség védelme. A természeti örökség elemeit egymással rendszerben kell védeni, az erőforrások megőrzése mellett különös hangsúlyt kap a biodiverzitás. A kulturális örökség védelme új eleme az alapelveknek, melyek megőrzése és gyarapítása különösen fontos a regionális identitás kifejezése számára.

Agenda 2000¹¹

Az Agenda 2000 dokumentum a Közösség jövőjét vázolja fel 2006-ig. A dokumentum valamennyi csatlakozó ország számára egyértelműen kinyilvánította, hogy a politikai követelményeken túl a belépés feltétele a teljes közösségi szabályrendszer (acquis communautaire) maradéktalan átvétele, amely az egységes belső piac előírásai mellett a közös kül- és biztonságpolitikára, bel- és igazságügyre, a környezetvédelemre és a szociális szektorra, továbbá – az akkor megvalósítás alatt álló - pénzügyi unióra is kiterjed.

Az Agenda 2000, mint az EU 2000-2006-ra szóló „pénzügyi alkotmánya”, olyan munkahipotézisre épül, amely szerint 2002-től megkezdődhet az EU újabb bővítése. A 2002-2006 közötti időszakra elkülönítve és az „5+1” országra (Észtország, Csehország, Lengyelország, Magyarország, Szlovénia, Ciprus) vetítve kerültek meghatározásra a bővítési költségek (Strukturális Alapok). Hasonló módon önálló soron szerepelnek az előcsatlakozási eszközök (Phare, ISPA, SAPARD). Ezen túl az Agenda 2000 előírja a tagjelölt országok fokozatos részvételét az unió közösségi programjaiban (Interreg – Phare CBC, Socrates, Leonardo, Youth for Europe, EU 5. keretprogram stb.).

¹⁰ Az Európai Tanács kezdeményezésére készült el az Európai Területfejlesztés Perspektívái (The European Spatial Development Perspective, ESDP) címet viselő dokumentum, amelynek végleges változatát több éves egyeztetési folyamatot követően a területi tervezésért felelős miniszterek 1999. május 10-11-én Potsdamban megtartott értekezletén fogadták el.

¹¹ A brüsszeli bizottság az EU kormányközi konferenciáját lezáró 1997. júniusi amszterdami csúcstalálkozó alkalmával publikálta az Agenda 2000 dokumentumot, ezen belül pedig a 10 társult ország EU-érettségéről alkotott véleményét. A dokumentum végső elfogadása a berlini Európai Tanács 1999. márciusi ülésén történt.

A Strukturális Alapok 2000-2006 közötti időszakra szóló megújított rendszere

A Strukturális Alapok által követett EU regionális politikák átfogó célja a gazdasági és társadalmi kohézió elősegítése EU szerte, illetve a régiók közötti egyenlőtlenségek csökkentése. A legfontosabb célkitűzés az elmaradott régióknak az EU átlaghoz történő felzárkózásának elősegítése, a legfontosabb konvergencia kritériumként a kibocsátást (egy főre jutó GDP vásárlóerő-paritáson mérve) és a foglalkoztatást (munkanélküliségi ráta és a tartósan munkanélküliek arányának csökkentése) tekintve.

Az Európai Bizottság által a 2000-2006 éveket felölelő programozási periódusra átfogó reformot irányozott elő a Strukturális Alapok tekintetében. Ennek keretében - a szubszidiaritás elvének érvényre juttatása mellett - hangsúlyozza a területi prioritások koncentrációját és az eljárások egyszerűsítését. A korábbi hat célkitűzés az előterjesztés szerint a programozási periódusban háromra csökkent.

- ┌ *Az 1. célterület* keretében támogatandó feladatok köre és a támogatás feltételrendszere változatlan marad, továbbra is a fejlődésben elmaradott régiók fejlődésének és strukturális átalakulásának elősegítését szolgálja. Ennek értelmében azon NUTS II. régiók jogosultak támogatásra, amelyekben a támogatást megelőző három év során az egy főre jutó vásárlóerő-paritáson számított GDP értéke nem éri el a közösségi átlag 75%-át. A Strukturális Alapok mindegyike (ERDF, ESF, EAGGF, FIG) hozzájárul e cél támogatásához. Az alapok teljes – 218,4 milliárd eurós - költségvetésének 69,7%-át fordítják e területekre¹², ahol a közösség lakosságának összesen 20%-a él.
- ┌ *A 2. célterület* a strukturális nehézségekkel küzdő ipari, vidéki régiók, városi övezetek, halászati problémákkal sújtott part menti térségek fejlesztését, rekonstrukcióját és átalakítását szolgálja. A célterület alapján járó támogatás feltétele a magas szintű és növekvő munkanélküliség, valamint a nagy népsűrűség. Ez a cél tulajdonképpen a régió 2. (a hagyományos iparágak hanyatlásával küzdő régiók szerkezetváltásának támogatása) és az 5a. célterület (a mezőgazdasági és a halászati struktúrák korszerűsítésének felgyorsítása) összevonását jelenti. A célterületen él a közösség lakosságának 18%-a.
- ┌ *A 3. célterület* a munkanélküliség csökkentését segítené, illetve egyéb humánpolitikai célok megvalósítását szolgálja. Az új 3. célterület tulajdonképpen a régió 3. (a tartós munkanélküliség leküzdése és a fiatalok foglalkoztatási integrálódásának elősegítése) és 4. (az iparban és a termelési rendszerekben bekövetkező változásokhoz történő munkaerő-piaci alkalmazkodás elősegítése) célterület összevonását jelenti. Forrása az Európai Szociális Alap.

Az előterjesztés értelmében a 2000. évet követően a közösség tagállamai nagyobb szabadságot kaptak a programok kidolgozását és végrehajtását illetően, ami azonban nagyobb felelősséggel párosul az ellenőrzést tekintve is.

A magyar régiók fejlettségét tekintve megállapítható (*1. táblázat*), hogy az egy főre jutó GDP valamennyi régió esetében alacsonyabb az uniós átlag 75%-ánál. Az országos átlag 48,1%-kal annak felét sem éri el és a második helyezett Nyugat-Dunántúl is csak az uniós átlag 53,1%-át teszi ki. Figyelembe véve a csatlakozás időpontjáig jószolható gazdasági növekedést, illetve az uniós átlagnak a kelet-közép-európai országok csatlakozásával járó csökkenését is; valószínűsíthető, hogy a Közép-magyarországi régió kivételével valamennyi magyar régió – beleértve a Nyugat-Dunántúlt is – az 1. célterület szerinti kedvezményezett régiók körébe fog tartozni.

¹² Forrás: CEC – Structural Funds 2000-2006. Eligible areas and financial break-downs. Inforegio News Newsletter No. 65, June 1999

1. táblázat Az egy főre jutó GDP az EU átlag százalékában régióként, 1998, vásárlóerő-paritáson, %

Régió	(%)	Régió	(%)
Közép-Magyarország	71,0	Dél-Alföld	36,7
Nyugat-Dunántúl	53,1	Észak-Magyarország	32,6
Közép-Dunántúl	47,1	Észak-Alföld	32,5
Dél-Dunántúl	37,1	Magyarország	48,1

Forrás: KSH.

Előcsatlakozási Alapok

A tagjelöltek EU-tagságra való felkészítését az un. Előcsatlakozási Alapok biztosítják. Az ISPA és a SAPARD Magyarország egészére fog kiterjedni, míg a Phare pénzeszközeinek 90%-a a kiválasztott mintarégiók¹³ fejlesztési programjait finanszírozza, a maradék 10% pedig az egész országban megvalósítandó horizontális programok finanszírozását szolgálja. Mindegyik alap támogatását éves szerződések keretében biztosítja az EU.

Phare

A Phare a támogatott régiók *gazdasági és szociális kohézióját* segítő program. Így a Strukturális Alapok 1. célterületébe irányuló támogatások befogadására készíti fel a kiválasztott régiókat. A támogatás az alábbi három fő területen vehető igénybe:

- └ a gazdasági tevékenység diverzifikálása;
- └ az emberi erőforrások fejlesztése;
- └ az üzleti infrastruktúra fejlesztése.

A kormány fontosnak tartja a Phare támogatásban nem részesülő régiók felkészítését is a az 1. célkitűzésnek megfelelő struktúra politika megvalósítására. Ezért minden régió tervezhet a Regionális és Szociális Kohéziót szolgáló intézményfejlesztési terveinek végrehajtásával. Ezen régiók kísérleti regionális fejlesztési programjainak – a Phare támogatások esetében alkalmazott metodikát és arányt követve – 75%-át az állami költségvetés fogja társ-finanszírozni.

ISPA

Az ISPA a *Kohéziós Alapok* fogadására készíti fel a tagjelölt országokat. *Közlekedési és környezetvédelmi projekteket* támogat ez az előcsatlakozási alap, a projekt összköltségének legfeljebb 75%-át biztosítja az EU. Az egyes projektek nagysága minimum 5 millió euró. A kiadások 55%-a közlekedési, 45%-a környezetvédelmi beruházásokra fordítható.

Azok a közlekedési projektek részesülnek támogatásban, amelyek az un. Helsinki folyosók fejlesztését segítik. Így ez a támogatás a csatlakozó országok fő közlekedési tengelyeit magába foglaló TINA hálózat fejlesztésére korlátozódik.

A környezetvédelmi projektek közül azok nyerhetnek támogatást, amelyek segítik megvalósítani az EU környezetvédelmi szabályozásának átvételét (2. *keretes írás*), érvényesítését (hulladékgazdálkodás megoldása, szennyvíz- és csatornahálózat kiépítése, az ivóvíz és a levegőtisztaság védelme). A támogatás csak olyan célokat szolgálhat, amelyek a Csatlakozási Partnerség dokumentumában rögzítésre kerültek és szerepelnek a Nemzeti Környezetvédelmi Programban, továbbá nagy, legalább 15 ezer fős településeket vagy agglomerációt érintő infrastrukturális beruházásokat jelentenek.

¹³ A kormány 1999. szeptemberi döntése alapján a Phare mintarégiók programjában Észak-Magyarország, Észak-Alföld és Dél-Alföld vesz részt.

A javasolt projektek listáját a kormányzat nyújtja be az Európai Bizottsághoz. Az Európai Bizottság által 2000-ben befogadott projektek teljes, 2007-ig tartó beruházási költségéből az EU 271,1 millió euró kötelezettséget vállalt, a magyar társfinanszírozás 247,2 millió euró. A Bizottság 2001-re 65 projektet hagyott jóvá, köztük van az az öt környezetvédelmi (pl. győri szennyvíztisztító) és három közlekedési (pl. Zalaölvő-Zalaegerszeg-Boba és Budapest-Győr-Hegyeshalom vasútvonal korszerűsítése) beruházás is, amelyek együtt kitöltötték Magyarország 88 millió eurós éves támogatási keretét.

SAPARD

A SAPARD program keretében hazánk mintegy 38 millió eurót kap, amelyhez legalább 25%-os magyar társfinanszírozás szükséges. Jelenleg az előcsatlakozási alapok közül a SAPARD működése a leginkább decentralizált. Ez azt jelenti, hogy miután felálltak és működnek az intézmények, a segélyprogram végrehajtása teljesen a kedvezményezett ország kezébe kerül, az unió csak utólagosan ellenőrzi a pénzek felhasználását. A hétéves magyar agrárstruktúra- és vidékfejlesztési tervet 1999 decemberében nyújtotta be Magyarország a Bizottsághoz, melyet 2000 folyamán el is fogadtak. A Tervnek három stratégiai prioritása van, amelyek összhangban állnak a PHARE és az ISPA számára megfogalmazott prioritásokkal:

- └ a mezőgazdaság és az élelmiszeripar versenyképességének erősítése;
- └ a környezetvédelmi szempontok előtérbe helyezése;
- └ a vidéki területek alkalmazkodóképességének erősítése.

Ez utóbbi célkitűzést a magyar tervezési kritériumok által vidékinek minősülő kistérségekben fogják megvalósítani. A javasolt SAPARD intézkedések jelentős része regionális preferenciák, illetve korlátozások nélkül érvényesül. A támogatás a leginkább rászoruló ágazatokra és tevékenységekre összpontosul. Azok az intézkedések számíthatnak elsősorban támogatásra, amelyek

- └ erősítik a piaci hatékonyságot;
- └ javítják a minőségi és egészségügyi színvonalat;
- └ új munkahelyeket teremtenek a vidéki területeken.

2. keretes írás A környezetvédelmi jogharmonizációról

Az Európai Unióhoz való csatlakozás felkészülési időszakában kulcsfontosságú feladat a jogközelítés megoldása. A jogközelítés kapcsán számos szóhasználat terjedt el (pl. harmonizáció, teljesítés), azonban tisztázni kell, hogy az EU terminológiájában mit is jelentenek ezek a kifejezések.

A *jogharmonizáció* azt jelenti, hogy az adott ország szabályozása érvényben van ugyan, de ezeket a szabályokat már nem csak maga az állam határozza meg, hanem a Közösségi szabályok figyelembe vételével kerülnek átdolgozásra. Ez biztosítja a koherenciát az egyes nemzeti jogrendszerek között. Ha egy ország csatlakozni akar az EU-hoz, annak jogrendszeréhez kell igazítania a saját törvényeit – át kell vennie az EU teljes jogi szabályrendszerét, az *acquis communautaire*-t.

A *jogközelítés* folyamata két részből áll: egy kifelé mutató, a nemzeti szintről a Közösségi szint felé irányuló folyamatból (döntéshozás, végeredménye legtöbb esetben egy direktíva) és egy befelé irányuló, a Közösség szintjéről a nemzeti szabályozás szintjére tartó eljárásból (nemzeti jogba való átvétel, alkalmazás és végrehajtás, végeredményeként a Közösségi jogszabály megjelenik a tagország jogrendszerében). Az EU-ban alkalmazott kétirányú megközelítés csak részben vonatkozik a felvételre várakozó országra, hiszen ők nem vesznek részt a döntéshozatalban, illetve nincs meghatározva a jogközelítés határideje sem.

A *jogalkotás* prioritása a megalkotásra váró jogszabályok egymásutánosságát, a jogalkotás feladatainak megállapítását jelenti.

A *környezeti jog* megújítását és az ehhez kötődő jogalkotási sorrend kialakítását nem csak az EU-hoz való csatlakozás kívánalmi határozhatják meg, hanem egyéb más prioritásokat is figyelembe kell venni.

Magyarország a csatlakozásra történő felkészülésben *kiemelt prioritásként kezeli* a környezetvédelem területét, melynek az EU környezetvédelmi követelményeinek adaptálásával és a gazdaságban a fenntartható fejlődés elvének érvényesítésével is próbál eleget tenni.

Magyarország számára az Európai Unió környezeti joga a feladatok megállapításának *elsődleges viszonyítási alapja*. Ez a terület önmagában alkot egy rendszert, mely egy 20-25 éves fejlődés eredménye. A környezetvédelemmel kapcsolatos jogalkotási feladatok kijelölése folyamán éppen ezért a *rendszer-szemlélet* miatt nem szabad csupán az egyes jogszabályokat érvényesíteni, hanem a jogintézmények teljességét és egymásra épülését kell elsődlegesen iránymutatónak tekinteni. Ezek alapján Magyarországnak sem kell az egyes rendelkezéseket egyenként, elfogadásuk sorrendjében adaptálni, hanem logikai és nem formai sorrendben. Ez nem kíván automatikus alkalmazkodást, hanem „gondolkodó stratégiát” igényel. A rendszer megértése és a hazai jog ehhez való viszonyának ártértékelése jelenti a jogharmonizáció esetleges nehézségét.

Az EU környezetvédelmi jogszabályainak integrációs szempontú felmérése, a nemzeti szabályozásba történő bevezetésének értékelése és a végrehajtásra váró feladatok számbavétele az Európai Integrációs Tárcaközi Bizottság 22. sz. szakértői csoportjában történt. A környezetvédelmi átvilágítások egy hivatalos listákban (screening) megadott bontásban kerülnek lefolytatásra. A szakértői munkát a különböző témák szerint illetékes szervvel együtt végezték a KÖM és más tárcák, országos hatáskörű szervek bevonásával, melyet a 2093/1998. (IV.22.) Korm. határozat ír elő.

Az EU környezetvédelmi joganyag átvételének programját a 2212/1998. (IX.30.) Korm. határozat környezetvédelmi fejezete mutatja be. A feladatok végrehajtása és a környezetvédelem tényleges, a jogharmonizáción túlmutató EU konformmá tétele jelentős beruházási igényel jár, mely csak 2002 után teljesíthető.

„Az idei első negyedévben behozzuk a lemaradást a hulladékgazdálkodás, a levegőtisztaság és vízminőség védelem terén, így a környezetvédelmi jogharmonizáció nem lehet akadálya Magyarország európai uniós csatlakozásának – hangsúlyozta Csepregi István helyettes államtitkár. Mintegy 270-300 közösségi jogszabály adaptációjára van szükség, ...Jelenleg a magyar jogszabályok 60-65 százaléka felel meg a közösségi joganyagnak.” (Világgazdaság, 2001. február 14.)

Vision Planet¹⁴

A Vision Planet a közép-európai, az adriai térség, a Duna menti és a dél-kelet-európai térség (CADSES) integrált területfejlesztési stratégiáját magába foglaló dokumentum. A kezdeményezés célja az volt, hogy közös stratégiákat, irányelveket és intézkedéseket (azaz „jövőképet”) fogalmazzon meg e térség területfejlesztése számára, mely magába foglalja tizenhárom európai ország teljes területét (Albánia, Bosznia-Hercegovina, Bulgária, a Cseh Köztársaság, Görögország, Horvátország, Jugoszlávia, Magyarország, Macedónia, Moldova, Románia, Szlovákia és Szlovénia), illetve öt területének egy részét (Ausztria, Lengyelország, Németország, Olaszország és Ukrajna).

Az együttműködés célkitűzései, tartalma és metodikája több szempontból is hasonlóságot mutat más fontos európai transznacionális térségek együttműködésével, azonban lényeges különbségek is felfedezhetőek, melyek az eltérő összetételű országok és a jelenlegi fejlesztések következménye. A dokumentum négy alapvető célkitűzést fogalmaz meg a térség egésze számára:

- ┌ *a versenyképesség, a hatékonyság és a növekedés:* A területfejlesztési politikának a gazdaság és az infrastruktúra térszerkezetének versenyképesség fejlesztésével hozzá kell járulnia egy hatékonyabb, dinamikusabb és szilárdabb gazdasági és társadalmi fejlődéshez.
- ┌ *a kiegyensúlyozott fejlődés és a kohézió:* A területfejlesztési politikának a gazdasági, társadalmi és területi kohézió erősítésével, valamint az elmaradottság, vagy a strukturális átalakulás problémáival szembenézni kénytelen régiók támogatásával, hozzá kell járulnia egy kiegyensúlyozottabb gazdasági- és társadalmi szerkezet létrejöttéhez.
- ┌ *a környezet és a természeti és kulturális örökség megóvásának:* A területfejlesztési politikának hozzá kell járulnia a természeti és kulturális örökség megőrzéséhez, a fejlődés és az erőforrásfelhasználás fenntarthatóságához, valamint a környezet megóvásához a jövő generációja számára.
- ┌ *az integráció:* A területfejlesztési politikának hozzá kell járulnia az államhatárok minél jobb átjárhatóságához, a régiók és a városok egymáshoz való közelebb hozásához, illetve a különböző feladatok együttes és kooperáción alapuló megoldásához.

Tekintettel a kis országok között húzódó szárazföldi határok hosszára, és az egymástól való hosszú ideig tartó politikai és gazdasági elszigeteltségre, rendkívüli figyelmet kell fordítani egy további célkitűzésnek, a területi integrációnak is.

A közös területfejlesztési jövőkép a célkitűzésekkel összhangban a következő öt különböző tevékenységi területhez tartalmaz politikai javaslatokat:

- ┌ A térszerkezet fejlesztése.
- ┌ A települések és a városok fejlődésének formálása.
- ┌ A vidéki térségek átalakítása.
- ┌ A közlekedés és a telekommunikáció fejlesztése.
- ┌ Környezetvédelem, a természeti és kulturális örökség kezelése.

Ugyancsak javaslatokat fogalmaz meg a területfejlesztési jövőképek megvalósítására, a területfejlesztés intézményi keretére, a területi integrációra, valamint a további együttműködések számára.

Interreg III – Phare CBC program

A Közösségi Kezdeményezések sorába tartozó Interreg program célja, hogy a belső határok nélküli Európai Unióban az országhatárok menti térségek összefogását, együttműködését elősegítse. A konkrét cél, hogy oldja a határ menti térségek elzártságát az országos és az európai pia-

¹⁴ A Vision Planet az Interreg IIC Közösségi Kezdeményezés keretében került kidolgozásra. A 18 országot érintő munkában a térség 12 országa vett részt aktívan, egy tervezői hálózatot kialakítva. A projekt 1998 januárjában indult. A stratégia végleges változatát 2000. január 12-én a résztvevők Bécsben megtartott 4. szemináriuma fogadta el.

coktól. A leginkább támogatott területek a gazdaságfejlesztés, a vidékfejlesztés, a környezetvédelem, az infrastruktúra fejlesztés, kulturális együttműködések, területfejlesztési tervezés. Az 1994-1999 közötti Interreg II időszakban a korábbiakhoz képest rendkívül megnövekedett a kedvezményezett határ menti régiók száma, hiszen az új tagországok közül Ausztria és Finnország számos közép-európai országgal határos. Ezek EU határ menti régiói az Interreg nem tagországokra vonatkozó tükörprogramja, a Phare CBC (Cross-border Cooperation – határon átnyúló együttműködés) programon keresztül juthattak Interreg típusú forrásokhoz.

A Nyugat-dunántúli régió megyéi¹⁵ 1995 és 1999 között, mint Burgenlanddal határos térségek az osztrák-magyar Interreg II – Phare CBC program kedvezményezettjei voltak. A program megvalósítására Brüsszel először 35, majd 50 millió eurót irányzott elő¹⁶. A jelzett időszakban kisebb forrásokkal lehetőség nyílt két hármas határ menti együttműködés – magyar-osztrák-szlovák és magyar-osztrák-szlovén – projektjeinek finanszírozására is.

A 2000-2006 közötti időszakban tovább működik ez a Közösségi Kezdeményezés, mint Interreg III – Phare CBC program. Ennek keretében a magyar-osztrák relációban évi 10 millió euró, míg a magyar-szlovák és a magyar-szlovén együttműködésre évi 2-2 millió euró áll a magyar oldali pályázók rendelkezésére. Habár 1999 folyamán készültek önálló hármas határ stratégiák is a jelzett idősakra, mind a magyar-osztrák-szlovák, mind a magyar-osztrák-szlovén hármas határ projekteket önálló hármas határ CBC forrás hiányában a kétoldalú keretből lehet csak megvalósítani.

¹⁵ Zala megye nem határos Burgenlanddal, azonban Szlovénia révén, mint lehetséges hármas határ menti együttműködés, mégis az osztrák-magyar Interreg II – Phare CBC program kedvezményezettje lehetett.

¹⁶ A végleges keretszám 42 millió Euro, mivel az 1998. évi 8 millió Euro-t Brüsszel két kísérleti projektre, a nem EU határon működtetett magyar-román, illetve magyar-szlovák CBC programokra csoportosította át.

2.2.2. Nemzeti szintű politikai keretek

Nemzeti szinten a területfejlesztés működési kereteit a *Területfejlesztésről és területrendezésről szóló törvény*, a jövő irányait a kétévente felülvizsgálatra kerülő *Országos Területfejlesztési Koncepció* (OTK) jelöli ki. Az uniós csatlakozáshoz kapcsolódóan 1999. nyarán elkezdődött az *Átfogó Fejlesztési Terv* (ÁFT – GM, 1999. november), majd az *Előzetes Nemzeti Fejlesztési Terv* (ENFT) készítése (Földművelésügyi- és Vidékfejlesztési Minisztérium /FVM/, 2000. április). Az EU-s forrásokon, az ahhoz szükséges társfinanszírozás keretein túlnyúló nemzeti fejlesztési terv első változatát pedig a GM dolgozta ki (*Széchenyi Terv*, 2000. március).

A Területfejlesztésről és területrendezésről szóló törvény és az OTK

Magyarországon a megújított területfejlesztési politika 1996 márciusában a *Területfejlesztésről és területrendezésről szóló törvény* elfogadásával intézményesült¹⁷. Ez a törvény biztosítja az EU alapelvekkel és követelményekkel való kompatibilitás alapját, keretét. Meghatározza a nemzeti intézmények, illetve a regionális és helyi szervezetek feladatait és hatáskörét – nemzeti szinten az Országos Területfejlesztési Tanácsét (OTT); regionális szinten a Regionális Fejlesztési Tanácsét és megyei szinten a Megyei Területfejlesztési Tanácsét (MTT).

Magyarországon a regionális politika legfontosabb irányai az *OTK-ban*¹⁸ kerültek megfogalmazásra. E dokumentum kidolgozása az EU csatlakozáshoz kapcsolódó EU perspektívából indult ki. A stratégia a közlekedési és kommunikációs infrastruktúra fejlesztését, illetve a kulturális és gazdasági fejlődés elősegítését alapul véve a kelet-nyugat és az észak-dél közötti kapcsolat megteremtését tűzte ki feladatául. Az OTK a következő célokat fogalmazta meg:

- └ az ország teljes területére vonatkozóan – a polgárok életszínvonalának javítása; a szociális piacgazdaság megteremtésének elősegítése; a növekedés és a versenyképesség támogatása; az innováció térbeli terjedésének és a decentralizált struktúrák kialakulásának elősegítése; a társadalmi gazdasági fejlődés és a településhálózat kiegyensúlyozott területi szerkezetére; illetve
- └ a területfejlesztésre vonatkozóan – a régiók, a megyék, a főváros és a vidék, a városok és a falvak, és a viszonylag fejlett és a fejletlen térségek közötti egyenlőtlenségek csökkentése; és új válságtérségek megjelenésének megakadályozása.

A *Területfejlesztési Politikának* a Nyugat-Dunántúlra vonatkozó legfontosabb *prioritásai* a következők:

- └ Budapest (egypólusú fejlődés) és az ország többi része között egy kiegyensúlyozott fejlődés megteremtése.
- └ Az erőforrások fenntartható hasznosítása és a határ menti térségek fejlesztése.
- └ A kistérségek fejlesztése, mely magába foglalja az egyenlőtlenségek csökkentését és egyes települések gyenge infrastrukturális problémájának megoldását.
- └ Intézménybővítés a városok, a kistérségek (társulások), és a különböző intézmények (pl.: oktatás) decentralizált hálózatának létrehozása által, illetve az intézményfejlesztés regionális és kistérségi szinten (különösen az EU csatlakozással és a Strukturális Alapok menedzsmentjével kapcsolatban).

¹⁷ A Területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény (módosítva 1999. évi XCII. törvény által)

¹⁸ A Magyar Köztársaság Kormánya. *Országos Területfejlesztési Koncepció* (1997). A Parlament 1998 márciusában fogadta el.

A területfejlesztés ágazati prioritásai a következők:

- ┌ *Környezetvédelem:* a fenntartható fejlődés elvének a koncepciókban és a tervezett fejlesztések környezeti hatástanulmányaiba való adaptálása.
- ┌ *Humán erőforrások:* humán infrastruktúra és a szakképzettség fejlesztése a versenyképesség javításához kapcsolódva.
- ┌ *Ipar:* a fejlett technológiákon, innováción, K+F-en, képzésen és együttműködő hálózatokon alapuló iparágak javára történő átszervezés; a külföldi beruházások vonzása; az ipari beruházások magas arányának támogatása; új specializációk és kereskedelmi kapcsolatok kialakítása érdekében együttműködés a szomszédos országokkal; a kis- és középvállalkozások támogatása.
- ┌ *Mezőgazdaság és vidékfejlesztés:* az agrárágazat versenyképességének javítása; az életszínvonal javításával a népesség és a mezőgazdaságban foglalkoztatottak megtartása (figyelembe véve a vidéki térségekben rejlő potenciált); a képzés és az oktatás támogatása; a természeti erőforrások fenntartható fejlődésének és a mezőgazdaságban használatos környezetbarát technológiáknak támogatása; a gyenge potenciállal rendelkező régiókban/térségekben az alternatív földhasználati programok és az alternatív foglalkoztatási lehetőségek kidolgozása.
- ┌ *Turizmus:* az infrastruktúra és a szolgáltató hálózat fejlesztése a kedvező adottságokkal rendelkező fejletlen térségekben.
- ┌ *Műszaki infrastruktúra:* a közlekedés (vasútvonalak modernizációja, életképes regionális repülőterek, intermodális szállítás, úthálózat, tömegközlekedés, kapcsolódás az európai közlekedési folyosókhoz); a vízellátás (berendezések, minőségi normák, közművek); és az energia (az ellátás biztonsága, energiatakarékosság, fogyasztási hatékonyság, regionális és megyei szintű energiaellátó erőművek) területét felölelve.

Ezen kívül a következő területeken léteznek még *Országos Ágazatfejlesztési Tervek*: Környezetvédelem, Természetvédelem, Közlekedés, Ipar, Mezőgazdaság, Energia, Egészségügy, Oktatás, Kulturális Örökség és Vízgazdálkodási Keretterv. Ezen nemzeti programok kiemelkedő jelentőségű prioritásai fontosak a Nyugat-dunántúli régió számára is. (2. melléklet)

Átfogó Fejlesztési Terv – Előzetes Nemzeti Fejlesztési Terv – Széchenyi Terv

A csatlakozásra való felkészülést több, az ország egészét területileg és ágazatilag átfogó programdokumentum segíti. A sor az ÁFT készítésével kezdődött (1999. július). A következő lépés az ÁFT bázisán az ENFT elkészítése, amely a csatlakozási időszakban az Előcsatlakozási Alapok felhasználásának finanszírozási programdokumentuma. Ez a terv 2000. január és április között készült, magába foglalva a Phare célrégiók regionális fejlesztési programjait. A csatlakozáshoz igazodva a következő lépés a *Nemzeti Fejlesztési Terv* (NFT) elkészítése lenne, amely a tagság révén elérhető EU-s alapok (Strukturális Alapok, Kohéziós Alap) finanszírozási dokumentuma. Ezt a rendszert egészíti ki a GM által 2000 márciusában kidolgozott Széchenyi Terv, amely szintén az ÁFT bázisán olyan programelemek is tartalmaz, amelyet az EU nem támogat. Vélhetően az ENFT és a Széchenyi Terv integrálásával fog kialakulni a csatlakozás előtt egy évvel Brüsszelnek benyújtandó NFT.

Az Átfogó Fejlesztési Terv

Az ÁFT a magyar gazdaság egészének 2000-2006 közötti időszakra vonatkozó középtávú fejlesztési terve, amely a nemzeti fejlesztési célok és elképzelések mellett figyelembe veszi az EU fejlesztési irányelveit is. Az ÁFT tehát tartalmazza egyrészt azokat a nemzeti célokat és programokat, amelyek az EU csatlakozás után sem válnak az EU által támogatott társfinanszírozási rendszer részévé, másrészt felöleli az EU által támogatott célokat és programokat.

Az ÁFT-t a tervezésben résztvevő tárcák a GM koordinációja és irányítása mellett, valamint a régiókkal történő konzultációk alapján dolgozták ki. A kidolgozás folyamatában többször változott a fejlesztési célok rendszere.

Az ÁFT 1999. december 13-án a Gazdasági Kabinet elé terjesztett változata hat makrogazdasági célt jelölt ki:

1. Szerkezetátalakítás;
2. Tudásalapú társadalom kiépítése;
3. Infrastruktúra fejlesztése;
4. Környezetvédelem;
5. Életminőség és foglalkoztatás javítása;
6. EU csatlakozásra való felkészülés.

A makrogazdasági célok megvalósulását 8 fejlesztési programba (és 124 alprogramba) sűrítették az ÁFT kidolgozói:

1. Szerkezetátalakítás és vállalkozás-fejlesztés (14 alprogram);
2. Agrárgazdaság és vidékfejlesztés (12 alprogram);
3. Innováció és információs társadalom (9 alprogram);
4. Infrastruktúra-fejlesztés (13 alprogram);
5. Környezetvédelmi program (11 alprogram);
6. Emberi erőforrások fejlesztése (34 alprogram);
7. Egészségügyi fejlesztés (22 alprogram);
8. Intézményfejlesztés (9 alprogram).

A programok teljes forrásigényét 9.788 Mrd Ft-ra becsülték a dokumentum készítői a programidőszak egészét – 2000-2006 - tekintve.

Az Előzetes Nemzeti Fejlesztési Terv (ENFT)

Szándékai szerint az ENFT a csatlakozási periódus nemzeti fejlesztési dokumentuma. A tervezési folyamathoz valamennyi NUTS II. régió saját fejlesztési dokumentummal járult hozzá (az egyes régiók Phare 2000 dokumentumai). Az ENFT a 2000-2002 közötti időszakban közvetlen alapként szolgál a gazdasági és szociális kohéziót segítő Phare támogatási programok kidolgozásához.

Az ENFT általános célkitűzései összhangban állnak a Phare és a Strukturális Alapok programozásának irányelveivel, valamint az ESDP-vel. Mindezeket az EU Előcsatlakozási Alapjaival és nemzeti társfinanszírozással valósítják meg a kiválasztott célrégiókban. Azokban a régiókban, amelyekre a Phare támogatás nem terjed ki, 2001-től a magyar állami költségvetés fogja finanszírozni a Phare metodológiához hasonlóan megtervezett és végrehajtott programokat. Az ENFT 2000. évi változata csak a kiválasztott célrégiók programjait tartalmazta.

Az ENFT megvalósítási módszereit fokozatosan hozzáigazítják a Strukturális Alapok gyakorlathoz. Az ENFT program második évétől – 2001-től – kezdődően a prioritásokat operatív programtervezetekre bontják le. Ezek a hét régió Előzetes Regionális Fejlesztési Terv és korlátozott számú Szektorális Operatív Programból épülnek fel. A fentiekből következően a jövő Phare programoknak a Gazdasági és Szociális Kohézió fejezete régió specifikus lesz. Az ENFT tervezési folyamatát a 3. melléklet mutatja be.

Az ENFT két célkitűzés 10 intézkedésébe sűrítve fogalmazza meg a csatlakozási időszak programjait:

1. célkitűzés: A helyi gazdaság fejlesztése	2. célkitűzés: Az emberi erőforrások fejlesztése
<ul style="list-style-type: none"> - A vállalatok közötti együttműködés erősítése - A KKV-k felkészítése az egységes belső piacra - A vállalkozói kultúra és szaktudás fejlesztése - A régió turisztikai fejlesztése - Az innováció elősegítése a KKV szektorban - Üzleti infrastruktúra fejlesztése 	<ul style="list-style-type: none"> - A foglalkoztathatóság javítása - A vállalkozási szellem erősítése - A vállalatok és alkalmazottaik alkalmazkodó képességének erősítése - Az egyenlő esélyek biztosítása

A Széchenyi Terv

2000 márciusában került sor a Gazdasági Minisztériumban (GM) a Széchenyi Terv kidolgozására. A Terv tulajdonképpen a 2000-2002 közötti időszak Nemzeti Fejlesztési Terv cselekvési terveként határozza meg magát. Nem alkot egy komplex gazdaságfejlesztési stratégiát, hanem a már meglévő gazdaságpolitikai stratégiához illeszkedő kitorési pontok rendszereként jelenik meg. Ennek köszönhetően nem öleli fel a gazdaság valamennyi területét, hanem néhány kitüntetett figyelmet érdemlő prioritásra helyezi a hangsúlyt.

A Széchenyi Terv, a magyar gazdaság európai felzárkóztatást szolgáló stratégiájaként a magyar gazdaság nemzetközi versenyképességének javítását, a gyors és kiegyensúlyozott gazdasági növekedés biztosítását, valamint az Európai Unió csatlakozásra való felkészítést célozza meg. A Széchenyi Terv a „network economy” (hálózati gazdaság) filozófiájára támaszkodva a régiók és a nemzetgazdaság versenyképességének javítását elsősorban a helyi lokális hálózatok kiépítésében, valamint a globális hálózatokba való eredményes bekapcsolásában látja.

E feladatokat a sikeresség érdekében a partnerség keretében kell megvalósítani, ezért a Tervet a GM 2000 májusában részletes vitára bocsátotta, melynek során június 1-ig 130 szervezet csaknem 300 javaslata érkezett vissza. A véleményt nyilvánító szervezetek többsége a gazdasági élet szereplői (vállalkozások) és az érdekérvényesítő szervezetek (szakmai kamarák, országos szakmai szövetségek) közül került ki. Mindamelllett a terv formálásában véleményükkel részt vettek a különböző kormányzati szervezetek, települési önkormányzatok, illetve a nemrég megalakult regionális szervezetek is, sőt észrevételeikkel a nonprofit szféra szereplői (kutatóintézetek, egyetemek, civil szervezetek) és a magánszemélyek is hozzájárultak. A beérkezett véleményeket a GM szakértői beépítik a Széchenyi Tervhez folyamatosan készülő programokba.

A Terv hét programja 2000 decemberére került kidolgozásra és közzétételre. A programok kidolgozása során a beérkezett vélemények hatására egy-kettő elnevezése és tartalma is némiképp módosult. Mára elkészült mind a hét program struktúrája, tartalmazva a Tervhez kapcsolódó alprogramokat és célterületeket.

A Széchenyi Terv programjai:

- ┌ *Vállalkozáserősítő Program* célja kettős: egyrészt a magyar gazdaság duális szerkezetének oldása, másfelől pedig a magyar gazdaság átsegítése az ipari gazdasági modelltől a poszt-ipari (képzett munkaerőre, innovációra és tőkebevonásra alapozó) gazdaságfejlesztési modellbe. (eredetileg a Kis-és középvállalkozás-fejlesztési program nevet viselte). Az alprogram társfinanszírozására a GM 2001-ben 31,4 Mrd Ft, 2002-ben pedig 37,3 Mrd Ft-ot biztosít.
- ┌ *Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Program* célja: a társadalmi, gazdasági és környezeti szempontból fenntartható fejlődés elősegítése, a gazdaság versenyképességének az erősítése, a lakosság életminőségének a javítása, valamint a tudás-intenzív, nagy hozzáadott értéket előállító, jól fizetett munkahelyek bővítése (eredetileg az Innovációs program nevet viselte). Az alprogram társfinanszírozását az Oktatási Minisztérium (OM), valamint a többi tárca kutatás-fejlesztési támogatásai biztosítják. Értékük 2001-ben 17,5 Mrd Ft, 2002-ben pedig 37,0 Mrd Ft.
- ┌ *Információs Társadalom- és Gazdaságfejlesztési Program* célja: a lakosság és a közigazgatás felkészítése az információs társadalomra, az információs technológiai eszközök széleskörű alkalmazásának elősegítése, a versenyképesség és az életminőség javítása érdekében. A Miniszterelnöki Hivatal (MEH) 2001-ben 15,0 Mrd Ft-ot, 2002-ben pedig 28,9 Mrd Ft-ot biztosít a program társfinanszírozására.
- ┌ *Turizmusfejlesztési Program* célja: a fizetési mérleg javítása, munkahelyteremtés, területfejlesztés, valamint a természeti és kulturális örökség hasznosítással egybekötött megőrzése. Az alprogram társfinanszírozására a GM-ben 2001-ben és 2002-ben 25,0, illetve 28,1 Mrd Ft áll rendelkezésre.
- ┌ *Regionális Gazdaságépítési Program* célja: a különböző szintű területi egységek önálló növekedési forrássá válásának elősegítése, valamint a gazdasági növekedés regionális bázisának szélesítése,

a regionális innovációs rendszerek és klaszterek, illetve kistérségi mintaprogramok létrehozásának támogatásával. Az alprogram társfinanszírozására a GM-ben, 2001-ben és 2002-ben 5,0, illetve 6,0 Mrd Ft áll rendelkezésre.

- ┌ *Autópálya-fejlesztési Program* célja: a nemzetközi és a belföldi hálózati kapcsolatok javítása, a „Helsinki folyosók” magyarországi szakaszainak fejlesztése és az ország nemzetközi gazdasági integrációba való bekapcsolása. Az alprogram társfinanszírozásában a Közlekedési és Vízügyi Minisztérium (KöViM) 18,1-18,1 Mrd Ft-tal vesz részt, míg a Nemzeti Autópálya Rt. 114,0, illetve 102,8 Mrd Ft-al járul hozzá.
- ┌ *Lakásprogram* célja: minden társadalmi réteg számára – differenciált állami eszközök biztosításával – belátható időn belül elérhetővé váljon az élethelyzetnek és a jövedelmi színvonalnak megfelelő lakhatás. A Lakásprogram társfinanszírozására a GM és a Pénzügyminisztérium (PM) 2001-ben 69,9, míg 2002-ben 72,6 Mrd Ft-ot szán.

A Széchenyi Terv a partnerség elvének megfelelően a decentralizált programfinanszírozásra épül, így az állam a programprioritások érvényesülése érdekében társfinanszírozóként vesz részt. A GM a kezelésébe tartozó 55 alprogram pályázati kiírásait 2001. január 15-én tette közzé. A pályázatok beadása 2001. december 31-ig folyamatos. A pályáztatás lebonyolításában a GM támaszkodik a különböző gazdaságfejlesztési szervezetek területi hálózatára: Regionális Fejlesztési Holding Rt., regionális fejlesztési társaságok, Magyar Turizmus Rt. regionális marketing igazgatóságai, az ITDH Kht.-nál és regionális képviselőinél, a területi kereskedelmi és iparkamaráknál, továbbá valamennyi munkaügyi kirendeltségnél.

2.2.3. Regionális szintű politikai keretek

A régió területfejlesztési intézményrendszerének alapjai kialakultak. Létrejöttek, illetve a Területfejlesztési és rendezési törvény módosítása nyomán újra alakultak a régiót alkotó megyék területfejlesztési tanácsai, illetve a Nyugat-dunántúli RFT is. A megyei tanácsok munkáját saját munkaszervezeteik, a regionális tanácsét pedig az 1999. július 1-jén alapított Nyugat-dunántúli RFÜ segíti. A régió 21 statisztikai kistérségében összesen 48 térségfejlesztési társulás működik, melyek fele rendelkezik a napi operatív munkát biztosító egy vagy több térségmenedzserrel.

A régió mindhárom megyéje – az 1990-es évtized teljes időszakában – jelentős erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy rendelkezzenek területi és ágazati koncepciókkal és programokkal. Kistérségi szinten az évtized közepétől erősödött fel a tervezés koncepciók készítésével, majd 1999 nyarától a csatlakozást segítő SAPARD programhoz kapcsolódóan kistérségi agrárstruktúra- és vidékfejlesztési programok készítésével. A Nyugat-dunántúli RFT is megkezdte a régió jövőjét megalapozó, formáló tervek kidolgozását, amelyhez részben az 1995-1999 közötti Ausztria-Magyarország, illetve az 1996. évi Ausztria-Magyarország-Szlovákia és Ausztria-Magyarország-Szlovénia Phare CBC programok, részben pedig az 1998. évi (60 M Ft) és 1999. évi (130 M Ft) Decentralizált Területfejlesztési Célelőirányzat forrásait használja fel

A Nyugat-dunántúli Előzetes Regionális Fejlesztési Terv (ERFT)

Az *ERFT* nem más, mint a regionális fejlesztési programra épülő, abból az ENFT céljaira és intézkedéseire koncentráló és a megadott pénzügyi keretre szorító hároméves indikatív finanszírozási terv, benne az első évre, 2001-re tényleges finanszírozási programdokumentum a Nyugat-Dunántúl részére. Az FVM tájékoztatása alapján a 2001. évre 1.374,6 M Ft pénzügyi keretre történik tervezés.

Magyarország nyugati határmenti régiójának komplex területfejlesztési koncepciója
(4. melléklet)

A regionális perspektívákat figyelembe véve elkészült a *Magyarország nyugati határmenti régiójának komplex területfejlesztési koncepciója*¹⁹. E dokumentum képezi a területfejlesztési program kidolgozásának alapját.

A dokumentum *meghatározza a régió közép és hosszú távú területfejlesztési stratégiai céljait:*

1. A természet, a természetes és művi környezet folyamatos gondozása, fenntartása és védelme, ennek szűrőjén átkerülő fejlesztések támogatása.
2. A humán erőforrások hatékonyabb kihasználása – ennek részeként a különböző intézmények (oktatási, K+F stb.) bővítése és fejlesztése.
3. A gazdaságfejlesztés támogatása – különös hangsúllyal a következőkre:
 - θ A regionális gazdaság modernizációja, az ipar átalakítása és új vállalkozások elindulásának támogatása.
 - θ A mezőgazdaság átalakításának és fejlesztésének támogatása.
 - θ A turizmus fejlesztésének támogatása.
4. A vidékfejlesztés támogatása, különösen az elmaradott kistérségekben.
5. Műszaki infrastruktúrafejlesztés, mely magába foglalja:
 - θ a közlekedésfejlesztést,
 - θ a vízellátás fejlesztését,
 - θ és az energiaellátás fejlesztését.
6. A területfejlesztés eszköz- és intézményrendszerének kialakítása.
7. Településhálózat, térszerkezet fejlesztés.
8. Európai csatlakozás, regionális kapcsolatok bővítése.

A Területfejlesztési Program kidolgozása során figyelembe vett *további stratégiai anyagok* (5. melléklet):

- ✓ A régiót érintő szomszédos nemzetközi térségekkel közösen kidolgozásra kerülő összehangolt területi és közlekedési koncepció (6. melléklet)
- ✓ A régió egészét átfogó, annak társadalmi-gazdasági kohézióját, az észak-déli tengely kialakulását segítő tervezési munka (7. melléklet).
- ✓ A több régiót átfogó, a regionális együttműködést segítő tervezési dokumentumok
- ✓ megyei szintű fejlesztési prioritások: Győr-Moson-Sopron; Vas és Zala megye területfejlesztési (8. melléklet), illetve megyei ágazati fejlesztési koncepciói és programjai (3. keretes írás).
- ✓ A régió kistérségeinek fejlesztési koncepciói és programdokumentumai.
- ✓ A szomszéd megyék és régiók területfejlesztési koncepciói és programjai
- ✓ A határ menti együttműködések megalapozó stratégiák és programozási dokumentumok.
- ✓ A Nyugat-dunántúli RFT 1998. és 1999. évi forrásaiból támogatott tervezési munkák elkészült munkanyagai.

A fenti általános és az ahhoz kapcsolódó 5. mellékletben közölt részletes lista jelzi, hogy a Nyugat-dunántúli régióban rendkívül *aktív térségi tervezési munka* zajlik. Ezek között számos *egymásra épülő, egymást kiegészítő, esetenként párhuzamosan futó* terv található. *Ez szükségessé tenné ezeknek a programoknak koordinációját, az egyes tervezői munkacsoportok együttműködését.* Ezt a funkciót a Nyugat-dunántúli RFT 1999. decemberi újra alakulását megelőzően a Koordinációs Bizottság látta el Körmeny János vezetésével. Az újra alakult RFT nem hozott létre Koordinációs Bizottságot. Ebben a helyzetben a párhuzamosan futó tervezések közötti szükséges koordinációt részben a bizottságoknak, részben pedig a Nyugat-dunántúli RFÜ-nek kell végeznie.

¹⁹ *Magyarország nyugati határmenti régiójának komplex területfejlesztési koncepciója.* PYLON Amerikai – Magyar Kft. Phare CBC HU 9502-0101-L001. Budapest, 1998. október

3. keretes írás A megyei és a regionális szintű területfejlesztési programok kapcsolata

A megyei és a regionális szintű területfejlesztési programok kapcsolatát alapvetően befolyásolja, hogy az egyes területfejlesztési szintek milyen kompetenciával, illetve mekkora forrásokkal rendelkeznek. A területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény az országos és megyei szinteket állítja a szabályozás középpontjába. A csatlakozási szempontokat figyelembe véve a törvény 1999. évi módosításának leglényegesebb vonása a tervezési-statisztikai régió beosztáson alapuló regionális fejlesztési tanácsok létrehozása, feladataik meghatározása.

A megye és a régió közötti feladatmegosztásról azonban nem igazít el a törvény, hiszen mindkét szinthez ugyanazokat a lehetőségeket rendelte (pl. „közreműködik a megyében/régióban kialakult társadalmi és gazdasági válsághelyzet kezelésében”). Egyedül a területfejlesztési célleírányzatok decentralizációs elveit szabályozó új OGY határozat munkaközi anyaga²⁰ tesz ilyesfajta kísérletet, a decentralizált TFC felhasználási irányelveivel kapcsolatban. Lényegében a nagyobb forrásigényű fejlesztéseket a régió, míg az alacsonyabb forrásigényűek a megyei szinten finanszírozhatók.

Sajnos a források régiók és megyék közötti eddigi elosztási gyakorlata sem ad megfelelő fogódzót egy általánosan érvényesíthető rendszerre. Ha valamely szint mindegyike esetében jelentős forrástöbblet lenne a másik szinttel összehasonlítva, akkor valóban a projektek nagyságrendje alapján lehetne szétválasztani a funkciókat. 2000-ig a régiók lényegesen kevesebb forráshoz jutottak, mint a megyék. 2001-től a Strukturális Alapokra történő fölkészülés érdekében a régiók 1,5-2,5 Mrd Ft decentralizált támogatással számolhatnak. Az egy főre jutó GDP alapján hazai viszonylatban fejlett régiók esetében ez akkora forrást jelent, mint az alkotó megyék együttes forrása a TFC-ből, a TEKI-ből és a CÉDE-ből. Tehát koncentráltan, viszonylag nagy, a régió egészére kiható projektek is támogathatóvá válnak.

A kiegyenlítési politika kedvezményezettjei jelenleg a kistérségek és a megyék. A forrásallokáció ebben a tekintetben a megyei területfejlesztési tanácsokhoz utalt TEKI-n keresztül valósul meg. Az elmaradt/válság térségekkel terhelt megyék – Borsod-Abaúj-Zemplén, Békés, Nógrád, Somogy, Szabolcs-Szatmár-Bereg – esetében az MTT-k éves forrása 2001-ben is meghaladja az adott régió költségvetését.

A csatlakozást követő időszakban inkább a hazai fejlett régiókban lévő helyzet vetíthető előre: a régió támogatási lehetőségei többszörösen meghaladják majd az alkotó megyék összesített területfejlesztési forrásait. Ez azt jelenti, hogy a támogatott programok/projektek nagysága mentén lehetne meghúzni a két szint feladatai közötti különbséget. Így a régió támogatná a nagyobb léptékű, a régió jelentős részére kiható humán erőforrás-, gazdaság- és egyéb fejlesztési projekteket (pl. ipari parkok, innovációs központok, logisztikai központok stb.), míg a megyei szint kisebb és elaprózottabb forrásai a megyén belüli kiegyenlítést segítené ugyanezekben az ágazatokban.

Ez azt is jelenti, hogy a megyei program nem beágyazódik a régió programba, nem részhalmaza annak egy tervhierarchia mentén, hanem egymást kiegészítő elemei a területfejlesztésnek. A közös pontoknak a célrendszerben kell visszaköszönnie. Kedvező, ha az egyes megyék jövőképe és stratégiai céljai összhangban vannak a régiós jövőképpel és stratégiai célokkal. A megyék és a régió prioritás és intézkedés rendszere hasonló szerkezetet követ, de a hangsúlyok az eltérő adottságok és fejlesztési igények miatt eltérőek. A rendelkezésre álló források következtében a hasonló célkitűzések beavatkozási területei, célcsoportjai, kedvezményezettjei, projekt kiválasztási kritériumai szintén eltérnek a régió és a megyék szintjén.

²⁰ A területfejlesztési támogatások és a decentralizáció elveiről, a kedvezményezett területek besorolásának feltételrendszeréről szóló 3053/2000. sz. előterjesztés az Országos Területfejlesztési Tanács ülésére. FVM, Budapest. 2000. október. 17-18. o.

2.2.4. A korábbi fejlesztési szándékok megvalósulását célzó beavatkozások értékelése a Nyugat-dunántúli régióban

A fejezet a régióban az előző időszakban felhasználható decentralizált területfejlesztési forrásokat veszi számba, értékeli azok hatásait. Három szinten, három különböző eljárási módon és forráslehetőséggel bíró forrásrendszer működött 1995 és 1999 között a Nyugat-dunántúli régióban:

- └ 1995-től a Phare CBC források
- └ 1996-tól a megyei decentralizált területfejlesztési források
- └ 1998-tól a regionális decentralizált források

A felhasználható támogatási források nagyságrendje szerint is a fenti sorrendet tekinthetjük, mivel a magyar-osztrák, a magyar-osztrák-szlovák, a magyar-osztrák-szlovén és a magyar-szlovák Phare CBC források több mint 12 Mrd Ft-tal rendelkezett 1995 és 1999 között, a három MTT folyóáron mintegy 4,8 Mrd Ft-tal gazdálkodhatott 1996 és 1999 között, míg rövidebb múltú Nyugat-dunántúli RFT 1998-99-re összesen 190 M Ft-felett rendelkezett.

Az Interreg II – Phare CBC program érvényesülése a Nyugat-dunántúli régióban

A Nyugat-dunántúli régió célterületén 1995-ben kezdődtek el a határ menti együttműködést segítő és ösztönző Phare CBC programok, melyek pénzügyi kereteit a 2. táblázat foglalja össze.

2. táblázat A Phare CBC program pénzügyi keretei, 1995-99

Programok/prioritások	Megoszlás (%)		Phare támogatás összege (euró)	
	Tervezett	Megvalósulás	Tervezett	Megvalósulás
Phare CBC Magyarország-Ausztria program 1995-99	100	100	35.000.000	42.000.000
- Területi tervezés és fejlesztés	10,4	3,4	3.640.000	1.429.000
- Műszaki infrastruktúrafejlesztés	26,7	37,4	9.345.000	15.716.000
- Gazdaságfejlesztés és együttműködés	39,8	38,9	13.930.000	16.319.860
- Humán erőforrás fejlesztés	6,2	4,5	2.170.000	1.887.000
- Környezet- és természetvédelem	11,8	9,9	4.130.000	4.153.041
- Kis Projektek Alapja	5,1	3,4	1.785.000	1.445.100
Phare CBC Magyarország-Ausztria-Szlovákia program 1995-96	-	-	3.000.000	2.250.000
Phare CBC Magyarország-Ausztria-Szlovénia program 1995-96	-	-	3.000.000	3.000.000
Phare CBC Magyarország-Szlovákia program 1999	-	-	2.000.000	2.000.000
<i>Összesen</i>	-	-	<i>43.000.000</i>	<i>49.250.000</i>

Forrás: A Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési stratégiája és Phare 2000 programdokumentuma. 11. o.

A programok keretében az alábbi jelentősebb projektek kerültek, illetve kerülnek megvalósításra:

- ✓ *Regionális fejlesztések megalapozását szolgáló tanulmányok* – Regionális területfejlesztési koncepció, Regionális területfejlesztési program; Sopron kistérségi fejlesztési program; Határmenti kulturális turizmus fejlesztési program; Regionális Konjunktúra és piacelemzés; Határon átnyúló munkaerőpiaci stratégia; Magyar-osztrák-szlovák és Magyar-osztrák-szlovén hármas határ menti fejlesztési stratégia.
- ✓ *Közlekedési infrastruktúra javítása* – határhoz vezető utak fejlesztése – Bozsok, Szentpéterfa, Kapuvár, Fertőszentmiklós, Szombathely, Zalaegerszeg; Ro-Ro kikötő Győr-Gönyű; Győr-Pér repülőtér fejlesztés megvalósíthatósági tanulmánya; Hanság-Rábca csatorna tisztítása.
- ✓ *Ipari parkok, vállalkozási övezetek kialakítása* – egymással hálózatszerűen kapcsolódó vertikális gazdaságfejlesztési infrastruktúra kialakítása a régióban – Ipari parkok: Szentgotthárd, Sopron, Szombathely; Trade Center Győr, Innovációs és Technológiai központ Győr; Lenti Inkubátorház.

- ✓ *Turisztikai fejlesztések* – elsősorban a kerékpáros turizmust megalapozó infrastrukturális fejlesztések – Dunamenti, Fertő menti, Határmenti kerékpárutak; Soproni konferencia központ kialakítása (kb 1000 fő befogadására képes), kapuvári termál- és gyógyfürdő megvalósíthatósági tanulmánya.
- ✓ *Munkaerőpiaci együttműködések* - tartós munkanélküliség csökkentése és a munkába állást segítő programok – Szocio-ökonóm menedzserek képzése, Pályaorientációs trénerok képzése, Munkaerőpiaci együttműködés fejlesztése; CERNET Közép-Európai Gimnázium Fertőd; Európai Tanulmányok és Dokumentációs Központ Szombathely.
- ✓ *Natúrparkok fejlesztése* - kultúrtájat alkotó természeti és épített értékek védelmével összehangolt turizmusfejlesztés – Irottkő és Őrség-Vendvidék Natúrpark kialakítások – tanulmányok készítése, információs központok, szálláshelyek kialakítása, környezetvédő beruházások.
- ✓ *Szlovák határon átnyúló kommunikációt segítő és környezetvédelmet szolgáló projektek* – Fertő-Hanság Nemzeti Park térinformatikai fejlesztés; Jánossomorjai hulladéklerakó; Élelmiszertudományi és Biotechnológiai Központ; Talajvízgazdálkodási koncepció; Teleház fejlesztések és a VITECC projekt.

Az egyes projektek átfutási ideje a döntési lánc és a tanulási idő hosszúsága miatt a kezdeti időszakban 3-4 év volt. Ez az idő napjainkra lerövidült és várhatóan a 2000-2006-os CBC időszakban felvesz egy minden szereplő számára tervezhető menetrendet. Ez elsősorban két tényezőre vezethető vissza. Egyrészt a régió területfejlesztési szereplői (a pályázók) fokozatosan beletanultak a CBC pályázati rendszerébe, másrészt Brüsszel drasztikusan, 2 millió Euro-ra emelte a minimális nagyprojekt méretét 1999. január 1-től. Ez jelentősen lecsökkenti a Brüsszeli döntést igénylő projektek számát, s ezzel gyorsítja is az azokkal kapcsolatos eljárást.

A program végrehajtása során a projekt szintű eredményeken túl mára érezhetővé válnak a CBC programok program szintű eredményei is:

- ✓ egymást erősítő folyamatok megindulása a térségben;
- ✓ a CBC programok beépülése az egyes ágazati és regionális stratégiákba;
- ✓ együttműködési intézményrendszerek erősödése – Euréregio alakulása; és a
- ✓ CBC programok konkrét tapasztalatainak felhasználása a csatlakozási tárgyalások és a nemzeti területfejlesztési intézményrendszer kialakítása során.

A CBC programok mindegyike komplex területfejlesztési jellegű program, azaz az érintett területek legfontosabb fejlesztési prioritásai, valamint az Európai Unió területfejlesztési elvei (programozás, koncentráció, partnerség, adicionalitás, szubszidiaritás) érvényesülnek bennük. A Phare CBC programok hozzásegítették a régiót azon kapacitások és tapasztalatok megszerzéséhez, amik hozzájárulnak a 2000-2006-os időszakra készült területfejlesztési program sikeres megvalósításához.

A területfejlesztés megyei eszközei

A területfejlesztés eszköz és intézményrendszerében fontos szerepet játszanak az MTT-k, illetve a hatáskörükbe utalt, ún. területfejlesztést szolgáló decentralizált pénzeszközök. A megyei hatáskörbe utalt pénzeszközöknek 1996-tól két fő típusa került bevezetésre. A *területfejlesztési céllelőirányzat* (1999-től vidékfejlesztési, majd 2000-től újra területfejlesztési céllelőirányzat – TFC) elsődlegesen gazdaságfejlesztési és munkahely-teremtési célokat szolgál, míg az önkormányzatok kommunális jellegű infrastrukturális fejlesztéseit, a *területi kiegyenlítést szolgáló támogatások* (TEKI) finanszírozzák. 1998-tól kezdve a helyi önkormányzatok felhalmozási, valamint vis major kiadásainak támogatására létrehozták a *céljellegű decentralizált alapot* (CÉDE). A decentralizált területfejlesztési támogatások megyék közötti elosztása különböző mutatók szerint történik: a megye lakónépessége, a kedvezményezett térségek lakónépessége, az egy főre jutó GDP, adottságbeli minőségi mutatók (3. táblázat).

3. táblázat A területfejlesztési támogatások feltételrendszerének főbb mutatói a Nyugat-dunántúli régióban, 1997

Megye, régió	Lakónépesség 1997. jan. 1.		Egy főre jutó GDP		Kedvezményezett térség és település			
	fő	aránya az országosból, %	ezer Ft	az országos %-ában	települések száma	lakónépessége		
						fő	aránya, %	
						a lakos- ságból	az orszá- gusból	
Győr-Moson-Sopron	425470	4,2	920	109	67	70256	16,5	1,9
Vas	270386	2,7	960	114	77	34673	12,8	0,9
Zala	299252	2,9	767	91	142	77846	26,0	2,1
Nyugat-Dunántúl	995108	9,8	885	105	286	182775	18,4	4,9
<i>Ország összesen</i>	<i>10174342</i>	<i>100,0</i>	<i>842</i>	<i>100</i>	<i>2071</i>	<i>3726978</i>	<i>36,7</i>	<i>100,0</i>

Forrás: A területfejlesztési források felhasználása. KSH, 1999.

A Nyugat-dunántúli régió az egy főre jutó GDP-t tekintve a Közép-magyarországi régiót követően a második helyet foglalja el. Fejlettségének eredményeként a régió területén *jóval kevesebb a kedvezményezett térségek és települések száma (1/a. ábra)*²¹, mint az ország többi területén. Ennek köszönhetően a régióban jóval alacsonyabb a kedvezményezett térségben, illetve településen élők aránya (4,9%), mint a teljes lakónépességé (9,8%). Különösen igaz ez Győr-Moson-Sopron és Vas megyére. Így a három megyének a decentralizált területfejlesztési célleírányzatokból (TFC, TEKI) való részesedése (1/b., és 1/c. ábra) – természetesen a Közép-magyarországi régiót leszámítva – *jelentős mértékben elmarad* a többi régió megyéjébe érkező források nagyságától (1996-ban 6,1%, 1997-ben 6,5%, 1998-ban 8,1% és 1999-ben 8,2%). A CÉDE források elosztása nem kapcsolódik sem kedvezményezett térségekhez, önkormányzatokhoz, ezért megyénkénti elosztása jelentősen eltér a másik két célleírányzattól (1/d. ábra). A CÉDE bevezetése sem változtatott számottevően, a kialakult megyei arányokon így az elmúlt négy esztendőben folyóan *számolva a Nyugat-dunántúli régió számára a három decentralizált forrás 7,5%-a állt rendelkezésre*. Az egyes célleírányzatok megyei keretösszegét a 4. táblázat mutatja. Látható, hogy a vizsgált időszakban összesen 4,77 Mrd Ft állt a három célleírányzatból rendelkezésre. Ezen források összege *évről-évre az inflációt meghaladó ütemben növekedett*, ami azonban kizárólag a CÉDE-nek köszönhető, hiszen a TFC és a TEKI esetében a forrásnövekedés nem volt jelentős mértékű.

²¹ Győr-Moson-Sopron megyében 1996-ban egy kedvezményezett kistérség volt (19 település), 1997-ben mindössze 10 kedvezményezett település, 1998-tól pedig két kedvezményezett kistérség (összesen 61 település) és hat kedvezményezett település volt található. Vas megyében 1996-ban egy kedvezményezett kistérség volt (23 település), mely 1998-tól további eggyel bővült (22 település) és 1997-től 33 település is kedvezményezettnek számít. Zala megyében 1996-tól kezdve három kedvezményezett kistérség található (összesen 103 település). 1997-ben ezen kívül 45, 1998-tól pedig 43 település tartozik még a kedvezményezettek körébe.

4. táblázat A megyei területfejlesztési tanácsok rendelkezésére álló támogatási keretösszeg a Nyugat-dunántúli régióban, 1996-99, folyóáron, millió Ft

Megyék	1996	1997	1998	1999	1996-1999
TFC	107,2	119,4	170,3	179,6	576,5
TEKI	96,7	158,3	252,7	280,8	788,5
CÉDE	-	-	152,2	221,7	373,9
<i>Gy-M-S megye</i>	<i>203,9</i>	<i>277,7</i>	<i>575,2</i>	<i>682,1</i>	<i>1738,9</i>
TFC	76,5	94,4	101,5	107,0	379,4
TEKI	75,7	129,1	150,2	166,9	521,9
CÉDE	-	-	127,0	189,0	316,0
<i>Vas megye</i>	<i>152,2</i>	<i>223,5</i>	<i>378,7</i>	<i>462,9</i>	<i>1217,3</i>
TFC	115,3	149,1	150,8	159,0	574,2
TEKI	118,3	217,4	238,6	265,1	839,4
CÉDE	-	-	160,0	240,1	400,1
<i>Zala megye</i>	<i>233,6</i>	<i>366,5</i>	<i>549,4</i>	<i>664,2</i>	<i>1813,7</i>
Nyugat-dunántúli régió	589,7	867,7	1503,3	1809,2	4769,9

Forrás: Complex CD jogtár alapján szerkesztette Grosz András (NYUTI).

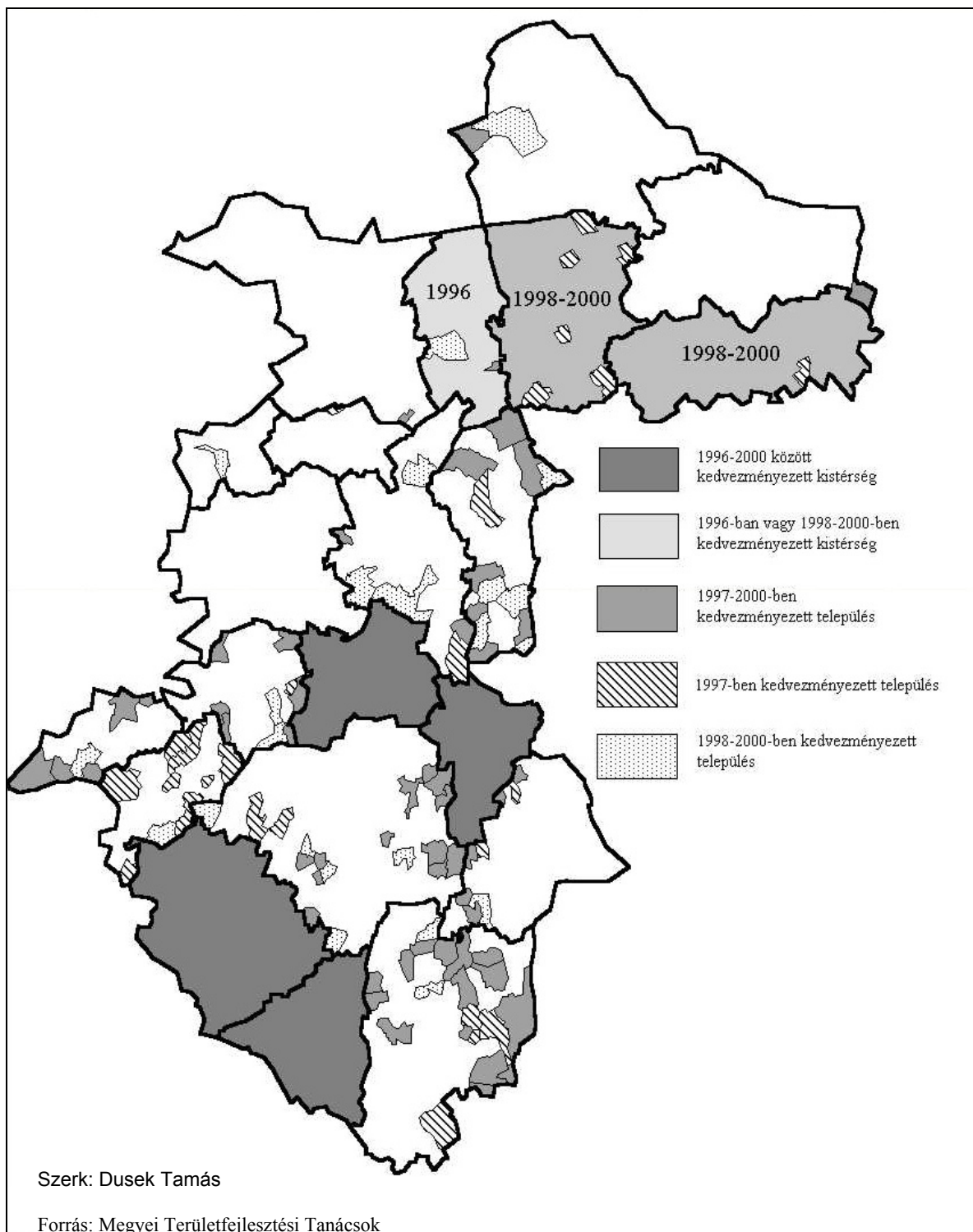
A megyék számára rendelkezésre álló decentralizált források nagyságától valamelyest eltért a szerződésekkel ténylegesen biztosított támogatások összege. Ez annak köszönhető, hogy a megyei területfejlesztési tanácsnak a több évig tartó beruházások esetében lehetősége van a következő évre szóló támogatások – 25-40%-ának – lekötésére is. Így egy-egy évben a támogatás meghaladhatja a rendelkezésre álló keretösszeget. Így a tényleges támogatások összege 1996-1999 között majdnem elérte az 5 Mrd Ft-ot (5. táblázat).

5. táblázat A megyei területfejlesztési tanácsok által megítélt támogatások szerződés szerinti összege a Nyugat-dunántúli régióban, 1996-99, folyóáron, millió Ft

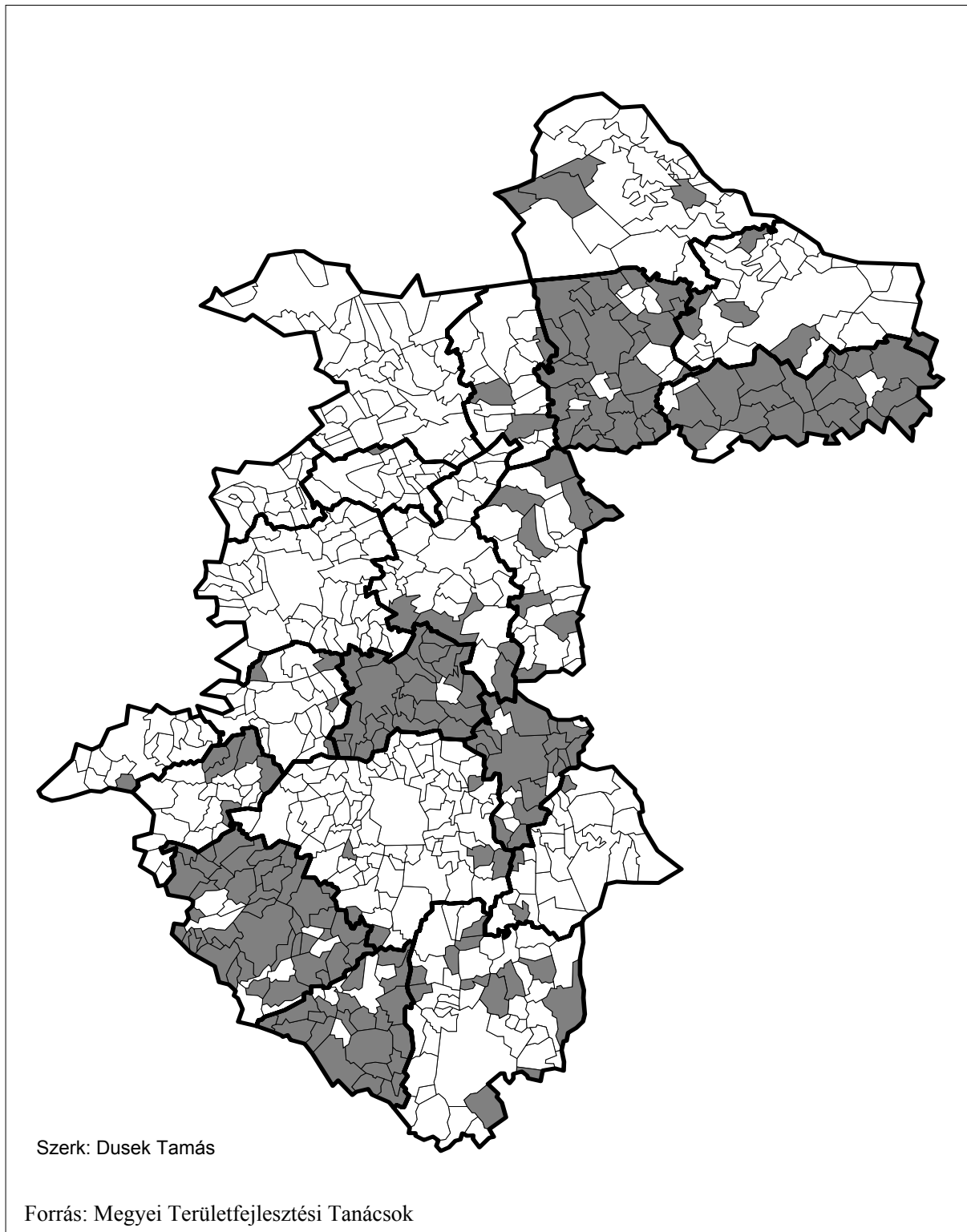
Megyék	1996	1997	1998	1999	1996-1999
TFC	109,5	138,1	209,7	123,7	581,0
TEKI	104,7	177,5	281,7	292,1	856,0
CÉDE	-	-	166,7	233,0	399,7
<i>Gy-M-S megye</i>	<i>214,2</i>	<i>315,6</i>	<i>658,1</i>	<i>648,8</i>	<i>1836,7</i>
TFC	99,1	89,0	109,1	110,0	407,2
TEKI	49,3	143,7	154,5	84,7	432,2
CÉDE	-	-	134,2	145,1	279,4
<i>Vas megye</i>	<i>148,5</i>	<i>232,7</i>	<i>397,8</i>	<i>339,7</i>	<i>1118,7</i>
TFC	159,1	137,4	163,9	156,0	616,4
TEKI	164,6	256,2	245,6	295,7	962,1
CÉDE	-	-	187,2	230,4	417,6
<i>Zala megye</i>	<i>323,7</i>	<i>393,6</i>	<i>596,7</i>	<i>682,1</i>	<i>1996,1</i>
Nyugat-dunántúli régió	686,4	941,9	1652,6	1670,6	4951,5

Forrás: Megyei területfejlesztési tanácsok alapján szerkesztette Grosz András (NYUTI).

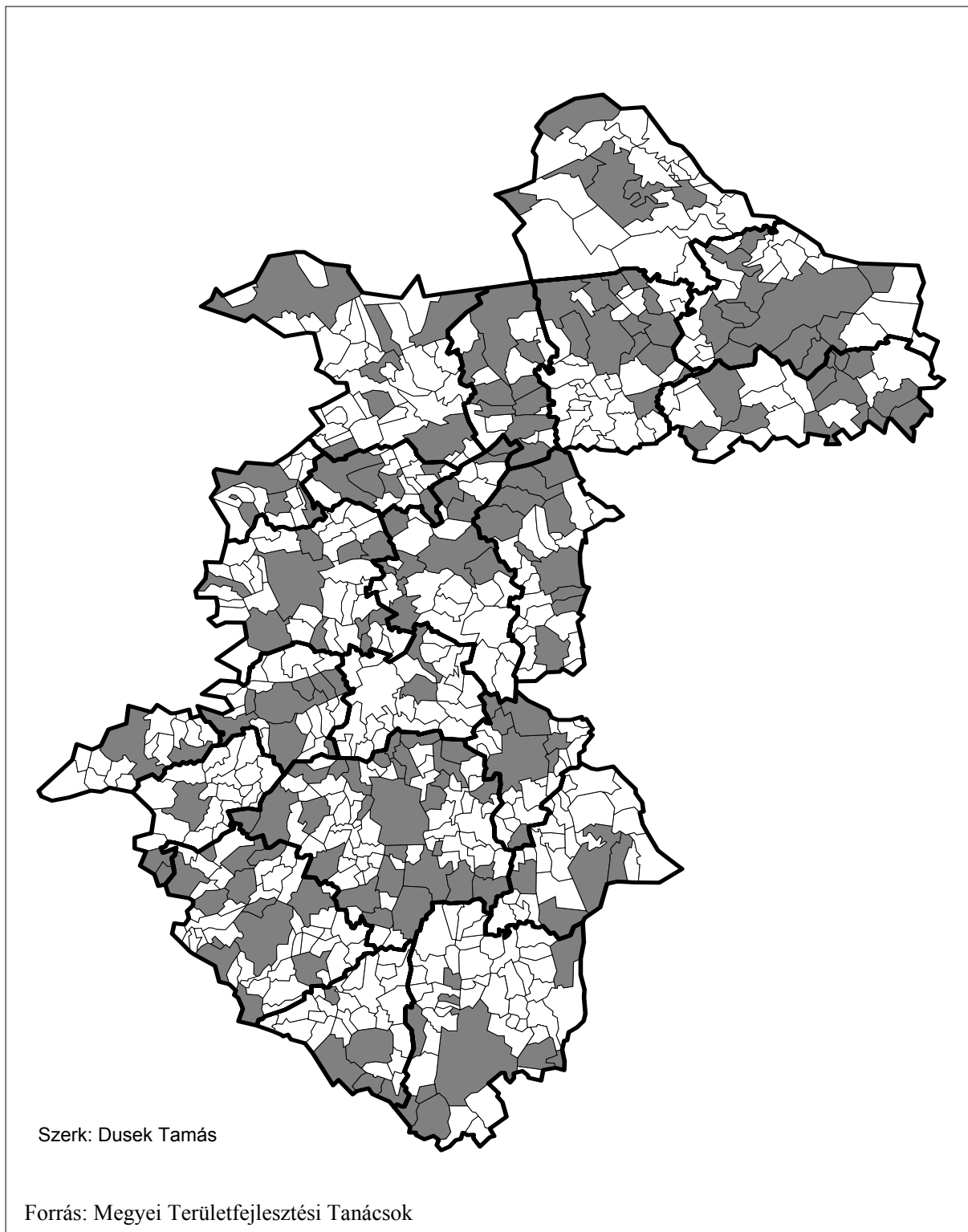
1/a. ábra A területfejlesztés szempontjából kedvezményezett térségek és települések a Nyugat-dunántúli régióban, 1996-2000

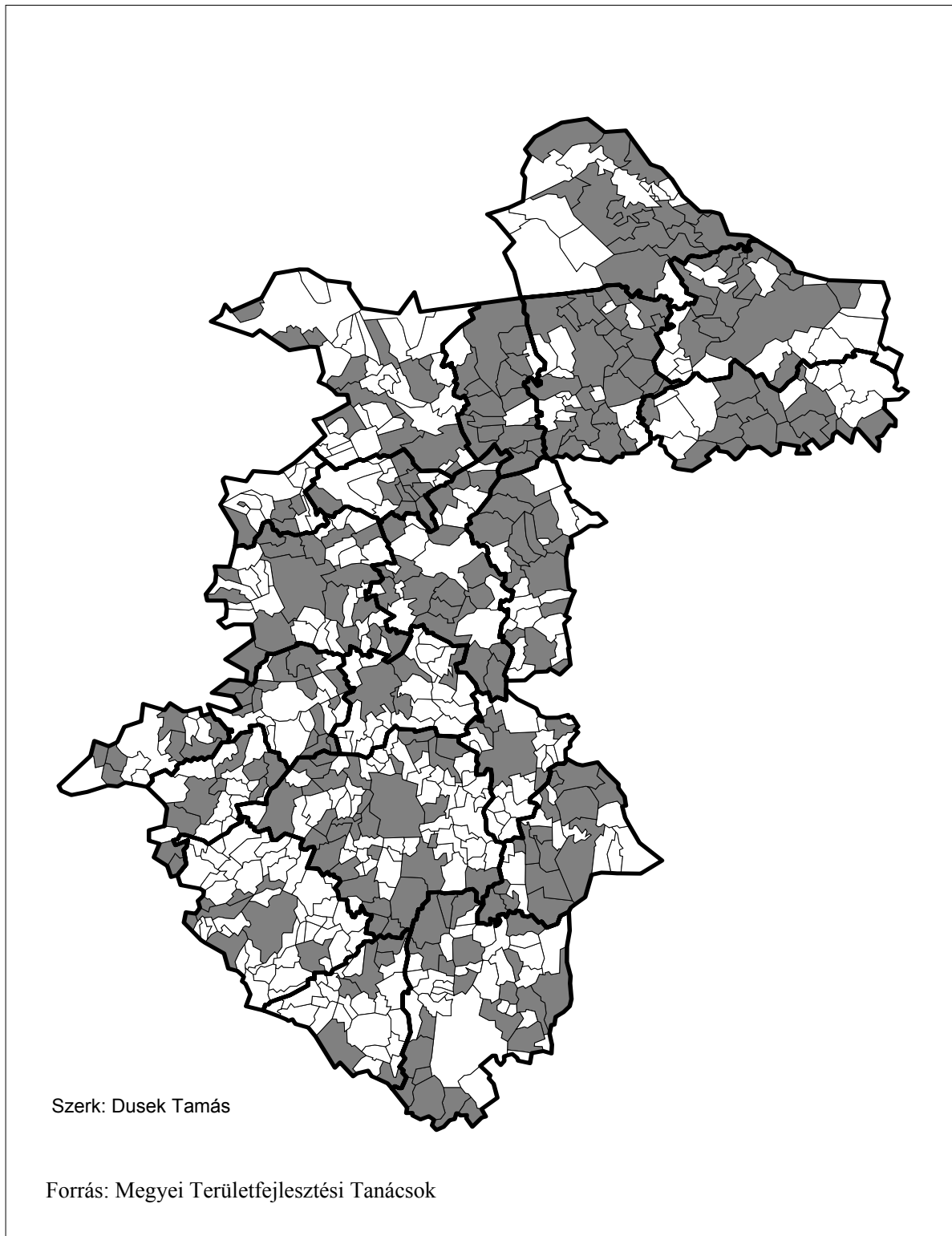
1/b. ábra A TEKI-ben részesült települések a Nyugat-dunántúli régióban, 1996-2000

1/c. ábra A TFC-ben részesült települések a Nyugat-dunántúli régióban, 1996-2000

1/d. ábra A CÉDE-ben részesült települések a Nyugat-dunántúli régióban, 1996-2000

A megyei területfejlesztési források felhasználása

A megyei decentralizált támogatások összesen több mint 34 Mrd Ft értékű beruházás megvalósulásához járultak hozzá a régióban az elmúlt négy évben. Ez a gazdasági szervezetek által megvalósított beruházások összegének (678 Mrd Ft) mindössze 5%-át jelentette. Viszonylag magas volt ez az arány Zala megyében, ahol elérte a 12%-ot (6. táblázat). Ehhez még figyelembe kell venni, hogy több olyan Mrd Ft-os nagyságrendű beruházás is részesült néhány millió Ft-os támogatásban, melyek jelentős mértékben torzítják az értékeket (pl.: Lövő szennyvízcsatorna, Fine-Frost Hűtő- és Élelmiszeripari Kft beruházása). A megvalósult fejlesztések összköltségük-höz viszonyítva átlagosan Győr-Moson-Sopron és Zala megyében 13%, Vas megyében 23% támogatásban részesültek. A támogatások aránya a TFC-ből támogatott pályázatok esetében volt a legkisebb.

6. táblázat A támogatásban részesült beruházások aránya a gazdasági szervezetek összes beruházásához képest a Nyugat-dunántúli régióban, 1996-99, %

megyék	1996	1997	1998	1999	1996-1999
Gy-M-S megye	3,7	3,7	6,0	2,2	3,7
Vas megye	2,1	1,8	4,7	2,5	2,9
Zala megye	11,6	10,9	7,9	19,8	12,0
Nyugat-dunántúli régió	4,5	4,5	6,1	4,5	5,0

Forrás: Megyei területfejlesztési tanácsok és KSH alapján Grosz András (NYUTI) számításai.

A TFC forrásokból – eltérően a másik két célelőirányzattól – az önkormányzatok mellett gazdasági szervezetek által benyújtott pályázatokhoz is támogatás biztosítható. Az egyes megyékben e tekintetben jelentős eltérések voltak tapasztalhatók. Míg Vas megyében az önkormányzatokra koncentrált (több mint 85%-a), Győr-Moson-Sopron megyében közel kiegyenlített volt a két szféra támogatása, Zala megyében pedig kétharmada a vállalkozások által megvalósított fejlesztések támogatására irányult. Az elosztás során az első számú fejlesztési cél egyértelműen az *infrastruktúrafejlesztés* volt, melyek a lakosság életkörülményeit javító beruházások mellett magába foglalták a gazdasági tevékenységeket szolgáló termelőinfrastruktúra beruházásokat is. Második helyen a *munkahelyteremtő*, illetve a *munkahelymegtartó* fejlesztések álltak (különösen Zala megyében). Emellett kisebb összegekkel segítette a megyei területfejlesztési tanács a különböző *térség-, vagy gazdaságfejlesztési koncepciók* kidolgozását, melyek esetében a támogatás mértéke elérte akár a 70%-ot is. A TFC támogatások kistérségi eloszlásában is jelentős eltérések figyelhetők meg. Népeségarányosan különösen magas támogatásban részesült a kapuvári, a Tét-pannonhalmi, a csepregi, a lenti, valamint a zalaszentgróti kistérség.

A TEKI támogatások a kedvezményezett térségek és települési önkormányzataik beruházásaira használhatók fel, döntően a *hátrányok felszámolása* érdekében. A régió egészében az új létesítmények élveztek elsőbbséget. Kiemelkedő volt a *termelőinfrastruktúra beruházások* aránya a támogatásokat tekintve (Zalában is elérte a 75%-ot, a másik két megyében pedig még ennél is magasabb volt). A termelő infrastruktúrafejlesztéseken belül különös hangsúllyal szerepelt a *csatorna-, az út- és a gázhálózat kiépítése*, melyek jelentőségét tovább növeli, hogy megvalósításuk a legtöbb esetben szoros települések közötti együttműködést igényelt (közös szennyvíztisztító, közös gázprogram stb.). Az infrastrukturális beruházások mellett – annak támogatásánál jóval kisebb összegben – más célokra is jutott a TEKI-ből. Így például – főleg Zala megyében a termál program keretében – támogatásban részesültek *turisztikai célú fejlesztések, felszíni vízelvezetéshez kapcsolódó beruházások, szociális célú közhasznú munkák*, illetve néhány *önkormányzati intézményfejlesztés* is. Kistérségeket vizsgálva az egy főre jutó támogatás a csornai, a Tét-pannonhalmi, a vasvári, a lenti, a letenyei és a zalaszentgróti kistérségekben volt a legmagasabb.

Az előző két célelőirányzattól eltérően a *CÉDE humán infrastrukturális jellegű fejlesztések során is felhasználható* (oktatási, egészségügyi, kulturális intézmények fejlesztése). Míg Győr-Moson-Sopron és Vas megyében az *önkormányzati intézmények korszerűsítése, fejlesztése* kapott nagyobb hangsúlyt (70, illetve 60%), addig Zala megyében a CÉDE támogatások 60%-át *infrastrukturális beruházások* megvalósítására használták fel. Általánosan megállapítható azonban, hogy – elsősorban az alacsonyabb beruházási költségeknek köszönhetően – az intézményfejlesztéssel kapcsolatos támogatások aránya 2-3-szor magasabbak voltak az összköltséghez viszonyítva, mint az infrastruktúrafejlesztés területén. Győr-Moson-Sopron megyében az elmaradottnak számító Tét-Pannonhalma kistérségben, Vas és Zala megyében ezzel szemben a kevésbé hátrányos helyzetű sárvári és Keszthely-hévízi kistérségben volt a legmagasabb az egy főre jutó CÉDE támogatások összege.

A Nyugat-dunántúli régióban a megyei decentralizált területfejlesztési források a GDP-nek mindössze két százalékát érték el, ezért nagyságuknál fogva a támogatások nem voltak képesek számottevően befolyásolni a régióban megvalósuló beruházások alakulását (különösen Győr-Moson-Sopron megyében). Szerény mértékük ellenére is képesek voltak azonban hozzájárulni a megyék gazdaságának növekedési pályára állásához szükséges feltételek megteremtéséhez. A legnagyobb érdemüknek talán az tekinthető, hogy hozzájárultak az Európai Unióban is elfogadott területi politika megvalósulásához.

A támogatások illeszkedése a megyei koncepció programjaihoz

A területfejlesztési célelőirányzathoz rendelkező források felhasználásának értékelése során szükséges *a felhasználás, illetve a megyei területfejlesztési koncepciókban megfogalmazott programok közötti kapcsolat vizsgálata* is (7., 8. és 9. táblázat). Az MTT-k a támogatásokra beérkezett pályázatok elbírálásakor természetesen a koncepcióban meghatározott programok szerint próbálnak meg prioritást alkotni, azonban ez nem minden esetben lehetséges. A CÉDE források felhasználását például a központi szabályozás határozza meg.

Győr-Moson-Sopron megyében az elmúlt négy év 85 TFC támogatásának több mint fele (52,4%) a koncepcióban megfogalmazott *településhálózat és vidékfejlesztés*, egyharmada (34,3%) pedig *a gazdasági szerkezet és a környezet fejlesztése* prioritások megvalósulásához járult hozzá közvetlenül. Mindössze hét pályázat (a támogatások 13,3%-a) *nem kapcsolódott a programokhoz*, azonban a tanács szándéka szerint természetesen közvetve azok is annak megvalósítását szolgálták. A TEKI támogatások – célrendszerének köszönhetően – teljes mértékben megfeleltek a koncepció prioritásainak. A 69 támogatott pályázat (több mint 900 M Ft) az 5. prioritással hozható közvetlen kapcsolatba (Településhálózat és vidékfejlesztés, azon belül is elsősorban a *térségi infrastruktúra fejlesztése* program). A CÉDE források felhasználásánál – a központi szabályozásnak köszönhetően – már *jóval mérsékeltebb a kapcsolat*, a 112 pályázatból mindössze 30 (a támogatások 29,4%-a) segíti a koncepció megvalósulását (ugyancsak az 5. prioritással). Megállapítható, hogy összességében a decentralizált területfejlesztési támogatások *döntő többsége* (80,0%-a, az összes pályázatnak pedig kétharmada) *közvetlenül kapcsolódik a megyei koncepcióban meghatározott prioritásokhoz*. Mindazonáltal mindenképpen meg kell említeni a források felhasználásának koncentráltságát. Az MTT által megítélt támogatások a koncepcióban megfogalmazott hat prioritás közül mindössze kettőt támogattak, és e kettő közül is közel 90%-uk a már többször említett településhálózat és vidékfejlesztés célt szolgálta (7. táblázat).

Vas megyében az elmúlt négy évben összesen 283 pályázat nyert támogatást a három decentralizált előirányzat valamelyikéből az MTT döntése alapján. A támogatásban részesített pályázatok majd 90%-a *közvetlenül szolgálta a Vas megyei területfejlesztési koncepcióban meghatározott prioritások megvalósítását*. Ugyanakkor a felhasználás célját tekintve, még jobban érvénye-

sült a koncentráció, hiszen az összes támogatás 80%-a a *vidékfejlesztés, térségi felzárkóztatás prioritás* megvalósulásához járul hozzá elsődlegesen (ezen belül is előtérbe helyezve az infrastruktúrafejlesztési programokat). Hasonlóan a Győr-Moson-Sopron megyei gyakorlathoz, Vas megyében is mindössze a gazdaságfejlesztés (*a gazdaság összehangolt fejlesztése*) részesült támogatásban az előbb említett prioritás mellett, melynek részesedése azonban a VFC esetében is csak 17,5% volt. Ellentétben Győr-Moson-Sopron megyével, Vasban a CÉDE támogatások nagyobb része (kétharmada) is kapcsolatba hozható a koncepcióban foglalt célokkal. Összességében megállapítható, hogy a rendelkezésre álló források felhasználása *néhány kiemelt program támogatására koncentrált*, annak ellenére, hogy a koncepció az öt prioritáshoz összesen 29 programot is meghatározott (8. táblázat).

A decentralizált megyei területfejlesztési célleírányzatok felhasználását illetően, Zala megyében is a *támogatások 85%-a* (a TFC támogatások 100%-a, a TEKI támogatások közel 90%-a, a CÉDE támogatások 59%-a) *közvetlenül kapcsolódik* a megyei koncepcióban meghatározott fejlesztési prioritásokhoz. Ez az elmúlt négy év összesen 457 támogatásban részesült pályázatából 386 db-ot jelent. A TFC források felhasználása során a célleírányzat majd kétharmada a *gazdaságfejlesztési prioritás* megvalósulásához járult hozzá, míg egyharmada műszaki infrastruktúrális beruházásokat szolgált. A TEKI természetesen már a *műszaki infrastruktúrafejlesztésre* koncentrált, és a CÉDE támogatások is egyértelműen e prioritást részesítették előnyben. A gazdaságfejlesztési és a műszaki infrastruktúrafejlesztés mellett még két további prioritás részesült – az előzőeknél jóval kevesebb – támogatásban: *vidékfejlesztés, környezeti értékek megóvása* (9. táblázat).

Összefoglalva, megállapítható, hogy a decentralizált területfejlesztési források felhasználása a Nyugat-dunántúli régióban *egyértelműen összhangban van a megyei területfejlesztési koncepciókban meghatározott célkitűzésekkel*. Az egyes MTT-k forráselosztási gyakorlatában prioritást élveznek a koncepció prioritásainak megvalósulását szolgáló projektek. Egyedüli kivételt jelent a CÉDE támogatások elosztása, melynek központi szabályozása és célkitűzése sokkal korlátozottabb lehetőségeket ad a tanácsok számára. Megemlítendő azonban, hogy a koncepciók prioritásrendszere a fejlesztések rendkívül széles körét öleli fel, a gazdasági, társadalmi, környezeti fejlesztések szinte minden területére kiterjednek. Ennek ellenére megfigyelhető, hogy az elmúlt négy évben, mindhárom megyében *mindössze néhány prioritásra* (műszaki infrastruktúra és gazdaságfejlesztés) *koncentráltak a források*. Nem, vagy csupán mérsékelten részesültek ugyanakkor támogatásban olyan fejlesztési célok, mint a *humán erőforrás-fejlesztés, a multi- és interregionális kapcsolatok, vagy a természet- és környezetvédelem*.

A Nyugat-dunántúli RFT területfejlesztési eszközei

A decentralizált TFC-ből 1998 óta a régiók is részesednek. 1998-ban egységesen 60, 1999-ben pedig 130 M Ft felhasználásról dönthettek az egyes régiók RFT-i. A Nyugat-dunántúli régió, az összesen 190 M Ft fejlesztési forrást 26, a régió területfejlesztési programját megalapozó tervezési projektre, valamint a régió informatikai kapacitásainak kiépítésére fordította, illetve fordítja.

A felhasználás eredményeként, az RFT operatív munkáját segítő Nyugat-dunántúli RFÜ nem egy koncentrált telephelyen, hanem a potenciális partnerekhez közel, az öt megyei jogú városban decentralizáltan működik. Szintén a program keretében megkezdte működését a régió elsősorú kommunikációs csatornája, a régió honlapja www.westpa.hu elérhetőségen. Az RFÜ valamennyi irodája elérhető e-mail-en is.

A fenti forrásból finanszírozott tervezési projektek 2000-2001 folyamán zárulnak és 2001. végén, vagy 2002. elején a területfejlesztési program felülvizsgálatával, aktualizálásával integrálódnak a programdokumentumba.

A NYUGAT-DUNÁNTÚLI RÉGIÓ TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAMJA - VÉGLEGES VÁLTOZAT

7. táblázat A Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács által megítélt támogatások a Győr-Moson-Sopron megyei területfejlesztési koncepcióban megfogalmazott programok szerint, 1996-99, folyóáron

Programok	TFC				TEKI				CÉDE			
	Pályázatok		Támogatás		Pályázatok		Támogatás		Pályázatok		Támogatás	
	száma (db)	megoszlása (%)	összege (e Ft)	megoszlása (%)	száma (db)	megoszlása (%)	összege (e Ft)	megoszlása (%)	száma (db)	megoszlása (%)	összege (e Ft)	megoszlása (%)
1. Prioritás: Humánerőforrás fejlesztés												
2. Prioritás: A gazdasági szerkezet és környezet fejlesztése	44	51,8	180.813,0	34,3								
3. Prioritás: A multi- és interregionális kapcsolatok szélesítése												
4. Prioritás: Megyeszervezés												
5. Prioritás: Településhálózat és vidékfejlesztés	34	40,0	275.668,0	52,4	69	100,0	926.542,0	100,0	30	26,8	129.430,0	29,4
6. Prioritás: A környezet állapotának javítása												
A prioritások közé nem besorolható	7	8,2	70.006,0	13,3	0	0,0	0,0	0,0	82	73,2	311.249,1	70,6

Forrás: Győr-Moson-Sopron Megyei Területfejlesztési Tanács alapján Grosz András (NYUTI) számításai.

8. táblázat A Vas Megyei Területfejlesztési Tanács által megítélt támogatások a Vas megyei területfejlesztési koncepcióban megfogalmazott programok szerint, 1996-99, folyóáron

Programok	TFC				TEKI				CÉDE			
	Pályázatok		Támogatás		Pályázatok		Támogatás		Pályázatok		Támogatás	
	száma (db)	megoszlása (%)	összege (e Ft)	megoszlása (%)	száma (db)	megoszlása (%)	összege (e Ft)	megoszlása (%)	száma (db)	megoszlása (%)	összege (e Ft)	megoszlása (%)
1. Prioritás: Humán Erőforrások fejlesztés												
2. Prioritás: A gazdaság összehangolt fejlesztése	22	23,7	71.238,0	17,5	1	1,4	7.500,0	1,7				
3. Prioritás: A multi- és interregionális kapcsolatok fejlesztése												
4. Prioritás: Vidékfejlesztés, térségi felzárkóztatás	66	71,0	309.425,0	76,0	66	89,2	417.438,0	96,6	62	53,4	184.458,0	66,0
5. Prioritás: Természet- és környezetvédelem												
A prioritások közé nem besorolható	5	5,4	26.552,0	6,5	7	9,5	7.217,3	1,7	54	46,6	94.897,0	34,0

Forrás: Vas Megyei Területfejlesztési Tanács alapján Grosz András (NYUTI) számításai.

9. táblázat A Zala Megyei Területfejlesztési Tanács által megítélt támogatások a Zala megyei területfejlesztési koncepcióban megfogalmazott programok szerint, 1996-99, folyóáron

Programok	TFC				TEKI				CÉDE			
	Pályázatok		Támogatás		Pályázatok		Támogatás		Pályázatok		Támogatás	
	száma (db)	megoszlása (%)	összege (e Ft)	megoszlása (%)	száma (db)	megoszlása (%)	összege (e Ft)	megoszlása (%)	száma (db)	megoszlása (%)	összege (e Ft)	megoszlása (%)
1. Prioritás: Környezeti érték					21	9,8	58.449	6,1	6	5,7	13.571	3,3
2. Prioritás: Emberi erőforrás												
3. Prioritás: Vidékfejlesztés	14	9,3	23.978	3,9								
4. Prioritás: Eszközök, szervezetfejlesztés												
5. Prioritás: Gazdaságfejlesztés	106	70,2	394.055	63,9	40	18,6	218.181	22,6	2	1,9	22.550	5,4
6. Prioritás: Műszaki infrastruktúrafejlesztés	31	20,5	198.788	32,2	139	64,7	588.138	60,9	42	39,6	210.446	50,4
7. Prioritás: Településhálózat fejlesztés												
8. Prioritás: Természeti kincsek												
9. Prioritás: Területi szerkezeti értékek												
10. Prioritás: Távlati területi szerkezet												
A prioritások közé nem besorolható	0	0,0	0	0,0	15	7,0	100.436	10,4	56	52,8	170.999	41,0

Forrás: Zala Megyei Területfejlesztési Tanács alapján Grosz András (NYUTI) számításai.

2.3. A régió bemutatása és elemzése

2.3.1. Fő sajátosságok

A régió az európai térben

A Nyugat-dunántúli régió földrajzi elhelyezkedése Európában rendkívül kedvezőnek mondható. A közép-európai térségben új *fejlődési zónák*, innovációs erőcentrumok kialakulása figyelhető meg, melyek közvetlenül kapcsolódnak az európai magtérseghoz. Két nagyobb erővonal rajzolódik ki. Az egyik, a dél-bajor innovációs tengelyre felfűződő, Prága környékén és Bécs-Pozsony-Győr környékén formálódik, melyek egyesülve innovációs tengelyként folytatódnak egészen Budapestig. Míg a másik a mediterrán „sunbelt övezethez” kapcsolódó fejlődési irány, mely Velence-Trieszt-Ljubljana vonaltól halad Budapest felé. A Nyugat-dunántúli régió e két *közép-európai fejlődési zóna metszéspontjában* helyezkedik el úgy, hogy mindkettő közvetlenül érinti, aminek köszönhetően az európai fejlődési zónák és trendek kedvezően képesek befolyásolni a régió fejlődését hosszú távon.

A kapcsolódást segíti, hogy az 1997 júniusában meghatározott „Helsinki folyosók” közül – melyek fejlesztésére az EU különös hangsúlyt fektet – három is érinti a régiót. Ebből következően a régió Nyugat-Európa és Délkelet-Európa között komoly *tranzitszerepet* tölthet be, sőt megkerülhetetlenné válhat. Ha megvizsgáljuk a nyugat-európai régiók fejlődési pályáit, akkor azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az ezredfordulón az *európai gazdasági erő súlypontja* az észak-francia – Benelux – nyugat-német – angol négyesögből - Magyarország számára is kedvező módon - *keletebbre*, az északkelet-francia, a dél-német, észak-olasz, osztrák, svájci tartományok irányába *tolódik el*.²² Az Alpok környéki régiók fejlődésében az új növekedési tényezők játsszák a fő szerepet. Magyarország és különösen Nyugat-Dunántúl pozícióit tovább erősítené, ha a régió által szorgalmazott *észak-déli gazdasági és közlekedési tengelyt egy új, a Baltikumot az Adriával összekötő európai folyosóként* sikerülne elfogadtatni az EU 2002-ben esedékes összközlekedési konferenciáján.

A Nyugat-dunántúli régió az *egyetlen régió Magyarországon*, amely *határos* az ország szomszédai közül ma még csak egyetlen *Európai Unióbeli országgal*, Ausztriával, ezen belül is annak legkeletibb tartományával, Burgenlanddal. Európa szerte egyedülálló, hogy egy régió négy országgal határos. A Nyugat-Dunántúl a *négy országhatár* miatt jelentős nemzetközi átmenő forgalommal rendelkezik. Az itt található határátkelőkön keresztül bonyolódik hazánk határforgalmának mintegy fele. A régió többi szomszédos országai (Szlovákia, Szlovénia, Horvátország) Magyarországhoz hasonlóan az Európai Unió tagja kíván lenni, de a közeljövőben erre legnagyobb esélye leginkább csak Szlovéniának van. (Ez az az ország, ahol a GDP már elérte az uniós átlag 75 százalékát.) Ha Magyarország szomszédainál előbb lesz az Európai Unió teljes jogú tagja, az a Nyugat-dunántúli régió helyzetét is jelentősen befolyásolhatja.

A *közép-európai integráció* és együttműködés eszméje nem új keletű, de mára nyilvánvalóvá vált, hogy Közép-Európa leginkább történelmi, kulturális alapokon határozható meg, a gazdasági, társadalmi, politikai feltételek gyengék egy erős együttműködés kialakításához. Azonban a közép-európai együttműködés számos formája alakult ki. A legelső ilyen együttműködés az 1978-ban létrejött Alpok-Adria Munkaközösség, melynek a Nyugat-dunántúli régió is tagja a régiót alkotó megyéken keresztül. Hasonlóan határ menti régiók – Magyarország esetében a Duna mentén elhelyezkedő megyék – alkotják az 1990 májusában létrejött Dunai menti Tartományok Munkaközösséget. Az 1997-ben az EU Bizottsága által elfogadott európai nagyterésé-

²² Horváth Gyula: Európai regionális politika, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 1998 30. old.

gek sorába tartozó CADSES szintén a régiók szintjéről épül fel, így a térségen belül egyes országok teljes területükkel, míg mások csak egyes régióikkal tartoznak ehhez a térséghez.

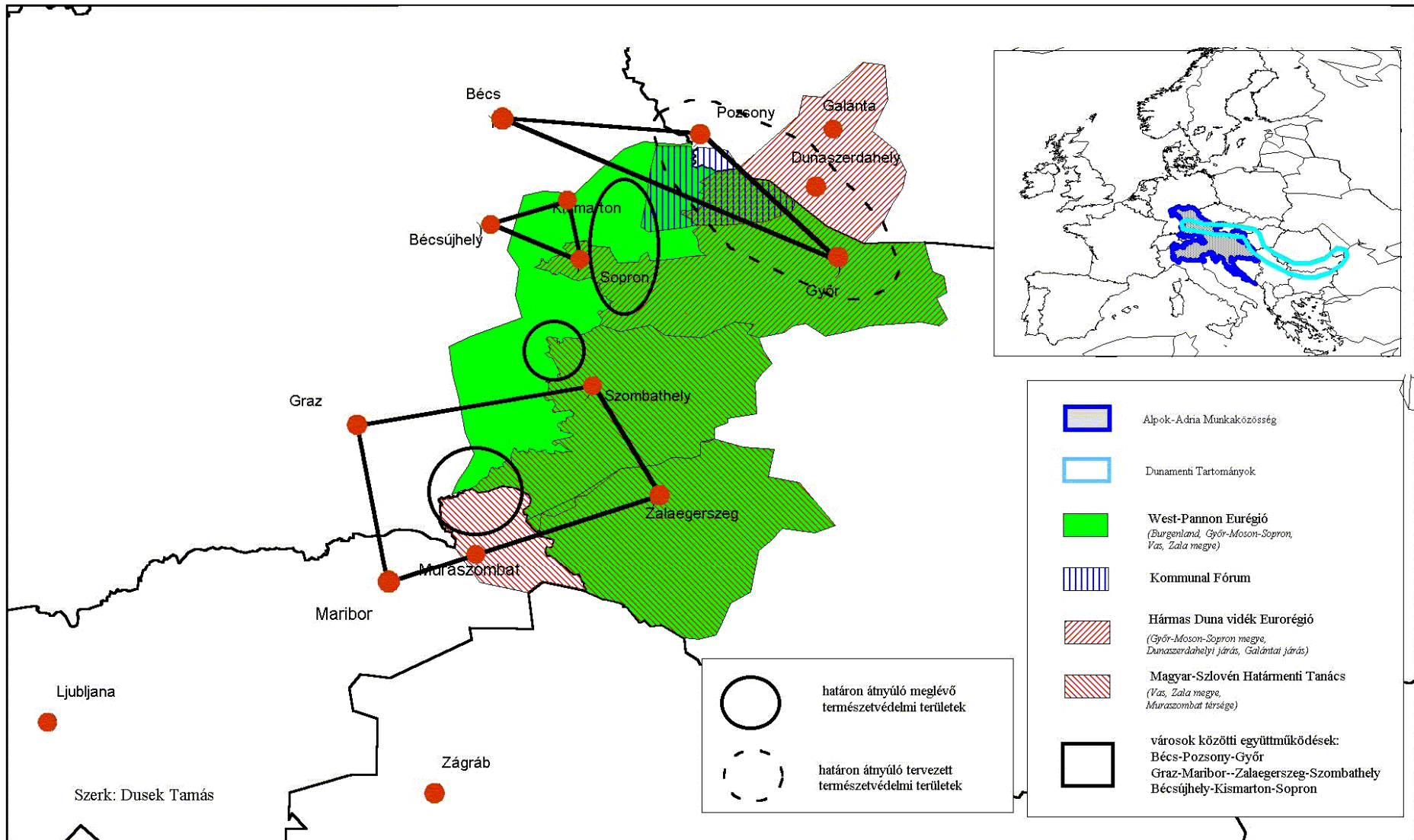
A régió igen intenzíven vesz részt a Phare-CBC programokban is, így részese a magyar-osztrák, magyar-szlovén-osztrák, magyar-szlovák-osztrák és a magyar-szlovák programnak is. A régió megyéi érdekeltek a West/Pannon Eurégióban és a 2001. január 25-én létrehozott Hármás Dunavidék Eurorégióban is. Vas és Zala megye részvételével megkezdte működését a Magyar-Szlovén Határmenti Tanács. A Dél-dunántúli régióval közösen lehetőség kínálkozik Horvátország határ menti területeivel történő együttműködések formalizálására. *A régiót tehát gazdag tapasztalatok és bővülő irányok jellemzik a szomszédaival való együttműködésekben (2. ábra).*

A Nyugat-dunántúli régió lakossága közel 1 millió fő, ami körülbelül megfelel az EU NUTS II-es régióinak (különösen, ha nem vesszük számításba néhány extrém régió adatait). A népsűrűség (88 fő/km²) jelentősen elmarad az uniós átlagtól (158 fő/km²), de még az országos átlagnál is jóval alacsonyabb (108 fő/km²). Annak ellenére, hogy a csecsemőhalandóság közel egy ezrelékponttal alacsonyabb az országos átlagnál, még így is több mint másfélszeresen meghaladja az Európai Unió hasonló értékét. Köszönhetően a halálozás jóval magasabb értékének (41%-kal haladja meg a Nyugat-Dunántúlon az uniós átlagot) a születéskor várható átlagos élettartam - különösen a férfiak esetében - messze elmarad az Európai Unió országainak átlagától, ráadásul a rendszerváltás után - a nyugati trendekkel ellentétben - csökkent a születéskor várható átlagos élettartam, és ez a folyamat csak az utóbbi két-három évben fordult meg. A lakosság egészségügyi állapota több mutató alapján is kedvezőtlen képet mutat. Az egy lakosra jutó gyógykezelések száma - habár az országos adatoknál jelentősen kedvezőbben alakult - több mint ötven százalékkal nagyobb az Európai Unió átlagánál. Figyelmeztető jel a tbc-s betegek számának növekedése is.

Az egy főre jutó GDP a Nyugat-dunántúli régióban mindössze egyötöde az uniós átlagnak, és ha vásárlóerő-paritáson számítjuk, akkor is éppen, hogy csak eléri a felét. Becslések szerint az ország GDP-je még 2015-ben is alig éri el majd az uniós átlag 75 százalékát. A régió gazdaságának kedvező képét mutatja azonban, hogy a munkanélküliség sokkal alacsonyabb a régióban, mint az országban, és több mint négy százalékponttal alacsonyabb az uniós átlag munkanélküliségi rátánál.

A Nyugat-dunántúli régió gazdasági fejlődését mind európai, mind magyar dimenzióban úgy jellemezhetjük, hogy annak ellenére, hogy már egyértelműen megjelentek a modern gazdaságra utaló jelek, még szép számmal megtalálhatók a megkésett fejlettségre utaló tényezők is. Az elmúlt évtizedben érkezett külföldi tőkének köszönhetően - mely elsősorban a feldolgozóipar területén indukált jelentősebb beruházásokat - a régióban a foglalkoztatottak közel 40%-a az iparban dolgozik. Ezzel szemben az unióban az ipari foglalkoztatottak aránya 30% alatti. A mezőgazdasági foglalkoztatottak aránya közel hasonló értéket mutat (Bár az országos átlag jóval alacsonyabb, a mezőgazdaságban foglalkoztatottak részaránya régióinkban a kilencvenes évek eleje óta fokozatosan csökken.), azonban a terciér szféra még jelentősen le van maradva e tekintetben. Az európai folyamatokat előrevetítve mindenképpen számolni kell a szolgáltatások dinamikus bővülésével, a további terciérizációval. A részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya - az országos adatokhoz hasonlóan - alig harmada az uniós átlagnak. Pedig a részmunkaidős pozíciók megjelenése a ma még gazdaságilag inaktív rétegek munkába állását is elősegíthetné (3. ábra).

2. ábra A Nyugat-dunántúli régió részvétele a nemzetközi multiregionális együttműködésekben

Az *infrastruktúra* tekintetében annak ellenére, hogy az országos helyzethez képest viszonylag fejlettnak mondható, még bizonyos területeken igen jelentős a lemaradás az uniós értékekhez képest. Igaz ez például a közút- és vasúthálózatra is. A *vasúti* pályákat európai szintre kell fejleszteni. Az európai szabvány ma ugyanis előírja a 160 kilométer/óra sebességű vasúti pályát. Ilyen szakaszok ma csak a Hegyeshalom-Budapest vonalon találhatóak. Azt, hogy a régió gazdasági és társadalmi adottságaitól a *közúthálózat* meglehetősen elmaradt jól mutatja egyrészt az a tény, hogy az 1000 km²-re jutó országos közút²³ hossza csak 35 %-a az uniós átlagnak, másrészt, hogy míg a 100.000 főre jutó halálos közúti balesetek száma országosan megegyezik az Európai Unió átlagával (12,26), régióinkban ez a szám majdnem tíz százalékkal magasabb. Valamivel kedvezőbb képet kapunk az úthálózatról (figyelembe véve itt az állami úthálózat mellett az önkormányzati utakat is), ha annak kiépítettségét vizsgáljuk. Nyugat-Európában ez az adat már 90-100% között van, hazánkban az útkiépítettség kb. 49 százalékos.²⁴

Ugyan a kilencvenes évek elejétől az addig elmaradott *távbeszélő hálózat* gyorsan fejlődött, még mindig elmarad az uniós helyzettől. A Nyugat-dunántúli régióban az 1000 főre jutó távbeszélő fővonalak száma megfelel az országos átlagnak (sőt, ha Budapestet nem vesszük figyelembe jóval meghaladja azt), de az uniós átlagnak csak 61 százaléka.

Míg 1997 végére már a Nyugat-Dunántúl valamennyi települése rendelkezett *közüzemi vízvezetékkel* (az ellátás országosan is csaknem teljes körű volt), addig a régió *szennyvízcsatornával* való ellátottsága még sok kívánnivalót hagy maga után. A közműolló kinyílása pedig súlyos gondokat okozhat. Az Európai Unió szakértői is leginkább a környezeti állapot javítását szorgalmazzák. A hálózat növekedése ellenére ugyanis – az országos átlaghoz hasonlóan – még mindig csak a települések nem egészen egy ötödében volt közcsatorna, míg az unióban a települések háromnegyede rendelkezik csatornával.

A régió *mezőgazdasági adottságai* igen kedvezőek uniós viszonylatban is. Az *erdőterület* és a *természetvédelmi területek* nagysága is megegyezik az uniós átlaggal, viszont az egy főre jutó *szántóterület* nagysága kétszerese az uniós adatoknak.

Az *iskolázottság és szakképzettség* a társadalmi-gazdasági fejlettségi szint egyik igen fontos ismérve. Napjainkban a gyorsan változó környezet egyre szélesebb és naprakészebb ismereteket kíván a munkavállalóktól. Az iskolázottság szintje a nyugat-dunántúli régióban kedvező ugyan, de az uniós elvárásoknak és kihívásoknak még nem felel meg. A *felsőfokú végzettségűek* aránya a 25 évesnél idősebb népesség körében még mindig csak 10 százalék - az országos átlagtól is elmarad -, habár az utóbbi években egyre bővülő hallgatói létszám következtében várható hosszabb távon az arány javulása. (A 100.000 lakosra jutó egyetemi, főiskolai hallgatók létszáma elmarad az országos adatoktól.)

Az *idegennyelvi ismeretszint* - az országoshoz hasonlóan - alacsony (a legutolsó adatok az 1990-es népszámlálás eredményei). Míg a német nyelv ismerete (4,5 százalék) Ausztria szomszédsága miatt valamivel meghaladja az országos átlagot, az angol nyelv ismerete (0,9 százalék) az országos adatok felét sem éri el. Ugyan az elmúlt 10 évben sok változás következett be az idegennyelv tudásában, elsősorban a fiatalabb korosztályban, a teljes jogú tagságra való felkészülés elengedhetetlen követelménye legalább egy idegennyelv társalgási szintű ismerete. Az 1990 előtti nyelvtanítási gyakorlat miatt a középgeneráció különösen súlyos helyzetbe kerülhet, és lemaradhat a munkaerő piaci versenyben.

²³ Országos közút (KSH): a városok és a községek közötti forgalmat lebonyolító úthálózat, beleértve a városokon, községeken átvezető útszakaszokat is.

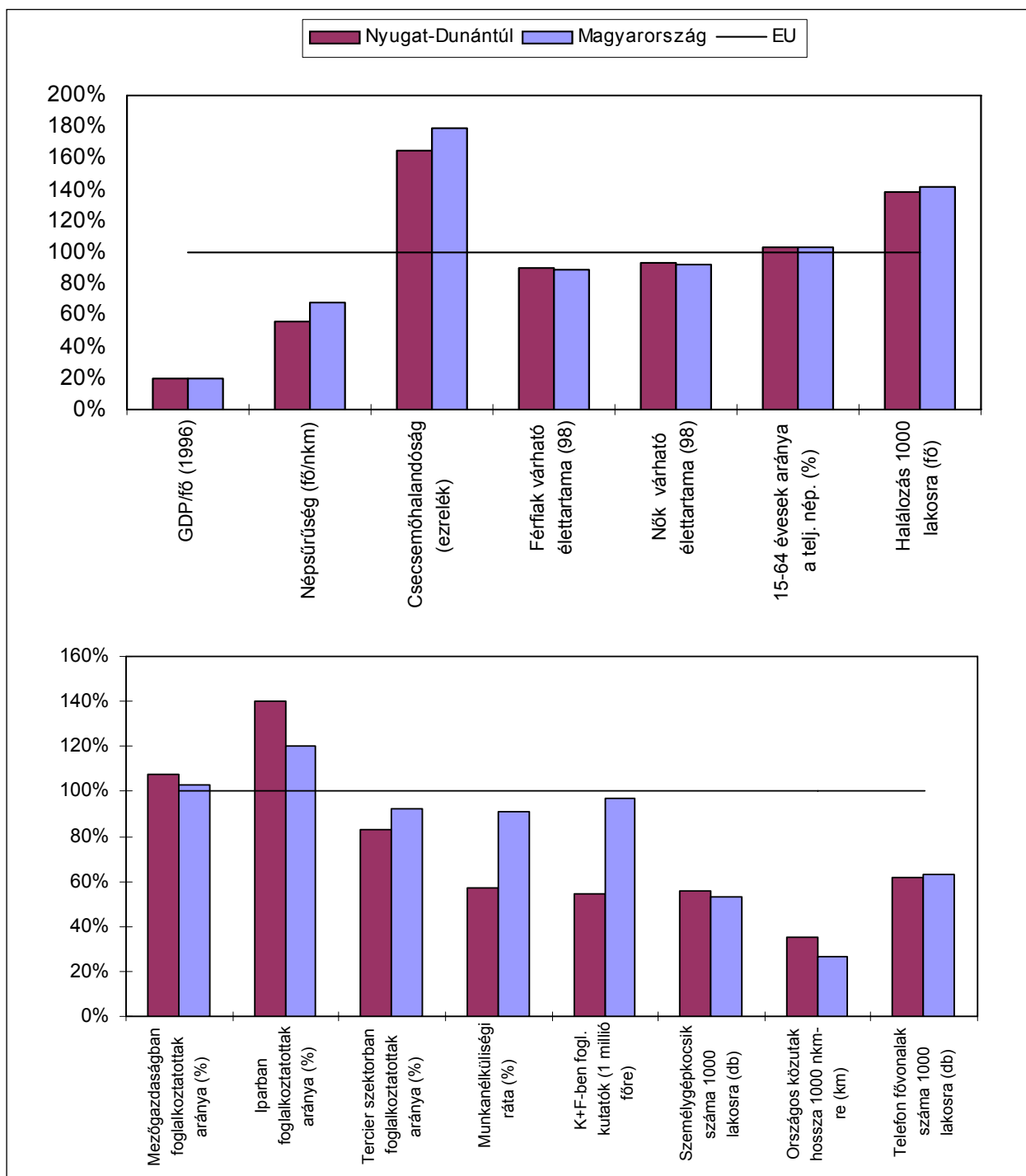
²⁴ Somfai András: *A helyi és mellékutak hálózatának továbbfejlesztési lehetőségei*. Közúti és Mélyépítési Szemle, 1998. 12. szám, 515. old.

A *kutatás-fejlesztés* a régióban az országos és az uniós viszonyokhoz viszonyítva is kedvezőtlen helyzetben van. A K+F ráfordítás ellentétben az országos adatokkal alig növekedett, a régióban foglalkoztatott kutatók, fejlesztők aránya a népességből fele annyi, mint országosan, vagy az Európai Unióban. A K+F ráfordítás a regionális GDP-nek csak 0,26 százaléka, míg az Európai Unióban ez az érték általában 2 százalék körül mozog.

Akárcsak az ország egészére a Nyugat-dunántúli régióra is igaz, hogy - habár az utóbbi években nagy volt az előrelépés - az *információs társadalom* kiépüléséig még hosszú utat kell megtenni. A 10.000 főre jutó Internet hozzáférések száma alig fele az uniós átlagnak (az internetet használók döntő többsége munkahelyén vagy az iskolában fér csak hozzá a világhálóhoz), az 1000 főre jutó személyi számítógépek száma pedig csak a harmada.

Összegezve: *a régió az ország egyik legfejlettebb gazdasággal rendelkező területi egysége ugyan, azonban az Európai Unió országaihoz képest sok tekintetben még nagy a lemaradása.* Az elmúlt tíz évben csökkent a fejlettségbeli különbség, de még mindig jelentős a szakadék. Ezért a Nyugat-Dunántúl - a többi magyar régióhoz hasonlóan - a csatlakozást követően az egyes célterületbe fog tartozni.

3. ábra A Nyugat-dunántúli régió néhány jellemzője az EU országok átlagában, 1998

Forrás: World Bank, OECD, KSH adatai alapján szerkesztette Barsi Boglárka (NYUTI)

A régió a hazai térben

A Nyugat-Dunántúl egyike a *Területfejlesztési és rendezési törvény* nyomán létrehozott hét területfejlesztési, tervezési és statisztikai régióknak²⁵. A régió három megyét (Győr-Moson-Sopron, Vas, és Zala) foglal magába, melyek további 21 statisztikai kistérségre (4. ábra) oszthatók fel. A régióban összesen 648 település található²⁶. A statisztikai kistérségek és települések megoszlása megyénként a következő:

- Győr-Moson-Sopron megye: hat kistérség és 175 település;
- Vas megye: kilenc kistérség és 216 település;
- Zala megye: hat kistérség 257 település.

A régió *területe* 11.182 km², *népessége* pedig 2000. január 1-én 984 ezer fő (10. táblázat). A régió *népsűrűsége* (88 fő/km²) a főváros nélkül számolt országos átlaggal szinte megegyező (89 fő/km²)²⁷. A *régió*n belül azonban *különbségek* tapasztalhatók – Győr-Moson-Sopron megye (104 fő/km²) népsűrűsége magasabb, mint Vas (80 fő/km²), vagy Zala (77 fő/km²) megyéé.

A *természetes népmozgalmi folyamatok* - akárcsak az ország egész területén - negatív egyenleget mutatnak. A halálzási ráta már az 1990-es évek elején viszonylag magas szinten stabilizálódott, míg a születések száma az 1980-as évek eleje óta fokozatosan visszaesett. A régió vándorlási egyenlege aktívumot mutat (5,2/1000 lakos) - köszönhetően a folyamatosan fejlődő gazdaságnak -, de a pozitív egyenleg elsősorban Győr-Moson-Sopron megye erőteljes vonzásának köszönhető, míg Zalában továbbra is a vándorlási veszteség a jellemző.

Az *urbanizációs szintet* tekintve a régió városi térségekben élő lakosságának aránya lényegében megegyezik a Budapest nélkül számolt országos átlaggal (a régióban ez az arány 55,3%, míg a Budapest nélküli magyar átlag 55,4%). A településhálózatot 24 város és 624 község alkotja, de a régió

belül itt is különbségek figyelhetők meg – Zala és részben Vas megyére például az aprófalvak a jellemzők. Zala megye további sajátossága a városfejlődés és a városi funkciók hiánya, valamint az aprófalvak elnéptelenedése és a fejlődési irányoktól, illetve a nagyobb központoktól való leszakadás is. A megyeszékhelyek népességkoncentrációja igen jelentős - ezekben a városokban él ugyanis a régió lakosságának 27,0%-a. Az ország 58 új város avatott a kilencvenes évtizedben, ebből mindössze négy – Csepreg, Fertőd, Hévíz és Zalakaros – helyezkedik el a régióban. 2000. július 1-jével újabb 15 település kapta meg az országban a városi rangot, melyből kettő (Zalalövő és Pannonhalma) e régióknak "jutott".

A régió előnye a *jövedelemtermelésben* az utóbbi években egyre jobban nőtt. Az egy főre jutó GDP - Közép-Magyarország után - Nyugat-Dunántúlon volt a második legnagyobb az országban. A megyék sorrendjében Győr-Moson-Sopron a második, Vas a harmadik, Zala megye pedig az ötödik helyen áll. A gazdaság átalakulásának következtében ugrásszerűen megnőtt a gazdasági szervezetek száma. 1999-ben a működő vállalkozások száma több mint 85 ezer volt, az országosnak közel egy tizede. A térségben az országosnál magasabb arányt képviselnek az egyéni vállalkozások. A régió gazdaságában elsődleges helyet foglal el az ipar, ebben a szektorban foglalkoztatottak aránya jóval meghaladja az országos átlagot. Az iparban foglalkoztatot-

²⁵ 1996. évi XXI. törvény a Területfejlesztésről és területrendezéséről.

²⁶ Az önkormányzati rendszerre való áttérést követően több, korábban egy közigazgatási egységként működő település újra önállósult. A régióban ez a folyamat 8 települést érintett. Az évtized elejétől több hullámban kérték egyes Veszprém megyei települések átszervezésüket (visszacsatolásukat) Győr-Moson-Sopron megyéhez. Ez nem csupán a települések számát, hanem a megye területét és népességét is kismértékben növelte. 2000. január 1-jéig öt település került át Győr-Moson-Sopron megyébe (Csikvánd, Gyarmat, Szerecseny, Bakony Péterd, Lázi), jelenleg pedig újabb hét Veszprém megyei település (Románd, Veszprémvarsány, Fenyőfő, Sikátor, Bakonygyirót, Bakonyszentlászló, Malomsok) kérte Győr-Moson-Sopron megyéhez történő átszervezését. Kérésük tárgyalása az Országgyűlés 2001. első félévi munkatervében szerepel.

²⁷ Forrás: *Győr-Moson-Sopron megye Statisztikai Évkönyve*. Központi Statisztikai Hivatal. Győr, 2000.

taknak a népesség számához viszonyított aránya alapján a Nyugat-Dunántúl az ország legjobban iparosodott területe. A mezőgazdaság fokozatosan csökkenő szerepet tölt be a régió gazdaságában. A szolgáltatásban foglalkoztatottak száma az országos átlagot nem éri el, de fokozatosan növekszik az 1990-es évek eleje óta. A régió munkaerő-piaci helyzete a rendszerváltás első éveitől kezdve az egyik legkedvezőbb az országban, csak Közép-Magyarországon - köszönhetően Budapest kedvezményezett gazdasági helyzetének - alacsonyabb a munkanélküliségi ráta. A megyék rangsorát tekintve is igen kedvező a kép, a ráták csökkenő sorrendjét tekintve Győr-Moson-Sopron megye a 19., Zala a 18., Vas megye a 16. helyet foglalja el. Az egy lakosra jutó beruházás meghaladja az országos átlagot, a mutató megyénkénti összetétele azonban jelentős differenciáltságot mutat a régióon belül, a beruházások nagy része ugyanis Győr-Moson-Sopron és Vas megyében koncentrálódott.

A Nyugat-Dunántúl lakosságának jövedelmi helyzete és életkörülményei az átlagosnál kedvezőbbek. A lakásállomány növekedése ugyan mérséklődött 1990 óta, de még mindig kedvezőbben alakult, mint az országos. Javult a közműellátottság, a lakások 96%-a be van kapcsolva a közüzemi vízhálózatba, 52%-a pedig rendelkezik közüzemi szennyvízcsatornával. Az ellátottság növekedése ellenére azonban tovább nyílt a közműöllő.

A régió felsőoktatási intézményeiben több mint 21.000 fő tanul, a képzési helyek fele és a beiratkozott diákok 60%-a Győr-Moson-Sopron megyében található. A kutatás-fejlesztés helyzete meglehetősen kedvezőtlen, a K+F ráfordítás az elmúlt évtized alatt alig emelkedett, és kutatásban dolgozók aránya is elmarad az országos átlagtól.

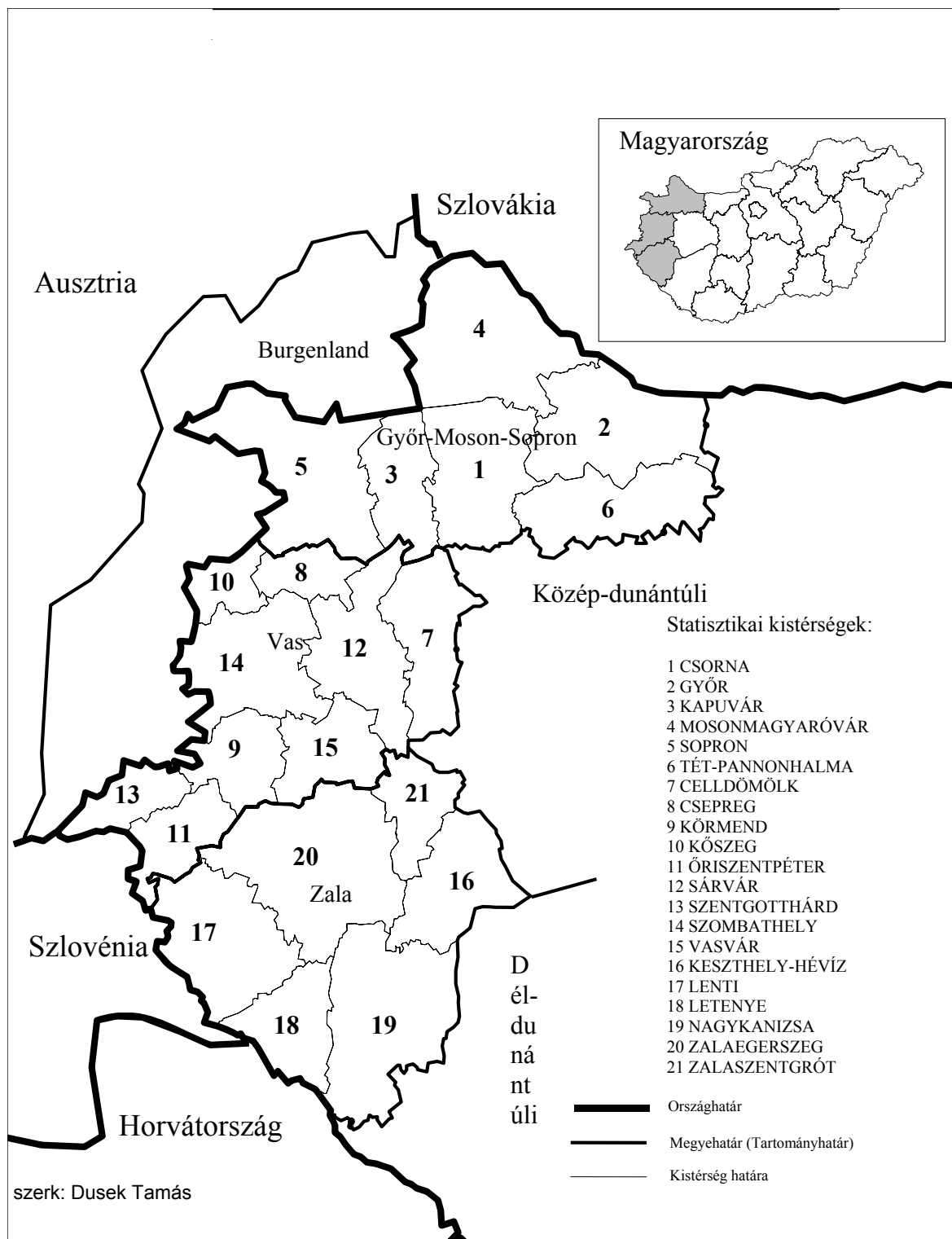
A régióra számos részletes elemzés készült, amely bemutatja a Nyugat-Dunántúl erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit és veszélyeit (SWOT).²⁸ Jelen tanulmány kifejezetten azokra az erősségekre, gyengeségekre helyezi a hangsúlyt, melyek a Területfejlesztési Program – annak szerkezeti irányát, időbeli ütemezését és a források szintjét tekintve – lehetséges akciói során a legrelevánsabbak és legfontosabbak. Ezek figyelembe vételével különös hangsúlyt kell fektetni:

- └ a döntéshozás regionális hatásköreire és a SWOT elemzésből származó lehetséges akciók, vagy megnevezett kulcsfontosságú pontok megvalósítására; és
- └ az EU átlagokra, mint a SWOT elemek felmérése során használt referencia értékekre.

Jóllehet a régió rendelkezik bizonyos erősségekkel, illetve a természetes kulturális identitással, azonban – az EU-ból nézve – általános pozíciója nem mutat szignifikáns eltérést az országos helyzettől (azaz a teljes Magyarország képétől).

²⁸ A SWOT elemzés figyelembe vette a régióra készült korábbi részletes helyzetelemzéseket. Ezek sorából kiemelendő az FVM mintaprojektjeként készült „Északnyugat-Dunántúl területfejlesztési koncepciója” (MTA RKK NYUTI. Győr, 1996) és a Phare CBC finanszírozással készült „Magyarország nyugati határmenti régiójának komplex területfejlesztési koncepciója” (Pylon Kft. Budapest, 1998) c. dokumentumok. A jelzett koncepciókban feltárt, az évtized folyamán jellemző társadalmi-gazdasági folyamatokhoz képest az évtized utolsó harmadában nem következett be látványos törés, illetve más irányú trendek érvényesülése a régióban. Ezt a megállapítást támasztja alá a régió ERFT dokumentumhoz 2000. második felében a Nyugat-dunántúli RFÜ által készített részletes helyzet-elemzés is.

4. ábra A Nyugat-dunántúli régió statisztikai kistérségei

A NYUGAT-DUNÁNTÚLI RÉGIÓ TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAMJA - VÉGLEGES VÁLTOZAT

10. táblázat A Nyugat-Dunántúl néhány társadalmi és gazdasági jellemzője, 1999

Megnevezés	Győr-Moson-Sopron	Vas	Zala	Nyugat-Dunántúl	Részesezés (%)	
					a vidékből	az országból
Terület (km ² , 2001. jan. 1.)	4.089	3.336	3.784	11.209	12,1	12,0
Lakónépesség az év végén (ezer fő, 2000. jan. 1.)	425	266	293	984	12,0	9,8
Népsűrűség (fő/km ² , jan. 1.)*	104	80	77	88	98,6	81,5
Természetes szaporodás, 1990-1998 átlaga (1000 lakosra)*	-2,6	-4,3	-5,5	-3,9	135,3	105,4
Vándorlási különbözet, 1990-1998 átlaga (1000 lakosra)*	14,9	2,6	-5,7	5,2	-	-
Települések száma (db) (2001. jan. 1.)	175	216	257	648	20,7	20,7
Városok száma (db) (2001. jan. 1.)	7	8	9	24	10,1	10,1
Városi népesség aránya (%)* (jan. 1.)	55,4	56,2	54,5	55,3	99,8	87,1
GDP beszerzési áron (Mrd Ft)	511,1	312,3	267,2	1.090,7	16,4	9,2
Egy főre jutó GDP (ezer Ft)*	1204	1162	901	1102	136,9	110,8
Működő vállalkozások száma (1999, db)	34.749	17.756	24.099	76.604	13,6	9,5
Ezer lakosra jutó működő vállalkozás száma (1999, db)*	82	67	82	78	113,4	97,5
Működő és regisztrált vállalkozások aránya (1999, %)*	84,1	76,3	72,3	78,2	99,0	102,4
Ezer lakosra jutó működő egyéni vállalkozások (db)*	52	44	55	50	115,5	111,0
Az alkalmazásban állók száma (1999, ezer fő)	123,3	80,6	77,8	281,7	15,5	11,1
Mezőgazdaságban alkalmazottak aránya (%)	6,2	7,5	8,6	7,2	90,8	133,1
Iparban és építőiparban alkalmazottak aránya (%)	49,3	53,7	39,9	48,1	118,5	137,1
Szolgáltatásokban alkalmazottak aránya (%)	44,5	38,8	51,5	44,7	86,9	75,1
Az alkalmazásban állók havi nettó átlag keresete (1999, Ft)*	48.545	45.456	44.130	46.442	104,7	93,1
Munkanélküliség (%)* - (1999. december)	4,6	5,8	7,8	5,9	...	61,5
Beruházás, 1991-1998 (Mrd Ft – összehasonlító áron, 1998=100%)	669,7	434,1	302,0	1.405,8	17,7	11,7
Egy lakosra jutó évi átlagos beruházás, 1991-1998 (Ft)*	196,7	199,2	125,4	170,5	142,1	116,0
Külföldi érdekeltségű vállalkozások (1999, db)	1.232	698	862	2.792	23,7	11,3
Külföldi érdekeltségű vállalkozások jegyzett tőkéje (1999, Mrd Ft)	210,9	63,7	31,6	306,1	22,6	9,9
- Ebből: külföldi részesezés (1998, %)*	80,3	92,9	57,3	80,1	99,4	104,6
Épített lakások, 1990-1999 (db)	11.628	7.081	9.426	28.135	12,3	10,6
Ezer lakosra jutó személygépkocsi száma (1999, db)*	239	231	240	237	113,4	105,3
Ezer lakosra jutó távbeszélő főállomások száma (1999, db)*	367	342	341	353	109,0	98,3
Gázellátással rendelkező települések aránya (1997, %)*	43,4	50,5	25,3	38,4	..	59,9
Közüzemi vízhálózatba bekapcsolt lakások aránya (1998, %)	97,2	95,3	94,7	95,9	107,4	105,3
Közüzemi szennyvíz-vízhálózatba bekapcsolt lakások aránya (1998, %)	54,9	50,9	47,9	51,6	140,9	108,4
Közműöllő (1998, %)*	42,3	44,4	46,8	44,3	84,2	101,8
Tudományos kutatók, fejlesztők száma (1999)	811	247	259	1.317	12,3	5,4
10.000 lakosra jutó kutatás-fejlesztési ráfordítás (1998, millió Ft)*	57,2	8,4	11,4	30,3	94,7	44,8
A régió felsőoktatási intézményeiben tanulók száma (1999, fő)	15.650	6.015	3.199	24.864	14,0	8,9

*Az összehasonlító mutatók a vidéki, illetve az országos átlag százalékában.

Forrás: KSH Jelentések

2.3.2. Fő erősségek

Közvetlenül alkalmazható *EU tapasztalatok* (pl. Phare CBC programokon keresztül), struktúrák és folyamatok, növekvő regionális intézményi kapacitás mind a régió, mind a kistérségek szintjén.

A régió földrajzi elhelyezkedése. Magyarország nyugati felén az EU-val közvetlenül határos. Kiemelkedő Ausztria fizikai és kulturális közelsége és a számos területen létrehozott széles körű kapcsolatok (különösen Burgenlanddal – West/Pannon EuRégió). 1995-től az együttműködést és a kapcsolatokat erősítette a Phare CBC program közös fejlesztési stratégiák és projektek támogatásával. Az EU határok közelsége az egyik legfontosabb pozitív tényező a külföldi tőkebefektetések régióba vonzásában is. A régiót Európával összekötő közlekedési kapcsolatok fejlesztése (pl.: közlekedési folyosók, tervezett autópálya és vasútvonal fejlesztések) további fontos elem.

A humán erőforrások minősége az iskolázottsági és képzettségi szint szerint. A régió jól képzett lakossága Magyarország többi régiójával összehasonlítva kedvezőbb munkaerő-piaci helyzetet biztosít. Budapestet és Pest megyét nem számítva a Nyugat-dunántúli régióban a legmagasabb a 18 éven felüli és legalább érettségivel rendelkezőknek aránya (33,2%), és ugyancsak itt a legmagasabb a 25 éven felüli és egyetemi diplomával rendelkezőknek aránya (10,1%). A régiót viszonylag fejlett és a térség több centruma között megoszló (Győr, Keszthely, Mosonmagyaróvár, Sopron, Szombathely, Zalaegerszeg, Nagykanizsa) felsőoktatási szektor jellemzi.

A régió viszonylag magas gazdasági aktivitási rátája. Kedvezőbb, mint az ország többi régiójában. A Nyugat-Dunántúlon a legmagasabb a gazdaságilag aktív népesség aránya (44%, míg az országos átlag csak 39%). A munkanélküliségi ráta szintén viszonylag alacsony (5,9%, míg az országos átlag 9,6% volt 1999. év végén). Azonban e tekintetben is jellemzőek a régió belüli, megyék és kistérségek közötti különbségek (pl.: 7,8% Zala megyében, és 4,6% Győr-Moson-Sopron megyében).

A *munkanélküliség* csökkenése – különösen Győr-Moson-Sopron és Zala megyében, illetve Vas megye bizonyos kistérségeiben.

A régió összetett és több lábbon álló gazdasági szerkezete. Az ipar, a szolgáltató szektor és a mezőgazdaság között viszonylag kiegyensúlyozott a fejlődés. Például a régióban a foglalkoztatottak 7,2%-a mezőgazdaságban (a vidéki átlagnál 9,2 százalékponttal alacsonyabb érték), 48,1% az iparban (a vidéki átlagnál 18,5 százalékponttal magasabb érték) és 44,7% a szolgáltató szektorban dolgozik (a vidéki átlagnál 13,1 százalékponttal alacsonyabb érték).

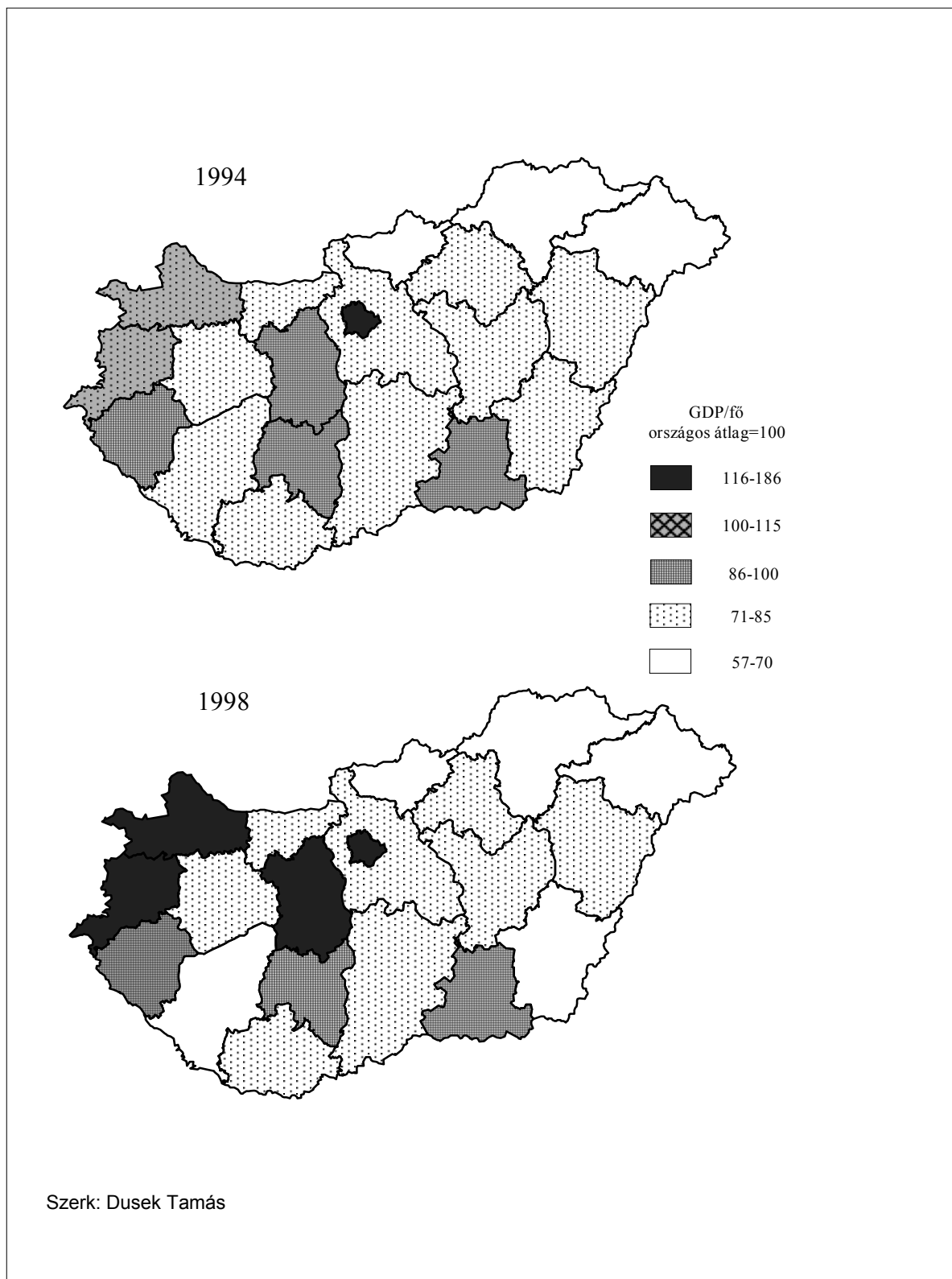
Magyar viszonylatban viszonylag magas gazdasági fejlettségi szint. Budapestet és Pest megyét nem számítva Magyarországon a hét régió közül Nyugat-Dunántúl a legfejlettebb (5. ábra). Az életszínvonal viszonylag magas, az országos átlag feletti. Budapestet és Pest megyét nem számítva a régióban a legmagasabb az egy főre jutó GDP (1998-ban 110%-a az országos átlagnak). Azonban a régió belüli jelentős eltérések mutatkoznak, és jelentős a lemaradás az EU átlagtól is (ld később a „gyengeségeknél”).

Magas a külföldi közvetlen tőkebefektetések aránya. A régió a külföldi tőkevonásban, az ipari beruházások arányát, illetve az ipari exportorientációt tekintve jobb eredményt ért el a többi magyarországi régió-nál. Például Budapesten és Pest megyén kívül a régióban a legmagasabb a külföldi tőkével alapított vállalkozások aránya (11,3%). Megyénként és ágazatonként, illetve a beruházások koncentrációjában azonban eltérés tapasztalható.

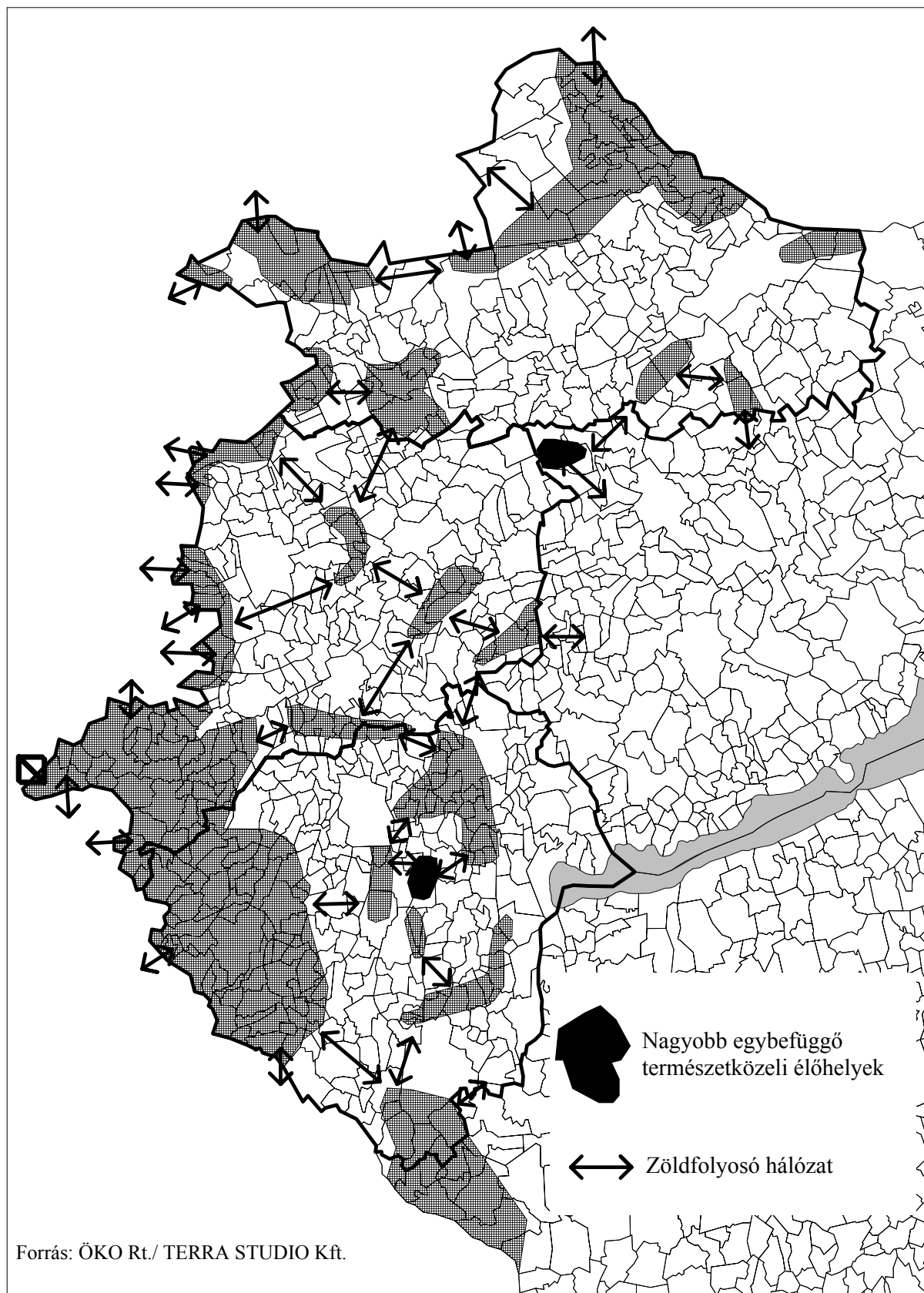
A régió legfontosabb *turisztikai vonzerői* a termál- és gyógyvíz, a táj, a védett természeti értékek, az aktív szabadidő eltöltési lehetőségek, a bor és gasztronómia, valamint a műemlékek, kulturális programok (pl. római kor, kastélyok stb.), fesztiválok, nemzetiségi és népi hagyományok, a sajátos település-szerkezet.

A régió változatos *természeti táj* képét mutatja (Göcsej, Alpokalja) vonzó természetföldrajzi adottságokkal és számos védett területekkel (Fertő-Hanság Nemzeti Park, Őrség, Szigetköz, Írottkő Naturpark, stb.), az országhatár mentén összefüggő zöldfolyosóval (Szigetköztől a Muráig) (6. *ábra*).

5. ábra Egy lakosra jutó GDP, 1994, 1998

6. ábra A Nyugat-Dunántúl természetközeli élőhelyei és zöldfolyosó hálózata

2.3.3. Fő gyengeségek

Negatív természetes népességnövekedési ráta (-3,9, míg az országos átlag -3,7 1000 lakosra) és elöregedett lakosság, ezek a jelzőszámok a kevésbé fejlett kistérségekben még rosszabb helyzetet mutatnak (7. ábra).

Míg viszonylag magas az *iskolázottsági szint*, hiány tapasztalható a modern *szakképzés* és gyakorlat terén az ipar és a szolgáltatás legfejlettebb ágazatainak fejlődését elősegítő munkaerő esetében. Hiányokat mutat a széleskörű alapképzés is, szükséges az alap és középfokú oktatás minőségének javítása, amelyek alapvetően központi kormányzati feladatok, de a regionális tudatépítés miatt regionális segítséget is kíván. *A régióban nincs* - az ország más régióira jellemző - *univerzitas*, az egyes intézmények képzési profilja hiányos, továbbá szűkös azok tudományos kapacitása.

Bár a munkanélküliség viszonylag alacsony, néhány kistérségben és a munkaerőpiac egyes társadalmi csoportjaiban – különösen a tartós munkanélküliek és az idősek körében – *jellemző a munkanélküliség problémájának koncentrációja*.

Míg a régióban az egy főre jutó GDP alapján mérve viszonylag magas a magyar átlaghoz viszonyítva²⁹ az *életszínvonal*, addig az EU átlagtól még igen messze van. Pl. 1995. évi adatok szerint Magyarországon az egy főre jutó GDP 3.297 euro, míg az EU átlag 17.346 euro/fő volt. Azóta az EU átlagtól elválasztó szakadék kismértékben csökkent, de Magyarország a többi csatlakozásra váró ország egy főre jutó GDP szintjéhez áll közel. A Nyugat-Dunántúl és a többi magyar régió is messze elmarad az EU átlagtól³⁰. A régió országon belüli kedvező GDP mutatójával szemben valójában gyengébb *a belső gazdaság helyzete*.

Annak ellenére, hogy a régióban igen magas a külföldi közvetlen tőkebefektetések aránya, *a külföldi és a hazai ágazatok közötti kapcsolat* még igen gyenge. Ez egyrészt a csak kialakulóban lévő gazdaságpolitikai eszközrendszernek, másrészt a nemzetközi normáknak (minőség, határidők stb.) tartósan megfelelő és innovációs teljesítményt felmutatni képes hazai vállalkozások korlátozott számának eredménye.

A régió *kutatás-fejlesztési kapacitása* (intézmények, kutatók) nemzetközi, de országos viszonylatban is gyenge. Az innováció, a technológiai transzfer intézményrendszere – néhány kezdeményezéstől eltekintve - a régióban még kialakulatlan. A 10.000 lakosra jutó tudományos kutatók, fejlesztők száma jóval az országos átlag alatt marad, annak mindössze 44,8%-a. A régióban a felsőoktatási intézményekben belül alacsony az egyetemi szintű képzés aránya.

A régió relatív gazdasági fejlettsége, és alacsony munkanélkülisége ellenére alacsony *az alkalmazásban állók havi nettó átlagkeresete*, az országos átlagnak csupán a 90,3%-a.

A régió belül *erősödnek a jövedelmek területi különbségei*. 1990 és 1998 között a jövedelmek után fizetett fajlagos SZJA dinamikája látványosan kettészakítja a régiót, amelyben a választóvonalat a 8-as út adja. (8/a. ábra) A Vasvári KSH kistérség és Zala megye településeinek döntő hányadában a jelzett mutató a régió átlagnál mérsékeltebben emelkedett. A fenti időszakban közel háromszorosára – 33-ról 87-re - nőtt azon települések száma, ahol az egy lakosra jutó SZJA befizetés nem éri el a régió átlag 50%-át. (8/b-c. ábra) Ezek a települések koncentráltan helyezkednek el a Nagykanizsai KSH kistérség Somogy

²⁹ A Nyugat-Dunántúl pozícióját jelentősen torzíthatja a GDP használata a GNI-vel történő méréshez képest. Ez utóbbi nem tartalmazza a külföldi tulajdonú vállalkozások jövedelmét. A GNI regionális szintű számításával eddig senki sem foglalkozott. Ennek hiányában kevésbé megítélhető, hogy a Nyugat-Dunántúl általános pozíciója a GNI használatával számottevően romlana-e, ugyanakkor ennek következtében a területfejlesztési támogatások szempontjából kedvezőbb helyzetbe kerülhetne.

³⁰ A magyar régiók nem érik el az EU 1. célterülethez tartozó régiók fejlettségi szintjét sem. Németországban az 1. célterülethez tartozó régiók (a keleti tartományok) szintje 13.397 euro/fő volt 1997-ben. Összehasonlításként Burgenlandban ez a mutató 71,5%-a az EU átlagnak, míg Magdeburgban, ahol a keleti német tartományok közül a legalacsonyabb csak 57,8%-a az EU átlagnak.

megyei, a Letenyei KSH kistérség Vas megyei és a Vasvári KSH kistérség Zala megyei határán. A Zalaszentgróti KSH kistérségben 1998-ban egyetlen település mutatója sem éri el a régió átlag 70%-át.

A fejlődéshez szükséges *fizikai infrastruktúra* hiányos és nem éri el az EU normákat. Például a lakásoknak csak 51,6%-a csatlakozik a szennyvízhálózathoz (országosan ez az arány 44,3% Budapest nélkül), és 50-59% a gázhálózathoz. A régióon belül jelentős eltérések vannak, számos kistérség jelentősen elmaradott az alpinfrastruktúrát tekintve (tíz kistérségben a szennyvízhálózatra csatlakozott lakások aránya nem éri el még a 30%-ot sem)³¹.

A Nyugat-Dunántúl *régióközi kapcsolatait* – a Bécs-Budapest tengely kivételével – gyengíti a kelet-nyugati irányú főutak rossz állapota, kapacitás elégtelensége (7-es és 8-as főút), valamint fontos vasúti vonalak korszerűtlensége (Győr-Pápa-Celldömök, Tapolca-Celldömök, Zalaegerszeg-Boba stb.).

A *belső közlekedési kapcsolatok* viszonylag fejletlenek. Hiányzik a régióon belül egy megfelelő szinten kiépített észak-déli tengely, illetve gyenge a potenciális tengely mentén fekvő főutak, és a kisebb városok és községek elérhetősége. Ez negatív következményekkel jár a régió kohéziójára és a belső egyenlőtlenségek oldására, hiszen nehezebbé válik az új lehetőségek elérése.

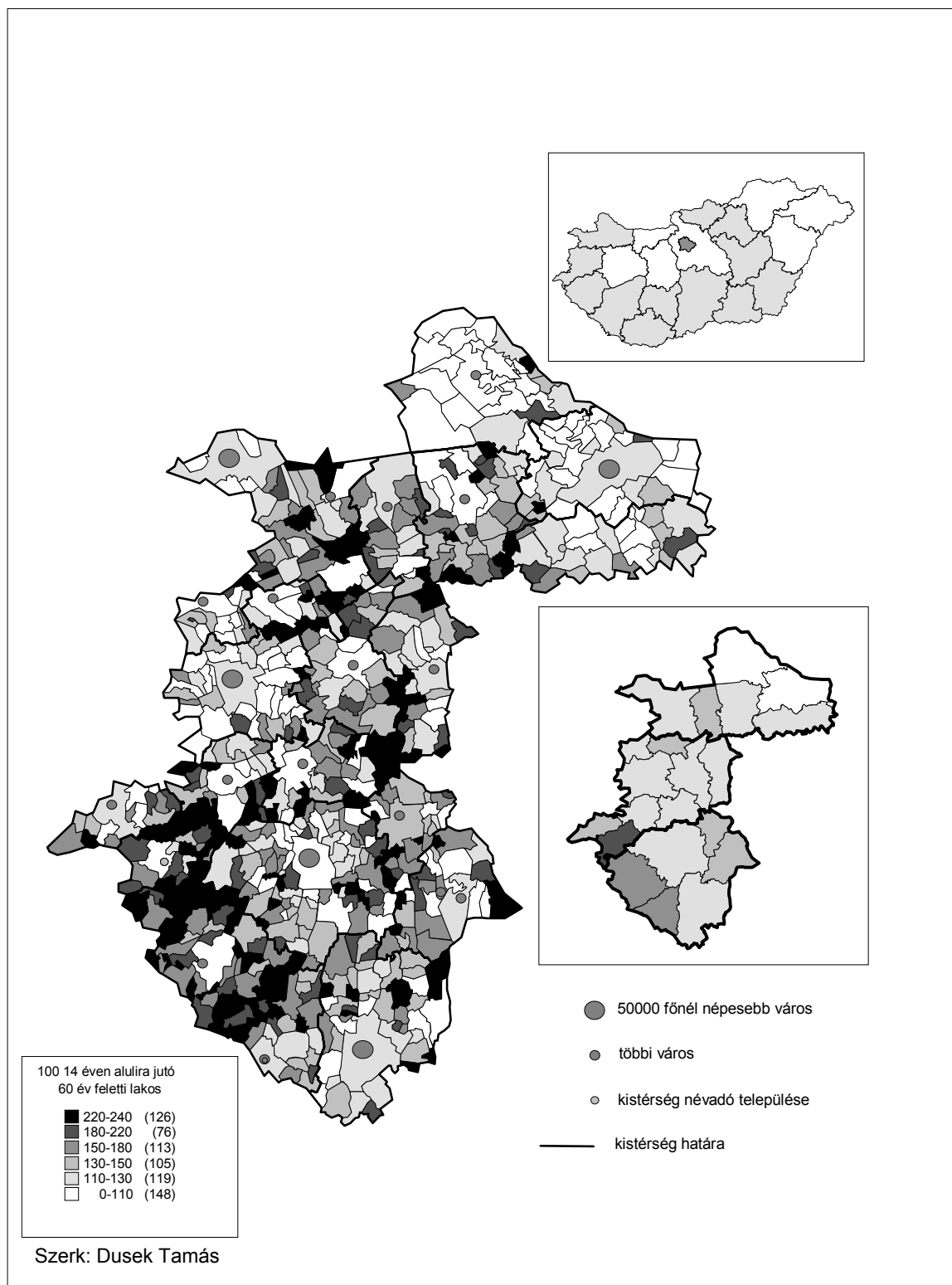
Csökkenti a régió *versenyképességét* az elégtelen informatikai infrastruktúra is (pl. üvegkábeles hálózat mérsékelt kiépítettsége).

A régióban a kistérségek között jelentős *belső egyenlőtlenségek* tapasztalhatók: a népességi trendeket (öregedés), az oktatást, a szakképzettséget és munkaerőpiacot, az infrastruktúrát, az elérhetőséget, az új ágazatok fejlődését és a foglalkoztatás új erőforrásait figyelembe véve. Az elmúlt évtizeden belül tovább nőtt a régióon belüli ún. belső perifériák, döntően rurális térségek lemaradása. A belső perifériák a régióon belül koncentráltan, döntően a megye határok és a régió keleti határa mentén helyezkednek el.

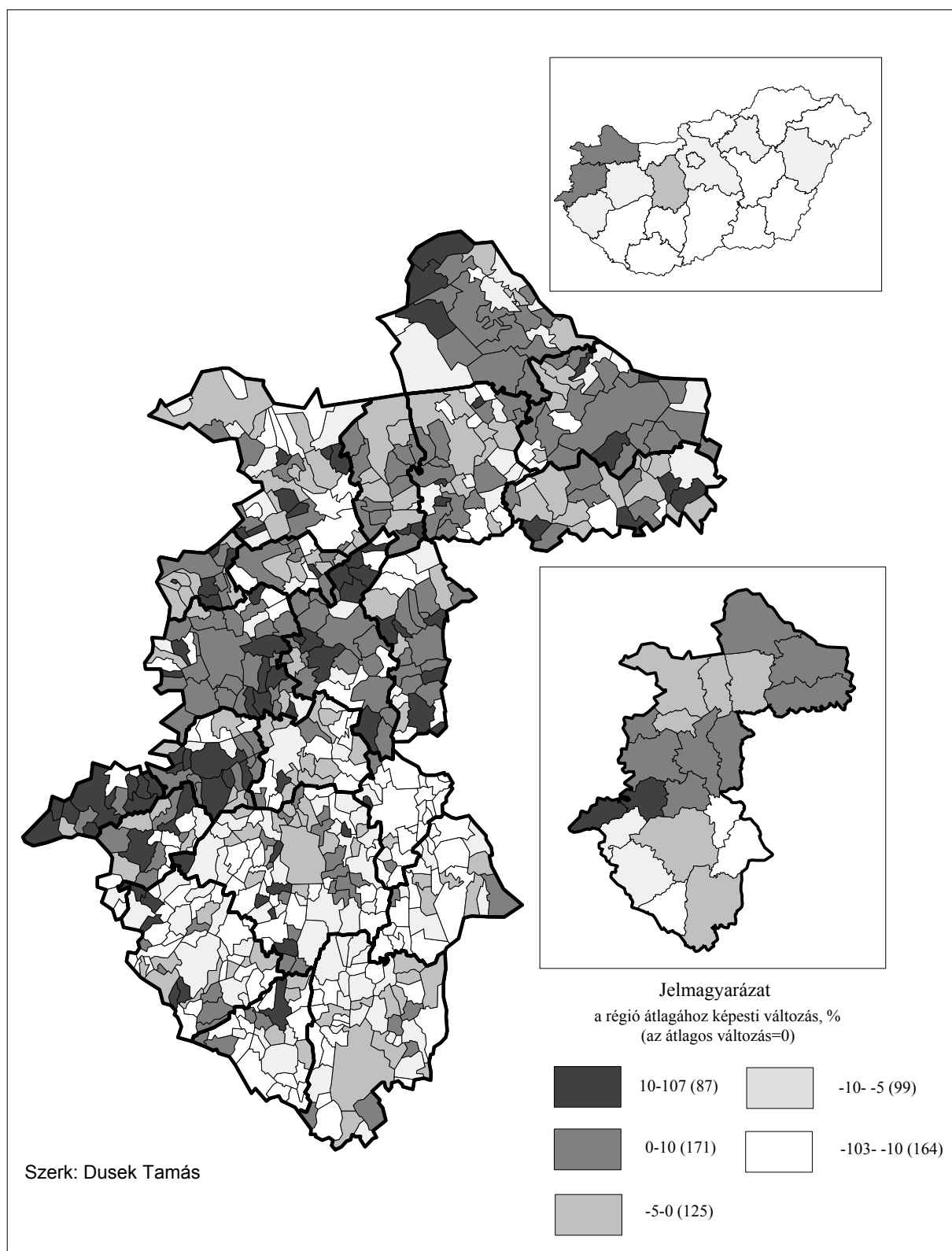
A régióban található *felszíni vizek* (Duna, Rába, Zala, Balaton stb.) nem kielégítő állapota, szennyezettsége a fenntarthatóságot veszélyezteti (Kis-Balaton) és a használhatóságot korlátozza (pl. a vízparti üdülőterületeken, mint pl. Keszthelyi-öböl).

³¹ Egy, a régió 200 községét átfogó értékelés megállapította, hogy 180-ban az alpinfrastruktúra és a szolgáltatások nem érik el sem az EU normákat, sőt még a magyar átlagot sem.

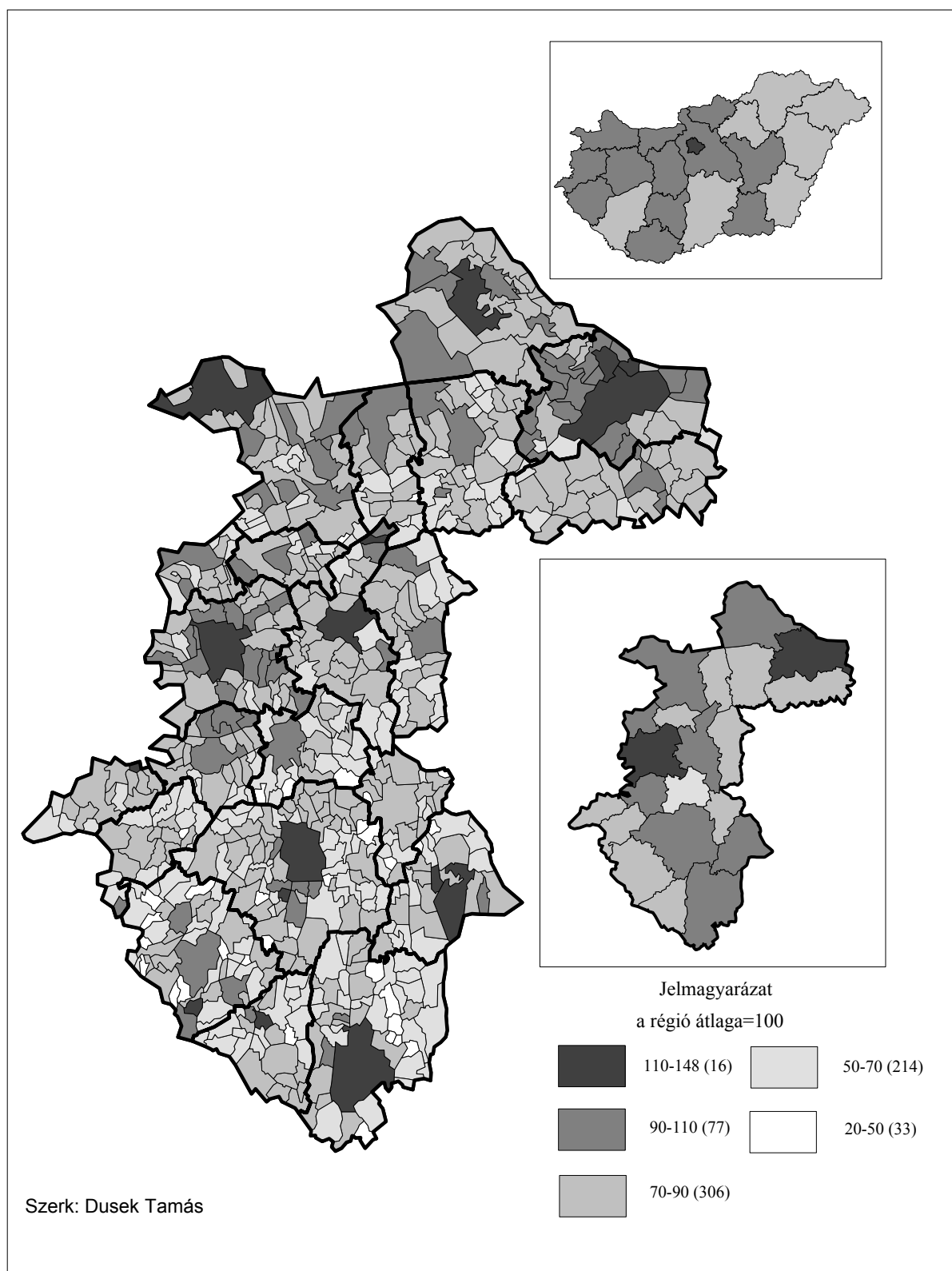
7. ábra Öregségi index a régióban, 1998

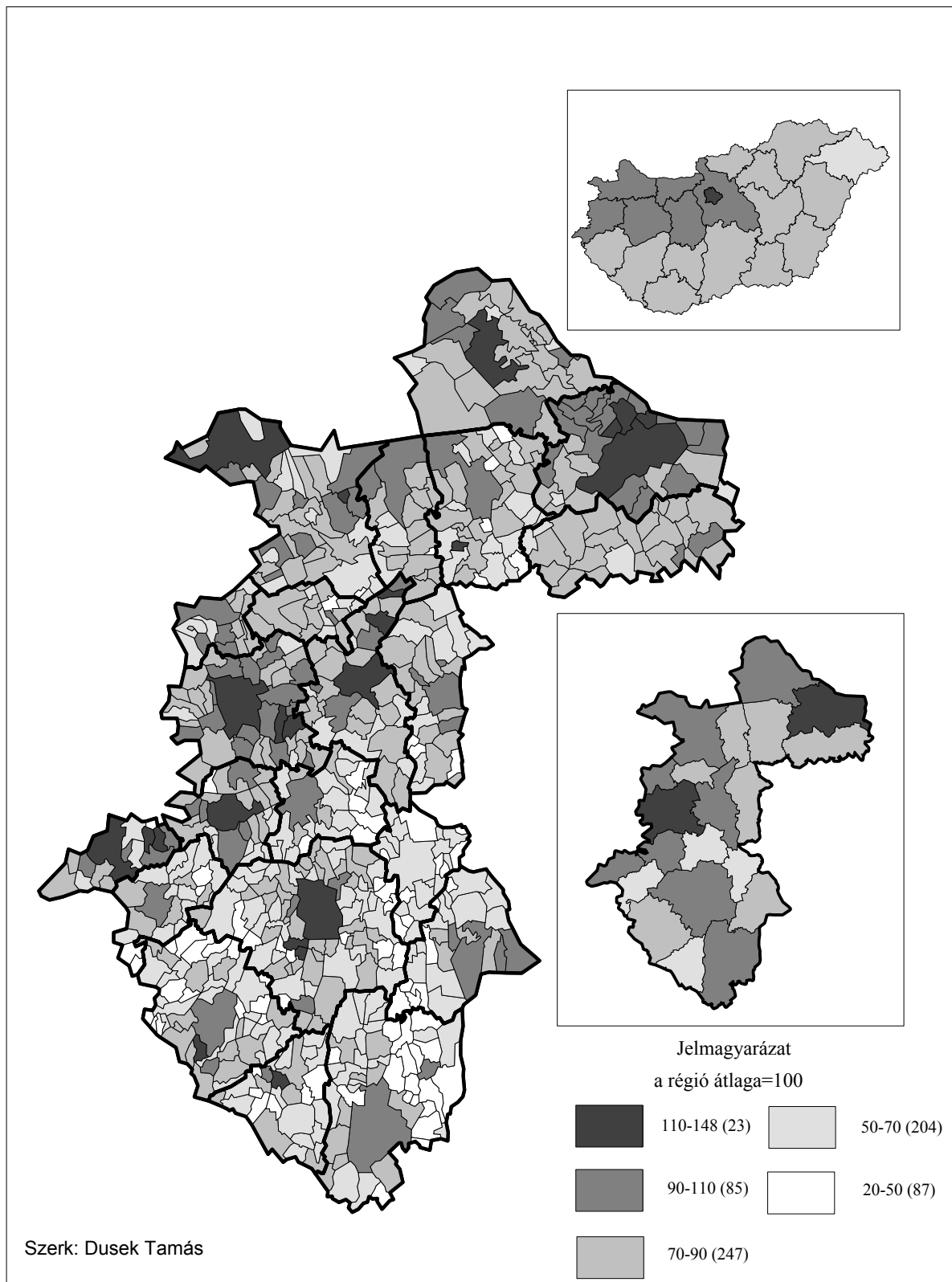
8/a. ábra Az egy lakosra jutó személyi jövedelemadó változása, 1990-98

8/b. ábra Az egy lakosra jutó személyi jövedelemadó, 1990

8/c. ábra Az egy lakosra jutó személyi jövedelemadó, 1998

2.3.4. Fő lehetőségek

EU csatlakozás után Nyugat-Dunántúl Európa - földrajzi értelemben vett - új középpontjába kerül; egyben kapuvá válik kelet és nyugat, illetve észak és dél között.

Határ menti együttműködésekben rejlő lehetőségek kihasználása. Nyugat-Dunántúl egyedülálló módon négy országgal határos (Ausztria, Horvátország, Szlovákia, Szlovénia), melyek közül hárommal az együttműködések a Phare CBC program is támogatja. A gazdag osztrák kapcsolatok mellett felerősödhetnek a szlovák, a szlovén, a horvát és az olasz kapcsolatok is a potenciálisan a TINA részévé vagy európai folyosóvá váló É-D-i tengely kiépítésével.

A régióhatárokon átnyúló együttműködések segíthetik a régió elmaradott, sok esetben a régiók határán elhelyezkedő kistérségek gazdasági fejlődését. Mind a Közép-Dunántúl, mind a Dél-Dunántúl, mind a Balaton régió esetében vannak olyan közös ügyek, amelyek mindkét régió fejlődését segíti, pl.: régiókon átnyúló közlekedési kapcsolatok, termék-klaszterek, vállalkozási övezet, turizmus, környezeti állapot megőrzése (pl. vízgyűjtő védelem, ökológiai hálózat stb.).

Általános pozitív *migrációs trend*, főleg Győr-Moson-Sopron megyében. Azonban Zala megyében a migráció negatív egyenleget mutat (az 1990-1998 közötti migráció átlagos egyenlegével számolva: Győr-Moson-Sopron megyében 1,7%, de Zala megyében -0,6%).

Magas *hozzáadott értékű ágazatok* jelenléte – a külföldi beruházások (multinacionális és kis- és középvállalkozások egyaránt) és a jövőbeni növekedés lehetősége kapcsolódik ide. A nemzeti politika a Budapesten kívüli új központok fejlesztése érdekében ugyancsak ösztönözi fogja ezt.

A járműiparban és az elektronikai iparban több multinacionális vállalat telepedett meg a régióban. A régió kis és középvállalkozóinak felkészítésével elérhető a *beszállítói kapcsolatok fejlesztése*. Ez egyes ágazatokat tekintve termék-klaszterek kialakulását teszi lehetővé, amelyek további szinergikus hatásokat fejthetnek ki a régió fejlődésére. A Nyugat-Dunántúlon a járműipar, az elektronikai ipar, a fa- és bútorigar, valamint az élelmiszeripar lehetnek a potenciális klaszterek. A klaszterek kialakításával együtt megerősödő, s részben ahhoz kapcsolódó kutató-fejlesztő tevékenység fokozódása létszámának, értéktermelő képességének növekedése.

Magas *környezeti minőség* – a táji-természeti, épített és kulturális környezet kínálja a turizmus a vidéki térségek foglalkoztatási alternatívájaként azon belül a zöld- falusi turizmus fejlesztésének lehetőségét. Ez elsősorban a jövedelmek kiegészítését, alternatív jövedelemforrás elérését teszi lehetővé a rurális térségekben, kisebb mértékben javíthatja ezen térségek foglalkoztatási szerkezetét is.

Polgárosultság – a civil szféra, civil szervezetek száma és aktivitása viszonylag erős, a határok átjárhatósága növeli a nyitottságot, segíti az adaptivitást. Mindez párosulva a kedvező képzettségi szinttel, lehetőséget teremt a minőségi, magasabb tudástartalmú munkák megtelepedésére a régióban.

Növekvő regionális *intézményi kapacitás* mind a régió, mind a kistérségek szintjén.

2.3.5. Fő veszélyek

A hazai kis- és középvállalkozások EU csatlakozásra történő felkészítésének hiánya, illetve a gyors csatlakozás rontja ennek a körnek a versenyképességét. Így a csatlakozást követően nagy számú vállalkozás lesz képtelen az alkalmazkodásra és kerül működése veszélybe.

A gazdaságilag *aktív népesség* csökkenése, illetve a nehezen aktivizálható népesség arányának jelentős növekedése, amely a régióon belül Zala megyét érinti legsúlyosabban.

A régió fejlődéséhez nem megfelelő szakképzettségű *munkaerő kínálat* – különösen a régió iparában a modern ágazatok és funkciók fejlődése esetében. A munkaerő mobilitása és az EU csatlakozás lehetséges felgyorsulása a szakképzett munkaerőben hiányhoz vezet, amely folyamat már megindult.

A *külföldi tőke* mobilitásából adódó sebezhetőség, amit a régióba vonzott azon funkciók ágazatai és típusai is erősítenek, melyek viszonylag alacsony szakképzettséget igényelnek (betanított munkák, pl.: autó-összeszerelés) és alacsony az innovációs tartalmuk. Ez a kép és a hazai ágazatokkal való kapcsolatok hiánya szintén korlátozni fogja az innováció lehetséges áttérjedését a hazai ágazatokra. Az alacsony bérre épülő verseny és az új piacok elérhetősége középtávon csökkenhet, korlátozva ezzel a régió vonzerejét a külföldi vállalatok szemében, hacsak más versenytényezők meg nem erősödnek.

Fejletlen *észak-déli kapcsolatok* a régióon belüli egyenlőtlenségek feloldásának és a kiegyensúlyozott fejlődés támogatásának eredménytelenségével.

A szennyvíztisztítás elégtelensége, valamint a műszaki védelem nélkül működő vagy megtelt hulladéklerakók felgyorsíthatja a *felszíni vizek* eutrofizációját, illetve a térség medencéibe, a határon túlról érkező szennyeződések veszélyeztetik az ivóvíz-adó rétegeket és a mélységi vizeket.

A "*kapuszerep*"-ből - mint nagy előnyből - adódó veszély, a kapu helyett a tranzit szerep alakul ki, ami könnyen áldoz fel környezeti és természeti értékeket vélt vagy átlérdekek miatt.

A régióon belüli *kistérségek között meglévő egyenlőtlenségek* növekedésének kockázata. A kiegyensúlyozott fejlődés támogatása a fejlesztések szinergiájára építve kiemelkedő vonzerőkbe, az infrastruktúrába és az oktatásba történő beruházásokat, illetve a szakképzés fejlesztését kívánja.

A SWOT elemzés eredményeit a 9. ábra összegzi.

9. ábra SWOT elemzés összefoglalása

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
<p><i>EU programok tapasztalatai (Phare CBC).</i> <i>A régió földrajzi elhelyezkedése, közvetlen EU határterület.</i> <i>A humán erőforrások minősége az iskolázottsági és képzettségi szint szerint.</i> <i>A régió viszonylag magas gazdasági aktivitási rátája.</i></p> <p><i>A munkanélküliség csökkenése.</i></p> <p><i>A régió összetett és több lábon álló gazdasági szerkezete.</i> <i>Magyar viszonylatban viszonylag magas fejlettségi szint, egy főre jutó GDP az országos átlag feletti.</i> <i>Magas a külföldi közvetlen tőkebefektetések aránya</i> <i>A régió gazdag turisztikai potenciálja: termál- és gyógyvizek, védett természeti területek, műemlékek, kulturális programok, népi hagyományok stb. .</i> <i>Változatos természeti táj, vonzó természeti adottságok</i></p>	<p><i>Csökkenő népesség és elöregedés.</i> <i>Hiány tapasztalható a modern szakképzés és gyakorlat terén.</i> <i>Jellemző a munkanélküliség koncentrációja.</i></p> <p><i>Az egy főre jutó GDP alacsony az EU átlaghoz viszonyítva.</i> <i>A külföldi és a hazai ágazatok közötti kapcsolat még igen gyenge.</i> <i>A régió kutatás-fejlesztési kapacitása nemzetközi, sőt országos viszonylatban is gyenge.</i> <i>Alacsony az alkalmazásban állók havi nettó átlagkeresete.</i> <i>A jövedelmek erősödő területi különbségei.</i> <i>A fejlődéshez szükséges fizikai infrastruktúra hiányos és nem éri el az EU normákat.</i></p> <p><i>Rossz állapotú, elégtelen kapacitású kelet-nyugati irányú főutak</i> <i>A belső közlekedési kapcsolatok viszonylag fejletlenek.</i> <i>Elégtelen kiépítettségű informatikai infrastruktúra.</i> <i>A régióban jelentős és növekvő belső egyenlőtlenségek tapasztalhatók.</i> <i>Felszíni vizek nem kielégítő állapota.</i></p>
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
<p><i>EU csatlakozás.</i></p> <p><i>Négy országgal kialakítható határ menti együttműködések.</i> <i>Régióhatáron átnyúló együttműködés Közép- és Dél-Dunántúllal, valamint a Balaton régióval a közlekedés- és a gazdaságfejlesztés területén.</i> <i>Általános pozitív migrációs trend.</i> <i>Magas hozzáadott értékű ágazatok.</i> <i>Termék-klaszterek kialakítása (járműipar, elektronika, fa- és bútorigar, élelmiszeripar).</i> <i>Magas környezeti minőség.</i></p> <p><i>Polgárosultság – a civil szféra, civil szervezetek száma és aktivitása viszonylag erős.</i> <i>Növekvő regionális intézményi kapacitás mind a régió, mind a kistérségek szintjén.</i></p>	<p><i>A felkészítés nélküli, gyors EU csatlakozás a hazai KKV-k versenyképességét, alkalmazkodási képességét rontja.</i> <i>A gazdaságilag aktív népesség csökkenése Zala megyében.</i> <i>A régió fejlődéséhez nem megfelelő szakképzettségű munkaerő.</i></p> <p><i>A külföldi ágazatok mobilitásából adódó sebezhetőség.</i> <i>Régióon belüli fejletlen észak-déli kapcsolatok</i> <i>A szennyvíztisztítás elégtelensége, korszerűtlen és megtelt hulladéktárolók.</i> <i>Tranzit szerep felerősödése veszélyeztetheti a környezet állapotát.</i> <i>A régióon belüli kistérségek között meglévő egyenlőtlenségek növekedése.</i></p>

3. A NYUGAT-DUNÁNTÚL STRATÉGIAI PROGRAMJA: JÖVŐKÉP, CÉLKITŰZÉSEK, PRIORITÁSOK

A Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési programja módszertanilag több követelménynek igyekszik eleget tenni:

- ✓ Jelen dokumentum támaszkodik a „Magyarország nyugati határmenti régiójának komplex területfejlesztési koncepciója” c. dokumentumra, azonban nem törekszik a koncepció mindent átfogó célrendszerének teljességére. Elsősorban azokra a prioritásokra koncentrál, amelyek a régió jövőképének megvalósítását legjobban segítik és finanszírozása biztosítható (*finanszírozási programdokumentum*).
- ✓ A program igyekszik megfelelni a 18/1998. (VI. 25.) KTM rendeletben a területfejlesztési programok számára előírt tartalmi követelményeknek: a program stratégiai és operatív program részekre oszlik meg, bemutatja a program célpiramisát.
- ✓ Mivel a program megvalósítása jelentős mértékben EU-s forrásokra (Előcsatlakozási Alapok, vagy annak eljárás rendjét alkalmazó kormányzati erőforrások, a csatlakozást követően pedig a Strukturális Alapok) támaszkodik, ezért a program szerkezete a Strukturális Alapok programozási elveit is figyelembe veszi.³²

A fenti követelményeknek való együttes megfelelés meglehetősen nehézkes azok eltérő tartalma miatt. A probléma feloldásához a dokumentum felhasználja a fenti elvek mentén elkészült dokumentumok tapasztalatait: más hazai régiók területfejlesztési programjait; a régiók „Phare 2000” dokumentumait, valamint a Strukturális Alapok programozási irányelveit követő cseh régiók területfejlesztési programdokumentumait. (Ez utóbbi esetében a programdokumentum „törzs kötete” csak a stratégiai program, vagyis a prioritások leírását tartalmazza. Az operatív programok, vagyis az intézkedések leírása pedig a programdokumentum mellékletét képezi.)³³

Jelen dokumentumban a régió jövőképe, az azt megvalósító célkitűzések és prioritások képezik a stratégiai programot, míg az intézkedések rendszere az operatív programot.

3.1. A régió „Jövőképe”

Az előző fejezetben leírt stratégiai politikai kereteket és a régió egyes erősségeit, gyengeségeit és egyéb sajátosságait át kell ültetni a Területfejlesztési Program alkotóelemeibe. Ennek érdekében meg kell határozni:

- └ a régió jövőképét, azt a célállapotot, amelyet a régió a következő egy-másfél évtized során el kíván érni;
- └ a jövőkép elérését segítő hosszú távú (stratégiai célok) és középtávú célokat (stratégiai programok = prioritások); valamint
- └ a rövid távú célkitűzéseket (operatív programok = intézkedések).

A Programok körének meghatározásában két tényezőnek van kiemelkedő jelentősége. Először az *EU Strukturális Alapokkal kompatibilis programszerkezet használata* (hiszen a Phare is ennek elsajátítását, az arra történő felkészülést szolgálja).

³² „Vademecum for Structural Funds Plans and Programming Documents Objectives 1,2 and 3 2000 – 2006”. The New Programming period 2000-2006: methodological working papers. Working Paper 1. DG XVI. Regional Policy and Cohesion. February 1999

³³ Regional Operational Programme of NUTS II. Region Southwest, Czech Republic - Final Report. November 1999

Másodszor a regionális és helyi szereplők területfejlesztési hatáskörei és eszköz- és intézményrendszerének kapacitásai (a térségben felhasználható területfejlesztési források nagyságrendje, a szub-nacionális szintek kiépített intézményi kapacitásai). Ez a megközelítés viszonylag kis számú kiemelt célkitűzésre, illetve az azokkal összefüggő prioritásokra helyezi a hangsúlyt; amelyek esetében mind a pénzügyi erőforrások, mind a régióban fellelhető intézmények lehetővé teszik a program megvalósítását.

3.1.1. A „Jövőkép”

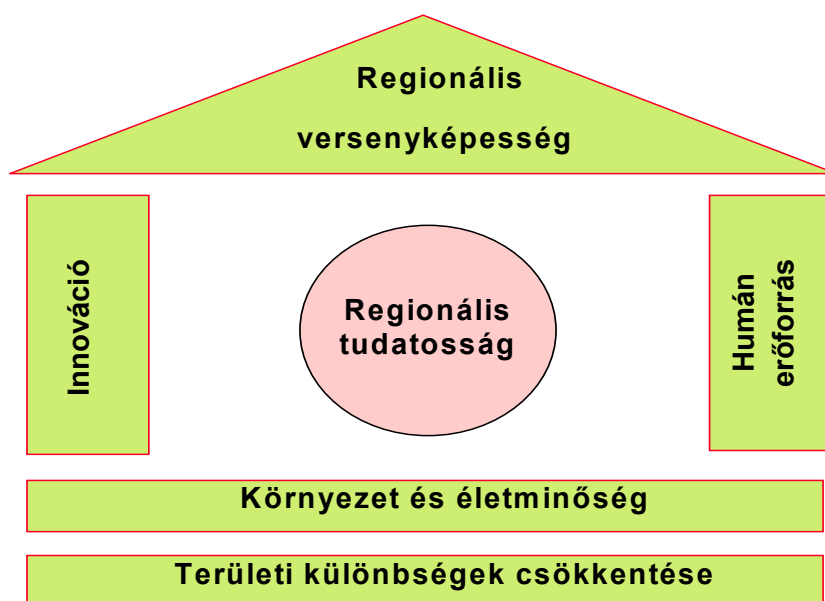
A stratégiai politikai keretek és a régió helyzete, adottságai közül a régió lehetséges jövőképét az alábbi, döntően a földrajzi elhelyezkedésből és a viszonylag kedvező humánerőforrás lehetőségeiből táplálkozó tényezők befolyásolják:

- └ Az EU határán való elhelyezkedés;
- └ Közép-Kelet-Európa egyik dinamikusan növekvő térségében, a Bécs-Pozsony-Budapest innovációs tengelyen való elhelyezkedés;
- └ Európa egyik növekedési pólusára, az észak-olasz fejlődési övezetre való ráfűződés; valamint
- └ a két növekedési térség összekapcsolásának lehetősége (az észak-déli közlekedési-gazdasági tengely által).

A fenti tényezők a régió számára egy az EU szintjén versenyképes régió (4. keretes írás) kialakításának lehetőségét vetítik előre. Ez a lehetőség az alábbi „Jövőkép”-ben fogalmazható meg:

„Magasan képzett munkaerő biztosításával és az innováció fejlesztésével a Nyugat-Dunántúl az Európai Unió szintjén versenyképes régióvá válik, növeli a régióban élők életminőségét, megőrzi környezete állapotát, csökkenti a régió belüli egyenlőtlenségeket és erősíti a régió kohézióját, mindezekkel segítve a régiótudat kialakulását is” (10. ábra).

10. ábra A Nyugat-dunántúli régió jövőképe

Ennek a „Jövőkép”-nek az elérését megvalósító program szlogenszerűen úgy is megfogalmazható, hogy

„KÖZÉP-EURÓPA EGYIK VEZETŐ RÉGIÓJA SZÜLETIK”

4. keretes írás A versenyképesség fogalma

A versenyképesség fogalma – mely „egy külső versenynek kitett régió viszonylag magas szintű jövedelem előállításra és foglalkoztatás biztosítására vonatkozó képességével” jellemezhető – az EU regionális politikájában központi helyet foglal el. A versenyképességhez számos tényező kapcsolódik, pl.: a fizikai infrastruktúra megléte és annak minősége, beleértve a közlekedési és kommunikációs kapcsolatok elérhetőségét is; az oktatás és a humán erőforrás képzettségi szintje; a gazdaság szerkezete és innovációs képessége; a közigazgatás, és általában a közösségi és magán intézmények teljesítménye; illetve a társadalmi és kulturális tényezők. Az EU strukturális politikája tartalmazza a felsorolt tényezőkre vonatkozó akciók teljes körét, a Strukturális Alapokból pedig támogatást kapnak. A versenyképességet befolyásoló sokrétű tényezőkhöz kapcsolódva az EU regionális politikája a fejlesztés integrált megközelítését támogatja.

3.1.2. A stratégia elvei

A stratégiai célok elérését megalapozó programkészítés során alkalmazott alapelvek a következők (összhangban az Európai Unióban szokásos alapelvekkel, melyek egyben az egyes programok megvalósíthatóságát és a megvalósítás módját is meghatározzák):

- ✓ **fenntartható fejlődés** – a programban csak hosszútávon fenntartható (társadalmi, gazdasági, környezeti szempontból kiegyensúlyozott fejlődést megvalósító), hosszútávon az önfinanszírozás megvalósítására képes, illetve arra esélyes programokra történik javaslatétel;
- ✓ **esélyegyenlőség** – a megvalósítandó program kedvezményezettje lehet a társadalom minden csoportja, annak érdekében, hogy az etnikai, nembeli különbségek ne akadályozzák a régió lakosainak személyes fejlődését, gazdagodását, szociális érvényesülését (5. keretes írás);
- ✓ **partnerség** – a programban foglalt akciók mindegyike a térség szereplőinek összefogását, közös mozgósítását feltételezi, közös célok megvalósítására vonatkozik; a program megvalósítása során alapvető szükséglet a központi, a különböző szintű helyi közszolgálati intézmények, valamint a magán szféra együttműködése;
- ✓ **addicionalitás** – a program tervezett költségvetése feltűnteti a régióban mozgósítandó saját erőt is, hiszen a régió hosszú távú célja elsősorban olyan programok támogatása, melyekben a kedvezményezettek saját forrásaikhoz addicionálisan – az akció megvalósításának felgyorsításához, a jobb minőség eléréséhez kapják a támogatást.

3.1.3. Stratégiai célok és prioritások

A fentiekben megfogalmazott „Jövőkép” elérése érdekében a régió számára öt *stratégiai cél* fogalmazható meg:

- └ A gazdaság versenyképességének erősítése;
- └ az életminőség javítása és az EU életszínvonal közelítése;
- └ környezetvédelem és fenntartható fejlődés biztosítása;
- └ regionális identitás és régió belüli társadalmi-gazdasági kohézió kialakítása;
- └ európai integrációra történő felkészülés és a csatlakozás.

5. keretes írás: Nők és férfiak közötti esélyegyenlőség az Európai Unióban és Magyarországon

A nők és férfiak közötti esélyegyenlőség biztosítása az Európai Unió egyik legfontosabb politikai célja. Az egyenlő esélyek biztosítására irányuló közösségi politika, változó tartalommal ugyan, de az európai integráció kezdete óta a Közösség napirendjén szerepel. A 70-es évektől kapott egyre nagyobb szerepet az egyenlő bánásmód biztosítása a Közösség jogalkotásában. Lépésről lépésre kidolgozták ennek tágabb koncepcióját, illetve az ezt tükröző irányelveket, melyek a következők:

Az egyenlő munkáért egyenlő bér elve.

Bármelyik tagállamban is dolgozzon a közösségi polgár munkavállaló, nemétől függetlenül egyenlő értékű munkájáért egyenlő bérhez van joga.

A hatályos magyar jog garantálja ugyan a nemek közötti esélyegyenlőség megvalósulását (Alkotmány 70./B § (2), Munka Törvénykönyve (Mt) 5.§), nem foglalkozik viszont külön az egyenlő bér kérdésével, különösképpen nem olyan hangsúlyosan, mint ahogy azt a közösségi jog teszi.

Egyenlő bánásmód a munkaerőpiacon

A tagállamok kötelesek tiltani a nemek közötti megkülönböztetést a munkavállalással összefüggő valamennyi kérdésben (jog az egyenlő előmenetelhez, képzéshez és munkafeltételekhez). Az EU lehetővé teszi a nemek szerinti eltérő bánásmódot (pozitív diszkrimináció), ha annak célja kizárólag a múltban elszenvedett hátrányos megkülönböztetés kiküszöbölése.

A nemek közötti hátrányos megkülönböztetés általános tilalmát a magyar jogban az Alkotmány 66. § (1) bekezdése rögzíti, a munkaviszonnyal kapcsolatos hátrányos megkülönböztetés tilalmát pedig az Mt. 5.§ (1) bekezdése tartalmazza.

A terhes, gyermekágyas vagy szoptató anyák jogai.

A nőket nem érheti hátrány a terhesség és az azt közvetlenül követő időszak alatt, a gyermekvállalás miatt (jog a biztonságos és egészséges munkahelyi környezethez, az éjszakai munka tilalma, a terhesség előtti vizsgálatokhoz való jog, elbocsátási tilalom).

A magyar jog teljes mértékben harmonizált ezen a területen.

Egyenlő bánásmód a szociális biztonság terén.

Ezen irányelv lefedi a szociális biztonsági rendszerekhez jutás feltételeit, a járulékfizetés kötelezettségét és a juttatások kiszámítását.

Az Alkotmány 70/E. szakasza az ún. szociális jogokat minden egyes állampolgár számára biztosítja. A magyar jogszabályokban ezen a téren alig találni kifogásolható rendelkezéseket.

A szülői szabadsághoz való jog.

Ezek a jogosultságok azért fontosak, mert hozzásegítik a munkavállalókat, hogy összehangolhassák családi és munkahelyi kötelezettségeiket. Ennek érdekében három hónap szülői szabadság illet meg minden gyermeket nevelő munkavállalót. A munkavállalónak arra is joga van, hogy családtagjait gondozza azok betegsége vagy balesete esetén.

Ezek az előírások a magyar jogban is megtalálhatók (Mt. 138. § (1), (4), és 90. § (1))

Magyarországon a jogrendszer tekintetében tehát kifejezetten jó a helyzet, hiszen a legtöbb már megfelel a Közösség elvárásainak. Hosszú távú feladat azonban, hogy ezek a jogszabályok a gyakorlatban is alkalmazhatóak legyenek, és érzékelhető hatást fejtsenek ki mindennapi életünkre. Magyarország esélyegyenlőségi politikáját Brüsszel akcióprogramokon keresztül segíti. 1998 óta a Magyarország számára felhasználható éves keret 110 ezer euró, amelynek egyik felét a magyar költségvetésből, a másik felét Phare keretből fedezik. Ebből a pénzből 1998 óta évi három programot támogatnak, amelyeket pályázat alapján választanak ki.

Ezek a régió egészét átfogó olyan célok, amelyek nemcsak a Területfejlesztési Program, hanem a régióban minden regionális és helyi szereplő által megvalósítandó fejlesztési tevékenység számára hosszú távon irányt mutatnak. Ennek a hosszú távra szóló célrendszernek az elérését középtávú *stratégiai programok* (prioritások) segítik, amelyek általánosan megfogalmazott célok. A stratégiai programok rövid távú *operatív programokon* (intézkedések) keresztül valósulnak meg, amelyek mennyiségileg meghatározhatóak, *ex ante* és *ex post* egyaránt tesztelhetőek.

A stratégiai programok (prioritások) figyelembe veszik a régió szükségleteit, annak – a komplex fejlesztési koncepcióban is megfogalmazott (lásd a régió program összevetését a koncepcióval – *9. melléklet*) – erősségeire és fejlesztési potenciáljára épít, beleértve a már folyó, vagy megkezdett tevékenységeket és programokat is. Ennek érdekében meg kell határozni a nemzeti ágazati politikákban megjelenő akciók és javaslatok közül azokat, melyek a régió számára kulcsfontosságúak, illetve azon régió-specifikus akciókat, melyek maximalizálhatják a nemzeti projektek és programok területfejlesztési hatását. (lásd a régió program összevetését az ENFT-vel és a Széchenyi Tervvel /*10-11. melléklet*/)

Az előzők alapján a következő prioritásokat javasoljuk a Területfejlesztési Program számára:

1. *Humán erőforrás fejlesztés*, amely segíti a gazdaság versenyképességének erősítését és a regionális identitás és régió belüli társadalmi-gazdasági kohézió kialakítását;

A **Humán erőforrás Fejlesztés** prioritás elemei, úgymint a közösségi innovációk megjelenésének és terjedésének elősegítése, az emberi erőforrás fejlesztése, az esélyegyenlőség biztosítása, valamint a kutatás-fejlesztési és a felsőoktatási kapacitás növelése nagymértékben hozzájárulhatnak a regionális versenyképesség növeléséhez és a társadalmi-gazdasági kohézió kialakításához. Az egyes intézkedések hozzájárulnak a diplomás foglalkoztatottak arányának, ezáltal a régió lakosságának általános képzettségi szintjének a növeléséhez. Ez alapot teremt a kutatás-fejlesztési kapacitások megfelelő növeléséhez, ezáltal a dinamikus gazdasági fejlődés fennmaradásához.

2. *Vállalkozás és technológiai innováció*, amely segíti a gazdaság versenyképességének erősítését;

A beszállítói, alvállalkozói kapcsolatok erősítése és a vállalkozások versenyképességének növelése érdekében a **Vállalkozás és technológiai innováció** prioritás alapvető szerepe egy széles körű tanácsadói és képzési hálózat kiépítése, a vállalkozókat és a technológiai innovációt segítő infrastruktúra fejlesztése, valamint egy innovatív kezdeményezéseket támogató befektetési alap létrehozása. Az intézkedés hozzájárul, a régióban megtelepedett külföldi nagyvállalatokhoz szervesen kapcsolódó innovatív és dinamikus kis- és középvállalkozói szektor létrehozásában, illetve megerősítésében. A régió a prioritás keretében nagy hangsúlyt fektet a meglévő, ám jelenleg csak részben hasznosított turisztikai potenciál fejlesztésére. Ezen turisztikai potenciál fejlesztése, valamint a vállalkozásfejlesztés és a technológiai innováció támogatása a regionális versenyképesség növelésének legfőbb pillérévé válhat.

3. *Régióépítés*, amely segíti az életminőség javítását és az EU életszínvonal közelítését, valamint a környezetvédelem és fenntarthatóság elveinek biztosítását (integrált vidékfejlesztés), a regionális identitás és régió belüli társadalmi-gazdasági kohézió kialakítását (közlekedési infrastruktúra fejlesztése, intelligens régió program) és az európai integrációra történő felkészülés és az integráció (határ menti együttműködések);

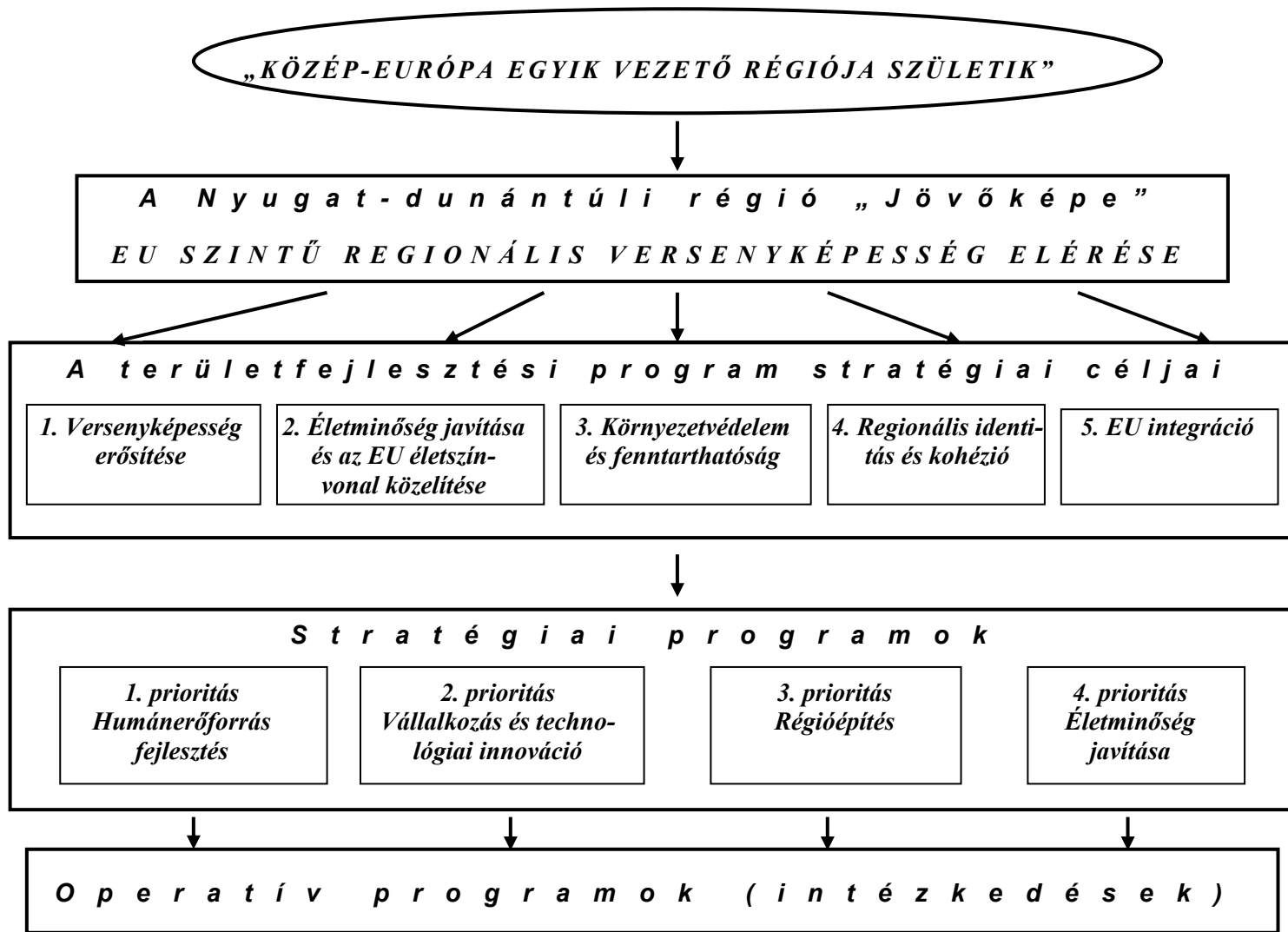
A **Régióépítés** prioritásának megvalósítása során tehát a közlekedési infrastruktúra fejlesztése, a vidékfejlesztés, valamint a területfejlesztés helyi/kistérségi intézményrendszerének kiépítése képezik a legfőbb feladatokat. A régió észak-déli hosszanti elhelyezkedéséhez igazodó közlekedési tengelyvonal fejlesztése a belső kohézió kialakításának kiemelt eleme. Mindezt kiegészíti a régió kapcsolatrendszerének fejlesztése a régióhatáron átnyúló együttműködési lehetőségek további bővítésével.

4. *Életminőség javítása*, amely segíti az életminőség javítását és az EU életszínvonal közelítését (egészségügyi és szociális program), a környezetvédelem és fenntarthatóság (környezetgazdálkodási program), a regionális identitás és régió belüli társadalmi-gazdasági kohézió kialakítása (örökségvédelem) stratégiai célok megvalósítását.

Az **Életminőség javítása** prioritás keretében megvalósuló intézkedések hozzájárulnak a régió egyes térségeinek a csatornázottság, hulladékkezelés, az ár- és belvízvédelem területén meglévő elmaradottságának csökkentéséhez. További intézkedések szolgálnak a Nyugat-Dunántúl gazdag kulturális hagyományainak, történeti-építészeti értékeinek megóvására, mely intézkedések segítenek erősíteni a régió egységét, a regionális identitást.

A Területfejlesztési Program *célpiramisát* tartalmazza a 11. ábra:

11. ábra A Területfejlesztési Program szerkezete és célrendszere

Szerkesztette: Lados M.

3.2. Stratégiai programok (prioritások)³⁴

A prioritások (stratégiai programok) középtávon valósítják meg a jövőképből levezethető hosszú távon érvényesülő stratégiai célokat, melynek hatásai hosszú távon jelentkeznek.

Az egyes prioritások megfogalmazása az alábbi egységes szerkezetet követi:

- └ *Indoklás:*
Az adott terület helyzetértékelése, a prioritás szükségességének általános leírása.
- └ *Általános célok:*
A prioritást megvalósító általános célok megfogalmazása.
- └ *Hosszú távú hatások:*
Olyan globális pozitív és negatív hatások, amelyek a lakosság szélesebb körét érintik: környezeti-, társadalmi- (esélyegyenlőség, szegénység), gazdasági hatások.
- └ *Hatásindikátorok:*
A program közvetlen hatásain túlmutató következményekhez kapcsolható. (Impact indicators).
- └ *Intézkedések*
A prioritást megvalósító operatív programok felsorolása. Valamennyi prioritásnál megjelenő, átfogó intézkedés a tervezési és programozási feladat.

3.2.1. 1. Prioritás: Humánerőforrás fejlesztés

Indoklás

A vállalkozások, a gazdaság megújulási képessége a régió általános innovációs potenciáljában gyökerezik. Ennek a hordozója csak a széles tudással, nyitott szemlélettel rendelkező, autonóm egyéni és közösségi cselekvésre képes, tanulásra és megújulásra kész személyiség lehet.

A munkaerő képzettségének az országos átlagnál valamivel magasabb szintje megfelelő alapot nyújt a régió vállalkozásainak magasabb szakmai ismereteket igénylő innováció orientált fejlesztéséhez, a munkavállalóknak a vállalkozások nagyobb termelékenységű szintjének elérését biztosító magasabb szakmai ismeretek megszerzésére. A megvalósítást szakmai oldalról segíti a régióban az osztrák foglalkoztatás-politikai és képzési szervezetekkel meglévő szoros kapcsolat, valamint a képzési intézmények széles köre (közép- és felsőfokú képzés, szakképzés állami és magán szervezetei).

A munkaerőpiacon a nők még mindig jelentős akadályokkal kénytelenek szembesülni, ezért fontos a foglalkoztatottsághoz és az életen át tartó tanuláshoz való hozzáférés biztosítása a nők számára is. Az egyedülálló anyák és az idősebb nők különösen sok problémával küszködnek a munkaerőpiacon. Ezért a régióban is cél a nők foglalkoztatottságának növelése, és a foglalkoztatottsági és foglalkozási szerkezetben a nők kiegyensúlyozottabb reprezentációjának biztosítása.

Nyugat-Dunántúl gazdaságát nem terheli drasztikus szerkezetváltás és az azzal járó munkahelyvesztés. Ez lehetőséget teremt arra, hogy a régió a magasabb szintű szakképzés fejlesztésére és a versenyképesség kérdéseire helyezze a hangsúlyt (képzés, a termelékenység javítása, a dinamikus szektorok és vállalkozási funkciók megteremtésének támogatása).

Az új munkahely lehetőségek eléréséhez szükséges új képzési és képesítési lehetőségek megteremtése a régióban szintén segíthet megtartani, vagy visszacsábítani a jól képzett embereket.

³⁴ A Tervezői Munkacsoport a 18/1998. (VI.25.) KTM rendelettel összhangban a megfogalmazott prioritások sorrendjét rangsorként kezeli. Mind az 1999. augusztusi „Vitaanyag”-gal, mind a program Prioritás/Intézkedés rendszerével kapcsolatban - amelyet az RFT a 2000. március 6-i győri ülésén hagyott jóvá - az észrevételt tévők egy része jelezte, hogy az adott prioritásrendszer ne tartalmazzon rangsorolást, hanem az egyes prioritások legyenek egyenértékűek, a sorrend csak technikai sorrendet jelöljön.

Közéjük azok tartoznak, aki tanulmányaik, és/vagy munkájuk miatt hagyták el a régiót (pl.: Ausztriába). Ez a kérdés - főleg az EU csatlakozás közeledésével - egyre fontosabbá válik. Így a lehetséges „agyelszívás” megakadályozható.

Bár a régiót nem feszítik nagymértékű foglalkoztatási problémák, egyes kistérségekre (pl. Zala megyében) és csoportokra (pl.: pályakezdők, idős és tartós munkanélküliek) jellemző a munkanélküliség koncentrációja.

A prioritás illeszkedik az Európai Szociális Alpa (European Social Fund – ESF) támogatási rendszerébe, és figyelembe veszi az Európai Foglalkoztatási Stratéga (European Employment Strategy) négy pillérét: vállalkozás, foglalkoztatás, alkalmazkodás, esélyegyenlőség.

Általános célok

- A munkaerő képzettség általános színvonalának emelése és új szakmai (menedzsment, műszaki) ismeretek megszerzése.
- Az egész életen át való tanulás feltételeinek megteremtése.
- A felnőttképzés korszerűsítése és kiterjesztése a régió egész területére.
- A régióban a foglalkoztatási igények és a munkaerő kínálat közti egyensúly megteremtésére való törekvés.
- A foglalkoztatási arány növelése és a munkanélküliség csökkentése.
- A foglalkoztatási esélyegyenlőség javítása.
- A nők előtt álló munkapiaci akadályok csökkentése.
- A családbarát munkahelyek növekedése.
- Az innovációs potenciál növelése.
- A régióban működő felsőoktatási intézményhálózat fejlesztése.
- A felsőoktatási intézmények kapcsolatfejlesztése, universitas.

Hosszú távú hatások

- ↑ Az egy főre jutó GDP EU átlaghoz való közeledése;
- ↑ A munkanélküliségi ráta csökkenése a régió elmaradott térségeiben;
- ↑ A K+F-ben foglalkoztatottak létszámának növekedése;
- ↑ A magasan képzett munkaerő megtartása a régióban;
- ↑ Új munkahelyek létrejötte;
- ↑ Az ESF források megismerése és kihasználása;
- ↑ A foglalkoztatási esélyegyenlőség javulása, az egész életen át tartó tanulás meghonosodása;
- ↑ A K+F ráfordításainak növekedése révén a régió nemcsak hazai, hanem nemzetközi szinten is sikeresen válaszolhat az innovációra és információra épülő információs társadalom kihívásaira;
- ↑ A K+F és a felsőoktatás „egymásra találása”, az állandó szakmai utánpótlás feltételeinek megteremtése;
- ↓ A jól képzett munkaerő elvándorlása más régiókba illetve az EU tagországaiba;
- ↓ Az oktatási, képzési programokba bekapcsolódni nem tudók, végleges leszakadása;
- ↓ A felsőoktatásban túlzott hallgatói létszám-növekedés, ennek következtében a diplomák leértékelődése.
- ↓ A célcsoportok nem megfelelő lehatárolása;
- ↓ A munkaerő „árának” túlzott növekedése révén egyes külföldi vállalkozások elhagyják a régió;
- ↓ Nem megfelelően sikerül feltárni a munkaerőpiac igényeit, így a képzési programok nem segítenek az elhelyezkedésben;
- ↓ A csatlakozási tárgyalások elhúzódása, a csatlakozás időpontjának kitolódása esetén forrás-hiány következhet be.

Hatásindikátorok

- a munkanélküliségi ráta csökkenése a régió elmaradott térségeiben (%);
- specifikus szakmai képzettséggel rendelkező munkavállalók arányának növekedése (%);
- a több szakismerettel rendelkező munkavállalók arányának növekedése (%);
- a K+F-ben foglalkoztatottak számának növekedése (szám, az összes munkahely %-a, férfi/nő);
- a munkaerő képzésben való részvételének emelkedése (%);
- újból munkába álltak aránya (a támogatottak, képzésben részt vettek %-a);
- a nők munkaerő piaci aktivitási rátájának növekedése (%);
- a támogatott közösségi szervezetekben aktív emberek száma egy év után (férfi/nő);
- a munkaerő termelékenységének növekedése a növekvő szakképzettség hatására (a kibocsátás/foglalkoztatott %-os növekedése);
- létrehozott/megvédett munkahelyek száma két év után (száma, az összes munkahely %-a).

A prioritás megvalósítását segítő intézkedések

Három csoportot céloz meg kiemelten ez a prioritás: a régió bővülő civil társadalmát megjelenítő civil szervezeteket; egy az átlagosnál kedvezőbb foglalkoztatási jellemzőkkel bíró régióban a munkaerőpiacról kiszoruló, illetve nehezen bevonható csoportokat; valamint az innovációk kialakítására, adaptálására képes magasan képzett munkaerő csoportját.

A szükségletek, a stratégiai célok és a kiemelt célcsoportok alapján a prioritás megvalósulását az alábbi intézkedések segítik:

P1/I1: „*Kútfő*” – az innovatív közösségi kezdeményezésekért

P1/I2: „*Esély*” – a munkaerőpiac fejlesztéséért

P1/I3: „*Szikra*” – a kutatás-fejlesztési és a felsőoktatási kapacitás növelése

3.2.2. 2. Prioritás: Vállalkozás és technológiai innováció

Indoklás

A régióban megvalósult külföldi tőkebefektetések jó alapot biztosítanak és katalizátorként működhetnek egy innovatív és dinamikus kis- és középvállalkozási szektor létrehozásában és megerősítésében. Ez részben az innovatív gazdasági ágazatok és a külföldi tulajdonú vállalkozások fejlett funkcióinak a régióba vonzásától függ. Másrészt megkívánja a külföldi tulajdonú és a hazai vállalkozások közötti – ma még gyenge beszállítói, alvállalkozói – kapcsolatok megerősítését, a gazdaság hálózati szerveződésének alakítását is.

Az EU szintet megközelítő regionális versenyképesség, mint kiemelt stratégiai célkitűzés eléréséhez azonban szükséges a hazai dinamikus vállalkozások termelékenységének növelése, a külföldi érdekeltségű vállalkozásokkal fennálló üzleti kapcsolatok elmélyítése és további innovatív gazdasági ágazatok fejlesztése.

A régió vállalkozásai versenyképességének növeléséhez, a magasabb szintű üzleti funkciók (marketing, K+F stb.) kialakítása érdekében szükség van a cégen belüli képzésekre. A régióban a sikeres külföldi vállalkozások jelenlétéből adódóan a hazai vállalkozásoknak lehetőségük nyílik e cégek képzési és szakmai fejlesztési gyakorlata egy részének átvételére.

A régió kutatás-fejlesztési kapacitásai és teljesítménye, illetve a régió gazdasági fejlettsége, a regionális tőkebefektetések dinamizmusa között jelentős szakadék érzékelhető. Ennek elérése érdekében növelni kell a K+F lehetőségeket és helyeket, a termékek és a termelési folyamatok minőségi színvonalát, és a vezetési és műszaki képzettséget.

Ehhez a régió jelentős mértékben építhet a már meglévő nemzeti és a régió belüli kezdeményezésekre:

- └ Az ipari parkok nemzeti programja. A régióban már számos terület kapta meg az ipari park címet, és így a jogot, hogy a nemzeti program alapján támogatásban részesülhessen.
- └ Vállalkozási inkubátorok, kompetencia és innovációs központok fejlesztése.
- └ Besszállítói program kezdeményezése.
- └ A Regionális Innovációs Stratégia Operatív Program elkészítésének kezdeményezése.
- └ Termék-klaszterek kialakításával kapcsolatos kezdeményezések.

A Nyugat-Dunántúl kiváló adottságokkal rendelkezik egyes kiemelt turisztikai vonzerőkkel való ellátottságban. Ezek közé tartozik a régió termál- és gyógyvízkincse is. Az azokra épülő fejlesztési program segíti a fejlett üzleti és személyi szolgáltatások bővülését. Ugyanakkor a térségen belüli területi különbségek mérsékelésére is hatással lehet, ha a program elsősorban a régió kisváros hálózatának ilyen jellegű adottságaira támaszkodik, azt erősíti.

Általános célok

- A gazdaság általános fejlesztése, az EU szintű regionális versenyképesség megközelítése.
- A régióban jelenleg tevékenykedő, valamint a későbbiekben betelepülő többségében külföldi tulajdonú vállalkozások és a hazai vállalkozások, felsőfokú intézetek közötti kutatásfejlesztési és üzleti (beszállítói, alvállalkozói) kapcsolatok megerősítése, fejlesztése, s azok bázisán gazdasági klaszterek kialakulásának elősegítése.
- Az innováció áramlását és a vállalkozások fejlesztését és fejlődését generáló gócpontok (innovációs, technológiai, logisztikai, szolgáltató központok) létrehozása.
- Az elmaradott térségek fejlődésének segítése a régió kiemelt turisztikai vonzerőire támaszkodva.

Hosszú távú hatások

- ↑ A vállalkozások munkatársainak szakmai, idegennyelvi ismereteinek bővülése;
- ↑ Hatékonyabb munkavégzés a kedvezményezett vállalkozások körében;
- ↑ Minőségbiztosítási tanúsítvánnyal rendelkező vállalkozások számának növekedése;
- ↑ Modern üzleti szolgáltatások nagyobb aránya; innovációs hálózatok kialakulásnak elősegítése;
- ↑ Kutató bázisok és vállalkozások közti kapcsolatok számának növekedése;
- ↑ Új vállalkozások régióba vonzása, betelepítése;
- ↑ Saját fejlesztésű termékek nagyobb aránya;
- ↑ Az elmaradottnak számító helyzet leküzdése az érintett térségekben - országos viszonylatban az elmaradott kistérségek köréből való kikerülése;
- ↑ Magasabb színvonalú, minőségi feladatok ellátása.
- ↓ Az export piac beszűkülése, nem megfelelő növekedése;
- ↓ A támogatott vállalatok működésének beszüntetése;
- ↓ Az innovációkból származó új termékek és szolgáltatások kedvezőtlen piaci fogadtatása;
- ↓ Nem megfelelő igény a hálózatok létrehozására a vállalkozások körében;
- ↓ Az ipari parkok alacsony kihasználtsága;
- ↓ energia felhasználás drasztikus emelkedése;
- ↓ Az energiahordozók árának gyors növekedése;
- ↓ A létrehozott termálfürdők/rekreációs központok kedvezőtlen piaci fogadtatása.

Hatásindikátorok

- a vállalkozások termelékenységének növekedése (%);
- növekvő regionális beszállítói és kutatásfejlesztői arány elérése a külföldi tulajdonú vállalkozások termelési értékében (%)
- a turisztikában és az ahhoz kötődő ágazatokban a foglalkoztatás bővülése 2 év után (új munkahelyek száma, az összes munkahely %-a);
- a támogatásban részesült vállalatok kibocsátásának növekedése 2 év után (%);
- a támogatott vállalatok által piacra bevezetett új termékek/folyamatok;
- Támogatásban részesülő új kis- és középvállalkozások, melyek 18 hónap után még működnek (száma, az összes új vállalkozás %-a);
- az innovációkból származó szabadalmak száma;
- együttműködési megállapodások kutató intézetek és a támogatott cégek között egy év után;
- az ipari parkokban alapított kis cégek száma;
- bevezetett új termékek/folyamatok száma;
- a régió GDP-jéből a KKV-k hozzájárulásának növekedése (%);
- beszállítói kapcsolatok számának növekedése;
- a turizmus részarányának növekedése a régió GDP-jében (%);
- az exportra történő termelés aránya a támogatott vállalatoknál 18 hónap után (%)

A prioritás megvalósítását segítő intézkedések

Ez a prioritás három egymást kiegészítő és erősítő elem fejlesztésére épül: egyrészt a dinamikus kis- és középvállalkozások innovációs készségének javítására; másrészt az innovációt segítő finanszírozási keretek kialakítására; harmadrészt pedig a régió innovációs és gazdaságfejlesztési infrastruktúrájának kiépítésére, kiemelten kezelve a régió termál- és gyógyvíz adottságait.

A szükségletek, a stratégiai célok és a kiemelt célcsoportok alapján a prioritás megvalósulását az alábbi intézkedések segítik:

P2/I1: „Vállalkozási útjelző” - tanácsadás növekedni képes vállalkozások számára

P2/I2: „Vállalkozási tőke” –innovációs befektetési program

P2/I3: „Vállalkozási infrastruktúra” – a vállalkozásokat és a technológiai innovációt támogató létesítmények támogatása

P2/I4: „Kilátó” – a kiemelt turisztikai vonzerők fejlesztéséért

3.2.3. 3. Prioritás: Régióépítés

Indoklás

A Nyugat-Dunántúl egésze hagyományai, gazdasági fejlettsége alapján nem tekinthető sem egységes, sem homogén régiónak. Gyengék a régió belüli elérhetőségi kapcsolatok és jelentős belső egyenlőtlenségek is feszítik a régiót.

A regionális úthálózat fejletlen, nincsen észak-déli kapcsolatokat biztosító főútvonal a régióban. Ez a régió belső kohéziójának egyik igen fontos akadálya. Néhány kistérségből nagyon rossz az elérhetősége a foglalkoztatási, szolgáltatási és piac központoknak, ezért kulcsfontosságúak az észak-dél tengelyhez kapcsolódó alacsonyabb rendű utak fejlesztése. Ez új utak építését, illetve a már meglévő regionális és helyi utak továbbfejlesztését egyaránt igényelné.

A Bécs-Pozsony-Budapest innovációs tengelyen elhelyezkedő településektől, illetve a régió átlagos mutatóiból szigetszerűen kiemelkedő nagyvárosoktól a régió számos kistérsége, a régió belső perifériái jelentősen elmaradnak. Ez erősíti a régióban található elmaradott kistérségek fejlesztésének felgyorsítása iránti igényt. A régió kistérségeinek többsége aktívan készül a lehe-

tóságok – SAPARD program – befogadására: térségfejlesztési koncepciókkal, agrár és vidékfejlesztési programokkal rendelkeznek.

A hátrányos helyzetű kistérségek fejlesztésének sikere nagymértékben függ az információkhoz való hozzájutástól és a helyi intézményi/humán erőforrás kapacitástól (teleházak, kistérségi menedzser/menedzserek alkalmazása). Ezek eloszlása rendkívül egyenetlen a régió belül. Zala és Győr-Moson-Sopron megyében több „kiforrott” térségfejlesztési társulás is működik, azonban többségük - bár kialakított, de - szűkös intézményi háttérrel. Így szükséges mind a kapacitások bővítése (humán és infrastruktúra-informatika egyaránt), mind a tapasztalatok egymás közötti cseréjének elősegítése.

A Nyugat-Dunántúl az Európai Unió, illetve más csatlakozásra váró országok határa mentén helyezkedik el. Az elmúlt másfél évtized során megerősödő határ menti kapcsolatok, az 1995-1999-es időszakban a Phare CBC program támogatásával megvalósuló határ menti programok, az azokból fakadó előnyök, valamint az integrációs felkészülés igényli az országhatáron átnyúló kapcsolatok további hasznosítását. A Phare CBC program 2000-2006 közötti időszakban tovább működik. Kedvező politikai légkör esetén a tapasztalatok átültethetők a régió további három országhatára menti együttműködésekre.

Ezzel párhuzamosan szükséges az országhatáron belüli szomszédos régiókkal történő kapcsolatépítés is, amelyet számos régióhatáron átnyúló fejlesztési elképzelés, illetve a régió határon elhelyezkedő kistérségek elmaradott jellemzői, közös fejlesztési lehetőségei indokolnak. Ezek aktivizálást segítheti közös gazdaság-, turisztikai- és vidékfejlesztési programok megvalósítása (pl. régió határok menti vállalkozási övezet). A régió szintű együttműködések a szinergikus hatások terjedését, a nagyobb gazdasági és innovációs terekre való ráfűződést segíthetik (pl. 7-es és 8-as út fejlesztése, Balaton).

Általános célok

A régió belső kohéziójának erősítése:

- a régió belüli elérhetőség javításával;
- a vidéki térségek és a kisváros hálózat fejlesztésével;
- a régió információs rendszerének és menedzsment hálózatának kialakításával; valamint
- a régió határain átnyúló együttműködésekkel.

Hosszú távú hatások

- ↑ A Baltikum és az Adria közötti európai folyosó részeként, működő észak-déli közlekedési és gazdasági tengely kiépülése, a régió kohéziójának erősödése;
- ↑ A forgalomáramlási irányok, nagyságok régió kohéziót segítő átrendeződése;
- ↑ A kisváros hálózat térségi szerepének erősödése;
- ↑ Az utak minőségének javulása miatt kisebb amortizációs költségek, fenntartási költségek csökkenése;
- ↑ Jobb, gyorsabb elérhetőség miatt a turizmus bővülése;
- ↑ A vidéki területen élők esélyegyenlőségének növekedése és a vidéki területek népességmegtartó képességének erősödése;
- ↑ Az agrárpiac megélénkülése: Biotermékek keresletének és a biogazdálkodás termelési kapacitásának bővülése;
- ↑ Munkahelyek teremtése a vidéki térségekben, diverzifikált jövedelemtermelés a falusi gazdaságokban: A kerékpáros turizmus élénkülése, az ahhoz kapcsolódó szolgáltatási hálózatok kiépülése, a falusi turizmus megerősödése, bevételeinek növekedése;
- ↑ A vidéki és az elmaradott térségekben működő KKV-k megerősödése, versenyképességének (termelékenységének, kibocsátásának) növekedése az „információs sztrádához” való csatlakozás következtében;
- ↑ Információs társadalom megalapozása, távmunkahelyek kialakulása;

- ↑ Az információhoz való hozzájutás költségeinek csökkenése, ráfordítási idő csökkenése;
- ↑ Az igazgatási intézményekben időmegtakarítás érhető el az információs technológiák segítségével;
- ↑ A határon átnyúló együttműködések révén gazdasági előnnyé konvertálható ismeretek, tapasztalatok szerzése;
- ↑ Az ország gazdaságilag egyik legsikeresebb régiójához, a Közép-Dunántúlhoz fűződő kapcsolatok szorosabbá válása;
- ↓ Növekvő tranzitforgalom;
- ↓ Az „elkerült” település helyi gazdaságában a tranzitforgalom elmaradásából származtatható bevételekiesés;
- ↓ Nincs elegendő forrás a fejlesztéshez;
- ↓ Az EU csatlakozás elhúzódnása következtében forráshiány;
- ↓ Az EU költségvetésben a mezőgazdaságra fordítható pénzeszközök további csökkenése;
- ↓ Mérsékelt lakossági, vállalkozói igény a teleházak, információs pontok használatára;
- ↓ Kevés számú tükörprojekt a partner régiókban;
- ↓ Nem elegendő önrész a programok társfinanszírozásához;
- ↓ Nincs elegendő szakember a pályázati dokumentumok elkészítéséhez.

Hatásindikátorok

- a tartós munkanélküliség csökkenése 2 év után az elmaradott kistérségekben (%);
- az elvándorlás csökkenése egy év után a támogatott térségekben (%);
- azon lakók száma, akik a támogatott térségekben kívánnak maradni az elkövetkező 5 évben;
- 2 év után keletkezett illetve megvédett munkahelyek a támogatott térségekben (száma, az összes munkahely %-a, férfi/nő);
- az észak-déli irányú gépjárműforgalom növekedése 1 év után (%);
- az észak-dél irányban közúton szállított áru arányának növekedése (%);
- a biztonság növekedése (a közlekedési balesetek száma egy év után);
- a gépjárműállomány amortizációjának lassulása;
- zajártalom változása (%);
- környezeti hatások iránya (csökkenés, növekedés);
- a lakosság elégedettsége (%);
- védelembe vont természeti területek bővülése (ha);
- agrárpiazi élénkülés;
- szőlő és gyümölcskultúra szerepének növekedése;
- a vidéki turizmus fejlesztése révén generált hozzáadott érték.

A prioritás megvalósítását segítő intézkedések

A prioritás a régió belső kohéziójának (elérhetőség: fizikai és információ; elmaradott térségek fejlesztése, intézményi kapacitások bővítése) és a külső együttműködés erősítésére támaszkodik.

A szükségletek, a stratégiai célok és a kiemelt célcsoportok alapján a prioritás megvalósulását az alábbi intézkedések segítik:

P3/I1: „*Elérhetőség*” – a közlekedési infrastruktúra fejlesztéséért

P3/I2: „*Integrált vidékfejlesztés*”

P3/I3: „*Intelligens régió*” – a területfejlesztés helyi/kistérségi intézményrendszerének fejlesztéséért

P3/I4: „*Kézfogás*” – a régióhatáron átnyúló együttműködésért

3.2.4. 4. Prioritás: Életminőség javítása

Indoklás

Magyarország általános környezeti paraméterei kedvezőbbek az Európai Unió átlagnál, azonban számos területen jelentős a régió egyes térségeinek az országon belüli elmaradása, szennyvízelhelyezés- és kezelés, hulladék-elhelyezés, feldolgozás és hasznosítás. Jelentős terheket ró a régióra az ár- és belvizekkel kapcsolatos védelem is. Környezeti szempontból „befogadó” ország és régió vagyunk. A megelőzést segíti a problémák, veszélyhelyzetek tudatosítása, azok kezelési lehetőségeinek bemutatása képzéssel, a társadalmi tudatosság erősítésével.

Az régió egyes térségeire az elaprózott településszerkezet jellemző, amely gyakran előregedő népességgel párosul. Az előregedés folyamata ezekben a térségekben gyorsulhat a programidőszakban. Ez az időskori szociális és az egészségügyi ellátás fejlesztését igényeli a régióban.

A régió gazdag kulturális hagyományokban és történeti-építészeti értékekben. Ezek megóvása, mértékletes használata erősíti a régió egyediségét, a régióban élés szeretetét, a régió identitás erősödését.

A nemzeti kulturális örökség részeként az épített ill. a régészeti örökség megfelelő színvonalú feltárása, megóvása, közkinccsé tétele és fenntartható használatának, integrált védelmének biztosítása társadalmilag új közegben. Az épített/műemléki és régészeti örökség fejlesztési potenciál hordozója, a védelmére fordítandó összeg szellemi-anyagi értelemben egyaránt „befektetés”.

Általános célok

- Az életminőségi-környezeti jellemzők általános szintjének emelése;
- az előregedő kistérségek helyzetének kezelése;
- a kulturális és az épített környezeti értékek megóvása, aktivizálása.

Hosszú távú hatások

- ↑ Környezetvédelmi hatékonysági szűrőszempontok alkalmazásának elterjedésével a környezet terhelésének mérsékelése;
- ↑ Energiahatékony és energiatakarékos programok elterjedésével az energiaköltségek csökkenése;
- ↑ Megvalósult megújuló energia mintaprogramok tapasztalatainak adaptálása, széles körű elterjesztése;
- ↑ Rendszeressé váló környezetgazdálkodási és környezet-egészségügyi képzési programok eredményeként a lakosság, az intézmények és a vállalkozások környezeti tudatosságának javulása;
- ↑ A táppénzen töltött idő lecsökkenése;
- ↑ Időskorúakat ellátó, a közösségi és a magánszektor partnerségén alapuló intézményrendszer kiépítése;
- ↑ A kulturális intézmények bevételeinek növekedése;
- ↑ Turisztikai szolgáltatások körének növekedése;
- ↑ Hagyományőrző kulturális rendezvények számának emelkedése, azok megjelenítése a régió arculatában és információs rendszerében
- ↓ Lakossági érdeklődés hiányában veszteség a kulturális intézményekben;
- ↓ A megépült új közlekedési nyomvonalak mentén a természeti, táji értékek sérülnek;
- ↓ Forráshiány.

Hatásindikátorok

- a szennyezés mértékének csökkenése (CO₂, NO₂ %-ban);
- környezetbarát termékek/feldolgozási módszerek növekedése (%);
- az újra hasznosított szilárd hulladék mennyisége egy év után (tonna/év);
- az illegális lerakóhelyek csökkenése, rehabilitált területek (%);
- az új, illetve javított hálózatokon keresztül haladó víz mennyisége egy év után;
- a vízfelhasználás hatékonyságának javulása (%);
- környezetvédelmi ráfordítások növekedése;
- energiaráfordítások fajlagos csökkenése a régió GDP-jében;
- a keringésszervi betegségekben szenvedők halálozásának csökkenése;
- agyi érbetegségek hospitális halálozásának csökkenése;
- rehabilitált esetek száma;
- az alkoholizmus, dohányzás, kábítószer-fogyasztás csökkenése;
- rekreációs lehetőségek bővülése;
- rokkantnyugdíjasok számának csökkenése.
- a turisztikából származó GDP növekedése;
- a megmentett, felújított építészeti örökség látogatottságának növekedése egy év után (%);

A prioritás megvalósítását segítő intézkedések

Ez a prioritás az életminőség fejlesztése érdekében a környezet három összefüggő, egymásra ható tényezőjére helyezi a hangsúlyt: a fizikai környezet állapotának és az egészség-környezet minőségének fenntartására és javítására, valamint a kulturális környezet ápolására.

A szükségletek, a stratégiai célok és a kiemelt célcsoportok alapján a prioritás megvalósulását az alábbi intézkedések segítik:

P4/I1: „*Életterünk*” – környezetgazdálkodási program

P4/I2: „*Háló*” – egészségügyi és szociális program

P4/I3: „*Örökségünk*” – a kulturális örökség és az épített környezet védelméért

4. A NYUGAT-DUNÁNTÚL OPERATÍV PROGRAMJA: INTÉZKEDÉSEK

Az operatív programok (12. ábra) rövid- és középtávon valósítják meg a jövőképből levezethető hosszú távon érvényesülő stratégiai célokat és az azokat rövid- és középtávon támogató, általánosan megfogalmazott stratégiai programokat. Az operatív program számszerűsíthető és időben ütemezhető célokból építkezik. Ezért a program elemei megjelennek majd az egyes területfejlesztési szereplők éves költségvetésében, üzleti tervében. Ilyen értelemben az operatív program egy *finanszírozási dokumentum*. (11. táblázat; 12. melléklet)

Az operatív program szerkezete igyekszik megfelelni a 18/1998. (VI. 25.) KTM rendeletben foglaltaknak, ugyanakkor figyelembe veszi az EU Regionális Politikai és Kohéziós Főigazgatósága (DG XVI) által kibocsátott, a programozást segítő dokumentumokat (Working Paper sorozat), valamint a régió szintre hazai, illetve nemzetközi viszonylatban a jelen tervidőszakra (2000-2006) elkészített programdokumentumok tapasztalatait is.

A Tervezői Munkacsoport az alábbi szerkezetet szeretné érvényesíteni a jelen programdokumentumban:

1. Az intézkedés *indoklása*, háttere
2. Az intézkedés *általános célja*
3. Az intézkedés *leírása* – alprogramok
4. *Projekt kiválasztási kritériumok*
5. Az intézkedés földrajzi lehatárolása – *beavatkozási területek* rangsorolása
6. *Célcsoportok*
7. *Végső kedvezményezettek és partnerek*
8. Az intézkedés rövid- és középtávú hatásai – (Result and Output indicators)³⁵

Eredménymutatók:

A program közvetlen és azonnali hatásaihoz kapcsolható. A változásról szolgáltat információt (például viselkedés, kapacitás, teljesítmény).

Outputmutatók:

Közvetlenül az intézkedésekhez kapcsolható. Fizikai vagy pénzügyi egységben mérhető (pl. a megépített út hossza, a pénzügyileg támogatott cégek száma).

9. *Lehetséges források* – az intézkedés megvalósítását segítő addicionális források
10. *Lehetséges menedzsment szervezet* – az intézkedés végrehajtását menedzselő szervezet
11. *Kapcsolódó tervezés, programozás; kapcsolat a program többi prioritásával és intézkedésével.*

Az intézkedések megvalósításának eszköz- és intézkedésrendszerét az 5. fejezet tárgyalja

³⁵ A kötelező egyeztetési eljárás időszakában elválasztásra kerülnek egymástól a különböző típusú eredménymutatók (indikátorok). Az EU Strukturális Alap tervezési irányelvei az operatív program szintjén három eltérő indikátorrendszert definiálnak: *impact indicators* (hosszú távú hatások), *result indicators* (középtávon érvényesülő eredmény indikátorok – a változás mértéke számszerűsített, hatékonyság) és *output indicators* (a megvalósított project „termékének” mérése).

12. ábra A területfejlesztési program stratégiai és operatív programrendszere

S T R A T É G I A I P R O G R A M O K			
1. PRIORITÁS: Humánereforrás fejlesztés	2. PRIORITÁS: Vállalkozás- és technológiai innováció	3. PRIORITÁS: Régióépítés	4. PRIORITÁS: Életminőség javítása
↓	↓	↓	↓
O P E R A T Í V P R O G R A M O K			
1.1. Intézkedés: „Kútő” – az innovatív közösségi kezdeményezésekért	2.1. Intézkedés: „Vállalkozási útjelző” – tanácsadás növekedni képes vállalkozások számára	3.1. Intézkedés: „Elérhetőség” – a közlekedési infrastruktúra fejlesztéséért	4.1. Intézkedés: „Életerünk” – környezetgazdálkodási program
1.2. Intézkedés: „Esély” – a munkaerőpiac fejlesztéséért	2.2. Intézkedés: „Vállalkozási tőke” – innovációs befektetési program	3.2. Intézkedés: Integrált vidékfejlesztés	4.2. Intézkedés: „Háló” – egészségügyi és szociális program
1.3. Intézkedés: „Szikra” – a kutatás-fejlesztési és a felsőoktatási kapacitás növelése	2.3. Intézkedés: „Vállalkozási infrastruktúra” – a vállalkozásokat és a technológiai innovációt támogató létesítmények támogatása	3.3. Intézkedés: „Intelligens régió” – a területfejlesztés helyi/kistérségi intézményrendszerének fejlesztéséért	4.3. Intézkedés: „Örökségünk” – a kulturális örökség és az épített környezet védelméért
	2.4. Intézkedés: „Kilátó” – a kiemelt turisztikai vonzerők fejlesztéséért	3.4. Intézkedés: „Kézfogás” – a régióhatáron átnyúló együttműködésért	
Átfogó intézkedés: Tervezés, programozás, régiómarketing			

Szerkesztette: Lados M.

11. táblázat A regionális területfejlesztési program indikatív forrástérképe

Prioritások/intézkedések	ISPA	SAPARD	Phare CBC	Egyéb EU forrás*	Kormányzati	Régió**	Helyi
1. Humánereforrás fejlesztés							
1.1. „Kútő”							
1.2. „Esély”							
1.3. „Szikra”							
2. Vállalkozásfejlesztés és technológiai innováció							
2.1. „Vállalkozási útjelző”							
2.2. „Vállalkozási tőke”							
2.3. „Vállalkozási infrastruktúra”							
2.4. „Kilátó”							
3. Régióépítés							
3.1. „Elérhetőség”							
3.2. Integrált vidékfejlesztés							
3.3. „Intelligens régió”							
3.4. „Kézfogás”							
4. Életminőség javítása							
4.1. „Életerünk”							
4.2. „Háló”							
4.3. „Örökségünk”							
Átfogó intézkedés: tervezés, programozás, régiómarketing							

* Socrates, Erasmus, 5. keretprogram stb.

** A kormányzat által 2001-től biztosítandó regionális Phare 2000 program forrásból.

4.1. 1. Prioritás: Humánerőforrás fejlesztés

4.1.1. P1/I1. „Kútfő” – az innovatív közösségi kezdeményezésekért

Indoklás:

A „Kútfő” program elősegíti az Európai Szociális Alap által támogatott intézkedések regionális fogadókészségének és képességének a Nyugat-Dunántúlon. Megteremti a poszt-indusztriális tudásbázisú társadalom kialakításának általános regionális feltételrendszerét és támogatási gyakorlatát.

Ha a gazdasági fejlődést vizsgáljuk, a Nyugat-Dunántúl számos vonatkozásban kedvezőbb helyzetben van az ország más régiójához képest. Ugyanakkor a régió egészét – összehasonlítva akár a szomszédos Ausztria régióinak helyzetével, akár az itt lakók szükségleteivel és igényeivel – számos deficit jellemezi.

A régión belül – de egyúttal a régiót alkotó megyékben, a megyéket alkotó kistérségeken belül és között is – jelentős különbségek, egyenlőtlenségek mutathatók ki. Mindez még inkább igaz a régiót alkotó települések közötti egyenlőtlenségekre, főleg, ha jelentősen különböző lélekszámú és szerepkörű településeket hasonlítunk össze.

A települések, kistérségek, megyék közti egyenlőtlenségek, a régió és például a szomszédos osztrák régiók közti különbségek, az Európai Unióhoz, s ezen belül például Ausztriához való felzárkózás szándéka, de leginkább az egyes településeken lakók körében mutatkozó igények, szükségletek mind azt indokolják, hogy olyan, elsősorban helyi és kistérségi fejlesztések induljanak el, amelyek eredményeképpen elégedettebbek lesznek az emberek, csökkennek a különbségek, és a régióban élő emberek életminősége közelebb jut az Európai Unió országaiiban jellemző életminőséghez.

Általános célok:

A régió emberkincsének feltérképezése és mozgósítása, az újító társadalom-, és közösségi szolgáltatás-szervezési modellek meghonosítása és elterjesztése; a megújulásra kész szervezeti kultúra meghonosítása; a bevált gyakorlatok és a kreativitás példáinak a megismertetése; környezeti tudatosság erősítése, kialakítása a régió valamennyi szereplőjében, és mindezek révén a régió általános nyitottságának, rugalmasságának, individuális és közösségi megújulási képességének az emelése; a nők vállalkozói képességeinek fejlesztése, vállalkozóvá válásuk támogatása, a közszolgáltató szervezetek minőségbiztosításának kialakítása, elterjesztése.

Leírás:

A „Kútfő” program *tanácsadás támogatási és intézményfejlesztési típusú* program, amely az alábbi tevékenységeket (alprogramokat) támogatja:

1. Innovatív képzési és tréning programok bevezetése – kapcsolódóan módszertan és tematikák kifejlesztése - a köz- és szakoktatásban, különös tekintettel az állampolgári, vállalkozásfejlesztési ismeretekre és a fenntartható fejlődés elvének megfelelő gazdaságfejlesztésre.
2. Környezettudatos vállalkozói kultúra fejlesztése.
3. A közfeladatok ellátása és a közösségi szolgáltatások nyújtása újító módszereinek, modelljeinek a kialakítása – különös tekintettel a polgári részvétel erősítésére, az átmeneti foglalkoztatási programokra és az információs társadalom munkaerő-piaci hatásaira.
4. Helyi szervezetek és a helyi közigazgatás partnerségre alapozott szervezeti kultúrájának és gyakorlatának javítása, az egyes tevékenységi folyamatok minőségbiztosításának bevezetése.

5. „Kútfő” közösségi innovációs, tudás, információs és tanácsadó hálózat létrehozása és működtetése.
A „Kútfő” hálózat:
- Szakértői segítséget nyújt az innovatív kezdeményezéseknek;
 - Segíti a közösségi kezdeményezések fenntarthatóságát, megvalósíthatóságát;
 - Községi know-how transzferrel továbbadja a legjobb szervezeti példákat;
 - Tájékoztatási programokat indít azért, hogy a régió megismerje a megújulást hordozó kezdeményezéseket, és csatlakozik a jó megoldásokat terjesztő nemzetközi információs rendszerekhez;
 - A társadalmi innovátorok számára biztosítja a médianyilvánosságot, segíti a nemzetközi kapcsolatok kiépítését;
 - A régió hosszú távon is megalapozott, gazdasági-környezeti-társadalmi szempontból kiegyensúlyozott fejlődése érdekében cselekvési programokat kezdeményez a környezeti értékek megóvása iránti érzékenység erősítése, a fejlett környezettudat kialakulása érdekében.

Projekt kiválasztási kritériumok:

- A kialakított módszerek, modellek más környezetben, más társadalmi csoportokban, közösségekben való adaptálhatósága
- A kezdeményezés fenntarthatóságának megalapozottsága
- A projekt hozzájárulása az ESF által támogatott intézkedések regionális fogadókészségének és képességének kialakulásához
- Tevékenységi terv alapján a szakmai tevékenységek színvonala
- A pályázók működőképességének az elemzése
- A pályázók szakmai felkészültsége, vállalkozói és menedzsment képességei
- A férfiak és nők közötti esélyegyenlőség biztosításának figyelembe vétele
- A pályázatban bemutatott kezdeményezések (fejlesztés, innováció, projekt) helyi szükségessége
- A kezdeményezés helyi elfogadottsága
- A kezdeményezés megvalósításában való együttműködés (helyi hálózat) kialakultsága
- A kezdeményezés újszerűsége
- A kezdeményezés várható eredményei, hatásai
- A kezdeményezés továbbfejlesztésének lehetőségei

Beavatkozási területek:

Az intézkedés a régió egészét érinti.

Célcsoportok:

A régió teljes lakossága.

Végső kedvezményezettek és partnerek:

- iskolák (általános és közép)
- civil szervezetek és alapítványok
- önkormányzati térségfejlesztési társulások
- helyi (települési, megyei) és kisebbségi önkormányzatok
- nonprofit szolgáltató központok
- teleházak
- innovációs szervezetek
- munkaügyi központok

Eredménymutatók:

- a közösségi innovációkhoz kapcsolódó új munkahelyek száma
- tartósan elhelyezkedettek száma
- hálózatban tevékenykedő szervezetek száma
- új piacokra termelő KKV-k száma
- társadalmi-gazdasági partnerek társulásainak, együttműködésének száma
- a kedvezményezettek elégedettségének mértéke (%)

Outputmutatók:

- A projektek száma;
- a támogatásban részesültek száma;
- tanácsadásban részt vettek száma;
- a képzésben részt vettek száma;
- a tanácsadásba bekapcsolódott oktatási intézmények száma;
- a minőségbiztosítási eljárást elvégző intézmények száma
- 30 kreatív képzési kezdeményezés létrejötte;
- 20 innovatív szociális és közösségi kezdeményezés támogatása a régióban;
- tanácsadó helyek száma;
- új információs központok száma.

Lehetséges források:

- Phare CBC Kisprojekt Alap
- régióhoz decentralizált kormányzati Phare 2000 forrás
- nemzeti alapok és célleírányzatok
- helyi forrás

Lehetséges menedzsmet szervezet:

Nyugat-dunántúli RFÜ

Kapcsolódó tervezés, programozás:

„Kútfő – az innovatív közösségi kezdeményezésekért” c. operatív program.

4.1.2. P1/12. „Esély” – a munkaerőpiac fejlesztésért

Indoklás:

A régiót összességében az országos átlagnál kedvezőbb foglalkoztatási viszonyok és munkanélküliség jellemzi. A régió átlaga mögött azonban számos feszültség érzékelhető. A munkaerőpiac problémái elsősorban a munkavállalói kör két pólusán elhelyezkedő – hátrányos helyzetűek (szakképzetlenek, megváltozott munkaképességűek, iskolából kimaradók stb.) és a magasan képzettek – csoportjait érintik Nyugat-Dunántúlon.

Különösen a régiót alkotó megyék déli sávjában, valamint a Közép-dunántúli régióval határos területein koncentrálódnak a régió hátrányos helyzetű, elmaradott kistérségei kedvezőtlen foglalkoztatási és munkanélküliségi jellemzőkkel. Döntően az itt elhelyezkedő kistérségekben koncentrálódnak a régió hátrányos helyzetű, a munkaerőpiacról kiszoruló társadalmi csoportjai is. Ugyanakkor a régió egyes nagyvárosaiban a felsőfokú végzettségűek egyes csoportjai nem tudnak képesítésüknek megfelelő, illetve felsőfokú képzettséget igénylő munkákban elhelyezkedni

és emiatt a pályakezdő diplomások közül sokan tanulmányaik befejezése után nem térnek vissza a régióba.

A munkavállalási korú népességben a nők (15-64 éves korosztály) vannak többségben, azonban a munkaerőpiac aktív szereplői között több a férfi, mint a nő. Az aktivitási arány lényegében nem változott a kilencvenes évek eleje óta, holott az Európai Unió legtöbb országában az elmúlt tíz évben jelentősen nőtt a nők aktivitási rátája. A munkanélküliségi ráta magasabb a férfiakénál, mint a nőknél, de a statisztikai adatok csak a regisztrált munkanélküliekre terjednek ki, a rejtett munkanélküliek körében azonban feltételezések szerint több a nő. A nők munkahelymegtartó képessége összességében jobb, viszont a nők nehezebben találnak munkát, ha egyszer munkanélküliek lesznek. Különösen nehéz helyzetben vannak a munkaerőpiacon a több kisgyermekkel rendelkező és negyven éven felüli nők.

A férfiak és nők havi bruttó átlagkeresetében még mindig jelentős az eltérés. A Nyugat-Dunántúlon a nők keresete 1998-ban csak 76,8%-a volt a férfiakénak. Ez valamivel rosszabb, mint az országos helyzet (79,2%). Különösen nagy az eltérés a szellemi dolgozók esetében, ahol a nők havi bruttó átlagkeresete csak 59,5%-a férfiakénak. Egyes szakmák elnőiesedése a legtöbbször azt eredményezi, hogy a bérek csökkennek. A „nőies” foglalkozások képviselői jellemzően kevesebbet keresnek, mint a hasonló végzettséget kívánó, ám főleg férfiak által preferált szakmák gyakorlói. A nők többségben vannak a rosszabbul fizetett közszférában, és kisebbségben vannak a versenyszférában.

Míg a kilencvenes évek elejéig a felsőoktatásban a férfi és női hallgatói létszám gyakorlatilag megegyezett, addig 1992-től a nők létszáma a férfiakénál jobban nő. Ez a tendencia a foglalkoztatás iskolai végzettség szerinti szerkezetében is lassan megmutatkozik. Azonban a foglalkoztatottak között felsőfokú végzettséggel rendelkezők esetében a nők között jóval kisebb az egyetemi végzettséggel rendelkezők aránya (nők: 31%, férfiak: 51%). Ez a foglalkoztatottak foglalkozási csoportonkénti megoszlásában is tükröződik, hiszen míg az értelmiségi felsőkategóriában (EGP osztályozás) magasabb a férfiak aránya, addig az értelmiségi alsó kategóriában már jóval magasabb a nők aránya a férfiakéhoz képest.

Az intézkedés alkalmas az Európai Szociális Alap majdani befogadására, az Alap működésére történő fölkészülésre a régióban.

Általános célok:

A foglalkoztatási arány növelése, munkanélküliség csökkentése, tartós munkanélküliség kialakulásának megelőzése, foglalkoztatási esélyegyenlőség javítása, a lakóhelyhez lehető legközelebbi foglalkoztatás lehetőségének megteremtése, felnőttképzés korszerűsítése, kiterjesztése a részmunkaidős foglalkoztatási lehetőségek bővítése; a rugalmas munkaidőben való foglalkoztatottság növekedése; a bérkülönbségek csökkentése a férfiak és a nők között a hasonló végzettséget és képességeket kívánó szakmákban. A hátrányos helyzetű csoportok - egészségkárosultak, a megváltozott munkaképességűek és a fogyatékosok is - foglalkoztathatóságának és foglalkoztatásának a javítása, valamint a felsőfokú végzettségű munkanélküliek számának a csökkentése. A pályakezdő felsőfokú végzettségűek visszacsábítása a régióba.

Leírás:

Az „Esély” program *képzési és intézményfejlesztési típusú* program, amely az alábbi tevékenységeket (alprogramokat) támogatja:

- Hátrányos helyzetű munkanélküliek (elsősorban a cigány etnikumhoz tartozók) foglalkoztathatóságának javítása, segítése kiemelt programokkal, tranzit foglalkoztatási projektek támogatásával;
- Az egészségkárosultak, a megváltozott munkaképességűek és a fogyatékosok foglalkoztatási helyzetének javítása kiemelt programokkal
- Részmunkaidős és távmunka programok megvalósításának támogatása
- Az oktatásból kimaradt, lemorzsolódott fiatalok képzése és foglalkoztatása;

- Halmozottan hátrányos helyzetű fiatalok képzése és munkaerőpiaci esélyeinek javítása a speciális szakképzési programok ösztönzésével;
- Munkahelyteremtés és megőrzés (hátrányos helyzetű csoportok, illetve munkanélküli vagy képzettségének nem megfelelően foglalkoztatott felsőfokú képzettségű munkaerő, fiatal pályakezdekők számára);
- A szakképzési rendszer korszerűsítése, gyakorlati képzési infrastruktúra fejlesztése.
- A nők (újra)munkába állásának támogatása, részidős munkahelyek, rugalmas munkaidő támogatása.

Projekt kiválasztási kritériumok:

- a projektet végrehajtó szervezet szakmai referenciái
- a megvalósíthatóság esélyei
- képzések/tanácsadás a program által megcélzott rétegek számára
- gyakorlati képzést megvalósító program
- munkahelyteremtő, és munkahelymegtartó hatás
- férfiak és nők közötti esélyegyenlőség biztosításának figyelembevétele
- urbánus és rurális térségek közötti esélyegyenlőség biztosításának figyelembevétele
- a megcélzott probléma súlyossága, jelentősége
- várható eredmények, hatások, kedvezményezettek száma
- illeszkedés az Európai Szociális Alap prioritásaihoz

Beavatkozási területek:

Az intézkedés elsősorban a régió hátrányos helyzetű kistérségeit és településeit érinti. A hátrányos helyzetű társadalmi csoportokra irányuló akciók esetében az intézkedés a régió egészére kiterjed.

Célcsoportok:

- hátrányos helyzetű munkanélküliek (elsősorban a cigány etnikumhoz tartozók);
- egészségkárosultak, a megváltozott munkaképességűek és a fogyatékosok
- az oktatásból kimaradt, lemorzsolódott fiatalok;
- halmozottan hátrányos helyzetű fiatalok;
- munkanélküli vagy képzettségének nem megfelelően foglalkoztatott diplomás munkaerő;
- pályakezdő diplomások;
- a munkaerőpiacról kiszoruló nők.

Végső kedvezményezettek és partnerek:

- megyei munkaügyi központok és szervezetrendszerei,
- képzéssel, átképzéssel foglalkozó állami és magánszervezetek,
- a célcsoportba tartozókat foglalkoztató cégek.

Eredménymutatók:

- A foglalkoztatottsági szint növekedése az elmaradott térségekben az előző évhez képest, különös tekintettel a nők foglalkoztatási arányának növelésére (% pont);
- Munkanélküliségi ráta csökkenése az elmaradott térségekben az előző évhez képest (% pont);
- a kedvezményezettek munkába való visszakerülésének aránya (%);
- növekvő képzettség (diplomát vagy képesítést szerzettek száma);
- a kedvezményezettek elégedettsége (%);
- a képzettségnek megfelelő foglalkoztatási struktúrához való közeledés;
- a munkaerő-piaci képzést sikeresen elvégzők száma és közülük a tartósan elhelyezkedettek száma (% , férfi/nő).

Outputmutatók:

- A programba bevontak száma és ebből a munkaviszonyt létesítettek, munkába vontak aránya (fő);
- a képzésben résztvevők száma (fő);
- a támogatásra szoruló és képzésbe kerülők aránya (%);
- továbbfoglalkoztatott (munkahelyüket a program segítségével megőrzött dolgozók száma) összlétszám (fő);
- az elsajátított új szakmák, ismeret száma (db);
- új képzési anyagok száma.

Lehetséges források:

- EU – Phare CBC Kis Projekt Alap, Erasmus
- kormányzati
- régióhoz decentralizált kormányzati Phare 2000 forrás
- helyi forrás

Lehetséges menedzsment szervezet:

Megyei Munkaügyi Központok (Győr-Moson-Sopron, Vas, Zala)

Kapcsolódó tervezés, programozás:

„Humánerőforrás fejlesztési program” c. operatív program.

4.1.3. P1/13. „Szikra” – a kutatás-fejlesztési és a felsőoktatási kapacitás növelése

Indoklás:

A régió kutatás-fejlesztési kapacitásai, a tudományos kutatók, fejlesztők száma jóval az országos, nemkülönben az EU átlag alatt van; a régió K+F ráfordításai a regionális GDP-nek csupán 0,26%-át teszik ki (13/a-b. ábra). A környezetorientált technológiák, a nulla, vagy alacsony emissziójú tevékenységek elterjedése, továbbá a mind szigorúbb környezetvédelmi elvárások teljesítése nem képzelhető el magas színvonalú K+F tevékenység megjelenése és termelésben való alkalmazása nélkül. Az EU szinten hosszú távon is versenyképes régió kialakításához alapvető érdek ennek a kapacitásnak a jelentős bővítése. Ennek lehetséges módja a régióon belül és régió határon túlnyúló felsőfokú intézmények közötti együttműködéssel. Nem elegendő azonban csak a kutatási kapacitások bővítése, hanem a már meglévő hálózati elemek összekapcsolására is alapvető szükség van. A hatékony regionális innováció támogatásának a vállalkozások, a tudást előállító műhelyek, kutatóhelyek megerősítésén, kapacitásainak bővítésén és korszerűsítésén túl a „hídképző” intézmények (pl. innovációs központok, technológiai központok) működési feltételeinek megteremtése kívánatos.

A felsőfokú végzettségűek aránya a 25 évesnél idősebb népesség körében még mindig csak 10 százalék - az országos átlagtól is elmarad -, habár az utóbbi években egyre bővülő hallgatói létszám következtében várható hosszabb távon az arány javulása. (A 100.000 lakosra jutó egyetemi, főiskolai hallgatók létszáma elmarad az országos adatoktól.) A régióban nincs - az ország más régióira jellemző - *universitas*, az egyes intézmények képzési profilja hiányos, továbbá szűkös azok tudományos kapacitása.

Általános célok:

A kutatás-fejlesztési hálózat megerősítése, bővítése, a letelepedett vállalkozások fejlesztési igényeihez igazítása, tekintetbe kell, hogy vegye a fenntartható fejlődés elvárásait is. Ösztönözni szükséges a régió kutatóhelyei és a vállalkozások közötti kutatási együttműködések, azok szé-

leszköri kiépítését, az új és a meglévő kutatási potenciál aktivizálását, ami előfeltétele külföldi vállalkozások regionális gazdaságba történő beágyazásának és a tudásbázison alapuló gazdasági növekedésnek.

Leírás:

A „Szikra” program *tanácsadás, támogatás és intézményfejlesztés típusú* program. A K+F bázis erősítését az alábbi akciók (alprogramok) segítik, melyeket a Regionális Innovációs Stratégiai Program részben lefed:

A régióban található kutatóhelyek számának növelése, a régióban letelepedett elektronikai, autóiipari, faipari beszállító vállalkozások profiljához igazodó, környezettechnikát kiemelt fontossággal kezelő alkalmazott kutatóintézetek és mérőlaboratóriumok, minőségbiztosítási centrumok létesítése, felszereltségük javítása és kutatási programjainak támogatása.

Új egyetemi kutatóhelyek létesítése, a meglévők modern technikával, műszerekkel való felszerelésének támogatása, alkalmazkodva a XXI. század igényeihez, az információs és kommunikációs technikák széleskörű kihasználásához.

A kutatóintézetek, fejlesztő helyek szakmai utánpótlásának, a doktori iskolák (PhD) tevékenységének támogatása, a meglévő szakmai ismeretek, kutatási potenciálok aktivizálása, az új környezeti kihívásokra választ adó szakismeretek meghonosításának támogatása.

A régióból elköltözött, magasan kvalifikált kutatók visszacsábítása, vonzó munkahelyi körülmények megteremtésével, a letelepedés támogatásával.

Nemzetközi (kiemelten osztrák-magyar-szlovák-szlovén) együttműködések elősegítését támogató koordinációs szervezet létrehozása, amely egyrészt aktuális információkkal (adatbázis) rendelkezik a régió kutatás-fejlesztési kapacitásairól, másrészt képes aktív segítséget nyújtani konzorciumok szervezéséhez, pályázatok elkészítéséhez.

A technológia bróker tevékenység támogatása, segítve elsősorban a fenntartható forráshasználatot és minimalizált emissziót eredményező innovációk piacra vitelét, marketingjét

Projekt kiválasztási kritériumok:

- A régió innovációs szereplői által javasolt, megvalósítható kutatási, fejlesztési ötletek, projektek.
- A támogatás segítségével megvalósítható projekt üzleti haszon.
- A magán és a kutatási szféra együttműködésében történő megvalósulás.
- Az alkalmazott kutatóintézetek és mérőlaboratóriumok, minőségbiztosítási centrumok kezdeményezéseinek fenntarthatósága, gazdasági, piaci kapcsolatai.

Beavatkozási területek:

Az intézkedés elsősorban a felsőfokú képzési centrumokat, illetve a meglévő és potenciális K+F bázisok településeit érinti a régió egész területén.

Célcsoportok:

- tudományos minősítettek és vállalati kutatók-fejlesztők;
- tudományos minősítési programban résztvevők (PhD hallgatók);
- régióból származó egyetemi hallgatók;
- innovatív vállalkozók, vállalkozások.

Végső kedvezményezettek és partnerek:

- felsőfokú oktatási intézmények;
- kutatóintézetek;
- innovatív vállalkozások.

Eredménymutatók:

- K+F ráfordítások részarányának emelkedése a régió GDP-jében (%);
- minősített oktatók, kutatók számának növekedése (férfi/nő);
- a K+F-ben foglalkoztatottak számának növekedése (az összes munkahely %-a, férfi/nő);
- PhD és nappali tagozatos felsőfokú hallgatók számának növekedése;
- új kutatási központok létrejötte;
- a kutatási eredmények gyakorlati alkalmazásának elterjedése.

Outputmutatók:

- A kedvezményezettek száma;
- a támogatott kutatási projektek száma;
- K+F operatív program elkészülése;
- regionális K+F koordinációs szervezet létrejötte;
- támogatott alkalmazott kutatási központok száma.

Lehetséges források:

- EU – Phare CBC, Socrates, 5. keretprogram
- kormányzati – OMF, KAC fejlesztési keret
- régióhoz decentralizált kormányzati Phare 2000 forrás
- helyi forrás

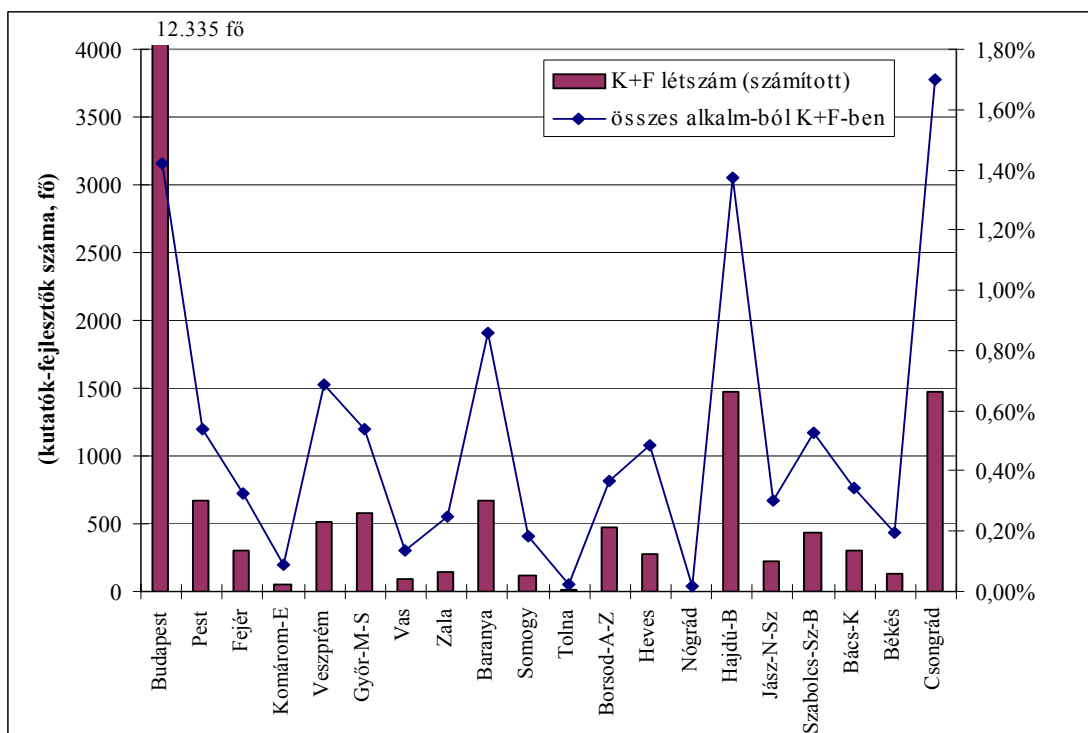
Lehetséges menedzsment szervezet:

Nyugat-dunántúli RFÜ

Kapcsolódó programok:

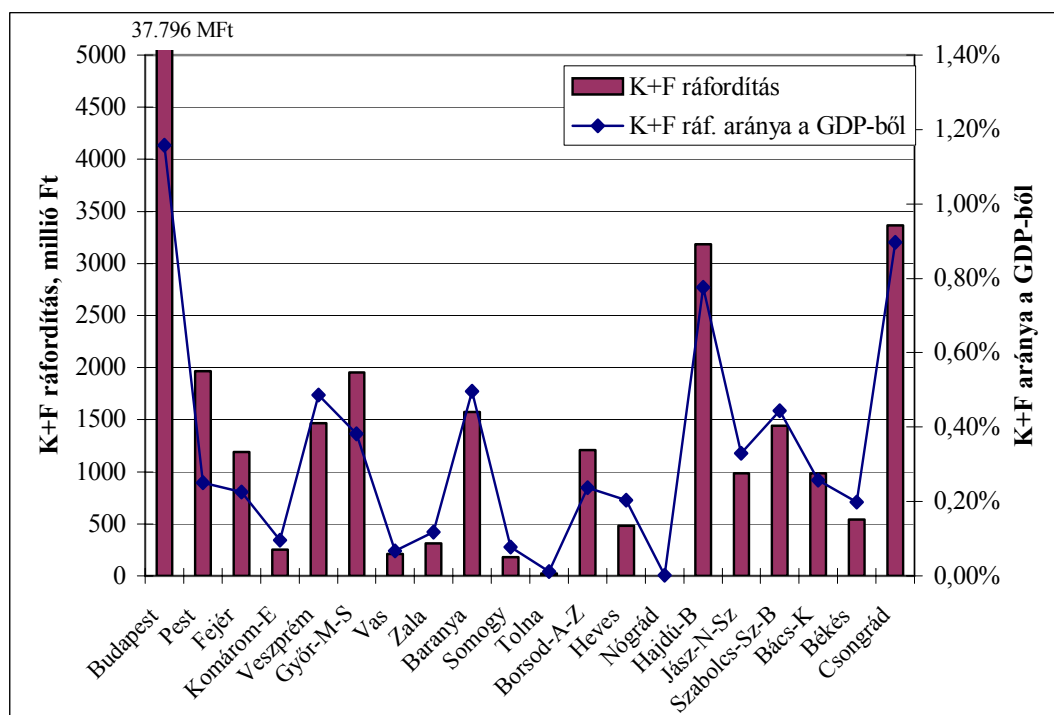
- P2/I1. Vállalkozási útjelző – tanácsadás növekedni képes vállalkozások számára
- P2/I2. Vállalkozási tőke – Innovációs Befektetési Program
- P2/I3. Vállalkozási infrastruktúra – a vállalkozásokat és a technológiai innovációt támogató létesítmények fejlesztése
- Regionális Innovációs Stratégia (Várható elfogadása: 2001. március 14.)
- Felsőoktatási integrációs program (Várható elfogadása: 2001. március 14.)
- Pannon Gazdasági Kezdeményezés

13/a. ábra A kutatás–fejlesztésben dolgozók létszáma és aránya az összes alkalmazotthoz viszonyítva, 1998

Forrás: Területi statisztikai évkönyv 1998. KSH, Budapest

13/b. ábra A kutatás–fejlesztési ráfordítások összege és aránya a GDP-ből, 1998

Forrás: Területi statisztikai évkönyv 1998. KSH, Budapest

4.2. 2. Prioritás: Vállalkozási- és technológiai innováció

4.2.1. P2/I1. „Vállalkozási útjelző” – tanácsadás növekedni képes vállalkozások számára

Indoklás:

A nemzetközi és hazai tapasztalatok szerint a vállalkozásoknak csak egy kisebb hányada képes gyors és dinamikus növekedésre, míg a többség, – a hagyományos technológiájú vállalkozások – esetében lassabban nő a foglalkoztatottak száma és az árbevétel. Kiválasztott technológiai irányokban – ami természetesen a régió erősségein és komparatív előnyeinek kell, hogy nyugodjon – szükséges speciális tanácsadást kínálni az általános vállalkozói tanácsadástól kieső szervezetek számára. Fontos továbbá, hogy a hosszú távú versenyképesség erősítése érdekében a várhatóan a mainál szigorúbb környezetvédelmi normáknak is megfelelni képes tevékenységek megerősödhesse.

Általános cél:

A növekedés orientált vállalkozások gazdasági-környezeti-társadalmi versenyképességének, innováció fogadóképességének növelése adminisztratív, technológiai, termelési folyamatok és az általuk foglalkoztatott munkatársak szakmai ismereteinek, képzettségének fejlesztésével.

Leírás:

A beruházási támogatásokon túl, a növekedni képes kedvezményezett kis- és középvállalkozások munkatársainak a vállalkozások működésének minél magasabb szintjén magasabb szakmai ismereteket nyújtó gyakorlat orientált, illetve idegennyelvi képzési programokon való részvétel biztosítása, valamint innováció orientált üzleti és technikai tanácsadás biztosítása a vállalkozások igényeinek megfelelően. A tapasztalatok szerint a kedvezményezetti körben érintett vállalkozások tanácsadást még kis ráfordítás esetén is csak támogatott beruházásokkal párhuzamosan hajlandók igénybe venni, ezért célszerű ezt az intézkedést összekapcsolni az innovációs befektetési programmal. Ugyanakkor a tanácsadás a vállalkozásokat nagymértékben segíti üzleti stratégiájuk sikeres megvalósításában is.

A vállalkozások innováció fogadó képességét az alábbi akciók (alprogramok) növelnék:

1. *Innovációs tanácsadó hálózat létrehozása* és támogatása képzés, intézményfejlesztés és az innovációval és K+F-vel összefüggő regionális információs és vállalkozási, környezetvédelmi, mezőgazdasági tanácsadási szolgáltatás biztosítása keretében.
2. Az innovációs stratégiákkal, termék és termelési folyamat technológiai innovációkkal, azok alkalmazásával, illetve környezetvédelmi feltételeikkel kapcsolatos *információ és vállalkozási tanácsadás biztosítása*. Ez tipikusan a kutatóintézetek felé történő közvetítést, partnerkapcsolat építést stb., illetve vállalkozási tanácsadó által történő közvetlen vállalkozástámogatást foglalja magába.
3. Az innovatív kis- és középvállalkozásokat, külföldi tulajdonú társaságokat, kutató és egyetemi intézeteket stb. magába tömörítő *innovációs hálózat létrehozása* és támogatása.
4. A kis- és középvállalkozások körében történő *hálózatszerveződés, gazdálkodók közti kooperációk támogatása*.

Az intézkedés támaszkodik a Helyi Vállalkozásfejlesztési Központok által kezelt beszállítói program tapasztalataira és akcióira.

Projekt kiválasztási kritériumok:

- kiemelt ágazatok (a régió potenciális termék-klaszterei) és üzleti funkciók;
- piaci irányultság: export-orientált tevékenység, beszállítói pozíció;
- növekedés (árbevétel, export teljesítmény, eredmény, létszám, környezeti fenntarthatóság) milyensége;
- kor és foglalkoztatási szerkezet;
- minőségi normák megléte vagy annak kialakítására tett kezdeményezés (pl.: ISO vagy más EU-konform minőségbiztosítási rendszerhez kapcsolás)
- telephelyi jellemző: ipari és szolgáltató parkokban, innovációs központokban, vállalászási övezetekben történő működés.

Beavatkozási területek:

- Elsősorban a programidőszakban az innovációs és gazdasági infrastruktúra fejlesztéssel érintett területek.
- A régió egész területe.

Célcsoportok:

Növekedni képes innovatív vállalkozások a Nyugat-dunántúli régió gazdaságának minden szektorában.

Végső kedvezményezettek és partnerek:

A magasabb technológiai színvonalú és a fejlett üzleti szolgáltatásokkal rendelkező vállalkozások (a menedzsment, vállalatirányítás, humán erőforrás, marketing, pénzgazdálkodás, logisztika, termékfejlesztés, technológiafejlesztés, minőségbiztosítás, információs technikák, elektronikus kereskedelem és üzlet területei).

Eredménymutatók:

- a képzési programot sikeresen elvégzők (száma, aránya, férfi/nő);
- a vállalkozások munkatársai közül nyelvvizsgát szerzők (a kedvezményezettek %-a, férfi/nő);
- minőségbiztosítási tanúsítvánnyal rendelkezők száma;
- új, exportra termelő vállalkozások;
- új piacokra termelő vállalkozások;
- a szolgáltatásokat igénybe vevők elégedettsége (%).

Outputmutatók:

- 1200-1300 a képzési programokban részt vett munkavállaló;
- 100 tanácsadásban, közéletű tanácsadásban részt vett vállalkozás;
- létrejött innovációs és információs hálózatok száma;
- a felkínált képzési, tanácsadási lehetőségek és az igénybevett szolgáltatások száma.

Lehetséges források:

- kormányzati
- régióhoz decentralizált kormányzati Phare 2000 forrás
- helyi forrás

Lehetséges menedzsment szervezet:

Nyugat-dunántúli RFÜ, Helyi Vállalkozásfejlesztési Alapítványok

Kapcsolódó tervezés, programozás:

- P1/I3. Szikra – a kutatás-fejlesztési kapacitás növelése
- P2/I2. Vállalkozási tőke – Innovációs Befektetési Program
- P2/I3. Vállalkozási infrastruktúra – A vállalkozásokat és a technológiai innovációt támogató létesítmények fejlesztése
- Regionális Innovációs Stratégia (Várható elfogadása: 2001. március 14.)
- Felsőoktatási integrációs program (Várható elfogadása: 2001. március 14.)
- Pannon Gazdasági Kezdeményezés

4.2.2. P2/I2. „Vállalkozási tőke” – Innovációs Befektetési Program

Indoklás:

A növekedési potenciállal rendelkező, indulótőkét igénylő technológia-orientált vállalkozások számára támogatásokat is nyújtani. A fejlesztési támogatások decentralizálásával biztosítható a piacképes fejlesztések alkalmazói oldalának erősítése, az abból származó bevételek növelése. A fenntartható forráshasználat és a környezetorientáltság támogatása elősegíti a régió hosszú távú versenyképességének és a magas életminőségnek a kialakulását.

Általános célok:

A régióban elő kell segíteni az innovatív, „tisztább” technológiát alkalmazó hazai kis- és középvállalkozások megerősítését. Szükséges egy olyan vállalkozói mag létrehozásának elősegítése, mely képes a régióban tevékenykedő, többségében külföldi tulajdonú vállalkozásokkal üzleti kapcsolatot kiépíteni, illetve partnerként hozzájárul fejlett funkciókkal rendelkező, tőkeigényes és magas szakképzettséget igénylő iparágban tevékenykedő külföldi vállalkozások régióba vonzásához és megtartásához. A növekedési potenciállal rendelkező vállalkozásoknál a fejlődést megakadályozó tőkehiány biztosítása. Beszállítói kapcsolatok erősítése.

Leírás:

A programszerű megvalósítás keretében létrehozandó speciális alap a hazai kis- és középvállalkozások nagyobb innovációs készségét és növekedését elősegítő beruházásait, eszközbeszerzéseit finanszírozná. Az alap orientációját tekintve a különféle iparágakban a nagy növekedési lehetőségekkel rendelkező többségi hazai tulajdonú vállalkozások projektjeit támogatná. Ennek során lehetőség nyílik a környezetvédelmi megelőző intézkedések érdekében alacsony, lehetőleg megújuló energiára alapuló, kis károsanyag- és hulladék-kibocsátású technológiák elterjesztésére is, valamint az energia-hatékony technológiákra épülő beruházások megvalósítására, melyek a régió hosszabb távú versenyképességét erősíti. Az alap működési rendje kidolgozás alatt áll.

Az Innovációs Befektetési Program működtetése szorosan kapcsolódik az P2/1. intézkedéshez, miszerint a befektetéshez való hozzájárulás fontos kritériuma, hogy a kedvezményezett vállalkozások vezetői, illetve munkatársai képzési programokon vegyenek részt, valamint üzleti és műszaki tanácsadást kapjanak üzleti stratégiájuk sikeres megvalósításnak további garanciájaként. A fentiekben jelzett intézkedések külön program alatt valósulnak meg, szorosan illeszkedve a Befektetési Program működéséhez.

A Befektetési Program illeszkedve a nemzeti programokhoz jelentős tőke koncentrációt érhet el a régióban a növekedni képes kis- és középvállalkozások támogatásában, hisz társfinanszírozóként a Program működtetésében részt venne a GM, a Magyar Fejlesztési Bank, a Regionális Fejlesztési Holdinghoz tartozó Nyugat-Pannon Regionális Fejlesztési Rt., valamint a volt Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság (OMFB) is tőkeforrásaival.

Projekt kiválasztási kritériumok:

- Megfelelés a régió környezeti szűrő rendszerében támasztott követelményeknek;
- a P2/I1. intézkedésben való részvétel;
- GM - Magyar Vállalkozásfejlesztési Alapítvány beszállítói adatbázisában való regisztráció;
- üzleti stratégia tartalma;
- magasabb technológiai tartam elérése való törekvés;
- a foglalkoztatottak számának, szerkezetének és képzettségük profiljának fejlesztése;
- a minőségi normák fejlesztésének kezdeményezése.

Beavatkozási területek:

- Elsősorban a programidőszakban az innovációs és gazdasági infrastruktúra fejlesztéssel érintett területek.
- A régió egész területe.

Célcsoportok:

Növekedni képes innovatív vállalkozások a Nyugat-dunántúli régió gazdaságának minden szektorában.

Végső kedvezményezettek és partnerek:

A magasabb technológiai színvonalú és a fejlett üzleti szolgáltatásokkal rendelkező vállalkozások (a menedzsment, vállalatirányítás, humán erőforrás, marketing, pénzgazdálkodás, logisztika, termékfejlesztés, technológiafejlesztés, minőségbiztosítás, információs technikák, elektronikus kereskedelem és üzlet területei).

Eredménymutatók:

- a környezetvédelmi szabvánnyal (ISO14000) rendelkezők száma, aránya (%);
- az energiaköltségek csökkenése (%);
- a megújuló energiaforrásokat alkalmazó új vállalkozások száma;
- az energia felhasználás hatékonyságának növekedése.

Outputmutatók:

- finanszírozott vállalkozások száma;
- környezetbarát technológiák bevezetéséhez pénzügyi támogatást kapott vállalatok száma;
- a környezetvédelmi tanácsadásban részesült vállalatok száma;
- Innovációs Befektetési Alap létrehozása, melynek keretében évente 20 innovatív vállalkozás támogatása;
- a régióban letelepedett külföldi vállalkozások száma.

Lehetséges források:

- kormányzati – OMFB, Nyugat-Pannon Fejlesztési Rt., KAC fejlesztési keret
- régióhoz decentralizált kormányzati Phare 2000 forrás
- helyi forrás

Lehetséges menedzsment szervezet:

Nyugat-Pannon Regionális Fejlesztési Rt.

Kapcsolódó tervezés, programozás:

- P1/I3. Szikra – a kutatás-fejlesztési kapacitás növelése
- P2/I1. Vállalkozási útjelző – tanácsadás növekedni képes vállalkozások számára

- P2/I3. Vállalkozási infrastruktúra – a vállalkozásokat és a technológiai innovációt támogató létesítmények fejlesztése
- Regionális Innovációs Stratégia (Várható elfogadása: 2001. március 14.)
- Felsőoktatási integrációs program (Várható elfogadása: 2001. március 14.)
- Pannon Gazdasági Kezdeményezés

4.2.3. P2/I3. „Vállalkozási infrastruktúra” – A vállalkozásokat és a technológiai innovációt támogató létesítmények fejlesztése

Indoklás:

A vállalkozás fejlődését és a technológiai innovációt támogató létesítmények, intézmények fejlesztése a régióban végbe menő innovációs folyamatok speciális infrastruktúráját jelentik. Ezen létesítményeknek és intézményi formáknak azonban nemcsak a kedvezően igénybe vehető infrastruktúrát kell biztosítani, hanem sokrétű szolgáltatásokkal (pl. technológia transfer, képzések és tanfolyamok által) is segíteni kell az innovációs folyamatokat, az ahhoz szükséges környezetet. Nagy hangsúlyt kell szentelni az intézmények közötti együttműködések ösztönzésének, a gazdaság és felsőoktatás, valamint a kutatási szféra kooperációjának.

Általános célok:

A régió vállalkozásainak működési környezetét javító és működésüket segítő transzfer- és szolgáltató központok infrastrukturális feltételeinek megteremtése (építési beruházások, eszközbeszerzések), valamint információs szolgáltatások nyújtása feltételeinek kialakítása. A létesítményeknek az innovációt ösztönző tevékenységek, szolgáltatások nyújtásával ösztönözniük kell az innovatív vállalkozások körének bővülését, a felsőoktatás és a gazdaság kapcsolatának mélyülését, a térségi kutatás-fejlesztési kapacitások bővülését.

Leírás:

Ez a program alapvetően *beruházási támogatási típusú* program. Az intézkedés keretében a régió gazdaságfejlesztési gócpontjaiban a már meglévő, illetve folyamatban lévő fejlesztésekhez, valamint teljesen újonnan létrehozva valósulnának meg a fejlesztések (14. ábra).

Az intézkedés megvalósítását az alábbi akciók (alprogramok) segítik:

1. *Ipari és szolgáltató parkok fejlesztése*

A régió ipari parkjait üzemeltető társaságok által a helyi/kistérségi igények alapján nyújtandó innovációs szolgáltatások támogatása.

2. *Kompetencia központok létrehozása, Innovációs és technológiai központok, üzleti és innovációs centrumok (BIC) fejlesztése:*

Az innovációs és technológiai központ, illetve az üzleti és innovációs centrum segíti és ösztönzi a vállalkozói és az alkalmazott kutatási szektor közötti kapcsolatok kiépítését; helyt ad innovatív szolgáltatásokat végző vállalkozásoknak, vállalkozásfejlesztést támogató szervezeteknek, kutatás-fejlesztési tevékenységet végző szervezeteknek, vállalkozásoknak, valamint inkubációs funkcióként pár kezdő, innovatív iparágban tevékenykedő kisvállalkozásnak; szolgáltatásokat nyújt a központba, illetve a kapcsolódó ipari parkba betelepülőknél; szabadidős, kikapcsolódási lehetőséget nyújt a parkban működő vállalkozások dolgozóinak. Ez az intézmény nem csak a feldolgozóipari ágazatok, hanem a környezetvédelmi, az agrár-élelmiszeripari és agrár-környezeti irányultságú szervezetek számára is kínál lehetőségeket.

Lényeges, hogy az újonnan létesülő központok induláskor megfelelő alaptőkével rendelkezzenek, hiszen a támogatásokból induló beruházások beruházása gyorsan az alaptőke feléléséhez vezethet, ami a későbbiekben gátolja az alapító célok megvalósulását. El kell kerülni, hogy a kompromisz-

szumok eredményeképpen az eredeti céloktól eltérően csak az intézmény finanszírozása álljon a középpontban.

3. *Logisztikai központok fejlesztése:*

A régió potenciális logisztikai központjainak elsődleges szerepe az európai IV. és VII. (Duna), illetve az V. korridor mentén, a hármashatárok (magyar-osztrák-szlovák, magyar-osztrák-szlovén) fekvő térségben az áruk elosztása, raktározása fizikai feltételeinek és a hozzá kapcsolódó szolgáltatásoknak a biztosítása. A központ szolgáltatásai révén ösztönöznék még a logisztikai funkciókhoz kapcsolódó vállalkozások térségbe telepítését is.

4. *Vállalkozási övezetek támogatása*

A régió elmaradott térségeiben meglévő vállalkozási övezet kiépítésének segítése, esetleg területi kiterjesztése, újabb vállalkozási övezetek ajánlása a környezet számára.

5. *Gazdasági klaszter kezdeményezések támogatása*

A regionális gazdaság adottságai, a vállalkozások koncentrációja, export-orientációja elsősorban az autó- és autóalkatrész-gyártásban, az elektronikai- és elektrotechnikai iparban, a fa- és bútoriparban, valamint az élelmiszeriparban – gyümölcsstermesztés és feldolgozás – indokolja termékklaszterek támogatását. Az autóiipari és a faipari klaszter szervezése megkezdődött, azonban azok működtetéséhez, támogatásához meg kell találni a regionális forrásokat, intézményi formákat.

Projekt kiválasztási kritériumok:

- megfelelés a régió környezeti szűrő rendszerében támasztott követelményeknek.
- A tervezett szolgáltatások komplexitása.
- megfelelően alátámasztott piackutatási tanulmány
- üzleti terv
- a megvalósító szervezet alkalmasságának vizsgálata

Beavatkozási területek:

Döntően a régió közép- és nagyvárosi térségei. A vállalkozási övezetek alprogram viszont kifejezetten a régió elmaradott (ország, illetve régió határ menti) területeit érintik.

Célcsoportok:

- növekedni képes innovatív vállalkozások (szektor semleges);
- beszállítói kapcsolatokat fejlesztő nagyvállalatok.

Végső kedvezményezettek és partnerek:

- helyi (megyei, települési) önkormányzatok;
- gazdaságfejlesztési szervezetek;
- gazdasági kamarák.

Eredménymutatók:

- a sikeresen befejezett projektek aránya (%);
- a közös projektekbe bevont vállalatok K+F befektetésének növekedése;
- a közös kutatási projektekbe bevont helyi vállalkozások (száma, ebből KKV)
- létrehozott munkahelyek száma (férfi/nő);
- a logisztikai központok által kiszolgált vállalkozások számának növekedése (%);
- a nyersanyagok, áruk szállítási gyorsaságának növekedése (%);
- helyi tőkebefektetések nagyságának növekedése;
- megtakarított idő (egységnyi árura jutó szállítási idő).
- kutatóhelyek számának és technológiai színvonalának növekedése.

Outputmutatók:

- innovációt és vállalkozásfejlesztést segítő szolgáltató központok, park létrejötte;
- két elindított logisztikai központ projekt;
- kiépített vállalkozási övezetek;
- észak-déli gazdasági tengely kiépítésének előkészítése;
- támogatott kutatások.

Lehetséges források:

- régióhoz decentralizált kormányzati Phare 2000 forrás
- EU – Phare CBC
- kormányzati – GFC
- régióhoz decentralizált kormányzati Phare 2000 forrás
- helyi forrás

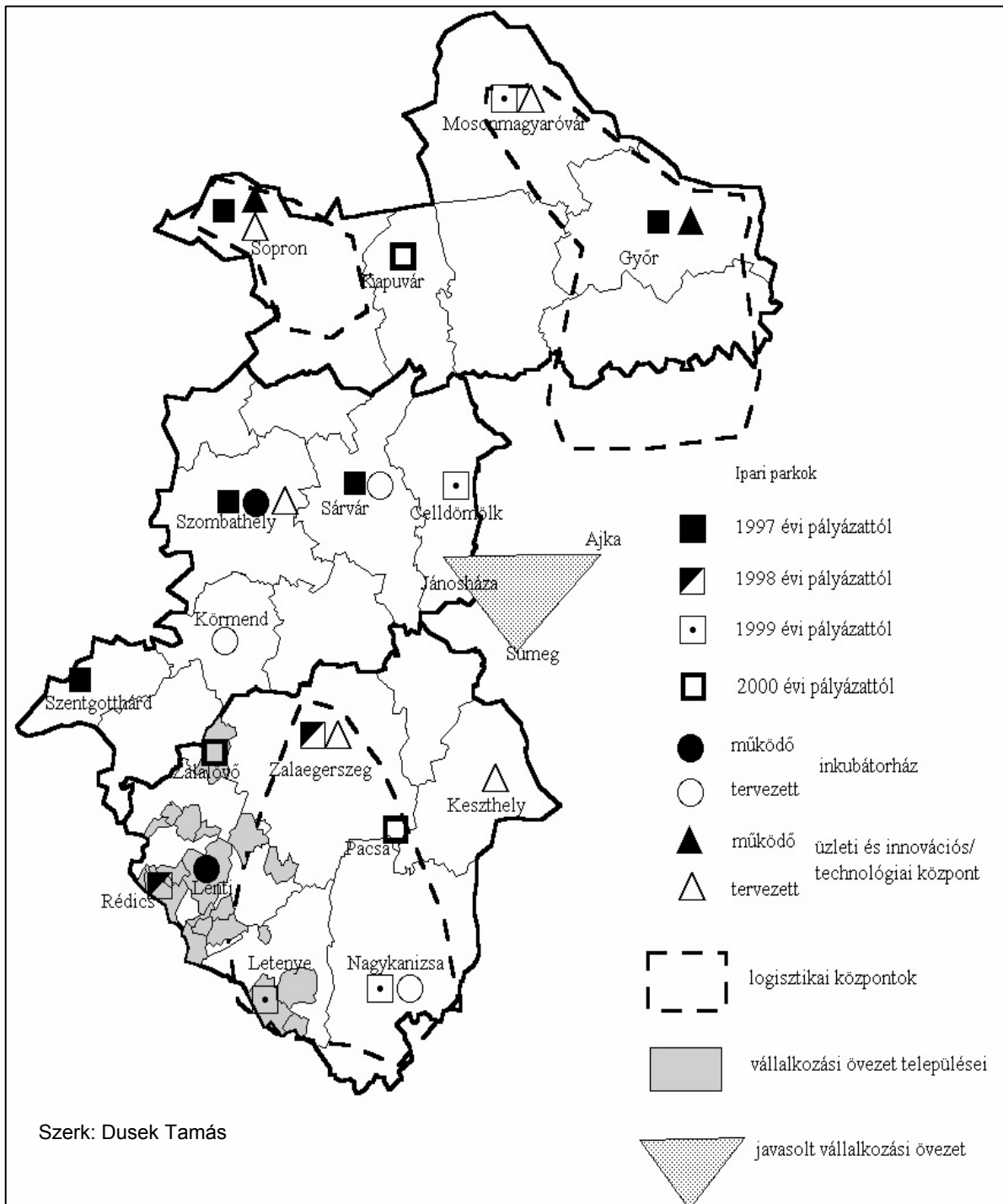
Lehetséges menedzsment szervezet:

Nyugat-dunántúli RFÜ

Kapcsolódó tervezés, programozás:

- P1/I3. Szikra – a kutatás-fejlesztési kapacitás növelése
- P2/I1. Vállalkozási útjelző – tanácsadás növekedni képes vállalkozások számára
- P2/I2. Vállalkozási tőke – Innovációs Befektetési Program
- Regionális Innovációs Stratégia (Várható elfogadása: 2001. március 14.)
- Felsőoktatási integrációs program (Várható elfogadása: 2001. március 14.)
- Pannon Gazdasági Kezdeményezés

14. ábra A termelő infrastruktúra innovációt segítő elemei

4.2.4. P2/I4. „Kilátó” – A kiemelt turisztikai vonzerők fejlesztése³⁶

Indoklás:

A Nyugat-Dunántúl olyan természeti erőforrással rendelkezik, amely a gazdaság, azon belül a turizmus egyik húzóágazatát alapozza meg. A régió termál és gyógyvíz kincse napjainkban is több település és térsége számára jelent fejlődési potenciált. Szükséges ezen potenciál fenntarthatóságának biztosítása, versenyképességének erősítése.

Általános célok:

A régió természeti erőforrásainak és *egyéb turisztikai szolgáltatáshoz alkalmas* adottságainak kihasználására építve a térségekben lévő kisvárosok, községek és kistérségek fejlesztése, *kiemelten kezelve az elmaradott térségekben lévő, de jó turisztikai adottságokkal rendelkező kisvárosokat, községeket és kistérségeket*, aminek húzóereje egy dinamikus szolgáltatási ágazat, a turisztika elsődleges vonzerejének kiépítése. A fejlesztések révén olyan alapinfrastruktúrák jönnek létre, melyek további vállalkozások és ezzel kapcsolatosan magas minőségű - a szolgáltatási szektorban lévő - munkahelyek létesítését ösztönzik. A termál és gyógyturizmus stabilitása érdekében cél a határ menti tartományok egészségügyi és biztosító szervezeteivel létrehozandó kooperációra törekedni. A termálvízkinccs hasznosításában a komplexitásra, tehát a többcélú egymás utáni felhasználásra kell törekedni. A fejlesztési projekteknek a fenntartható fejlődés elvére kell épülnie.

Leírás:

Ez a program részben *beruházás támogatási, részben tanácsadás támogatási* program. Az intézkedés megvalósítása az alábbi alprogramon keresztül történne:

- *Termál- és gyógyturizmus fejlesztése*
Egy átfogó településfejlesztési program részeként kiemelt turisztikai termék-fejlesztés megvalósítása. A kedvezményezésre kiválasztandó települések mindegyikén megtalálható termálforrásra építve az egészséges életmód, valamint a betegség megelőzés szimbólumaként rekreációs turisztikai parkok megvalósítása. Ezek a fejlesztések illeszkednek az s turisztikai vonzerők általános fejlődési trendjébe, miszerint a “jóléthez” kapcsolódó egészségturizmus szerepe növekszik, valamint a szabadidő eltöltésének aktív módja is egyre jelentősebb. A fejlesztések szem előtt tartják a magas minőségű és szolgáltatási színvonalon működő létesítmények megvalósítását, melyek az egészség- és szabadidő (élmény)turizmuson túl más turisztikai célcsoportokat (pl.: tréningek, kisebb szakmai konferenciák) is megcélznak kiegészítő szolgáltatásaikkal. E termálvízre építő fejlesztések a régió termálturisztikai programjába illeszkedve célcsoport specifikusan (pl.: családcentrikuság; modern terápiás kezelések) kerülnek megvalósításra.
Szüksége s fürdők környezeti hatásainak nyomon követése, a veszélyforrások folyamatos csökkentése, a környezetvédelmi szemlélet meghonosítása a fürdőkben.

Projekt kiválasztási kritériumok:

- Megfelelés a régió környezeti szűrő rendszerében támasztott követelményeknek.
- A termálvíz gyógyászati hasznosítása

³⁶ Ez az intézkedés nem a turizmus általános, annak minden ágazatára kiterjedő fejlesztésével, hanem kifejezetten a turizmus egyik legösszetettebb hatású, annak húzóágazatának számító termál- és gyógyturizmusra épülő fejlesztésekkel foglalkozik. A turizmus más, ugyancsak fontosnak ítélt elemeit részben a P3/I2. „integrált vidékfejlesztés” intézkedés (pl. falusi turizmus), részben pedig a P4/I3. „Örökségünk” intézkedés (pl. kastélyprogram) tartalmazza. Finanszírozás szempontjából pedig ez utóbbiak átfedik a P3/I4. „Kézfogás” intézkedés Phare CBC programból finanszírozható elemeit (pl. turizmus fejlesztési kisprojektek)..

- A használt termálvíz-kibocsátás környezetkárosító hatásainak (magas hő- és sótartalom) csökkentésére irányuló megoldások alkalmazása

Beavatkozási területek:

Az intézkedés a régió átlagtól elmaradó kistérségeinek központjában lévő városait célozza meg. A településre és kistérségére kifejtett várható jelentős hatása miatt a program elsősorban ezekre koncentrálna, nem pedig a diverzifikáltabb gazdasági szerkezettel rendelkező nagyobb városokra.

Célcsoportok:

- Termál és gyógyturizmusban közvetlenül vagy közvetve érdekelt vállalkozások.
- A régió termál- és gyógyturizmus potenciállal rendelkező kistérségeiben élő lakosság.

Végső kedvezményezettek és partnerek:

- önkormányzatok,
- önkormányzati térségfejlesztési társulások,
- gazdaság- és turizmusfejlesztési szervezetek.

Eredménymutatók:

- a látogatók átlagos száma naponta;
- a támogatott vállalkozások által eladott éjszakák száma (éjszaka/év);
- a létrehozott ágyak száma;
- a turisták elégedettsége a szolgáltatásokkal (%);
- átlagosan elköltött összeg (Ft/nap);
- létrehozott új munkahelyek száma (férfi/nő).

Outputmutatók:

- kifejlesztett, termálvíz hasznosítására építő rekreációs parkok;
- támogatott gyógyfürdők;
- támogatott projektek száma;
- tanácsadásban részt vettek száma;
- szervezett konferenciák száma.

Lehetséges források:

- kormányzati – TFC, Turisztikai Célelőirányzat (TC)-Széchenyi Terv
- régióhoz decentralizált kormányzati Phare 2000 forrás
- helyi forrás

Lehetséges menedzsment szervezet:

Nyugat-dunántúli RIB

Kapcsolódó tervezés, programozás:

- P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
- P3/I4. Kézfogas – a régióhatáron átnyúló együttműködésért
- P4/I3. Örökségünk – a kulturális örökség és az épített környezet védelméért
- A Nyugat-dunántúli régió komplex turisztikai fejlesztési programja
- A Nyugat-dunántúli régió termálvízkincsének komplex turisztikai hasznosítási operatív programja.

4.3. 3. Prioritás: Régióépítés

4.3.1. P3/11. „Elérhetőség” – a közlekedési infrastruktúra fejlesztéséért³⁷

Indoklás:

A lakosság életszínvonalát és életminőségét jelentősen befolyásoló tényező a megfelelő közlekedési feltételek megléte. Egy település, térség népességmegtartó képessége nagymértékben függ a legközelebbi társadalmi-gazdasági központ elérhetőségétől, illetve a térségi, települési belső közlekedési viszonyoktól.

A régió külső és belső elérhetőségének javulását átfogó közlekedésfejlesztési programok együttese biztosíthatja. Mindezt oly módon szükséges elérni, hogy a régiót érintő igen jelentős átmenő és helyi forgalom káros környezeti hatásai csökkenjenek, de legalábbis ne növekedjenek.

A Nyugat-Dunántúl egésze hagyományai, gazdasági fejlettsége alapján nem tekinthető sem egységes, sem homogén régiónak. Gyengék a régió belüli elérhetőségi kapcsolatok és jelentős belső egyenlőtlenségek is feszítik a régiót.

A regionális úthálózat fejletlen, nincsen észak-déli, illetve nyugat-keleti kapcsolatokat biztosító gyorsforgalmi út a régióban. Ez a régió belső kohéziójának egyik igen fontos akadálya. Néhány kistérségből nagyon rossz az elérhetősége a foglalkoztatási, szolgáltatási és piac központoknak, ezért kulcsfontosságúak az észak-dél tengelyhez kapcsolódó alacsonyabb rendű utak. Ez új utak építését, illetve a már meglévő regionális és helyi úthálózat továbbfejlesztését egyaránt igényelné.

Az úthálózatot teljessé teszi az elsősorban turisztikai és helyi közlekedési célokat szolgáló kerékpárút és kerékpározható úthálózat. Indokolt a Szigetközi Dunamenti kerékpárút továbbépítése - része a nemzetközi EUROVELO kerékpárút hálózatnak -, valamint a balatoni irányú kerékpárút kiépítése.

Általános célok:

A régió belső közlekedési kapcsolatrendszerének javítása a régió belüli együttműködési, kooperációs kapcsolatos erősítése a régió kohéziójának kialakítása érdekében *a környezetállapot megóvása, ha lehet, javítása és az emberi egészség védelme mellett.*

Az Európai Unió által ma már követendőnek tartott irányok átvétele érdekében a meglévő környezetbarát szállítási módok továbbfejlesztése (vasút, vízi út), illetve a még nem kellőképpen kihasznált lehetőségek kifejlesztése (RO-LA, RO-RO, stb). Törekedni kell arra, hogy a térségen áthaladó európai közlekedési hálózati elemek (utak, vasutak) jelenlegi és jövőbeni nyomvonalain zajló forgalom környezeti hatásai az elfogadható szinten maradjanak. A közlekedési infrastruktúra fejlesztésének a nagyobb települések, városok esetében is olyan irányt kell venni, hogy a települési életterek megfelelő életminőséget biztosíthassanak az ott lakók számára, ezzel együtt a tranzitkárók csökkenjenek.

³⁷ Az intézkedés egyeztetési anyagát, a regionális program munkarészeként a Terra Stúdió Kft. dolgozta ki és adta közre 2000. februárban. Az intézkedés leírása erre a munkaanyagra támaszkodik, kiemelve abból a program intézkedésrendszerének egységes szerkezete keretében megjeleníthető elemeket. A munkaanyag projekt mélységig tartalmaz információkat, amely megtekinthető a Fejlesztési Ügynökség honlapján (www.westpa.hu).

Leírás:

A regionális közlekedési infrastruktúra fejlesztését, a logisztikai szerepkör kialakítását³⁸, valamint az általános utazási és szolgáltatási és a közlekedés környezetvédelmi színvonalának javítását (a számozás követi a 13. melléklet Prioritástábláját) az alábbi akciók (alprogramok) segítik:

1. *A régió külső és belső elérési viszonyainak javítása*

- Az európai, kiemelt jelentőségű közlekedési folyosók (közút, vasút, hajózás) régiót érintő elemeinek fejlesztése, az európai közlekedési hálózatokban való szerepeltetése;
- A tervezett gyorsforgalmi úthálózat régiót érintő elemeinek kiépítése, kiemelten a régió belüli és régióközi észak-dél, illetve nyugat-kelet irányú nyomvonalak megvalósítására, valamint a főúthálózat fejlesztése;
 - A gyorsforgalmi utakra ráhordó utak megváltozott szerepű beillesztése a közúthálózatba, kapcsolódva a hiányzó, illetve regionális jelentőségű hálózati elemek létesítéséhez.
 - A meglévő főúthálózat korszerűsítése, áteresztőképességének bővítése, az EU normákhoz kapcsolódó 11.5 tonna tengelyterheléssel összefüggő burkolat-megerősítése.
 - Településeket tehermentesítő és elkerülő szakaszok kiépítése.
 - A környezetvédelmi szempontok maximális figyelembe vétele mind a tervezés, mind a megvalósítás során, a megelőzés elvére alapozva, különös tekintettel a lég- és zajszennyezésre, továbbá élőhely védelemre.
- A határátkelőhelyek számának és forgalom átbocsátó képességének növelése, *illetve felkészülés az Európai Unió-beli, forgalomra*, valamint az átkelőhöz kapcsolódó létesítmények *EU csatlakozásig szükséges* kiépítése;
- A régió nemzetközi vasúti kapcsolatainak bővítése, belső közlekedési-szállítási feltételeinek, színvonalának javítása;
 - A vasúthálózat új elemeinek kiépítése, a regionális kapcsolatrendszer bővítése.
 - A belső regionális kohézió erősítése érdekében a vasúti fő- és mellékvonalak korszerűsítése, pályarehabilitációja, villamosítása.
 - A vasúti kombinált szállítás fejlesztése, a régió belüli le- és felrakodó helyek, illetve a régiót érintő kombinált szállítás szolgáltatásainak fejlesztése.
- Regionális szerepkörű repülőtér(ek) kijelölése és fejlesztése, bekapcsolása a nemzetközi, illetve bel-földi légi forgalomba; a régió repülőtereinek átgondolt fejlesztése összhangban az országos elképzelésekkel;
- Regionális jelentőségű kikötő(k) fejlesztése, azokhoz kötődő kombinált fuvarozás feltételeinek kialakítása.

2. *Az általános utazási és szolgáltatási színvonal javítása*

- A tömegközlekedés feltételeinek javítása, térvesztésének megállítása.
- A kerékpárút hálózat fejlesztése elsősorban a legforgalmasabb belterületi szakaszokon, valamint az idegenforgalmilag frekvenciált térségekben, csatlakozva a regionális és országos vonalakhoz.
- A közlekedésbiztonság fokozása a balesetveszélyes közúti szakaszokon és csomópontokban, illetve a vasúti-közúti keresztezésekben.
- A szilárd burkolatú utak részarányának növelése a hiányzó hálózati elemek kiépítésével az önkormányzati közúthálózaton és a mezőgazdasági utakon, valamint a meglévő burkolatok felújítása, állagmegóvása.
- Összekötő és mellékutak megerősítése, korszerűsítése, a főútvonalak lassú gépjárművektől történő tehermentesítése, a távolsági és helyi forgalmak szétválasztása.
- A kedvezőtlen elérhetőségű „zsáktelepülések” megközelíthetőségének javítása.

3. *A legjelentősebb regionális közlekedési projektek partnerségen alapuló kiválasztása, rangsorolása*

- A programozási időszakban (2000-2006) megvalósítható fejlesztések kiválasztási kritériumainak meghatározása és a fejlesztések rangsorolása.

³⁸ A logisztikai rendszerek kialakítását P2/13. „Vállalkozási infrastruktúra” intézkedés tartalmazza.

- A kiemelt fejlesztési projektek megnevezése
 - A régió belső kohézióját erősítő észak-déli irányú közlekedési tengely meghatározó fejlesztési elemei;
 - A szomszédos országokkal és régiókkal való közlekedési kapcsolatokat erősítő projektek;
 - A gazdaságfejlesztéshez szorosan kötődő logisztikai szolgáltatások bővítése;
- A megvalósításhoz szükséges feltételek tisztázása és biztosítása
- A programfinanszírozás és környezetvédelmi megelőzés elvét szem előtt tartó előkészítő és tervezési munkák elvégzése (pl. hatásvizsgálatok).

Projekt kiválasztási kritériumok:

- *finanszírozhatóság:* a fejlesztés elsősorban európai érdek, országos érdek, elsősorban regionális érdek, vagy mindkettő;
- *költségek:* a fejlesztés teljesen új nyomvonalú, vagy a meglévő szűk keresztmetszeteket váltja ki (gyorsforgalmi út új nyomvonalon, vagy négycsévesítés, korszerűsítés);
- *ütemezés:* a szűk keresztmetszet kiváltása csatlakozik-e valamely térségi hálózati elem fejlesztéséhez (pl. elkerülő út, gyorsforgalmi út viszonya);
- *komplexitás:* a fejlesztés kapcsolódik-e az észak-déli tengely komplex fejlesztéséhez (pl. a belső elérhetőség, avagy a külső elérhetőség javítása a kívánatosabb);
- *kivitelezés:* a fejlesztés milyen tervezési előzményekkel rendelkezik (pl. van-e környezeti hatásvizsgálat), a megvalósíthatósági feltételek milyen mértékben tisztázódtak;
- *ex ante és ex post monitoring:* a fejlesztés hatása tapasztalati és/vagy statisztikai alapon összevethető-e egy hasonló tartalmú fejlesztéssel.

Beavatkozási területek:

Az intézkedés a régió egészét érinti.

Célcsoportok:

Az intézkedés egésze a régió teljes lakosságát érinti. Az egyes alprogramok és projektjei pedig döntően az alprogram megvalósulásának térségében élők, míg a jelentősebb tengelyek megvalósulása a térségen kívül (másik régió, szomszédos ország határ menti térsége) élők elérhetőségi, s így életminőségi viszonyaira is hat.

Végső kedvezményezettek és partnerek:

- Önkormányzatok,
- Gazdasági szervezetek,
- Lakosság,
- Engedélyezésért felelős hatóság(ok).

Eredménymutatók:

A) Közútfejlesztéshez köthető eredménymutatók:

- elérhetőség (az EES csökkenése);
- megtakarított idő (utazási idő, az utasok száma);
- a kiszolgált utasok száma (a népesség %-a, növekedés %-a);
- létrehozott/megvédett munkahelyek száma (férfi/nő);
- a kiszolgált települések számának növekedése (%);
- az utasok elégedettségi rátája (% , férfi/nő);
- észak-déli irányú járműforgalom növekedése egy év után (%)
- biztonság növekedése, a közlekedési balesetek száma egy év után

B) A vasúti, vízi, légi és kombinált közlekedési alágazatban megjelenő eredménymutatók:

- a belföldi és nemzetközi légi forgalomhoz köthető repülési műveletszám növekszik (pl. menetrend szerinti);
- átlagos növekedés az utasok számában évente;
- a kiszolgált települések számának növekedése;
- a szállított áruk sebességének növekedése.

Outputmutatók:

- a felújított út hossza (km), ebből autópálya;
- létrehozott utak hossza (km), ebből autópálya;
- megnyitott új határátkelők;
- kiépített, felújított nagy sebességű vasúti pálya hossza (km);
- villamosított pálya hossza (km);
- kiépített repülőterek száma;
- a kiépített kerékpárutak hossza (km);
- kiépített tömegközlekedési lehetőségek száma.

Lehetséges források:

- EU – ISPA, Kohéziós Alap
- kormányzati - KöViM források, GM - Széchenyi Terv
- helyi forrás - – regionális, önkormányzati, pénzügyi hitel

Lehetséges menedzsment szervezet:

Nyugat-dunántúli RFÜ, Győr-Moson-Sopron, Vas és Zala Megyei Közútkezelő Kht-k, MÁV területi igazgatóságai

Kapcsolódó tervezés, programozás:

- P2/I3. Vállalkozási infrastruktúra – a vállalkozásokat és a technológiai innovációt támogató létesítmények fejlesztése
- A Nyugat-dunántúli régió észak-déli gazdasági és közlekedési tengely fejlesztési programja 2000.
- Fenntartható Közlekedési infrastruktúra és Intermodális Konceptió Észak Közép Európa számára – Sustrain, 2000.
- M8 gyorsforgalmi út komplex terület-és gazdaságfejlesztési hatásainak elemzése, 2000. október
- Az európai V. korridor vasúti kapcsolat, Közép-dunántúli régióval közös fejlesztési program kidolgozása
- Zalaötvő-Körmend közötti vasútvonal gazdasági és területfejlesztési hatásvizsgálata
- A régió összközlekedési hálózatfejlesztési projektjének kidolgozása, 2000. október
- Az M 76-os főút új nyomvonalának és az általa a térségben gerjesztett fejlődés vizsgálata - 2000. szeptember
- Nyugat-dunántúli statisztikai régió átfogó közúthálózat fejlesztési koncepciója. 2001. február

4.3.2. P3/I2. Integrált vidékfejlesztés³⁹

Indoklás:

Az integrált vidékfejlesztés intézkedéscsoport a vidéki térségek társadalmi-, gazdasági felzárkóztatását hivatott segíteni, főként a fennmaradt környezeti értékek megőrzése mellett. Várhatóan Nyugat-Dunántúl egész területe a Strukturális Alapok 1-es célcsoportjába fog tartozni, s az 1-es célcsoporton belül az agrárstruktúra átalakítása és a vidékfejlesztés a csatlakozás előtt a SAPARD-ból és részben a Phare alapokból, csatlakozás után EAGGF Orientációs Alapjából és a Garanciális Alapból, illetve a LEADER Programból kerül finanszírozásra.

A régió jövőképe az EU szintű regionális versenyképességet fogalmazza meg az innovációt fókuszba állítva. Megvalósításához éppúgy hozzátartozik a vidéki térségek és a vidék gazdaságának innovációja, mint a csomópontok innováció-orientált fejlesztése (15/a. ábra). Lemaradó, kedvezőtlen struktúrájú periféria visszahúzó erőként léphet fel a gazdasági húzóerőt képviselő nagyvárosokkal szemben.

A régióban jelen lévő agrártudomány széles területét felölelő felsőoktatási intézmények bázisul szolgálhatnak a vidék innovációjának, azon belül az agrár-, a környezet- és az erdőgazdálkodás megújításának műhelyei kell, hogy legyenek. Ezt felismerve és kihasználva modell értékű vidéki innováció területévé válhat a régió.

Tény, hogy a felzárkóztatás folyamatában olyan szintig kell eljutni, hogy az EU-ba történő belépést követően a régió vidéki területein működő szervezetek, intézmények és gazdálkodók képesek legyenek minél nagyobb mértékű EU-s támogatások elnyerésére, hogy a helyi közösségek képesek legyenek LEADER programok megvalósítására, a profit-orientált és nonprofit szervezetek felkészültek legyenek a régióprogramhoz igazodó projektek elérésére és megvalósítására.

A program megvalósulása a vidéki és perifériális területeken élők esélyegyenlőségét és ezzel együtt életminőségét, valamint a régió kohézióját hivatott javítani, azt a felzárkózási folyamatot segíti, mely lehetővé teszi a régióban a poszt-indusztriális társadalom kialakítását a perifériákon is.

Az eddigi információk szerint a SAPARD forrás központi elosztású lesz, ami csekély koordinációra ad lehetőséget a régió területfejlesztési intézménye, az RFÜ és az FVM között. Ugyanakkor az elkészült vidékfejlesztési programok (15/b. ábra) bőven tartalmazznak olyan intézkedéseket és alprogramokat, melyek nem számolhatnak a SAPARD forrással, de az adott terület vidékfejlesztési célkitűzését, jövőképeinek megvalósítását szolgálják. A vidékfejlesztési intézkedéscsoporton belül olyan alprogramokat nevesítünk, melyek a vidékfejlesztési programokban szereplő projektek feltételeit teremthetik meg, vagy a SAPARD forrásból megvalósuló projekteket úgy egészítik ki, hogy a különböző területi szinten megfogalmazott jövőkép teljesülni tudjon.

Általános célok:

A Nyugat-dunántúli régió rurális térségei, kisvárosai és falvai olyan sajátos környezeti és humán értéket képviselnek a régióon belül, amelyek megőrzése a régió számára kiemelt feladata. A megőrzés mellett törekedni kell rurális népesség életminőségének javítására, mely a helyi jövedelemtermelő képesség növelésével és a népességmegtartó képesség erősödésével képzelhető csak el. Ehhez a

³⁹ Az intézkedés az MTA RKK NYUTI-ban készülő tanulmányra támaszkodik, amely együttesen dolgozza fel a nemzeti, illetve régióra és a régiót alkotó megyékre készült agrár- és vidékfejlesztési programokat, valamint a régió kistérségfejlesztési társulásainak fejlesztési koncepcióit, SAPARD programjait és a régióban 1999. novemberben és 2000. februárban megyénként megtartott kistérségi workshop-okon elhangzottakat.

multifunkcionális agrárstruktúra kialakítása, a diverzifikált jövedelemtermelés, a vidéki térségek infrastruktúra fejlesztése elengedhetetlen a humánerőforrás fejlesztése és a közösségépítés mellett. Fenntartható környezetfejlesztés táji és épített örökség megőrzése a régió egész területét érintően, a sajtós település- és portarendszerek *élhető használatának* felfedezése.

Leírás:

A vidékfejlesztés több ágazatot átfogó *horizontális program*, amely tartalmaz mind *beruházási, támogatási és intézményfejlesztési típusú* akciókat. A program fókuszában a régió vidéki térségei – lényegében a régió nagyvárosain kívüli kistérségek és azok kisvárosai – állnak. A program megvalósítását az alábbi akciók (alprogramok) segítik.

1. *Agrárszerkezet átalakítása és fejlesztése*

- A mezőgazdasági termelés műszaki, technikai, szervezeti feltételeinek korszerűsítése, hatékonyságának javítása.
- Az agrártermékek piacra juttatásának segítése.
- Az egészség megőrzését szolgáló biotermékek kínálatának bővítése, előállítás és forgalmazása
- Az integrált gazdálkodás fejlesztése.
- Ökológiai gazdálkodás, ökotermék feldolgozás és ökomarketing fejlesztése
- Speciális helyi termékeket előállító élelmiszer-feldolgozás támogatása.
- Szőlő, gyümölcsstermesztés rekonstrukciója.
- Gyepterületek hasznosítása.
- Erdőtelepítések, felújítások, fafeldolgozás.
- Vadgazdálkodás, vadtenyésztés, vadfeldolgozás.
- Mezőgazdasági jövedelemkiegészítő tevékenységek támogatása.

2. *Fenntartható környezetfejlesztés – tájgazdálkodás*

- Natúrparkok, nemzeti parkok kialakításának támogatása régió szinten
- Kultúrokológiai, táji és épített örökség megőrzése a régió egész területét érintően⁴⁰
- Agrár-környezetvédelmi intézkedések támogatása

3. *Vidéki turizmus fejlesztése*

- Ökoturizmus egységes arculatának kialakítása Nyugat-Dunántúlon, turizmus marketing stratégia a régió egész területére - horizontális együttműködés a kistérségek között - információs pontok kialakítása
- Falusi szállásférőhely kapacitás növelése
- Termálprogramok indítása, kezdeményezések erősítése⁴¹
- A vidéki kulturális örökség védelme és helyes piacosítása a turizmus területén⁴²

4. *Közösségfejlesztés, intézményfejlesztés, civil szféra erősítése*

- Felkészülés a fenntartható táji, agrár és turizmus ágazat fejlesztésére - képzési és demonstrációs programok
- Ökológiai gazdálkodást segítő intézményrendszer kialakítása, erősítése
- Civil szervezetek és a területfejlesztés szereplői közötti együttműködés növelése
- A vertikális és horizontális kapcsolatok építése a vidék- és területfejlesztési intézmények között

Az egyes alprogramok a sorrendet követve 30-25-30-15%-ban részesedhetnek a program egészéből.

⁴⁰ Ezt az akciót döntően a területfejlesztési program P4/I3. „Örökségünk” intézkedése valósítja meg.

⁴¹ Ezt az akciót a területfejlesztési program P2/I4. „Kilátó” intézkedése valósítja meg.

⁴² A területfejlesztési program P4/I3. „Örökségünk” intézkedése valósítja meg az épített örökség megőrzését.

Projekt kiválasztási kritériumok:

- Megfelelés a környezeti szűrőben támasztott feltételeknek (környezeti, társadalmi, gazdasági szférákban legalább egyik területen pozitív, míg a többiben legalább semleges hatás)
- Illeszkedés az érintett SAPARD kistérség agrárstruktúra és vidékfejlesztési stratégiájához, illetve a Kistérségi kapacitásépítési program céljaihoz (2002-ig)
- Versenyképes technológia, módszer, struktúra alkalmazása
- Regionális intézményhálózat és együttműködés kialakulása
- Illeszkedés az idevonatkozó Uniós irányelvekhez, szabályozásokhoz

Beavatkozási területek:

Szinte minden program kistérségi szintről felépíthető, a 2. alprogram, azaz a regionális parkok a Szigetköz, és a nyugati határ menti sávot érinti egészen Somogy megyéig. A 2. 3. és 4. alprogramok a régió falvait és kisvárosi térségeit érintik szintén elsősorban kistérségi szinten értelmezve.

Célcsoportok:

- önkormányzatok, önkormányzati társulások
- a régió vidéki lakossága
- a térségben élő egyéni és társas mezőgazdálkodók
- erdőgazdálkodási és vadgazdálkodási joggal rendelkező személyek, szervezetek
- szakmai civil szervezetek és intézmények
- falusi vendégházak,
- turisztikai szolgáltatók (pl. helyi éttermek),
- marketing, kereskedelem-szervezési vállalkozások.

Végső kedvezményezettek és partnerek:

- kistérségi fejlesztési társulások
- vidéki civil szervezetek
- települési önkormányzatok
- turisztikai és agrár szervezetek
- mezőgazdasági termelők és vállalkozások
- ökológiai szervezetek és szaktanácsadók
- helyi vállalkozások és társulásaik
- megyei agrárkamarák, felsőoktatási intézmények, növényvédelmi állomások, falugazdász hálózat
- képzési programban résztvevő, követelményrendszer teljesítő szerződéses termelők
- vállalkozó reformgondolkodású gazdálkodók
- követelményrendszer teljesítő élelmiszer feldolgozók

Outputmutatók:

- tényleges növényvédelmi beavatkozások számának alakulása az egyes kultúrákban a hagyományos módszereket, ill. az okszerű növényvédelmet megvalósító gazdaságokban;
- hasznosítható növényvédelmi tanáccsal ellátott termelők száma;
- vidékfejlesztés területén nonprofit és civil szervezetek száma;
- létrejött turisztikai információs hálózatok;
- kialakított natúrparkok száma;
- megvalósított agrár-környezetvédelmi intézkedések;
- létrejött vertikális és horizontális hálózatok;
- létrehozott férőhelyek száma a vidéki területeken.

Eredménymutatók:

- diverzifikált jövedelemtermelési módok növekedése a falusi gazdaságokban;
- környezetbarát növényvédelmi módon előállítható termékcsalád nagyságának (védjegyhasználatra jogosultak) növekedése;
- környezetállapot mutatóinak javulása, különös tekintettel a talaj- víz- és élőhely védelemre, valamint a biodiverzitásra;
- vidékfejlesztés és a mezőgazdaság területén aktív nonprofit és civil szervezetek számának növekedése;
- ökológiai gazdálkodás minősített területének (ha), minősített gazdálkodók számának (fő), agrártermelésben való részesedésének (GDP) növekedése;
- turisztikai információs hálózat létrejötte, kistérségi társulás intézményesülése miatt min. 60 új munkahely;
- működő tudás- és teleházak számának növekedése;
- termelők növényvédelmi, ökológiai és agrárpiaci ismereteinek bővülése;
- tényleges növényvédelmi beavatkozások számának alakulása (beavatkozás/év) az egyes kultúrákban a hagyományos módszereket, ill. az okszerű növényvédelmet megvalósító gazdaságokban;
- egyes szervezetek, intézmények közötti konzultációk, egyeztetések számának növekedése;
- a támogatott területeken eladott szálláséjszakák száma évente;
- átlagosan elköltött összeg;
- átlagos látogatói létszám naponta;
- a támogatott területeken megtelepedett vállalkozók száma;
- a látogatók elégedettségi rátája (%);
- a támogatott területeken élők számának növekedése (%).

Lehetséges források:

- EU – SAPARD, EAGGF, Leader program
- kormányzati – VFC, agrártámogatások
- regionális források (RIB, megyei TFC, TEKI, CÉDE)
- helyi forrás – saját erő
- pénzügyi tőkealap hitel
- egyéb: civil támogatások (Teleház Szövetség, KAC „H” keret)

Lehetséges menedzsment szervezet:

Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség, kistérségi menedzserek, regionális koordinációs hatáskörrel bíró civil, nonprofit és állami szervezetek;

Kapcsolódó tervezés, programozás:

- P2/I3. Vállalkozási infrastruktúra – a vállalkozásokat és a technológiai innovációt támogató létesítmények fejlesztése
- P2/I4. Kilátó – a kiemelt turisztikai vonzerők fejlesztése
- P3/I1. Elérhetőség – a közlekedési infrastruktúra fejlesztéséért
- P3/I3. Intelligens régió – a területfejlesztés helyi/kistérségi intézményrendszerének fejlesztése
- P3/I4. Kézfogás – a régióhatáron átnyúló együttműködésért
- P4/I1. Életterünk – környezetgazdálkodási innovációs program
- P4/I3. Örökségünk – a kulturális örökség és az épített környezet védelme
- Integrált és környezetkímélő gazdálkodás megalapozása Térségi Növényvédelmi Előrejelző Szolgálat kialakításával

- Nyugat-dunántúli régió vidékfejlesztési programja
- a régiót alkotó három megye agrár és vidékfejlesztési programjai
- kistérségi társulások területfejlesztési koncepciói, vidékfejlesztési programjai és turisztikai koncepciói
- A régió fenntartható fejlődését elősegítő minőségbiztosítási-értékelő szűrő programja
- Agrártermékek piacra jutásának segítése - Regionális Agrármarketing Program
- A régió mezőgazdasági és vidékfejlesztési vállalkozóinak, menedzsereinek felkészítése az Európai Unió csatlakozására, képzési dokumentációinak elkészítése
- A régió termálvízkincsének komplex turisztikai hasznosítási programja
- A Nyugat-dunántúli régió intézményfejlesztési és kistérségi kapacitásépítési cselekvési terve
- A Nyugat-dunántúli régió komplex turisztikai fejlesztési programja

4.3.3. P3/I3. „Intelligens régió” - A területfejlesztés helyi/kistérségi intézményrendszerének fejlesztése

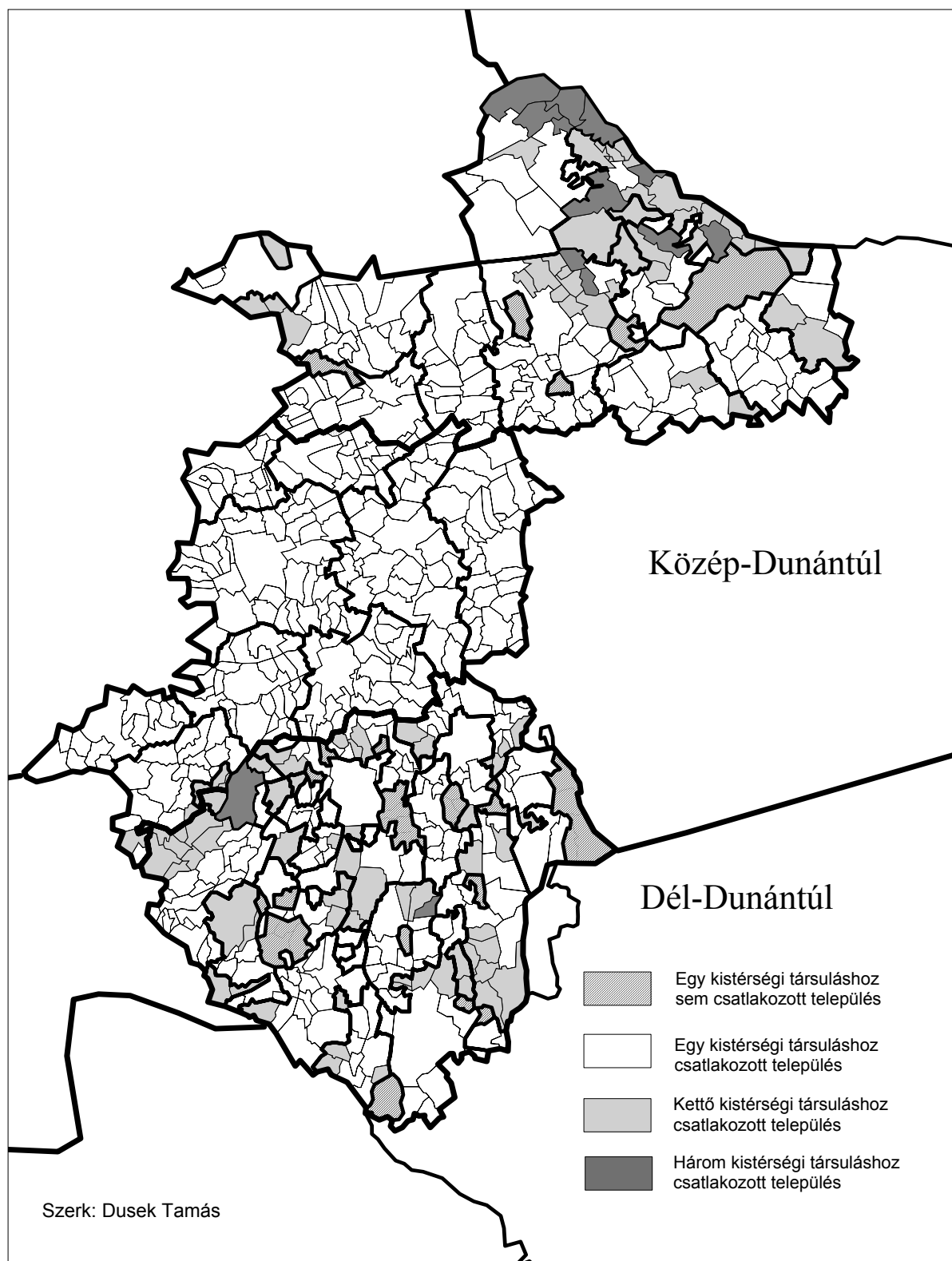
Indoklás:

A megfelelő finanszírozási háttér szükséges, de nem elégséges feltétele a területfejlesztési programok sikeres megvalósításának. További kulcsok a sikerhez az információhoz való hozzájutás minősége és a megfelelő intézményrendszer kialakítása. A régió versenyképességének és kohéziójának növelése kistérségi szinten akkor lehet eredményes, ha növekszik azok esélye az információk elérésre és az azokat hasznosító menedzsment szervezet működtetésére.

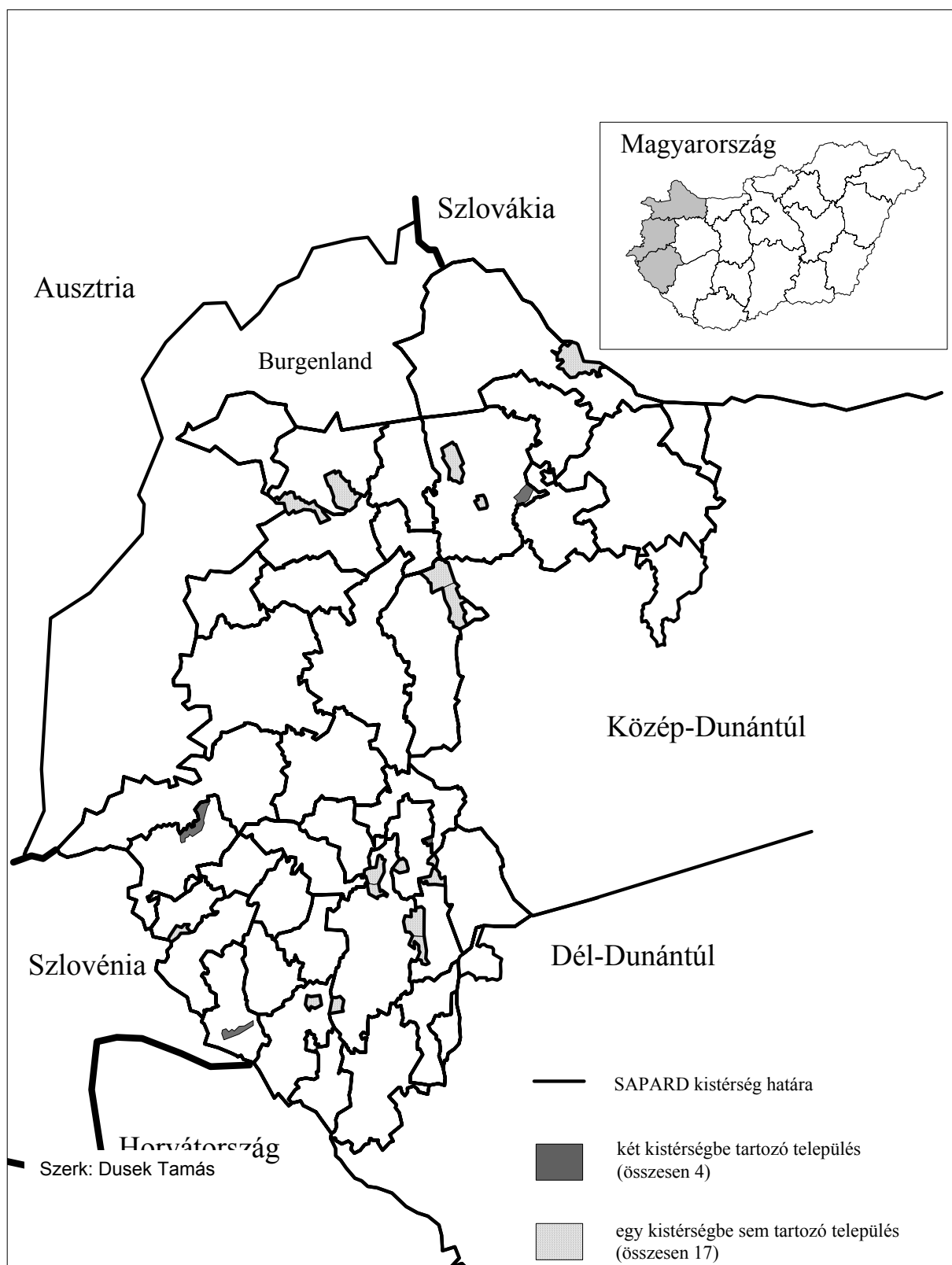
Látszatra nem munkál különösebb kényszer a regionális topológiákkal jellemezhető közösségek és intézmények gyors és hatékony “hálózatra vitelében”, “hálózatosságában”, valójában azonban minden hálózati fejlesztéshiány “elmaradt haszon”, amely a civil társadalom kohéziójának erőtlensége, ill. intézményeinek gyengébb működésében jelentkezik. A régiós tartalomfejlesztési program ezt az alaphelyzetet kívánja megszüntetni avval, hogy az érintett közösségeket átsegíti a hálózatosság kritikus pillanatain. Fontos, hogy minél szélesebb szakterületi körben induljon meg regionális tartalomfejlesztés. Ennek széleskörű igénybevételéhez szükség van egy egységes, szélessávú, interaktív hálózatra, ahol a régió tartalomszerverein nemcsak a régiós bázispontokat lehet elérni, hanem az adott terület külföldi tudáshelyeit és az ezekkel napi kapcsolatban álló, az ország bármely területén lévő hazai adaptációs szakcentrumokat is.

A társadalom, a gazdaság, az oktatás, a kultúra, a civil szektor számtalan szegmensében megindult fejlesztési törekvések, innovációk, helyi csodák, tudásértékek, kapacitások azok a meglévő értékek, melyek mentén az intelligens régió szerveződése megindulhat. Ennek azért nagy a jelentősége, mert az egységes hálózat stratégiai láncára először ezeket a tudáshelyeket kell felfűzni. A meglévő értékek közé tartoznak azok az általában egy-egy szakterületen már működő hálózatok, melyek közös platformra hozása és a köztük zajló interaktív IP alapú kommunikáció lehetősége az egységes hálózat alapjai megteremtésének költség-hatékony módja.

15/a ábra A Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési társulásai

15/b. ábra SAPARD kistérségek a Nyugat-dunántúli régióban

A hálózati hozzáférési pontok számának radikális emelése önmagában még nem teremti meg a hatékony hálózatot. Az igények felkeltése a már működő tudásalapú innovációk példáján keresztül valósítható meg a leghatékonyabban. Az innovációk megismertetése, s az igények felkeltése nyomán keletkező szükségletek kielégítése olyan komplex folyamat, mely érinti a régió piaci, gazdasági, vállalkozói, társadalmi, humánerőforrás képzési, kulturális, egészségügyi, tudományos, innovációs, kutatási (stb.) területeit. Ha ez így van, akkor az is nyilvánvaló, hogy az intelligens régió fejlesztési prioritásait, ennek fő célcsoportjait a várható és remélt változások komplexitását és kölcsönhatásait figyelembe véve kell megtervezni. Ugyanis vannak olyan lépéscsoportok, melyeket nem lehet kihagyni.

Általános célok:

A korszerű információs és kommunikációs technológiák alkalmazásával közösségi célú hálózati rendszerek fejlesztésének és a regionális innovációnak segítése oly módon, hogy az *információs infrastruktúra kialakítása mellett a tudásbázis alapú regionális tartalomszolgáltatás fejlesztése és üzemeltetése hosszabb távon biztosított legyen.*

Cél a régió intézményei részéről gyorsabb és hatékonyabb információs szolgáltatás a vállalkozási és a közösségi szektor számára. E cél feltétele az intézmények közötti információáramlás koncentráltabb és gördülékenyebb volta, valamint a hatékony, vállalkozásokhoz és felhasználókhöz közeli végső tájékoztatási pontok kijelölése és fejlesztése. Fontos cél még a régió minél szélesebb köreinek az információhoz való hozzáférése által a régió egészének, így kiemelten az elmaradott térségeinek a helyzetbe hozása. („Információs sztráda az egész régióban egy elkerülő út árán – másik út a jobb elérhetőségért.”).

Az intelligens régió program tehát nem egyszerűen a Regionális Fejlesztési Program egyik alfejezete, hanem egyrészt olyan dinamikus hatássorozat, amely a területfejlesztés minden ágára intenzív hatást gyakorol, másrészt az információs korban minden európai régióban előbb-utóbb ez a központi program és ennél fogva a (tágra értelmezett) intelligens és innovációs régióvá válás minimum a legfontosabb prioritás, maximum az összes célmeghatározásnak ez a lényege.

A fejlesztés egy további célja a helyi fejlesztési ügynökségek megerősítése, hogy megkezdhesék a helyi tervek és fejlesztési projektek kidolgozását, illetve megvalósítását. Ez magába foglalhatja az e területhez kapcsolódó EU gyakorlatok transzferét és az arra épülő tudás bővítését.

Leírás:

Az „Intelligens régió” program a kistérségi kapacitásépítést biztosítja *beruházási* (informatikai fejlesztések), *tanácsadási és intézményfejlesztési akciók* indításával. Az intézkedés megvalósítását két alprogram segíti:

1. Információs stratégia

Az elkészült regionális információs stratégia alapján *regionális információs végpontok*, teleházak informatikai infrastruktúrájának kiépítése kistérségenként 7-8 településen és kapcsolódóan internetes hozzáférés biztosítása. A vállalkozási környezetet kiszolgáló intézmények közötti *információs kommunikáció fizikai feltételeinek kiépítése*, valamint az *információ nyújtás alkalmazásainak kifejlesztése*. Az információs technológia működtetése érdekében a működést biztosító személyzet részére a szükségletekhez igazodóan képzési programok szervezése a felhasználói alkalmazások (szövegszerkesztés, adatbázis kezelés, internet használat, elektronikus levelezés) és projekt menedzsment ismeretek elsajátítása érdekében. A koncentrált információs szolgáltatás érdekében *regionális tartalomfejlesztés és adatbázis építés minél szélesebb szakterületi körben* (gazdasági, agrár, kis- és középvállalkozói, oktatási, egészségügyi, szociális, közigazgatási, környezetvédelmi, területfejlesztési, pénzügyi, kutatás-fejlesztési). A rendszer kiépítése révén a távoktatás eszközeit felhasználva az információs pontokon lévő munkatársak és dolgozók szakmai továbbképzésének fizikai alapfeltétele is megoldottá válik. A regionális információs társadalmi stratégia kidolgozása során az operatív program

megjelenítése mellett kidolgozásra kerül nyolc olyan információs társadalmi projekt, amelyek forráskeresése már folyamatban van, ezek a következők:

- Információtechnológiai és Internet iparfejlesztési programcsomag
- “Digitális közmunka” – lehetőségek és foglalkoztatást növelő esélyek
- Intelligens régió portál, regionális topológiák – webes fejlesztések
- Regionális tudásvagyonelektár készítése
- Információs társadalmi promóciós stratégia
- Hátrányos helyzetűek hozzáférése projekt
- Az idősek reintegrációja az Információs Társadalomban
- Fiatalok az Információs Társadalomban

Kapcsolódó tevékenységek:

1. Eszköz-és vonalfejlesztés (a hálózati hozzáférés és a szükséges végpontok biztosítása)
2. Tartalom-ill. szolgáltatásfejlesztési támogatás a szükségesnek mutató területeken (vertikális iparági portál, közösségi site-ok, levelezőlisták, hírlevelek, adatbázisok tartalomszolgáltatások, Intranet-rendszerek), közös háttérszolgáltatások definiálása
3. Oktatás, betanítás, megvalósítás – az érintettek szakmai támogatása.

2. Kistérségi intézményi kapacitásépítés

A) Helyi fejlesztési csoport/egység/ügynökség létrehozása a régió kistérségeiben

Ez kialakítható a már meglévő szervezetek alapjain is és nagyon fontos a régióban történő területfejlesztési programok végrehajtásában a kiegyensúlyozott részvétel.

B) Egymással kapcsolatban álló intézményfejlesztési akciók:

Képzés a helyi fejlesztési szinten kidolgozható politikákkal, programokkal és különböző projektekkel kapcsolatos ismeretek fejlesztése érdekében (az EU tapasztalatokat megcélözva). A helyi stratégiák, akciótervek, struktúrák, (pl.: helyi partnerség), végrehajtás (beleértve a menedzsment szemléletet és a monitoringot és értékelést) kidolgozásában való gyakorlatszerzés.

A helyi fejlesztési ügynökségek hálózatainak támogatása. Ezek egy további intézménybővítés fontos részeként tevékenykedhetnek, beleértve a képzést, információ és tapasztalatcserét.

Főként az intézményhiányos térségekben a kulcs szervezeteken (pl.: önkormányzatok) alapuló fejlesztő munka támogatása hogy lendületet kapjanak és megkezdjék a helyi szervezetek és a helyi lakosság között a tudatosság növelését. További intézményi támogatás növelhetné a képzésben és a hálózatokban való részvétel hatását.

Ahogy a helyi tervek és projektek kidolgozására további források válnak elérhetővé, kisebb kezdő támogatásokkal lehetne segíteni a helyi tervek és projektek kidolgozásának feltételeit. Ez elősegítené az integrált helyi fejlesztési akciókban való részvétel széleskörű elterjedését, különösen a gyenge intézményi kapacitással rendelkező térségekben.

Projekt kiválasztási kritériumok:

- a széleskörűen elérhető sáv szélesség és a egy felhasználóra eső jövőbeli igénybevételi díj minél kedvezőbb egyensúlya
- hosszú távú elkötelezettség a nyújtani tervezett szolgáltatás fenntartására és a jövőben előre látható új technológiák beépíthetőségének mind teljesebb mértékbeni garانتálása

Beavatkozási területek:

Közvetlenül vagy közvetve a régió valamennyi kistérségét érinti.

Célcsoportok:

- A régió teljes népessége.
- Az itt működő szervezetek, intézmények, vállalkozások, az ide látogató turisták és a régióban befektetni szándékozók.

Végső kedvezményezettek és partnerek:

- önkormányzatok;
- helyi egyesületek;
- nonprofi szervezetek;
- önkormányzati térségfejlesztési társulások
- lakossági felhasználók (háztartások, nyilvános helyeken hozzáférők).

Eredménymutatók:

- a képzettség növekedése (a diplomát, bizonyítványt szerettek száma);
- a tanfolyamot sikeresen elvégzők száma;
- az Internet használat növekedése (óra/hónap);
- a felhasználók számának növekedése (férfi/nő);
- a felhasználók elégedettsége (%);
- a kapcsolódási hibák, hálózati hibák számának csökkenése (%);
- az igazgatási intézményekben megtakarított idő (óra/nap, %);
- regionális adatbázisok számának növekedése.

Outputmutatók:

- kiépített hozzáférési végpontok, teleházak;
- létrehozott Internet hozzáférési lehetőségek;
- képzésben részt vettek száma (férfi/nő);
- internetes hálózatba kapcsolt igazgatási intézmények száma;
- létrejött kistérségi menedzserhálózat.

Lehetséges források:

- EU – Phare CBC
- kormányzati
- régióhoz decentralizált kormányzati Phare 2000 forrás
- helyi forrás

Lehetséges menedzsmet szervezet:

Nyugat-dunántúli RFÜ

Kapcsolódó tervezés, programozás:

- P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
- A Nyugat-dunántúli régió intézményfejlesztési és kistérségi kapacitáscelekvési terve 2000-2002
- A regionális Fejlesztési Tanács információs hálózatának kiépítése
- Az információs társadalom fejlesztésének regionális stratégiai programja.

4.3.4. P3/I4. „Kézfogás” – a régióhatáron átnyúló együttműködésért

Indoklás:

A határok több évtizedes zártságát követően a nyolcvanas évek végén, kilencvenes évek elején gyorsan regenerálódtak a régió hagyományos kapcsolatrendszerei a nyugati határszélen. Ezt az EU határ menti kapcsolatait támogató Interreg IIA – Phare CBC program is segítette 1995-99 között. A 2000-2006 közötti időszakban a megkezdett folyamatok az Interreg IIIA – Phare CBC program keretei között folytathatók. A lehetőségeket bővíti a transznacionális együttműködéseket támogató Interreg IIIB program, mivel Magyarország az előző időszakban a CADSES térségen belül az Interreg Bizottság teljes jogú tagjává vált, egyedülként a nem tagországok közül.

A régió északi határán a korábbi erős személyes és munkaerőcsere kapcsolatok az évtized fordulóján - az önálló Szlovákia megalakulása és a magyar-szlovák külpolitikai viszony problémái miatt – mérséklődtek. Napjainkban újra érzékelhető a határ menti kapcsolatok erősödése, amelyet a programidőszak során az 1999. évi („Határon átnyúló kommunikáció segítése” program) és a 2000-2006 közötti időszak Phare CBC támogatása is elősegít.

A régió dél, délkeleten két országgal is határos. Szlovéniával az Alpok-Adria Munkaközösség béli közös tagság miatt az elmúlt évtizedben is a bővülő kapcsolatok voltak jellemzően. A horvát kapcsolatokra rányomta a bélyegét az elmúlt évtized elején a térségben kialakult háborús konfliktus. A kapcsolatokban dominált a Magyarországra irányuló bevásárló turizmus. Az EU és Horvátország tapogatódzó közeledése kedvező lehetőséget teremthet a magyar-horvát határ menti kapcsolatok építésében a programidőszak során.

A régió külső kapcsolatrendszerében nem csupán az országhatáron átnyúló együttműködések bírnak jelentőséggel, hanem az országon belül, a régióhatáron átnyúlók is. Ezt indokolják a történeti-gazdasági kapcsolatok, hiszen a régió északi része mindig is sok szállal kötődött a Közép-Dunántúlhoz (teljes egységként Észak-Dunántúl vagy Felső-Pannónia), míg a déli részek inkább a Dél-Dunántúl felé gravitáltak (pl. közlekedés-elérhetőség, felsőoktatás).

A Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési programja mindkét régió irányába megfogalmaz olyan gazdasági, közlekedésfejlesztési programokat, amelyek közös érdekek mentén, egymást támogatva valósulhatnak meg.

A régió középső része gyakorlatilag részét képezi a Balaton régióknak is. Ezért különös figyelmet kell fordítani a két régió közötti együttműködésekre és a két régió területfejlesztési programjában az adott kistérségekre vonatkozó programozás összehangolására.

A fentiekén túl a régió megyei együttesen érdekeltek a West/Pannon Eurégióban, illetve egyéni tagok olyan transznacionális együttműködésekben, mint az Alpok-Adria Munkaközösség és a Duna Menti Tartományok Közössége (Arge Donau Länder – csak Győr-Moson-Sopron megye). A korábban megalakult Magyar-Osztrák Határ Menti Tanács mintájára létrejött a Magyar-Szlovén Határ Menti Tanács. 2001 januárjában Hármás-Duna vidék néven együttműködési megállapodást írt alá Győr-Moson-Sopron megye a szlovákiai Galánta és Dunaszerdahely járás képviselőivel. Ezeket a kapcsolatokat – kivéve talán a West/Pannon Eurégiót – a megyei programozásoknál kellene figyelembe venni.

Általános célok:

A régió integrálása a környező térbe, az együttműködésből fakadó előnyök és szinergiák kihasználása, a régióhatár menti perifériák aktivizálása, az EU csatlakozás segítése. Együttműködések kialakítása, kezdeményezése a következő területeken a határ mentén: termál- és gyógyturizmus, természet- és környezetvédelem, közlekedés.

Leírás:

A „Kézfogás” intézkedés egy több ágazatot átfogó *horizontális program*. Ez az intézkedés *be-
ruházás támogatási és tanácsadás támogatási típusú* operatív program. Az intézkedés két na-
gyobb alprogramra bontható, amelyek döntően besorolhatók az operatív programrendszer más
elemei közé. Ugyanakkor forrásuk egy jelentős hányadát – az országhatár menti projektek ese-
tében – Phare CBC támogatás biztosítja:

1. *Országhatáron átnyúló együttműködések*

- magyar-osztrák: Az 1995-99-es multi-indikatív program teljesítése 2001-2002-ben fejeződik be. A 2000-2006-os multi-indikatív program előzetes változata 2000. májusában elkészült.) – a régió egészét érinti (14. melléklet);
- magyar-osztrák-szlovák (A közös magyar-szlovák stratégia teljes angol nyelvű dokumentációja 2000. januárban készült el, míg a végleges magyar változat 2000. júliusban készül el. – csak Győr-Moson-Sopron megyét érinti (15. melléklet – Megjegyzés: megmaradnak az 1995-99-es magyar-osztrák Phare CBC-ben alkalmazott prioritások.);
- magyar-osztrák-szlovén (A stratégia munkaváltozata - angol nyelven - 1999. novemberben elkészült) – Zala és Vas megyét érinti (16. melléklet);
- magyar-szlovák (Az 1999. évi program megvalósítása 2000-2001-ben fejeződik be. 2000. áprilisban elkészült a teljes határszakasz 2000-2006-os multi-indikatív programja.) - csak Győr-Moson-Sopron megyét érinti a régió belül, továbbá 3 másik régió összesen öt megyéjét (17. melléklet).
- magyar-szlovén (Elkészült a 2000-2006-os időszak multi-indikatív programja. – 18. melléklet)
- magyar-horvát határ menti együttműködés (A Dél-dunántúli régióval együttműködve cél a magyar-horvát határ menti területfejlesztési stratégia és program kidolgozása és ezáltal annak elérése, hogy a már működő magyar-román és magyar-szlovák Phare CBC program mintájára a magyar-horvát reláció is kerüljön be a Phare CBC célterületei közé.)

2. *Hazai régióhatáron átnyúló együttműködések*

- Régióhatár mentén elhelyezkedő kistérségek, illetve a régiók együttműködése elsősorban gazdaságfejlesztési, turisztikai és infrastrukturális programokban.
- Közép-dunántúli régió (lehetséges csatlakozási pontok: 8. sz. főút Veszprém megye nyugati része; Új-Atlantisz Szövetség, Székesfehérvár – Fejér megye, egybefüggő termék-klaszterek kialakításának lehetősége/elektronikai és elektrotechnikai ipar, autó- és autóalkatrész-gyártás, innováció/; Duna, M1-es autópálya, Tatabánya és Esztergom – Komárom-Esztergom megye)
- Dél-dunántúli régió (lehetséges csatlakozási pontok: M7-es autópálya, Kis-Balaton, Nagykanizsa-Csurgó mezei régió)
- Balaton régió (lehetséges csatlakozási pontok: termálturizmus, környezetvédelem, vízbázis védelem)

Projekt kiválasztási kritériumok:

- Megfelelés a régió környezeti szűrő rendszerében támasztott követelményeknek.
- Phare CBC forrásból megvalósuló projekt esetében tükörprojekt a partner tartományokban, vagy azok támogató nyilatkozata.

Beavatkozási területek:

Mivel a CBC programok prioritásrendszere jelentős részben lefedi a Nyugat-dunántúli területfejlesztési program stratégiai és operatív programrendszerét, ezért az intézkedés hatása elméletileg a régió teljes területére kiterjed.

Célcsoportok:

- Alprogramtól függően a régió teljes lakossága;
- Az országhatáron átnyúló akciók esetében az adott térségben a határ két oldalán élők;
- Az országhatáron belüli akciók esetében a szomszéd régióban az akció hatásterületén élők.

Végső kedvezményezettek és partnerek:

- helyi (megyei, települési) önkormányzatok;
- önkormányzati térségfejlesztési társulások;
- a régió civil szervezetei és alapítványok;
- nonprofit szervezetek;
- gazdaságfejlesztési szervezetek.

Eredménymutatók:

- a határforgalom növekedése (%);
- megnövekedett turistaforgalom (%);
- elérhetőség javulása (EES csökkenése);
- megtakarított utazási idő;
- a különböző közös projektekben részt vevők számának növekedése (%);
- a sikeresen befejezett projektek aránya (%);
- a közös projektekbe bevont helyi vállalkozások száma;
- helyi gazdasági tevékenységgel összefüggő konferenciák aránya (%)
- a nemzeti támogatást elnyert régió határokon átnyúló projektek száma.

Outputmutatók:

- megvalósított, szerződéssel leköötött és elfogadás alatt lévő Phare CBC nagyprojekt száma a program időszak végén;
- sikeresen lebonyolított Phare CBC kisprojectek száma;
- a nemzeti támogatást elnyert régió határokon átnyúló projektek száma.

Lehetséges források:

- EU – Phare CBC, ISPA
- kormányzati – központi célelőirányzatok
- helyi forrás

Lehetséges menedzsment szervezet:

FVM Területfejlesztési Igazgatóság Soproni Regionális Iroda, Nyugat-dunántúli RFÜ, Nyugat-balatoni mikrorégió kistérség-fejlesztési társulásai

Kapcsolódó tervezés, programozás:

- P3/I1. Elérhetőség - közlekedési infrastruktúra fejlesztése
- P4/I1. Életterünk – környezetgazdálkodási innovációs program
- Magyar-horvát határon átnyúló program elkészítése
- Magyar-osztrák közös területfejlesztési program 2000-2006
- Magyar-osztrák-szlovén hármashatár menti térség területfejlesztési stratégiája 2000-2006
- Magyar-osztrák-szlovák hármashatár menti térség területfejlesztési stratégiája 2000-2006
- A régió összközlekedési hálózatfejlesztési projekt II. ütem
- Észak-déli közlekedési és gazdasági tengely fejlesztési programja
- M8 út Közép-dunántúli régióval közös fejlesztési programja
- Az európai 5-ös korridor vasúti kapcsolat, Közép-dunántúli régióval közös fejlesztési program kidolgozása

4.4. 4. Prioritás: Életminőség javítása

4.4.1. P4/I1.: „Életterünk” –környezetgazdálkodási innovációs program

Indoklás:

A Nemzeti Környezetvédelmi Program szerint „- a gazdasági változások kétségtelen előnyös vonatkozásaival párhuzamosan - szinte minden környezeti elem állapota romlott, és ez már lassan a természeti erőforrások használatának korlátozásával is jár”. Ez a megállapítás azzal együtt is igaz a régiókra, hogy európai összehasonlításban természeti erőforrásaink, környezeti adottságaink jobbnak mondhatók.

Lég- és zajszennyezéssel a régióban elsősorban a városok, és az azok körül elhelyezkedő ipari zónák, illetve a közlekedési emisszió által a nagy forgalmú utak érintettek.

A talaj minősége a mezőgazdasági eredetű (műtrágya) szennyezés, ipari és közlekedési tevékenységek, illetve a kommunális hulladékok lerakása révén veszélyeztetett.

A felszíni és felszín alatti vizek védelme igényli az egyik legsürgetőbb beavatkozást, amelyet a környezetvédelmi infrastruktúra hiánya, kiépítetlensége mellett épen maradt folyóvizeink (Rába, Dráva) és felszín alatti vízbázisaink (Szigetköz) indokolnak. A térségben található jelentős földalatti ivóvízkészletek védelme érdekében is (pl. Szigetköz) fokozott figyelemmel kell eljárni a vízbázisokat potenciálisan veszélyeztető létesítmények és vízrendezési munkák engedélyezésénél, működtetésénél. A vízközművek és csatornák kapacitásának a megemelt közműdíjak miatti csökkenő kihasználtsága a fogyasztói oldalon azt eredményezi, hogy egyre többen térnek vissza az ásott és fűrt kutak használatára közegészségügyi kontroll nélkül. Az elvégzett vízminőség vizsgálatok 50 %-ában kifogásolt, csecsemők táplálására alkalmatlan eredményt mutattak. Ez is befolyásolja a lakosság életminőségét, hiszen közvetlen egészségkárosító hatása van.

Aprófalvas településszerkezetünk miatt és törekedve a vízgazdálkodási, környezetvédelmi és közegészségügyi érdekek sértetlenségére, kiemelt fontosságú az egyedi és alternatív szennyvízkezelési eljárások (pl. Órség, Vendvidék) elterjesztése mind a kistelepülések, mind az egyes háztartások szintjén. Az utóbbi évek erősödő környezeti anomáliái indokolják a régióon belüli *ár- és belvízvédelem* környezetorientált vízgazdálkodás kialakításával történő megoldását, mely hozzásegíti a régiót a természet megőrzési célkitűzések teljesítéséhez.

A kilencvenes évtized első felében döntően befejeződött a régióban a vezetékes ivóvízhálózat kiépítése, ám ettől jelentősen elmaradt a csatornázottsága. A vezetékes ivóvíz-, illetve a csatornahálózatra rákötött lakások aránya eltérő intenzitással változott az évtized során. Az évtized feléig az ivóvízhálózat és az arra történő rákötések bővültek gyorsabban, így a közműolló az 1990. évi 46,3 százalékpontos szintről, 1995-re 50,5 százalékponton emelkedett. Az évtized közepétől – tekintve, hogy az ivóvízellátás lényegében a régió nagy részén telítődött, a céltámogatási és más kormányzati forrásokkal megvalósult új csatorna beruházások és –rákötések következtében a közműolló gyors ütemben mérséklődött (1999-ben 41,3 százalékpont), de még így is nagyon jelentős a különbség.

A szervezett szilárd hulladékszállítás a régió döntő részén megoldott. Ennek ellenére - részben a szolgáltatók által érvényesített díjak, részben a intézményi-lakossági környezeti kultúra gyengesége következtében - továbbra is nagy számban található *illegális hulladéklerakók* a régióban. A meglévő lerakók nagy része sem felel meg az EU követelményeinek, illetve amely megfelel, az kis kapacitással bír. A folyékony hulladék kezelése szempontjából szükséges újabb befogadók, kezelő telepek építése, és a hatósági ellenőrzés jelentős fokozása. Ma az EU ezen követelményeire való felkészülés a megelőzés, újrahasznosítás módszereire való átállást, a meglévő telepek korszerűsíté-

sét, illetve átmeneti időszakra új regionális hulladék feldolgozók építését teszik szükségessé. A lakosság hulladék-elhelyezési problémáit mérsékli, egyben környezeti tudatosságát erősíti további *hulladékudvarok* építése. Ezek kialakítását érdemes a települések partnerségére alapozni.

Magyarországon az energiahordozói szerkezetben jelenleg 3,4-3,6 %-os a megújuló energiafelhasználási hányad. Ezen belül is a fatüzelésből származik ennek 72.5 %-a, míg a fennmaradó hányadon osztozik a geotermikus, a szél-, a nap- és a vízi energia. Az EU tagországai a mai szinthez képest (4-6 %) 2010-re a megújuló energia arányát 12%-ra növelik. Magyarország számára ez négyszeres növekedést jelent, amire való felkészülést jól felfogott érdekünk időben megkezdeni. A régió egymástól eltérő lehetőséget kínáló környezeti adottságai lehetővé teszik, hogy több szálon meginduljon és erősödjék a megújuló és az alternatív energiaforrások felhasználása: Győr-Moson-Sopron megyében a szélenergia, Vas megyében a megújuló biomassza (faapríték), Zala megyében pedig a geotermikus energia hasznosítására készülnek tervek.

Nyugat-Dunántúl vasfüggöny menti „kedvező politikai öröksége” a viszonylag épen maradt *ökológiai rendszere*, amely fontos eleme a magas életminőség biztosításának. A legjelentősebb természetvédelmi értékkel bíró területek a magyar-osztrák határ mentén őrződtek meg: Fertő-tó, Kőszegi-hegység, Írottkő-, Őrségi Naturpark, Rába-völgy, Kerka-, Mura menta. Ezen kívül is több, nagyobb természetvédelmi szempontból kiemelkedő terület van a régióban (Szigetköz, Kis-Balaton, Hanság, Pannonhalmi-dombság, Balaton-felvidék) és számos kisebb jelentős ökológiai értékkel bíró területmozaik maradt meg a térségben. Jellemző még a viszonylag nagy számú kastélypark, kúriakert és arborétum, melyek fenntartása kielégítően nem megoldott. Ezek megőrzése környezetvédelmi jelentőségükön túl idegenforgalmi szempontból is nagy fontosságú. Csakúgy, mint a régió területén jelentős hosszban található vízfolyás (Duna, Mosoni-Duna, Rába, Zala stb.), belvíz—és öntözőcsatorna, illetve számos tó (Fertő-tó, Balaton) és egyéb vízfelület (Kis-Balaton), melyek hasznosítási lehetőségei vízkár megelőzési, elhárítási, környezetvédelmi, mezőgazdasági és idegenforgalmi szempontból is kiemelt fontosságú.

Mіндеzen célok nem képzelhetők el a határokon átnyúló kapcsolatok és hatások feltárása, szakmai együttműködések erősítése, közös megelőző intézkedések megtétele, illetve a lakosság és a fejlesztésben részt vevő közszolgálati és gazdasági szervezetek környezeti tudatosságának erősítése nélkül. A környezet állapotának javítása, értékeinek megőrzése kiemelkedő fontosságú az utánunk jövő generációk számára, de erre köteleznek minket Magyarország által aláírt nemzetközi környezetvédelmi egyezmények is.

Általános célok:

A megelőzés, a fenntartható fejlődés elvének érvényesítése létforrásaink megőrzése érdekében a szubszidiaritásra, partnerségre és főként a nyilvánosságra alapozva. Ennek alapján szükséges a környezeti tudatosság, érzékenység erősítése, a környezetvédelmi infrastruktúra és technológia fejlesztése, energiatakarékos struktúrák kiépítése. A természetvédelmi értékek védelme és a biológiai sokféleség megőrzése e és a megújuló energiaforrások arányának növelése révén a régió általános környezeti állapotának javulása a lakosságot érő egészségi és környezeti ártalmak csökkentése, a lakosság életminőségének javítása és a környezettudatos magatartási formák elterjesztésének segítése, a jövő generáció életfeltételeinek javítása, ezáltal a fenntartható fejlődés megvalósítása a régió határainak minden oldalán élőkkel együttműködve, fokozott lakossági ismeretterjesztés révén.

Leírás:

Főbb akcióterületek (alprogramok):

1. *Környezetvédelmi infrastruktúra és technológia fejlesztése:*
 - a csatornázottság magasabb szintre emelése, valamint a tisztított szennyvíz mennyiségének és a tisztítás minőségének növelése
 - a régió aprófalvas települései számára az alternatív szennyvíztisztítási rendszerek kialakítása
 - megelőzés, szelektív hulladékgyűjtés, hulladékhasznosítás fejlesztése, regionális hulladékfeldolgozók korszerűsítése, építése, hulladékudvarok fejlesztése, veszélyes hulladékok szervezett külön gyűjtése
 - illegális lerakók régió szintű felmérése és felszámolása közösen az önkormányzatokkal
 - környezetvédelmi K+F (például nagy energiahatékonyságú, környezetkímélő termelő technológiák, várostechológiák) fejlesztése
 - a régió egész területén az ár- és belvízvédelem, illetve a fenntartható vízgazdálkodás és a környezetvédelem feladatok összehangolása
 - a lakosságot érő zaj-, rezgés- és sugárterhelés csökkentése
2. *Az energiafelhasználás hatékonyságának növelése, a megújuló energiaforrások hasznosítási arányának emelése:*
 - megújuló energia/energiahatékony mintaprogramok megvalósítása, kezdeményezése (pl. biodízel, biomassza, szél, geotermikus energia, hulladéktelepi biogáz, közintézmények korszerűsítése, stb.) és a meglévők elterjesztése (know-how átadás)
 - megújuló energiaforrást alkalmazó és/vagy nagy energiahatékonysággal működő gazdasági tevékenységek, szervezetek pozitív diszkriminációja
 - települési, közintézményi és lakossági energiatakarékosági/energiahatékony programok regionális koordinálása (fűtés- és világításkorszerűsítés, hőszigetelés)
3. *Természetvédelmi értékek, ökológiai rendszerek, tájképi elemek védelme, monitoring:*
 - A magas ökológiai értékkel bíró területeken a természetszerű, környezetkímélő, tájfenntartó gazdasági tevékenységek támogatása
 - Természetes ökoszisztéma arányának növelése: Érzékeny Természeti Területek (ESA), Nemzeti Ökológiai Hálózat régióra vonatkozó elemeinek, NATURA 2000 területek kialakításának támogatása
 - a régió arra érdemes területének segítése a megfelelő védettség emelésében (Nemzeti Park) és a megfelelő védettségi szint kialakítása
 - környezetvédelmi monitoring rendszer kialakítása, feltöltése, folyamatos karbantartása
4. *A környezeti nevelés, a környezet- és természetvédelmi információáramlás a erősítése*
 - meglévő környezet- és természetvédő civil és szakmai szervezetek képviselőinek, érdekérvényesítő képességének megerősítése
 - a helyi természetvédelem középszintű menedzsmentjének kialakítása
 - a helyi védelemre érdemes területek kataszterének létrehozása
 - a környezeti nevelés színtereinek bővítése és infrastruktúrájának fejlesztése
 - a lakossági környezeti tanácsadó irodák és jogsegélyszolgálatok erősítése
 - az irodai és iskolán kívüli környezeti nevelési tevékenység erősítése
 - ökológiai fogyasztóvédelmi tevékenység fokozott támogatása
 - környezeti adatok nyilvánossága, nyílt információs rendszerek felállítása.
 - környezeti hatásvizsgálat és –tanulmány rendszerének megerősítése
 - a lakosság, a területfejlesztési- és gazdasági szervezetek környezeti tudatosságának erősítése
 - a környezet- és természetvédelemmel foglalkozó intézmények, szakigazgatási szervek, a helyi civil szervezetek és a helyi lakosság, gazdálkodók közti információáramlás segítése

- a megújuló energiaforrások, az energiahatékonyság megismertetése a lakosság széles rétegeivel.
- nemzetközi környezetvédelmi szakmai kapcsolatok erősítése
- határokon átnyúló környezeti hatások feltárása, nemzeti park(ok), és környezetvédelmi együttműködések fejlesztése különös tekintettel a folyóvizekre, és a légszennyezésre

Projekt kiválasztási kritériumok:

- Megfelelés a régió környezetvédelmi szűrő rendszerében támasztott követelményeknek
- EU és Magyarország környezetvédelmi normáinak való együttes megfelelés
- Megfelelés a fent felsorol alapelveknek (megelőzés, fenntarthatóság, partnerség, szubszidiaritás, nyilvánosság)

Beavatkozási területek:

Az intézkedés a régió egész területét lefedi.

Célcsoportok:

A régió teljes lakossága.

Végső kedvezményezettek és partnerek:

- önkormányzatok
- civil szervezetek
- nonprofit szervezetek
- gazdasági társaságok

Eredménymutatók:

- közműolló mértékének csökkenése (%);
- keletkező szennyvíz tisztításra kerülő hányada (%)
- a tisztított szennyvízből mechanikailag/biológiailag/III. fokozattal tisztított szennyvizek aránya
- Felszíni és felszín alatti vízkészletek fogyasztásának csökkenése (%)
- Felszíni és felszín alatti vízkészletek éves szennyeződésének csökkenése(%)
- elszállított hulladék mennyisége (m³/év)
- elszállított hulladék mennyisége (m³)
- felszámolt/felderített illegális lerakók aránya
- hulladéklerakók, hulladékudvarok számának növekedése
- egy főre jutó keletkezett lakossági hulladék (m³/év)
- egy főre jutó feldolgozott lakossági hulladék (m³/év)
- egy főre jutó elhelyezett lakossági hulladék (m³/év)
- működő alternatív energia bázisú objektumok száma (db)
- megújuló energiahordozók aránya az össz-energiahordozókhoz viszonyítva (%)
- környezetvédelmi kiadások a fejlesztésekre fordított GDP arányában (%)
- természetes ökoszisztéma változása úrfelvételek alapján (%)
- országos jelentőségű védett természeti területek százalékos aránya a régió területén (%)
- Érzékeny Természeti Területek, Natura 2000 területek nagyság szerinti százalékos aránya (%)
- helyi jelentőségű védett természeti területek száma, területi aránya

Outputmutatók:

- közüzemi szennyvízcsatorna hálózatba kapcsolt lakások száma (db);
- közüzemi szennyvízcsatorna hálózat hossza (km);

- zárt csapadécsatorna hálózat hossza (km);
- az innovatív környezet-gazdálkodási technológiák alkalmazására áttérő cégek;
- tisztított szennyvíz mennyisége (m³)
- nemzeti parkok, tájvédelmi körzetek és természetvédelmi területek száma (db, ha)
- természetvédelmi célú központok, tanösvények, bemutatóhelyek, erdei iskolák száma (db)

Lehetséges források:

- EU – Phare CBC, ISPA
- kormányzati – központi célelőirányzatok, önkormányzati címzett és céltámogatások
- helyi forrás

Lehetséges menedzsment szervezet:

Nyugat-dunántúli RFÜ

Kapcsolódó programok:

- A régió nagyvárosaiban a tömegközlekedés prioritását biztosító intézkedési terv
- Megújuló vagy alternatív energiafelhasználás megvalósíthatósági dokumentációjának elkészítése a régió három településén
- 2000 főnél kisebb települések szennyvíztisztítási lehetőségeit feltáró program

4.4.2. P4/I2.: „Háló” – egészségügyi és szociális program⁴³

Indoklás:

A születéskor várható élettartam a régióban (férfiak esetében 67 év, nők esetében 75 év /1996/) kedvezőbb ugyan kb. 1 évvel a Magyarországra jellemző értéknél, de rosszabb, mint az EU átlaga: a férfiaknál 7-8 évvel, a nőknél 5-6 évvel (HFA, HSI 1990-96).

A keringési betegségek okozta halálok közül, pl. az ischaemiás szívbetegség (ISZB) vonatkozásában a régió átlaga (255/100 000 lakos, 1997) is meghaladja az országos értéket (253/100 000 lakos, 1997), de Zala megye jóval felette is van. Agyérbetegség okozta többelhalálozásban még szembetűnőbb a régiós eltérés (22%, 1997) mértéke.

A daganatok okozta halálozás évről évre növekszik. A szűréssel a daganatos megbetegedések egy része időben kezelhetővé válhatna, azonban a szűrésen való részvétel nagyban függ a lakosság e vonatkozásbeli kulturáltságától és a lehetőségektől.

A sürgősségi ellátás területén az egészségügyi alegységek egységes sürgősségi rendszer elvek nélkül és hiányos infrastruktúrával dolgoznak. A szív- és agyérrendszeri tromboembóliás, toxikológiai és a traumatológiai, neurotraumatológiai ellátás eredményeit aláássa az, hogy a betegeket nem sikerül optimális időben és állapotban a megfelelő ellátási helyre eljuttatni.

A régióban végzett életmód-felmérés szerint a megkérdezettek 14%-a rendszeres stresszhelyzetben él, 16,3%-a pedig magányosnak érezte magát. Mivel az érintettek kapcsolata a gondozói intézményekkel laza és esetleges, ezért a betegek kikerülnek a családi és lakóhelyi környezetükből, elmarad a kapcsolat felvétele a szociális rendszerrel és a rehabilitációval. Jelentős részük a

⁴³ A program készítői megküldték a munka részjelentését. Ez az anyag az egészségügyi program helyzetfeltárását tartalmazza. Az egyeztetési időszakban a Tervezői Munkacsoport és a program készítői a Területfejlesztési Program szerkezetében javaslatot adnak az intézkedés tartalmára. Az intézkedéshez kapcsolódóan szükséges lenne önálló szociális program készítése is.

társadalmi perifériára szorul, a nappali kórházak (primer prevenció és a rehabilitációt szolgáló pszichiátria köztes intézménye) fejletlensége miatt ez előbb-utóbb ismételten kórházi felvételt tesz szükségessé.

A régió szenvedélybeteg ellátásában a házi orvosok, a gyermek és ifjúsági orvosok addiktológiai (szenvedélybetegségek, függőség) ismeretei szerények.

Az ellátás bővítése elsősorban a járóbeteg szakellátási hálózat kiépítésével és az ellátás kiterjesztésével az otthoni szakápolás területén oldható meg. A fekvőbeteg ellátás egy részének kiváltása és az orvosi rehabilitáció elsődleges helyének biztosítása könnyen elérhető ambuláns ellátásban jelenti a helyes utat. Ennek biztosítéka az egységes rehabilitációs szemlélet alapján a szervezett betegirányítás. Az ország összes rehabilitációs ágyához (9078) viszonyítva a régióban található az ágyak jelentős része (20,1%).

Az idősödő lakosság ellátása egyre nagyobb gondokat ró a családokra és az aktív korházi ellátó rendszerre. Az aktív kórházi ágyak szociális indokú működtetése kiváltható, illetve csökkenthető. Az ápolási ágyak aránya csak 5% körüli az összes ágyak vonatkozásában, amely arány nem megfelelő, ezért növelni szükséges.

A lakosság egészségi állapotát döntően befolyásoló betegségekben az életmód szerepe meghatározó. Tekintettel arra, hogy az egyes életmódi tényezők egymással szoros összefüggésben vannak, ezért egymás hatását felerősítik. A régió lakosságának mind lelki, mind testi egészsége és ezt befolyásoló életmódja, életvitele az életmód-felmérés alapján kedvezőtlen állapotot mutat.

Általános célok:

A szív- és érrendszeri betegségek ellátásának fejlesztésével csökkenjen ezen betegségekben a halálozási arány, elsősorban a fiatalabb korosztályoknál.

A daganatos halálozás csökkentése, elsősorban a magas morbiditású és mortalitású fej-, nyak-, ajak-, szájüreg és garatdaganatok, valamint az emlőrák megelőzésével, korai felismerésével.

A sürgősségi betegellátás fejlesztésével a betegek életesélyének javítása.

A régióban a lelki eredetű betegségek csökkentése.

A gondozottak, krónikus betegek állapotának egyensúlyban tartása és a társadalmi integrációjuk elősegítése.

Az otthonápolással és az ápolási intézményrendszer kialakításával az arra rászorulóknak rehabilitációjának, emberhez méltó életének elősegítése.

Az új ápolási struktúra megvalósításával az időskorú lakosság problémáinak megoldása, ezzel a családokra és a betegekre ható stresszhelyzetek csökkentése.

A lakosság egészséget támogató életstílusának, életmódjának elősegítése elsősorban a nevelés eszközeivel.

Leírás:

Főbb akcióterületek:

1. Szív- és érrendszeri megbetegedések ellátásának javítása

- A keringési betegségek, ezen belül az ischaemiás szívbetegségek (ISZB) és a keringési elégtelenség különösen magas halálozási arányának csökkentése
- A minőségi szolgáltatás feltételeinek megteremtése, elsősorban a résztvevők (orvosok, szakdolgozók, lakosság) tudásbázisának fejlesztésével
- Az eljárásrend, auditálási rendszer kidolgozása a személyi és tárgyi feltételek optimalizálása érdekében
- Szűrés modellrendszerének kidolgozása
- Életmódváltozást elősegítő mozgásprogram
- Kistérségi egészségkép monitorozás

2. *Daganatos megbetegedések számának csökkentése*

- Lakosság onkológiai éberségének, ismereteinek javítása
- Szűrés feltételeinek, elérhetőségének javítása
- Ellátás feltételeinek fejlesztése

3. *Sürgősségi és traumatológiai betegellátás fejlesztése*

- Komplex sürgősségi ellátási rendszer (SER) kidolgozása

4. *Pszichiátriai szolgáltatások fejlesztése*

- A pszichiátriai gondozóhálózat fejlesztése
- A nappali kórházi intézményrendszer fejlesztése
- A szenvedélybetegek ellátásának megerősítése
- A gyermek- és ifjúságpszichiátriai ellátás kiterjesztése

5. *Rehabilitációs szolgáltatások fejlesztése*

- A komplex ambuláns rehabilitáció megszervezése a régióban
- Rehabilitációs szakemberképzés, továbbképzés
- Ambuláns rehabilitációs szakellátás a régió rehabilitációs osztályain

6. *Ápolási szolgáltatások fejlesztése*

- A kórházi ellátás helyettesítése önálló ápolási osztályok/intézmények kialakításával

7. *A lakosság életminőségét segítő egészségfejlesztés*

- Lakosság lelki egészségvédelme és annak fejlesztése
- Kiegyensúlyozott, korszerű táplálkozás támogatása
- Szabadidő egészséget támogató eltöltése és az azt biztosító infrastruktúrák fejlesztése
- Az ember egészségét károsító környezeti tényezők monitorozásának fejlesztése a lakosság környezettudatos magatartásával együtt

Projekt kiválasztási kritériumok:

- lakosság egészségi állapotának mutatói
- életmódvizsgálat tényadatai

Beavatkozási területek:

A régió egész területe. Egyes programok területi eloszlása változó.

Célcsoportok:

A régió teljes lakossága. Egyes programok célcsoportja változó.

Végső kedvezményezettek és partnerek:

- progresszív betegellátás intézményrendszere
- önkormányzatok
- ÁNTSZ
- civil szervezetek
- alapítványok
- kistérségi fejlesztési társulások
- egyházak
- oktatási, kulturális intézmények
- médiák
- munkaügyi központok
- szociális intézmények
- prioritásoktól függően bővítve

Eredménymutatók:

- betegek elégedettsége (%);
- a lakosság részvételének növekedése az elsősegély-ellátásban;
- kiszűrt esetek számának növekedése;
- kórházba jutási idő lecsökkenése;
- táppénzen töltött idő lecsökkenése;
- a házi orvosok ellátási képességének javulása (műszerállomány növekedése);
- prevenciós programok növekedése;
- tanácsadáson részt vettek számának növekedése.

Outputmutatók:

- a támogatott egészségügyi intézmények száma;
- a felújított kórházi létesítmények száma;
- nővérek száma;
- ellátott fekvőbetegek, járóbetegek száma;
- támogatott projektek;
- daganatos betegek száma;
- támogatott egyesületek, alapítványok;
- szűrésen jelentek száma;
- létrehozott segélytelefon hálózatok;
- foglalkoztatott orvosok száma;
- létrehozott új mentőállomások;
- továbbképzésben részt vettek száma;
- tömegsportban résztvevők;
- rendezett sportesemények;
- szűrőállomások száma.

Lehetséges források:

- nemzetközi: WHO, UNICEF, Európai Bizottság, Phare
- kormányzati források
- helyi forrás

Lehetséges menedzsment szervezet:

Nyugat-dunántúli RFÜ, Régió ÁNTSZ-ei

Kapcsolódó programok:

- A Nyugat-dunántúli régió egészségügyi programja
- A rák elleni küzdelem - közösségi népegészségügyi akcióprogram 1996-2000 (Európai Bizottság)
- Egészségfejlesztés, tájékoztatás, oktatás és szakképzés – közösségi népegészségügyi akcióprogram 1996-2000 (Európai Bizottság)
- A kábítószerfüggőség megelőzése 1996-2000 (Európai Bizottság)
- Regions for Health Network (WHO/Europe)
- Nemzeti Környezet-egészségügyi Akcióprogram
- Nemzeti Egészségfejlesztési Program
- Nemzeti stratégia a kábítószer-probléma visszaszorítására

- Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési programja
- Nyugat-Dunántúl információs stratégiája
- Nyugat-dunántúli régió szociális programja
- Nyugat-dunántúli régió humánerőforrás-fejlesztési programja
- Nyugat-dunántúli régió környezetgazdálkodási programja
- WHO szinttér és egyéb programjai
- Megyei területfejlesztési programok
- Kistérségi SAPARD programok
- Az alapellátás prevenciók tevékenységének fejlesztése (Phare kisprojekt 1998)
- Határmenti területek (osztrák, cseh, szlovák, magyar) levegőtisztasági állapotának monitorozása. Együttműködés Austrian Environmental Expert Group (AEEG) Phare Interreg IIC keretében (2000)
- Óvodai szenvedély-megelőzési program adaptációja burgenlandi példa alapján Győr-Moson-Sopron megyében (1998-tól).

4.4.3. P4/I3.: „Örökségünk” – a kulturális örökség és az épített környezet védelme⁴⁴

Indoklás:

A hazánkba látogató külföldiek szerint az egyik legkeresettebb vonzerő hazánk kultúrája, műemlékei, hagyományai, és a népszokások. A kulturális hagyományok, népművészet, kézművesség fontos elemei egy adott térség kulturális örökségének, megőrzésük a helyben élők javát is szolgálja. Ezért fontos a hagyományos mesterségek, nemzetiségi- és néphagyományok újjáélesztése, látogatható népművészeti műhelyek kialakítása.

A régió tarka, színes kulturális kínálattal rendelkezik, azonban kevés a nemzetközi jelentőségű fesztivál, program (pl. Savaria Történelmi Karnevál, Fertőrákos Európa Koncertek, fertői Haydn Fesztivál, a határáttörés napja). Nagyobb számú turistát idecsalogató esemény jelenleg kevés van a régióban, de néhány rendezvény megfelelő fejlesztéssel nagyobb tömegek idecsalogására is alkalmas lehet.

A turizmus szempontjából az egyik legfontosabb vonzerő az épített örökség. Kiemelkedő vonzerővel rendelkezik a pannonhalmi apátság épülete, melyet az UNESCO (az ENSZ oktatási, tudományos és kulturális szervezete) a világörökség részévé nyilvánított és jelenleg folyik a Fertő tó, mint kultúrtáj világörökséggé nyilvánítása is.

Az elmúlt évek társadalmi-gazdasági változásai átalakították a múzeumok működését is. A társadalom felől is és a fenntartó felől egyaránt kihívások érik a múzeumokat, s ezeknek meg kell felelni. A közönséget sokkal inkább meg kell nyerni, mint régen, "el kell adni" a múzeumot, hiszen a kulturális politika is megváltozott. Új funkciók és új feladatok jelentek meg, amelyek végérvényesen megváltoztatják a régi múzeumi szemléletet. Alapvető igény lett a látogató-központúság, a szolgáltatások bővítése. A cél az, hogy a régió gazdag múltja élő múlttá alakuljon át és eleven, hasznos részévé váljon a jelennek s jövőjének. Nemcsak a tárgyi emlékeket szükséges rekonstruálni, hanem a letűnt korok mindennapjainak életét is fel lehet eleveníteni. Fontos, hogy a potenciális turisták megfelelő ismeretekkel rendelkezzenek a múzeumok kínálatáról, elhelyezkedéséről.

⁴⁴ Szükséges lenne az „Örökségünk” intézkedésre önálló operatív programot készíteni, mivel megvalósítását mind EU, mind kormányzati forrás támogatná.

A kastélyok, várak, kúriák illetve az egyéb építészeti örökségek sajátos és kiemelten jelentős szerepet töltenek be a turizmusban, mivel - egyedi vonzerőként – egy-egy térség történelmi értékeinek együttes megjelenítését nyújtják. A kastélyok és várak hasznosításának egyik legelterjedtebb formája – a múzeumi funkció mellett – a szállodai és a rendezvény típusú hasznosítás, mely a térség vonzerejét növelheti és elősegítheti a komplex turisztikai terméként való megjelenést a piacon. Az ilyen jellegű kínálatra napjainkban nemzetközi viszonylatban is egyre erősebb kereslet mutatkozik. A kulturális és nemzeti örökség-turizmus iránti növekvő kereslet pedig magas fajlagos költséssel jár együtt. A kedvező adottságok ellenére a szállodai vagy turisztikai hasznosítású kastélyok, várak és kúriák száma, melynek okai: rendkívül leromlott állapotuk, a tulajdonviszonyok rendezetlensége, és a tőkeerős beruházók hiánya.

A területi szerkezet meglévő értékeit ki kell használni, és meg kell őrizni. Fontos ennek érdekében a gazdasági fejlődés és a környezet harmonikus, az ésszerű környezet-igénybevételre és a minimális környezetkárosításra törekvő viszonyának megvalósítása, a természetes rendszerek és természeti értékek megóvása, fennmaradásának biztosítása. Az épített környezetet megfelelő szintre kell hozni a rekonstrukció és a rehabilitáció segítségével, javítani szükséges a táj- és településésztétikai minőséget (településszerkezet védelme, karakter megőrzése). Az életmódbeli, szerkezeti különbségek gyakran érték hordozók, melyek megszüntetése veszteséget jelent az adott térségben, ezért fontos a hagyományos települési szerkezet megőrzése.

Általános célok:

A művészeti területet érintő, a régióban megvalósuló kulturális programok közül a színház, zene, táncművészet és képzőművészet területét az önkormányzatok idegenforgalmi stratégiájának egyik meghatározó elemeként célszerű kezelni, az idegenforgalmi források fokozottabb bevonásával.

További cél a történelmi értékek bemutatásának korszerű technikai megújítása, elhelyezési körülményeinek javítása, a régészeti emlékek, népi műemlékek in situ védelme, bemutathatósága, melyekhez a civil és nonprofit szervezetek hatékony munkájának koordinálása szükséges. Továbbá a felújításra szoruló kastélyok, kúriák rekonstrukciós munkáinak összehangolása vonzerőt növelő más turisztikai beruházásokkal. A turizmus vonzerejének növelése a kulturális örökség védelmével.

Leírás:

Főbb akcióterületek:

1. Kulturális hagyományok programja
2. Régészeti program
3. Múzeumprogram
4. Kastélyprogram
5. Településszerkezeti program

Projekt kiválasztási kritériumok:

- A régió turisztikai arculatának erősítése
- A fejlesztés által generált szolgáltatási lehetőségek bővülése
- A természetes és épített környezet harmóniájára való törekvés
- Megfelelés a Regionális Fejlesztési Tanács által elfogadott fenntarthatósági követelményeknek
- Helyi sajátosságok megismertetése
- Illeszkedés a régió turizmusfejlesztési programjához
- A fejlesztési projekt üzleti megvalósítása és hatása

Beavatkozási területek:

Az intézkedés a régió egész területét lefedi.

Célcsoportok:

A régió teljes lakossága.

Végső kedvezményezettek és partnerek:

- önkormányzatok
- önkormányzati térségfejlesztési társulások
- nonprofit szervezetek
- civil szervezetek

Eredménymutatók:

- rendezvénylátogatók száma (fő);
- felújított kastély/létező kastélyok aránya;
- kastélylátogatók száma (fő/nap, hónap);
- megújított múzeum/összes múzeumok aránya;
- múzeumlátogatók száma (fő/nap, hónap);
- a projektekben részt vevő civil és nonprofit szervezetek;
- turisztikai szolgáltatások körének bővülése;
- elmaradott térségekben működő KKV-k termelékenységének, kibocsátásának növekedése;
- a megcélzott lakosság részvételi aránya

Outputmutatók:

- kulturális rendezvények száma (db);
- kiállítások száma (db);
- támogatott projektek száma;
- műemlékek, népi műemlékek száma
- helyi védettség alatt álló épületek, településrészek száma
- régészeti bemutatóhelyek száma
- in situ, hagyományos népi építészeti emlékek száma

Lehetséges források:

- EU – Phare CBC, SAPARD
- kormányzati –
- régióhoz decentralizált kormányzati Phare 2000 forrás
- helyi forrás

Lehetséges menedzsment szervezet:

Nyugat-dunántúli RFÜ

Kapcsolódó tervezés, programozás

- P2/I4. Kilátó – a kiemelt turisztikai vonzerők fejlesztése
- P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
- A régió termálvízkincsének komplex turisztikai hasznosítási programja
- A Nyugat-dunántúli régió komplex turisztikai fejlesztési programja

4.5. Átfogó intézkedés: tervezés és programozás

Indoklás:

A Területfejlesztési Program egy egységes szerkezetű finanszírozási dokumentum. Az egyes prioritásokat megvalósító intézkedéseit számos esetben önálló programozási dokumentum alapozta/alapozza meg. Egyes intézkedések esetében azonban a régió nem rendelkezik még kidolgozott koncepcióval és/vagy programmal. Szükséges ezen hiányok pótlása a programidőszak első – 2000-2002 közötti – szakaszában. Az alprogramok és a projektek szintjén is folyamatos igény jelentkezik olyan tervezési munkákra (koncepció, operatív program, megvalósíthatósági tanulmány, marketing stratégia stb.), amelyek a konkrét (kivitelezési) projektek indításához nélkülözhetetlenek.

Egyes elindított projektek folyamatos felméréseket igényel(het)nek, amelyekhez szintén kívánatos források biztosítása (pl. a régió konjunktúra vizsgálatai, a regionális információs rendszer fenntarthatóságának biztosítása).

A társadalmi-gazdasági-környezeti változások új szükségleteket hoznak, amelyek a régió jövőjét hosszabb távon befolyásolják. Ezek hatásainak felmérése, jövőbeni programok megalapozása szintén áldozatokat kíván a régiótól. (pl. klaszterek, technológiai régió, magyar-horvát határ menti együttműködés stb.).

A Területfejlesztési Program monitoring rendszerén keresztül folyamatosan értékelni kell a szükséges és lehetséges kutatási, tervezési feladatokat.

Általános célok:

A régió forrásainak tervezési célú felhasználása.

Leírás:

Főbb akcióterületek:

1. A Területfejlesztési Program megalapozásának teljessé tétele a tervezés oldaláról az intézkedések szintjén.
2. A „jövőkép” megvalósítását biztosító projektek megalapozó tervek készítése.
3. Elindult vizsgálatok fenntarthatóságának biztosítása.
4. A régió jövőjét feltáró, a változások hatásait vizsgáló kutatások indítása – értékelő jelentések készítése

Projekt kiválasztási kritériumok:

- A területfejlesztési program intézkedéseit megalapozó tervezési dokumentum;
- A területfejlesztési program intézkedésrendszerét megvalósító tervezési dokumentum;
- A területfejlesztési programot vagy annak intézkedéseit megvalósító projektek marketing anyagai.

Beavatkozási területek:

Az intézkedés a régió egészét érinti, kiemelten kezelve azokat az intézkedéseket, amelyekre még nem készült önálló programozás (turizmus, környezetgazdálkodás, szociális ellátás, örökségvédelem).

Célcsoportok:

- a régió teljes lakossága
- önkormányzatok
- nonprofit szervezetek
- vállalkozások

Végső kedvezményezettek és partnerek:

- Nyugat-dunántúli RFT
- a régió megyei területfejlesztési tanácsai
- önkormányzati térségfejlesztési társulások
- helyi önkormányzatok (megyei, települési)
- gazdaságfejlesztési szervezetek
- nonprofit szervezetek

Eredménymutatók:

- Intézkedésenként meglévő stratégiai és operatív programok

Outputmutatók:

- a Területfejlesztési Program intézkedéseit megalapozó hiányzó programok elkészítése
- a Nyugat-dunántúli RFT éves forrásai 2-5%-ának tervezési célú felhasználása

Lehetséges források:

- EU – Phare CBC
- kormányzati –
- régióhoz decentralizált kormányzati Phare 2000 forrás
- helyi forrás

Lehetséges menedzsment szervezet:

Nyugat-dunántúli RFÜ

Kapcsolódó programok:

Két- és háromoldalú 2000-2006-os Interreg III – Phare CBC programok.

5. MEGVALÓSÍTÁS

5.1. Pénzügyi erőforrások

A program megvalósítása két szakaszra bontható, melyek alapvetően a főbb finanszírozási csatornák eltérésében ragadhatók meg. Az első szakasz az előcsatlakozási periódust fedi le, és feltételezhetően 2000-től 2002-2003-ig fog tartani. E periódus alatt a rendelkezésre álló pénzügyi források a régió fejlesztési szükségleteinek csak egy kis részét lesznek képesek fedezni. Ezért igen fontos a rendelkezésre álló források valószínűsíthető összegének meghatározása. Ez biztosíthatja azt, hogy a kiválasztott prioritások valamennyi intézkedését reális pénzügyi terv alapozza meg.

A második szakasz várhatóan három vagy négy évet fog felölelni (2003-2006 vagy 2004-2006) a csatlakozást követő időszakban, amíg még működnek az EU Strukturális Alapok. A második szakasz alatt igen jelentős forrásbővüléssel lehet majd számolni és ezzel összhangban az első szakasz végén szükség lesz a Program alaposabb felülvizsgálatára.

5.1.1. Az első szakasz

Az első szakasz egybeesik mind a magyar, mind az Unió területfejlesztési finanszírozási rendszerének átmeneti időszakával. 2000 után Magyarországon a területfejlesztésre regionális szinten rendelkezésre álló források nagyfokú decentralizációja várható. E változások részleteit azonban még nem lehet teljes mértékben meghatározni. Ugyanakkor, Magyarországon a többi csatlakozásra váró országhoz hasonlóan bevezetésre kerülnek az előcsatlakozási eszközök és a Phare CBC is folytatja működését. Sajnos a 2000-2001. évek nem igazolták, igazolják még vissza a várt forrásdecentralizációt. A Nyugat-dunántúli RFT kezdeményezésére a régiók 2000. év őszén együttesen kezdeményezték a nemzeti fejlesztés-finanszírozás decentralizációjának erősítését (19. melléklet)

A központi célelőirányzatok gazdaságfejlesztési célú felhasználását a következő két évre keretbe foglaló Széchenyi terv is az erősen centralizált forráselosztásban gondolkodik. A mintegy 300 Mrd Ft-os programból 2001-ben mindössze 5, 2002-ben pedig 6 Mrd Ft-ot (az összes forrás 1,5-2,0%-ot) képvisel a regionális gazdaságfejlesztési program.

A decentralizált források az *addicionalitás* elvét segítik érvényesíteni. Ugyanakkor számos esetben a *partnerség* kialakításával külső – a megyei, regionális dekoncentrált szervezetekhez rendelt – források is bevonhatók a régió területfejlesztési célkitűzéseinek megvalósításába.

Addicionális források

Az előcsatlakozási eszközök:

- *ISPA*, a fő környezetvédelmi és közlekedési projektek megvalósítását szolgálja. E forrás régióban történő felhasználását az országos prioritások, az azt alakító regionális lobby tevékenység, valamint a brüsszeli adminisztráció döntése alakítja ki. Az ISPA minimális projekt mérete 5 millió euró (1,3 Mrd Ft). *Feltételezzük, hogy az előcsatlakozási időszak mindegyik évében legalább egy környezetvédelmi és egy közlekedési projekt fog megvalósulni ISPA támogatással.* Ehhez sürgősen ki kell alakítani egy ISPA stratégiát a régió belül! Az évi két projekt évente közel 1 Mrd Ft addicionális nemzeti (kormányzati-regionális-megyei-helyi) forrást igényel. Feltételezzük, hogy a nemzeti forrás kétharmadát a kormányzat biztosítja.
- *SAPARD*, a mezőgazdaság és vidékfejlesztésre. A program megvalósítását az FVM fogja vezérelni, melynek során közvetlen pályázati kapcsolatban áll a kedvezményezett kistérségekkel. A források 60%-át kitevő agrárgazdasági támogatások pályázati koordinációját a regionálisan kijelölt megyei FM Hivatalok, a források 40%-át felhasználó vidékfejlesztési támogatásokat pedig a 2001. szeptem-

ber 1-től működő Regionális Vidékfejlesztési Irodák látják el. Az agrártámogatások esetében 50%, a vidékfejlesztés esetében pedig 75% az EU-támogatás felső határa.

A megvalósítás menedzsmentjét kormányzati forrásból finanszírozott kistérségi menedzserek segítik. A programon keresztül évi 2 Mrd Ft támogatás juthat a régióba. Ez a támogatási nagyságrend az önkormányzati, a nonprofit és a vállalkozói szféra kedvezményezési arányaitól függően évente mintegy 1,5 Mrd Ft addicionális nemzeti (kormányzati-regionális-megyei-helyi) forrást igényel. Feltételezzük, hogy a nemzeti forrás egyharmadát a kormányzat biztosítja.

- *Phare*, a 2000-2006 közötti periódusra vonatkozó átdolgozott Phare program, melynek három alkotóeleme az intézményépítési támogatás; az EU-hoz való alkalmazkodást elősegítő beruházás; a gazdasági és társadalmi kohéziót elősegítő beruházások. Lényegében a magyarországi régiókat a Strukturális Alapok fogadására készíti fel és teszi alkalmassá. A program csak három mintarégiót támogat, amelyek közé nem került be a Nyugat-Dunántúl. A kormány döntése alapján a Phare 2000 támogatásból kimaradó régiók kormányzati forrásból a Phare 2000 célrendszerével és eljárásrendjével megegyezően *évi mintegy 1,4 Mrd Ft-ot* használhatnak fel. Ehhez addicionális forrásként a térségi szereplőknek évente mintegy 0,4-ot Mrd Ft kell biztosítaniuk.

A jelzett előcsatlakozási alapok támogatási felhasználásának pénzügyi tervezési, lebonyolítási és ellenőrzési rendjét a 255/2000. (XII.25.) Korm. rendelet szabályozza.

A Nyugat-dunántúli régió számára a legfontosabb és legstabilabb EU forrást várhatóan a *Phare CBC* fogja biztosítani. Magyar-osztrák viszonylatban évi 10 millió euróval (2,6 Mrd Ft) számolhatunk. A magyar-szlovén és a magyar-szlovák Phare CBC évi 2-2 millió euróval gazdálkodik, azonban az utóbbi reláció esetében ez a forrás négy régió hat megyéjét kedvezményezi. Mivel a minimális projekt nagyság 2 millió euró, amely évi egy nagy projekt megvalósítását teszi lehetővé, a hat év alatt vélhetően egy projekt kerül régiónkba (Győr-Moson-Sopron megye). Az évi 400 ezer euró-s Kis Projekt Alap-ból már több kisebb költségigényű régiós akció is megvalósulhat. Így várhatóan *évi mintegy 12,1 millió euró* (3,1 Mrd Ft) Phare CBC forrással számolhatunk. Ez évente mintegy 2,0 Mrd Ft addicionális nemzeti (kormányzati-regionális-megyei-helyi) forrást igényel. Feltételezzük, hogy a nemzeti források felét a kormányzat biztosítja.

A *központi alapok és célelőirányzatok* rendszerében a Nyugat-dunántúli régió a megyei területfejlesztési tanácsok számára juttatott források nélkül 1996 és 1998 között 1998. évi áron évente átlagosan 8,5 Mrd Ft támogatáshoz jutott. Ez 24,0-30,0 Mrd Ft helyi erőforrást mozgató meg. A kettő együttesen mintegy 20%-át fedi le a jelzett időszakban a régióban megvalósult – 1998. évi áron számolva – évi mintegy 200 Mrd Ft-nyi beruházásnak. Feltételezzük, hogy 2000-től ezen célelőirányzatokból a régió 2000. évi áron évi 10 Mrd Ft körüli támogatáshoz jut, amely mintegy 30 Mrd Ft helyi erőforrást mozgató meg. Feltételezzük továbbá, hogy ezen összegek legalább fele – 5 Mrd Ft kormányzati + 15 Mrd Ft helyi erőforrás – csatornázható be a régió program megvalósításába.

A regionális területfejlesztési program indikatív forrásösszetételét a 12. táblázat mutatja az előcsatlakozási időszakban. A jelzett feltételek között a régió területfejlesztési programja a jelzett időszakban évi mintegy 34,0 Mrd Ft fejlesztést valósíthat meg.

Ez a nagyvonalú számítás tovább finomodik a 2000. évi ISPA és SAPARD programok elfogadásával, a 2001. és a további évekre tett kormányzati javaslattal, elképzelésekkel, valamint a 2001. évi költségvetési irányelvek és a régió finanszírozás szabályozási elképzeléseinek ismeretével. Ez teszi majd lehetővé a lehetséges források intézkedések közötti felosztását. Ezt a forrásfelosztást a területfejlesztési programmal párhuzamosan készülő ERFT-ben az RFÜ tervezi meg.

12. táblázat A regionális területfejlesztési program indikatív forrásösszetétele 2000-2003

	2000-2003 között évente (2000. évi áron, Mrd Ft)				
	EU	Kormányzati	Régió	Helyi**	Összesen
ISPA	2,6	0,7	-	0,3	3,6
SAPARD	2,0	0,5	-	1,0	3,5
Phare CBC	3,1	1,0	-	1,0	5,1
Nemzeti Phare	-	-	1,4*	0,4	1,8
Nemzeti alapok és célleírányzatok	-	5,0	-	15,0	20,0
Összesen	7,7	7,2	1,4	17,7	34,0

* A régióhoz decentralizált kormányzati forrás

** Helyi forrás a kedvezményezettek (megyei területfejlesztési tanácsok, megyei önkormányzatok, települési önkormányzatok, kistérség fejlesztési társulások, civil szervezetek, vállalkozások) által biztosított saját forrás.

A „nemzeti Phare” program javasolt forrásfelosztását a 13. táblázat mutatja. Nyugat-Dunántúl részesedése 1.374,6 MFt, minden régiót tekintve a legalacsonyabb, igaz egy főre jutó értékben Közép-Magyarországot megelőzi. A forráshoz jutás eljárásrendje azonban még nem rögzített. Nagy valószínűséggel a régió a decentralizált TFC-n keresztül kap közvetlenül 1.012,9 MFt-ot, amelynek felhasználásáról az RFT a saját hatáskörben dönthet az ERFT-ben meghatározott prioritások és intézkedések mentén.

13. táblázat A Phare 2000 programon kívüli régiók forrásai

Régiók	FVM	Társfinanszírozás					Mindösszesen
		FVM	GM	OM	SzCsM	Összesen	
Közép-Magyarország	2.292,0	103,2	248,2	137,1	330,2	818,7	3.110,6
Közép-Dunántúl	1.149,5	51,7	124,4	68,8	165,5	410,5	1.560,0
Dél-Dunántúl	1.313,4	60,9	146,6	81,1	195,5	483,7	1.797,1
Nyugat-Dunántúl	1.012,9	45,6	109,4	60,6	145,6	361,7	1.374,6
Összesen	5.767,8	261,4	628,6	347,6	836,8	2.074,6	7.842,3

Forrás: A területfejlesztési támogatások és a decentralizáció elveiről, a kedvezményezett területek besorolásának feltételrendszeréről. 3053/2000 sz. Előterjesztés az OTT ülésére. FVM. Budapest, 2000. október 1. számú függelék. 14. o.

A fennmaradó 361,7 MFt társfinanszírozási forrás, amely négy minisztérium között oszlik meg. Ezeknek a társfinanszírozási forrásoknak a régióhoz való eljutása még szintén nem tisztázott. Valószínűleg az ERFT alapján az adott minisztérium és a Nyugat-dunántúli RFT egy programfinanszírozási (terv)szerződést köt. Vagyis az egyes minisztériumok nem fognak hozzájárulni az általuk biztosított források integrált felhasználásához. Ez forrásoldalról azt jelzi, hogy az adott minisztérium és a Nyugat-dunántúli ERFT közös fejlesztési céljai mekkora forrással fognak rendelkezni. Így az OM minden bizonnyal K+F jellegű programot (pl. „P1/I3 Szikra”), a GM pedig gazdasági infrastruktúra fejlesztést (pl. „P2/I3 Vállalkozási infrastruktúra”) fog társfinanszírozni. További támpont a keret felosztásához, hogy – a koncentráció elvének figyelembevételével – az FVM iránymutatása alapján egyik intézkedés keretösszege sem lehet kisebb 100 MFt-nál. Az ERFT prioritás és intézkedés rendszere pedig azt határoolja be, hogy a területfejlesztési program 14 intézkedéséből összesen 11-et támogathat ez a forrás.

- ✓ a „P1. Humán erőforrás fejlesztés” és
- ✓ a P2. Vállalkozási- és technológiai innováció” prioritások valamennyi intézkedését, valamint
- ✓ a „P3. Régióépítés” prioritásból a „P3/I1 Elérhetőség” és „P3/I3 Intelligens régió”, míg
- ✓ a „P4. Életminőség javítása” prioritásból a „P4/I1 Életterünk” és a P4/I3 Örökségünk” intézkedéseket.

A *Nyugat-dunántúli Előzetes Regionális Fejlesztési Terv (ERFT)* a regionális területfejlesztési programra épülő, abból az Előzetes Nemzeti Fejlesztési Terv céljaira és intézkedéseire koncentráció, és a megadott pénzügyi keretre szorító három éves indikatív finanszírozási terv.

A partnerség érvényesülése

Egyes intézkedések megvalósítását olyan források is segíthetik, amelyek felhasználásáról nem az RFT dönt. Ezek a források a megyei vagy regionális dekoncentrált szervezetek keretei. Ezek sorában a legnagyobb hagyománnyal és döntési szabadsággal, a *megyei munkaügyi központok* által fölhasznált decentralizált *Munkaerőpiaci Alap* rendelkezik. Ezen szervezetekkel való partnerség kialakítása a „P1I2 Esély” és a „P2/I1 Vállalkozási útjelző” intézkedések megvalósulását segítheti.

Szintén jelentős forrást mozgatnak meg a *megyei közútkezelő kht*-khoz rendelt források. Ezen szervezetekkel kialakított partnerség elsősorban a „P3/I1 Elérhetőség”, de a P3/I2 Integrált vidékfejlesztés” társfinanszírozását teheti lehetővé.

A harmadik ágazati forrás a *Turisztikai célélőirányzat Nyugat-dunántúli RIB*-hez dekoncentrált része. A Nyugat-dunántúli RIB és a Nyugat-dunántúli RFT turisztikai céljainak összehangolása szintén többletforrások bevonását eredményezheti. A folyamatot ez esetben az is segíti, hogy a RIB készítette a régió – Balaton-part nélküli – turizmusfejlesztési programját.

A kapcsolatok erősítését az is lehetővé teszi, hogy mindegyik típusú szervezet egy-egy térségbeli vezetője az RFT teljes jogú tagja.

A Nyugat-dunántúli RFT még egy regionális szerveződéssel, a *Nyugat-dunántúli Regionális Ifjúsági Tanáccsal* kezdeményezett az addicionalitás érvényesítését is segítő együttműködés kialakítását. Az RFT javaslata szerint, a régió rendelkezésére álló forrásból társfinanszíroznák, lényegében megdupláznák a Regionális Ifjúsági Tanács számára rendelkezésre álló decentralizált pályázati forrásokat. Ez lehetővé tenné és ösztönözné, hogy a „P1/I1 Kútfő” intézkedés megvalósításában a fiatalok civil szerveződései minél aktívabban vegyenek részt.

5.1.2. A második szakasz

A második szakaszban – a csatlakozás bekövetkezte esetében – a régió számára közvetlenül hozzáférhetővé válik az EU Strukturális Alapok rendszere. Az e periódusban finanszírozott programok legfontosabb jellemzője a valamennyi Területfejlesztési Programhoz való EU hozzájárulás több évet átfogó allokációja és elkötelezettsége, valamint a valamennyi intézkedésre vonatkozó pénzügyi szabályozás homogenitása.

A finanszírozás szintje progresszíven fog növekedni és a teljes összeg, amit az EU az új tagállamok számára megállapít majd várhatóan tízszer nagyobb lesz, mint az első szakaszban. Jelenleg ezen a szinten értelmetlen becsléseket, vagy előrejelzéseket készíteni, mivel a támogatás nagysága számos tényezőtől függ. Ezek közé sorolható a Magyarországgal egy időben csatlakozó országok száma és mérete is.

Amennyiben 2006-ig nem következik be csatlakozás, a teljes tervezési időszakra az első szakaszban tervezett éves források 2006-ig történő kiterjesztésével számol a program.

5.2. A megvalósítás szerkezete és folyamata

A régió stratégiájának kialakítása szervesen épül a *hosszú távú komplex regionális fejlesztési koncepcióra*, annak elemzéseire és legfontosabb megállapításaira. A koncepció készítését számos munkaülés, egyeztetés és széles körű véleményezés kísérte minden szinten. A regionális program

stratégiai szintjének egyeztetése és véleményezése - többszöri, a munka folyamatában lévő előzetes konzultációt követően - a régióban szakértői szinten megtörtént, és a döntéshozó kulcsszereplők köre is elfogadta a tervezett prioritások és intézkedések körét. A Nyugat-dunántúli RFT bizottságait és munkacsoportjait az elfogadott prioritás és intézkedésrendszer mentén alakította ki.

A program megvalósításában és népszerűsítésében résztvevő legfontosabb szervezetek:

- Nyugat-dunántúli RFT és Nyugat-dunántúli RFÜ
- FVM Területfejlesztési Igazgatóság és Soproni Regionális Irodája
- Megyei Területfejlesztési Tanácsok és munkaszervezeteik
- FVM Földművelésügyi Hivatalok
- FVM Regionális Vidékfejlesztési Irodák
- Nyugat-dunántúli RIB
- Nyugat-dunántúli Regionális Ifjúsági Tanács és munkaszervezete (Nyugat-dunántúli Regionális Ifjúsági Szolgáltató Iroda /RISZI/)
- Megyei Munkaügyi Központok és területi kirendeltségeik
- Gazdasági kamarák és területi kirendeltségeik
- Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítványok megyei hálózatai
- MEH kistérségi megbízottak
- SAPARD kistérségi menedzserek
- Kistérség fejlesztési társulások és kistérségi menedzserek
- Megyei önkormányzatok
- Megyei jogú városok
- Települési önkormányzatok
- Megyei ÁNTSZ-ek
- Nyugat-Pannon Regionális Fejlesztési Rt.
- ITDH regionális/megyei irodái
- Ipari parkok és szervezeteik
- Megyei Földhivatalok
- Szakmai érdekképviseleti szervezetek, civil szervezetek

A regionális területfejlesztési program megvalósításáért és koordinációjáért a régióban a *Nyugat-dunántúli RFT a főfelelős*. A program stratégiai menedzsmentjét a *Monitoring Bizottság* látja el, amelyet az RFT Bizottságai alkotnak (16. ábra). A Bizottságok felügyelik a regionális területfejlesztési program működését, a program ellenőrzésével és értékelésével, a program esetleges módosításával, a prioritások és intézkedések közötti források átcsoportosításával biztosítják a program megvalósításának hatékonyságát és minőségét. Az Nyugat-dunántúli RFT 2000. május 8-i ülésén a regionális fejlesztési program prioritásaihoz igazodóan négy Bizottságot alapított. Az egyes Bizottságok munkájának segítése, kiegészítése, valamint a regionális szakértői hálózat bővítése érdekében, az adott prioritáshoz tartozó intézkedések fantázia neveit alkalmazva az RFT 2000. október 9-i ülésén 12 munkacsoportot hozott létre. A „Kilátó” munkacsoport feladatait az RFT felkérésére a Nyugat-dunántúli RIB látja el.

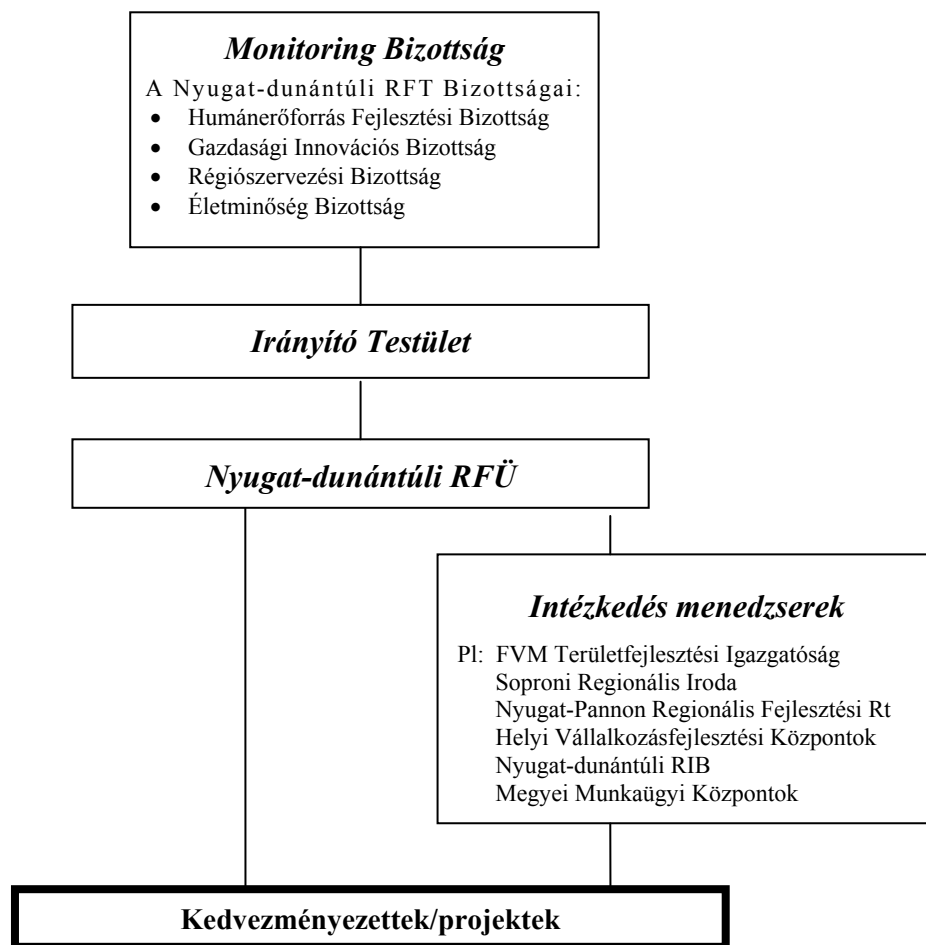
A program operatív menedzsmentjéért (pl. projektkiválasztás) az RFT által kijelölt *Irányító Testület* lesz a felelős, míg a megvalósítás végrehajtási feladatai az RFT által alapított *Nyugat-dunántúli RFÜ* hatáskörébe fog tartozni. Bizonyos intézkedéseket - elsősorban azokat, amelyek projekteken keresztül valósulnak meg - az ügynökség maga fog menedzselni, míg a program formájában megvalósulókat az ügynökség végrehajtási koordinációja mellett a régió fejlesztésében résztvevő más szervezetek, így pl. az *FVM Területfejlesztési Igazgatóság Soproni Regionális Irodája*, a *Nyugat-Pannon Regionális Fejlesztési Rt.*, a *Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítványok központjai*⁴⁵, a *Nyugat-dunántúli RIB*, a *Megyei Munkaügyi Központok*. Az intézkedéséért felelős szervezetek

⁴⁵ Helyi vállalkozásfejlesztési Központok

feladatkörébe fog tartozni a kedvezményezetteknek a projektek kidolgozásához és megvalósításához tanácsadás és technikai segítségnyújtás; a támogatásban részesülő projekteknek a pénzfelhasználási szabályok (DIS) szerinti menedzsmentjének biztosítása⁴⁶; információszolgáltatás az intézkedések végrehajtásáról és a program, az intézkedések, valamint a projektek népszerűsítése.

Az ügynökség ezen túl még betölti a programalapon megvalósuló intézkedések végrehajtásának ellenőrzését, gondoskodik a támogatási program-konstrukciók végrehajtási szabályainak kidolgozásáról és tanácsadással, információszolgáltatással támogatja a végrehajtott szervezeteket.

16. ábra A Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési program szervezeti felépítése

A „nemzeti Phare” források felhasználására az alábbi menetrend kezd letisztulni:

1. Az RFT, illetve az RFÜ FVM támogatással, az FVM Területfejlesztési Igazgatóság szakmai iránymutatása alapján, elkészíti 3 éves regionális fejlesztési tervét, amely magában foglalja a megvalósítandó célokat, a megvalósítás időtartamát, költségét, a monitoringot segítő indikátorokat, az értékelés módját és feltételeit.
2. Az RFT és a finanszírozó tárcák (FVM, GM, OM, SzCsM) megállapodást kötnek a 3 éves regionális fejlesztési tervek megvalósítására.
3. Az RFÜ, FVM támogatással a 3 éves terv alapján kidolgozza az éves finanszírozási programot és azon belül prioritásonként az alprogramokat.

⁴⁶ Ez utóbbi feladatot a „nemzeti Phare program” biztosította források esetében valószínűleg egységesen minden régió számára az FVM Területfejlesztési Igazgatóság erre a feladatra kialakított osztálya fogja végezni.

4. A finanszírozó tárcák az éves finanszírozási programokat és azon belül prioritásonként az alprogramokat előzetesen véleményezik és a feladatkörükbe tartozó részeket jóváhagyják.
5. Az RFT dönt az éves finanszírozási programok és azon belül prioritásonként az alprogramok elfogadásáról.
6. Az RFT, illetve az RFÜ elkészíti a feladatismertetőt az éves finanszírozási program, alprogramok alapján és benyújtja a finanszírozó tárcáknak.
7. A finanszírozó társak elfogadják és véglegesítik a feladatismertetőt az éves finanszírozási programok alapján és a forrásokat egy elkülönített számlára utalják.

A megvalósítást segítő kulcsszervezetek és a Területfejlesztési Programban betöltött szerepük

A Nyugat-dunántúli RFÜ-t a Nyugat-dunántúli RFT egy személyben alapította 1999. július 1-jén, vezetőjének Győrffy Gábort nevezte ki. Az ügynökség vezetőjének több éves tapasztalata van a Phare programok menedzsmentjében és az EU illetékes szerveivel való együttműködésben. Ez, illetve az FVM Phare Területfejlesztési Programiroda Soproni Regionális Iroda (ma FVM Területfejlesztési Igazgatóság) személyzetének szervezeti tapasztalata és az indulásban való technikai segítségnyújtása tette lehetővé, hogy az RFÜ mára teljes mértékben működőképesnek tekinthető:

- ┌ titkársági feladatokat lát el: szervezi és előkészíti az RFT és bizottságainak munkáját;
- ┌ menedzseli a régió számára kulcsfontosságú, a területfejlesztési programban és az ERFT-ben indított programokat: pályázatokat ír ki az RFT forrásaira és bonyolítja a pályázók kiválasztását;
- ┌ önálló stratégiai tervező munkát végez (Phare 2000, ERFT, klaszter programok);
- ┌ koordinálja a területfejlesztésben érintett szervezetek együttműködését;
- ┌ szervezi a régió információs rendszerét, elősegíti egy decentralizált kapacitásrendszer kiépítését a régióban stb..

Az RFÜ-nek jelenleg 11 munkatársa van: a vidékfejlesztés, a gazdaságfejlesztés, kistérségi kapacitásépítés, menedzsment módszerek, regionális információs rendszerek, területrendezés, műszaki tervezés szakmai területeken. Ezzel párhuzamosan az ügynökség területfejlesztési ügyekben szakmai téren képviseli a régiót a kormányzati szervek felé és erőteljes koordinációt folytat a regionális, megyei szakmai szervezetekkel, kistérségi társulásokkal. Az RFÜ működését jelenleg elsősorban a központi TFC-ből fedezett működési támogatás biztosítja. Ezt minden régió egységesen kapja: 2000-ben 39,6 MFt-ot, míg 2001-ben – az OTT 2001. február 22-i ülésére készített előterjesztés szerint – 45,0 MFt-ot.

Az ügynökség feladat- és felelősségköre a regionális területfejlesztési programok kidolgozása; gondoskodás a programok megvalósításáról; a regionális fejlesztési tanács titkársági feladatainak ellátása; kapacitásépítés a fejlesztéseket kezdeményező és megvalósító kistérségi körben. Az ügynökség alapításának és működtetésének egyik legfontosabb indoka, hogy létrejöjjön a régióban az EU Strukturális Alap programok szervezésére és a megvalósításuk koordinációjára is alkalmas végrehajtó szervezet.

A VÁTI Kht. szervezetrendszerébe integrált *FVM Területfejlesztési Igazgatóság Soproni Regionális Irodája* 1996-ban alakult, abból a célból, hogy a magyar-osztrák határt érintő 1995-99. évi Phare CBC program elsődleges ügyintézője a program kedvezményezettjeihez a lehető legközelebb legyen. A 6 fős szervezet az elmúlt négy évben beletanult az EU finanszírozású programok kezelésébe (pályázati rendszer működtetése, kapcsolatok a megfelelő kormányzati, illetve a brüsszeli adminisztrációval), menedzselésébe. A kezdetben csak a magyar-osztrák határra kiterjedő feladat bővült a két hármashatár – magyar-osztrák-szlovák, magyar-osztrák-szlovén – valamint további két bilaterális – magyar-szlovák, magyar-szlovén – kapcsolattal. A szervezet feladata ebben a regioná-

lis területfejlesztési programban a „P3/I4 Kézfogás – a régióhatáron átnyúló együttműködésért” intézkedés országhatáron átnyúló alprogramjainak menedzsment feladatainak ellátása.

Nyugat-Pannon Regionális Fejlesztési Rt-t az államai tulajdonban lévő Magyar Fejlesztési Bank Rt és a régióban lévő nagyvárosi önkormányzatok alapították 1995-ben a regionális gazdaság tőkehiányának enyhítése érdekében. A fejlesztési részvénytársaság feladatai közé tartozik a tőkehiányban szenvedő fejlődni képes vállalkozások finanszírozása. A szervezetnek 5 munkatársa van, a munkáját a jövőben az ügynökséggel szoros partnerségben és munkakapcsolatban végzi majd. A szervezet feladata ebben a regionális területfejlesztési programban az Innovációs Befektetési Program menedzsment feladatának ellátása.

A *Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítványokat* a területileg illetékes megyei, városi önkormányzatok és az állam alapította 1992-ben a Phare program erőteljes pénzügyi támogatásával a kis- és középvállalkozói szektor fejlesztése érdekében. Az alapítványok által a megyeszékhelyeken működtetett központok közösen az ügynökséggel, a megyei munkaügyi központokkal és a Nyugat-Pannon Rt-vel kiegészült menedzsment bizottságban gondoskodnak a vállalkozói tanácsadási és képzési program megvalósításáról. Az intézkedés titkársági feladatait szabályzat alapján területileg megosztva a három megyei helyi vállalkozásfejlesztési központ látja el. A Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítványok felelősek a kis- és középvállalkozási szektor fejlesztéséért, működtetik a Phare forrással működő mikrohitel programot, menedzselik a beszállítói programot, képzéseket szerveznek, tanácsokat adnak, információkkal látják el az említett szektort.

A *Nyugat-dunántúli RIB-et* az Ipari, Kereskedelmi és Idegenforgalmi Miniszter alapította a 1007/1998. (I.23.) Korm rendelet alapján 1998. március 3-án, soproni székhellyel. A RIB feladata többek között a nemzeti turizmuspolitikával összhangban a régió turizmuspolitikájának, turizmusfejlesztési koncepciójának, terveinek és azok megvalósítási programjainak kialakítása és a végrehajtás koordinálása, a turisztikai infrastruktúra fejlesztésének segítése, az Európai Unió regionális programjaiban való részvétel előkészítése, a nonprofit jellegű marketing, termékfejlesztési és információs munka koordinálása, a turisztikai oktatás és szakképzés regionális feladatainak segítése. A regionális területfejlesztési programon belül a RIB feladata a „2.4. 'Kilátó' – a kiemelt turisztikai vonzerők fejlesztéséért” intézkedés menedzsment feladatainak ellátása.

A *Megyei Munkaügyi Központok* 10 éves múltra tekintenek vissza. Az 1990. évi területi szintű alapításukat a gazdasági átalakulás során gyorsan növekvő munkanélküliség indokolta. A megyei központok és területi kirendeltségeik feladata két fő tevékenységre bontható: a munkanélküliekkel kapcsolatos passzív, illetve aktív foglalkoztatási politika megvalósítása. Az első feladatkör lényegében a munkanélküliek regisztrációjával, ellátásával kapcsolatos teendőket takarja, míg a másik az újra munkába állás segítését képzés, átképzés, munkaerő-közvetítés segítségével. Napjainkra a munkaerőpiac aktív alakítóivá váltak a központok.

Ebben a fejlődésben nagy szerepet játszott az a tény, hogy a második funkciót finanszírozó *Foglalkoztatási*, napjainkban *Munkaerőpiaci Alap az első pillanattól kezdve 100%-ban a megyei szervezetekhez decentralizáltan működött*. Ez jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy az egyes központok a helyi sajátosságoknak megfelelően alakítsák támogatás-politikájukat. A regionális területfejlesztési programon belül a Megyei Munkaügyi Központok feladata az „1.2. Esély – a munkaerőpiac fejlesztéséért” intézkedés menedzsment feladatainak ellátása.

A fenti öt szervezetnek a program menedzsmentjébe való bevonásával a cél a régióban meglévő kapacitások maximális kihasználása, és az ügynökség mellett olyan gazdaságfejlesztésért felelős szervezetek megerősítése, melyek világos feladatmegosztás révén egy-egy intézkedés menedzselésével aktív és összehangolt szerepet tudnak játszani majd a Strukturális Alapok felhasználásában.

A régió humánkapacitását erősítik az MTT-k munkaszervezetei is. Az egyes MTT-k az 1996. évi XXI. tv. alapján 1996. júniusban alakultak meg és a törvény módosítása nyomán 1999. december-

ben alakultak újjá. A Nyugat-Dunántúlt alkotó megyék mindegyikében titkársági típusú munkaszervezetet hozott létre az adott MTT. A kicsiny 3-5 fős szervezetek, az egyes megyei önkormányzatok területfejlesztési munkatársaival, esetenként megyei főépítészével kiegészülve szervezik, döntésre előkészítik, bonyolítják az egyes megyék decentralizált területfejlesztési forrásainak felhasználását.

A Nyugat-dunántúli RFT induló éveiben (1999. június 30-ig), az elnöki rotációhoz igazodóan ellátták az RFT titkársági feladatait is. Sőt, döntően ugyanezen munkatársak látják el megyéik bizottsági, esetenként elnöki-titkársági feladatait az Alpok-Adria Munkaközösségben, a West/Pannon Eurégióban (korábban Osztrák-Magyar Határmenti Tanácsban), a Duna menti Tartományok Szövetségében, illetve a Magyar-Szlovén Határmenti Tanácsban. Felhalmozódott területfejlesztési tapasztalataikat a Nyugat-dunántúli RFT felkérésére, illetve megyéik delegáltjaként az RFT Bizottságaiban és Munkacsoportjaiban kamatoztatják.

2000. szeptember 1-től új szereplők gazdagítják és bonyolítják a régió területfejlesztési kapacitását. A *Miniszerelnöki Hivatal* az egységes, mindenkire kiterjedő rendszer elvét alkalmazva KSH kistérségenként hozott létre országos *megbízotti hálózatot*. A 2000. utolsó negyedében kísérleti jelleggel működő hálózat feladata, hogy a kistérség területfejlesztési szereplőit információval lássa el a számukra elérhető pályázati rendszerekről, illetve visszajelzést adjon a térségben jelentkező igényekről. A hálózat működését a 2001-2002-es költségvetési évre biztosította az ország elfogadott kétéves költségvetése.

A másik új elem a SAPARD program megvalósításához kapcsolódik. Ez egy többkomponensű rendszer. Egyrészt regionális szinten létrejöttek olyan szervezetek, amelyek a SAPARD pályázati rendszerének működését segítik: pályázatokkal kapcsolatos nyomtatványok biztosítása, pályázati tanácsadás, pályázatok összegyűjtése és előminősítése. Mivel a SAPARD két fő területet támogat, ezért a regionális szervezetet is a két önállóan meghirdetett pályázati rendszerhez igazították. 2000. szeptember 1-től működik zalaegerszegi székhellyel a SAPARD Regionális Vidékfejlesztési Iroda 3 fővel. Hozzájuk futnak be a SPARD források 40%-át lekötő vidékfejlesztési pályázatok.

Az agrártámogatási rendszer dekoncentrált működést az FVM Megyei Földművelésügyi Hivatalai biztosították. A SAPARD agrárgazdaság fejlesztési ágának kezelését, így erre a hivatalra telepítik, szintén regionálisan. A régiót alkotó megyék közül ebben az esetben is Zala megye fogadja be a 4 fős stábot 2001. márciustól.

A SAPARD program területi menedzsmentjének harmadik komponensét az FVM által a SAPARD nemzeti erőforrásából finanszírozott SAPARD kistérségi menedzserek adják. Kiválasztásukat a helyi szintre bízták (ellentétben a MEH kistérségi megbízottakkal).

Mindkét új típusú területfejlesztési szereplővel az RFÜ-nek munkakapcsolatot kell kialakítania annak érdekében, hogy ezek a szereplők elfogadják és a helyi humánkapacitásokat erősítve partnerként segítsék a régió egészének törekvéseit, a regionális fejlesztési programban megfogalmazott jövőkép alakítása, a kitűzött célok megvalósítása érdekében

5.2.1. Monitoring és értékelés

A monitoring legfontosabb eleme a világos, tiszta program, a benne egyértelműen meghatározott célok és kapcsolódó mérhető eredmények kijelölésével. A program megvalósításnak elemzése és értékelése a program megvalósítási szabályai alapján kibővített Nyugat-dunántúli RFT, mint monitoring bizottságnak feladatkörébe fog tartozni, ő határoz az esetleges módosítások megtételében, (pl. kezdeményezheti a prioritások és intézkedések közötti források átcsoportosítását), illetve gondoskodik a program végrehajtáshoz minden szükséges elégséges kapacitás meglétéről.

Az értékelésekhez és elemzésekhez szükséges információkat az egyes intézkedésekért felelős szervezetek fogják szolgáltatni a projekt menedzsmentet követő adatbázisuk alapján. Így az adatuk különböző struktúrákban, többféleképpen lekérdezhetők lesznek. Szükséges annak feltárása, hogy az egyes ágazatok milyen monitoring rendszerrel rendelkeznek és azok bekapcsolása egy integrált regionális monitoring rendszerbe. A tanács elé kerülő elemzések elkészítéséről független szakértők a régió területfejlesztését ismerő kutatók fogják elvégezni, az ügynökséggel közösen ők készítenek előterjesztéseket és fogalmazzák meg javaslataikat a monitoring bizottság számára.

Az RFT 1998-99. évi forrásaiból közel 30 tervezési munka folyt párhuzamosan. Ezek döntő hányada a területfejlesztési program egy-egy intézkedését megalapozó stratégiai vagy operatív program. A tervezési projektek egy része 2000. őszére befejeződött, többségük azonban csak az egyeztetés fázisába jutott el. A 2000. évi keretből újabb, egyes intézkedések mögül még hiányzó programok készítésére adott, ad megbízást az RFT (pl. regionális környezetgazdálkodási program, regionális szociális program). Kimaradt viszont a „P4/I3 Örökségünk”, illetve „P2/I1 Vállalkozási útjelző” és a „P2/I2 Vállalkozási tőke” intézkedés, amelyekhez nem készült még önálló programdokumentum.

A jelzett nagyszámú, rövid időn belül elkészülő programok szorosan kötődnek a területfejlesztési program egyes intézkedéseihez. Ezért szükséges 2002-ben a program áttekintése, a friss tervezési dokumentumok beépítése a regionális területfejlesztési programba!

A fentiekén túl 2001-ben, szintén a 2000. évi decentralizált TFC terhére, önálló program készül a „Regionális monitoring rendszer kialakítása” címmel (32/2000. /X.9./ NYDRFT határozat 2. pont)

5.3. Promóciós Stratégia

A Területfejlesztési Stratégia hatékony végrehajtása és a célkitűzések elérése érdekében szükség lesz egy promóciós stratégiára. Ez két részre bontható. Egyrészt, a program számára megfelelő nyilvánosságot kell biztosítani, másrészt, szükséges a régió általánosabb marketing stratégiájának elkészítése.

5.3.1. A program nyilvánossága – regionális nyilvánosság

A program nyilvánossága szorosan összefügg a Nyugat-dunántúli RFT és a Nyugat-dunántúli RFÜ tevékenységének nyilvánosságával. Ezt tükrözi a 2000-ben indított régió honlap, amelyen mindenki számára nyilvánosan elérhetők az RFT üléseinek dokumentációi, az RFT által finanszírozott tervezési projektek anyagai. A honlap olyan interaktív felleltet is tartalmaz, ahol lehetőség kínálkozik alkalmi vitákra a régiót érintő problémákat tekintve.

A regionális nyilvánosság megteremtésének felelőse a menedzsment szervezet, amely megalakulásától kezdve (1999. július 1.) több akciót és projektet indított a jelzett célok megvalósítása érdekében. *Ezek az akciók és projektek már a regionális fejlesztési program „P3/I3 Intelligens régió” intézkedés operatív programjának megvalósítását is segítik:*

- A RFÜ szervezetén belül informatikai és regionális marketing szakember alkalmazása.
- Együttműködés kialakítása a régió sajtóorgánumaival. A napilapokban rendszeresen jelennek meg regionális témákat feldolgozó újságcikkek, a Vas és Zala megyei napilapban havonta regionális oldal készül.
- Együttműködési megállapodás előkészítése a régió kistérség fejlesztési társulásaival a kistérségi kapacitásépítési cselekvési terv megvalósítása érdekében.

- A régió honlapjának kialakítása, melyen a regionális tanács és az ügynökség dokumentumai mellett a futó projektekről, a nemzeti és a regionális programokról is információhoz juthat az olvasó. A honlapon internetes fórumon keresztül a közvetlen véleménynyilvánításra is.
- Elindult a régió internetes újságja, mely hazánkban az első, napi frissítésű regionális információs fórum. A három megyére vonatkozó aktuális hírek mellett háttéranyagokat, valamint a regionális politikával, területfejlesztéssel foglalkozó írásokat is közöl.
- Regional Trend and Market Analysis (Regionális Konjunktúra és Piac Elemzés) - Phare CBC HU9610-03-01 L001 sz. projekt: létrehozta a REGINA regionális információs rendszert, mely a térségre vonatkozó adatokat (pl. intézményi hálózat, kistérségek,) tartalmaz. A REGINA a régió honlapjáról azonnal elérhető.
- A havonta megjelenő Hírlevél a belső információáramlást segíti, az olvasók információt kapnak a tanács napi munkájáról, a futó fejlesztésekről, de pályázati lehetőségeket is tartalmaz a belső tájékoztató. A hírlevelet az ügynökség szerkeszti, a térség közérdekű információt a régió szereplői itt tehetik közzé.
- A Nyugat-dunántúli RFT 1999. évi forrásai terhére elkészült a régió kistérségi kapacitás építési cselekvési terve, valamint az intelligens régió program.
- 2000-ben tovább folytatódik a régió honlapjának a fejlesztése, illetve a REGINA információs bázisának a feltöltése.

5.3.2. Regionális marketing

A Területfejlesztési Program céljai nemcsak a Program által támogatott projekteken, hanem közvetett tevékenységek révén is elérhetők, pl. a program pénzügyi támogatásából nem részesülő magán és állami szervezetek tevékenységei. Ezért kiemelkedő jelentősége van a régió „marketingjének” magyar, európai és globális szinten egyaránt. A régió közösségi és magán szervezetei tevékenységükön keresztül képesek pozitív „képet” vetíteni a régióról, visszatükrözve egyben a Nyugat-Dunántúl identitását és a Területfejlesztési Program prioritásait. A pozitív kép megosztása és kivetítése nagyon fontos a régióon belül is, hiszen a Program célkitűzései megvalósításában elősegítene a regionális és helyi szereplők mobilizálását. Hazánk európai uniós csatlakozása miatt a jövőben a régiók szerepe, feladata növekedni fog. Várható decentralizáció miatt egyre nagyobb lesz a régiók mozgásteré, döntési lehetősége, épp ezért nagyon fontos, hogy a térségben élők megismerjék a folyamatokat. (A regionális nyilvánosság megteremtése ezt a célt szolgálja.)

Ezzel párhuzamosan a közeljövő fontos feladata, hogy a Nyugat-Dunántúl értékeivel, lehetőségeivel váljon ismertté, mi több vonzó célterületté a befektetők, s a turisták számára. Fontos, hogy egységes arculattal jelenjen meg a régiók „piacán”, kiemelve pozitív imázsát. A marketingstratégia kidolgozásakor az eredményre kell építeni, kidomborítva a különbözőségeket, a csak a Nyugat-Dunántúlra jellemző egyedi vonásokat.

Rövid távú akcióterv

Kommunikációs kézikönyv létrehozása

Az ügynökség munkatársainak összehangolt munkájával létrejön a szlogenek és üzenetek tárháza, ami elengedhetetlen az egységes arculat felépítéséhez mind a külső, mind a belső kommunikációban. Közösén kell meghatároznunk, melyek azok az egységes üzenetek, érvrendszerek, melyekkel tudatosan formálhatjuk a közvéleményt, a regionális és az országos politikát, a régióba látogatókat céljaink érdekében. Az egységes tartalom lehetővé teszi, hogy a döntéshozók és a szélesebb nyilvánosság is a magukévá tegyék a regionális gondolkodást. A megfogalmazott üzenetek épülnek be a marketingcélokat szolgáló kiadványokba.

Személyes és szervezeti kapcsolatok erősítése a régióban

Országgyűlési képviselői klub létrehozása

A regionális kohézió gyengeségét leginkább a döntéshozó politikusok munkájának összehangolatlansága okozza. A havi rendszerességgel összeülő képviselői klub lehetővé tenné, hogy a szereplők ne csak másodkézből illetve a sajtóból értesüljenek a másik munkájáról, hanem egymás problémáit megismerve összehangoltan lépjenek fel. A személyes találkozások révén pedig olyan új kapcsolatok alakulhatnak ki, melyekkel elkerülhető lenne számos feszültségforrás, ami az egymás nem ismeréséből adódik. Az országgyűlési képviselők mellett a megyei jogú városok képviselői is találkozhatnak havi rendszerességgel.

Ipari parkok klubja

Bár a parkok számos alkalommal versenytársai egymásnak, sok közös problémájuk, gondjuk van. Egységes arculattal és marketinggel, jóval hatékonyabban léphetnek fel a külföldi és hazai befektetők felé. Ennek különösen nagy a jelentősége akkor, mikor a kormány nyíltan a Kelet-magyarországi telephelyeket ajánlja a külföldről érkező zöldmezős beruházásoknak. A menedzsmentek közötti folyamatos információáramlás lehetővé teszi esetleges szállítói hálózatok kialakítását a különböző parkokba betelepült cégek között. A befektetők piacán lényeges, hogy egységes arculattal jelenjenek meg a nyugat-dunántúli Ipari Parkok.

Kamarai együttműködések kialakítása

A Területfejlesztési és rendezési törvény 1999. évi módosítása nyomán a gazdasági kamarák kikerültek az RFT-k döntéshozói közül. Mivel a Területfejlesztési Program egyes prioritásai közvetlenül vagy közvetve a gazdaságfejlesztést is szolgálják, ezért elengedhetetlen az egyes gazdasági kamarákkal való folyamatos partnerség kialakítása.

Egyes esetekben kívánatos a szakmai kamarákkal történő együttműködés kialakítása is, pl. a „P4/I3 Örökségünk” intézkedésen belül az épített környezethez kötődő akciókkal kapcsolatban szükséges lehet az Építész Kamara szakmai segítsége.

Folyamatos kommunikáció a multinacionális cégek és az önkormányzatok között

A külföldi, kis hozzáadott értékkel dolgozó vállalatok továbbvándorlása a régióból élő veszély. Ennek a gyenge infrastruktúra és a K+F kapacitás hiánya mellett gyakran a túlbujánzó önkormányzati bürokrácia illetve az önkormányzatok közönye is oka lehet. Városi szinten kell megszervezni a vezetők, illetve a TOP 10-20 cégek képviselőinek rendszeres találkozóit, megbeszéléseit.

Főiskolák, felsőfokú intézmények együttműködésének megszervezése, képzéseik piacosítása a gazdaság és a politika szereplőinek bevonásával.

A főiskolák rendszeresen tájékoztassák egymást. Egységes felsőoktatási marketingnek ill. PR-nak fontos szerepe lehet a fiatalok térségbe vonzásában ill. az itt élők megtartásában. Ha a K+F-ben ill. a piaci képzések kialakításában az intézmények együtt tudnak működni a gazdasággal, akkor versenyképes alternatívát lehet felmutatni a pályakezdőknek. Az országgyűlési képviselőknek fontos lobbyszerepük van az új képzések akkreditálásában, illetve a különböző fejlesztésekben. A problémák folyamatos hangoztatása helyett az eredmények felmutatása kell törekedni, hogy a fiatalok érezzék, jól döntenek, ha a régiót választják a tanulásra.

A marketing tevékenységre önálló tanulmány készült, amelynek vitaanyaga elérhető a régió honlapján, a www.westpa.hu/marketingstrategia címen. A marketing stratégia megvalósítására a Nyugat-dunántúli RFT 32/2000. (X.9.) NYDRFT határozat 2. pontja szerint a 2000. évi decentralizált TFC terhére 2001-ben 10 M Ft-ot fordít.

5.4. A Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési program ex-ante értékelése⁴⁷

A programot a Phare CBC Területfejlesztési Programiroda Soproni Regionális Irodájának felkérésére, külső magyar és EU szakértők csoportja készítette, technikai segítségnyújtási szerződés keretében.⁴⁸ A program kedvezményezettje a Nyugat-dunántúli RFT.

A program készítői ügyeltek arra, hogy megfeleljen mind az EU gyakorlatának (részeseülhessen az EU Strukturális Alapjaiból, a Phare CBC forrásokból, és az Előcsatlakozási Alapokból /Phare, ISPA, SAPARD/), mind a magyar tervezési követelményeknek.

Az értékelt dokumentum a Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési program Végleges változatának munkaanyaga. A program tervezetét többször tárgyalta az RFT annak bizottságai, a régió különböző területfejlesztési szereplői. Kistérségi és ágazati egyeztetések, minisztériumi konzultációk, írásos vélemények formálták ki a program Egyeztetési változatát. A folyamat részletei a dokumentumban olvashatók.

Néhány specifikus munkaterület, feladat hiányos⁴⁹ maradt a dokumentumban, beleértve:

- az intézkedések részletesebb leírása;
- a célcsoportok pontosabb meghatározása;
- a projekt kiválasztási kritériumok meghatározása;
- az indikátorok sokkal pontosabb részletezése (hatás, eredmény, output)
- a prioritások és intézkedések költségvetésének és az allokációnak részletezése;
- az EU programozás alapelveinek való megfelelés áttekintése és ex-ante értékelés.

Megjegyzés: A tervezők az egyeztetési eljárás időszakában a felsorolt hiányosságokat pótolták, azokat a dokumentum jelen változatába bedolgozták.

Az utolsó feladat az EU szakértők felelőssége. Ez a feljegyzés a program jelenlegi tervezetének értékelése az EU programozási alapelvek és az ex-ante értékelés tükrében, felhasználva az Európai Bizottság által meghatározott, a Strukturális Alapokra (2000-2006) vonatkozó tervezés és programok ex-ante értékelésének követelményeit (lásd 20. melléklet).

5.4.1. Általános megjegyzések

A következő általános megjegyzéseket tehetjük:

- A programtervezet jól kidolgozott, és általában megfelel az EU tervezési követelményeinek.
- Problémát jelentett a tervezők számára, hogy a tervezet eleget tegyen mind az EU mind a magyar tervezési követelményeknek. Bár a magyar tervezési szabályozás figyelembe vette EU-ban alkalmazott gyakorlatot (1998-ban lépett hatályba a miniszteri rendelet), azért a kettő mégsem azonos. A magyar regionális fejlesztési programozás szabályozása nem ugyanazt a terminológiát használja, mint az EU. A magyar tervezés stratégiai és operatív program kidolgozását követeli meg, míg az EU tervezési követelmények a stratégiai célok, prioritások és intézkedések (strategic objectives, priorities, measures) terminológiát használja. Ezen követelmények harmonizálása problémaként je-

⁴⁷ Az értékelés Haris Martinos úr 2000. szeptemberében a Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési program Egyeztetési változatához készített ex-ante értékelésén alapszik. Azokat egészítettük ki a dokumentum szövegében elvégzett módosítások alapján tett megjegyzésekkel.

⁴⁸ Regionális fejlesztési keretprogram a West Midlands Enterprise (WME), Birmingham, Egyesült Királyság kezelésével.

⁴⁹ lásd a feladatok listáját a Vezetői összefoglaló végén, az Egyeztetési változat xiv. oldalán

lentkezett a program előkészítése során (lásd A magyar és az EU programozási szabályok összehangolása – *1. keretes írás*).

- A programtervezet (néhány hiányosságtól eltekintve) igyekszik az EU követelményeket a stratégiai és operatív program készítésével kombinálni. Habár a legtöbb megkívánt elemet tartalmazza, a szakasról szakaszra való kidolgozás nem pontosan az EU-nak a Strukturális Alapokra (2000-2006) vonatkozó tervezési és programozási gyakorlatát követi. Például az uniós Programok az első része a társadalmi-gazdasági állapot elemzésére irányul, mely meghatározza a fő egyenlőtlenségeket és szükségleteket. Ezek közül kiemeli azokat, melyek a Strukturális Alapokban prioritást élveznek, és az Alapok beavatkozására számíthatnak. Az elemzés főbb elemei a következők: alapinformációk a régióról (elhelyezkedés, népesség stb.), demográfiai trendek; termelő és stratégiai infrastruktúra (közlekedés, energia, információs és kommunikációs technológia), gazdasági ágazatok és szerkezet és az üzleti élet profilja, emberi erőforrások és foglalkoztatás (előrettekintő elemzést is beleértve); környezet; a férfiak és nők esélyegyenlőségének helyzete. A Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési programjában a régió leírása (fő jellemzők) nem ezen a módon lett kidolgozva, és általában ezek az információk az erősségek, gyengeségek, lehetőségek és veszélyek (SWOT elemzés) elemzésébe lettek beillesztve. Az EU programozási gyakorlatában a SWOT a társadalmi-gazdasági körülmények elemzésének kulcsfontosságú összefoglalását adja, a stratégia és célok (globális és speciális célok) meghatározását alapozza meg, tehát az elemzés és a stratégia közötti összekötő kapocsként működik.

Megjegyzés: A tervezők azért nem készítettek részletes helyzetelemzést, mivel a programot megalapozó területfejlesztési koncepció elemzései még frissnek tekinthetők. Így a program csupán átvette és aktualizálta a koncepció bőséges helyzetelemzésének legfontosabb megállapításait. Ezt foglalta össze egy a szokásosnál terjedelmesebb SWOT analízissel és egy összegző SWOT ábrával. A SWOT analízis lényegében kitér valamennyi, az értékelésben felsorolt tényezőre.

- A férfiak és a nők esélyegyenlőségének értékelését és az egyenlő esélyek dimenzióját a Programtervezet nem tartalmazza.

Megjegyzés: A férfiak és nők esélyegyenlőségének helyzetét egy új keretes írásban foglalták össze a tervezők. (5. keretes írás)

- A környezeti helyzet speciális értékelése szintén hiányzik (habár ilyen aspektusokat a SWOT és a "4. prioritás: Az életminőség javítása" tartalmaz).

Megjegyzés: Nem készült speciális új értékelés, maradtak az említett SWOT elemek a „P4: Az életminőség javítása” prioritásban. Korábban a koncepció részletes környezeti állapot értékelést tartalmazott.

- Az ex-ante értékelés egyes elemeit még nem lehet értékelni, mert a tervezetben még kidolgozatlanok (pl. indikatív pénzügyi elosztás a prioritások és intézkedések között).

Megjegyzés: Ezt a felosztást a Program nem végezte el, mivel párhuzamosan megkezdődött a Program 3 éves operatív tervének, az ERFT-nek a kimunkálása. Az ERFT fog ilyen típusú felosztásokat tartalmazni.

5.4.2. Az Ex-ante értékelés speciális elemei

A korábbi értékelési eredmények elemzése

Az értékelés nem alkalmazható ugyanúgy, mint a Strukturális Alapok által támogatott EU régiók esetében. Azonban a Nyugat-dunántúli régióknak van tapasztalata fejlesztési programok kidolgozásában és az uniós programozásban (Phare CBC) is. A megvalósítási szakaszból világosan kitűnik, hogy a régió rendelkezik releváns tapasztalatokkal (a Phare CBC programok kezelése és megvalósítása kapcsán). Talán ennek néhány tanulságát érdemes lenne hangsúlyozni, különösen a programok érdemi tartalmát (használt eszközök és elért eredmények) és az igazgatási és procedurális aspektusokat.

Megjegyzés: A dokumentum egy új alfejezettel bővült: „2.2.4. A korábbi fejlesztési szándékok megvalósulását célzó beavatkozások értékelése a Nyugat-dunántúli régióban” áttekinti a Nyugat-dunántúli régiót alkotó megyék decentralizált területfejlesztési forrásainak felhasználási gyakorlatát.

Az erősségek, gyengeségek és lehetőségek elemzése

Ez a rész jól, bár nem pontosan az EU programozási elvek alapján lett kidolgozva (lásd a fenti megjegyzéseket). Ráadásul az elemzés sokkal részletesebb volt - különösen a magyar tervezési törvény által megkívánt komplex regionális fejlesztési koncepció elkészítésében - és erre a szövegben utalás is található.

A SWOT a regionális döntéshozás és a regionális fejlesztési programok finanszírozási területébe eső (Strukturális Alapok) fejlesztési problémákra és lehetőségekre helyezte a hangsúlyt. A régióon belüli és a régiók közti egyenlőtlenségek összehasonlítása (az EU átlagot és a Budapesten kívüli nemzeti átlagot figyelembe véve) pontosnak tűnik. (Az elemzés – reálisan - az EU 1. Célterületbe helyezi a régiót, hasonlóan a többi magyarországi régióhoz.)

A SWOT sikeresen hangsúlyozza a fő egyenlőtlenségeket és szükségleteket, olyan adatokat is tartalmaz, melyek a régióon belüli belső egyenlőtlenségeket mutatják (a vidéki és periférikus térségek fejlesztési problémái). Az "erősségek" és "lehetőségek" a gazdasági és társadalmi kohézió eléréséhez szükséges hajtóerőkre, a fenntartható fejlődésre helyezik a hangsúlyt (helyzeti előnyök, diverzifikált gazdasági struktúra, a külföldi közvetlen beruházások magas aránya, az emberi erőforrás magas színvonala az oktatást és az iskolázottsági szintet tekintve stb.). Nagyobb hangsúlyt kell fektetni a környezeti aspektusokra.

Habár a SWOT elemzés vizsgálja a szükségleteket és egyenlőtlenségeket, nem helyezi azokat rangsorba.

Megjegyzés: A Program az erősségeket továbbra sem rangsorba, hanem a helyzetelemzés szokásos sorrendjét követi: földrajzi elhelyezkedés, humánerőforrások, gazdaság, infrastruktúra, környezet, együttműködések.

Ahogy fentebb hangsúlyoztuk, nem található a programban az emberi erőforrás részletezett értékelése. (Az EU tervekben és programokban az Európai foglalkoztatási stratégia négy pillére - vállalkozás, foglalkoztathatóság, alkalmazkodás és férfiak és nők közötti esélyegyenlőség - mentén szokták elemezni.)

Az esélyegyenlőségi dimenzióval (elemzésben és a program tartalmában) foglalkozni kell, mivel a 2000-2006-os periódusban az EU Strukturális Alapjainak ez egy igen fontos és horizontális eleme.

Megjegyzés: A férfiak és nők esélyegyenlőségének helyzetét egy új keretes írásban foglalták össze a tervezők. (5. keretes írás)

A stratégia racionalitásának és általános konzisztenciájának értékelése

A régió jövőképét és a stratégiai célok és prioritások kiválasztását alátámasztja a SWOT elemzése (megnevezve a szükségleteket és a fejlesztési lehetőségeket) és konzisztens a Strukturális Alapok célkitűzéseivel (versenyképesség, innováció és humán erőforrás fejlesztés, környezet és életminőség, belső regionális kohézió).

A prioritások (a magyar tervezési gyakorlatban stratégiai programok) megfelelőek és levezethetők a jövőképből és a stratégiai célokból. A következő prioritások fogalmazódnak meg:

1. prioritás: Humánerőforrás fejlesztés
2. prioritás: Vállalkozás és technológiai innováció
3. prioritás: Régióépítés
4. prioritás: Életminőség javítása

A megfogalmazott prioritások relevánsak a társadalmi és gazdasági kohézió szempontjából és igazolhatók a szükségletek és egyenlőtlenségek elemzése alapján.

1-3. prioritások teljesen összhangban állnak az EU Strukturális Alapjaival (habár néhány akció tartalma a megvalósítási szinten néhány esetben további ellenőrzésre szorul, hogy az alapokhoz való hozzájutás biztosítva legyen), míg a 4. prioritás sok különböző elemet fed le, melynek néhány aspektusa nem felel meg a Strukturális Alapok finanszírozási kritériumainak (lásd később).

Megjegyzés: A Nyugat-dunántúli területfejlesztési program nem törekszik kizárólag a Strukturális Alapok rendszerébe illeszkedő prioritások és intézkedések megfogalmazásával. Befogadja mindazon intézkedéseket, amelyek segítik a régió jövőképeinek megvalósítását. Ezt csak azokban az esetekben teszi, amennyiben az adott intézkedés mögé finanszírozási forrás biztosítható. Ez lehet olyan nemzeti célelőirányzat is, amelyik jelenleg nem illeszkedik a Strukturális Alapok rendszerébe.

Általánosságban elmondható, hogy van belső konzisztencia a stratégiai szintű célok, a prioritások és az intézkedési szint között (habár néhány esetben még vannak hiányosságok az intézkedések meghatározása és értékelése terén - különösen a 4. prioritás esetén).

Az általános politikai tartalom (EU és nemzeti) terén több információt nyújt a program, és az az általános benyomás, hogy olyan - ezekkel a politikákkal és szabályokkal összhangban álló - regionális programot kívántak előkészíteni, mely figyelembe veszi mindegyik stratégiai inputot (habár nem teljesen harmonizáltak, ahogy fentebb vázoltuk).

Prioritások és intézkedések

1. prioritás: humán erőforrás fejlesztés

Intézkedések:

P1/I1: "Kútfő" - az innovatív közösségi kezdeményezésekért

P1/I2: "Esély" - a munkaerőpiac fejlesztéséért

P1/I3: "Szikra" - a kutatás-fejlesztési kapacitás növelése

Megjegyzések ezen prioritásról:

- A prioritás tartalma és indoklása jól kidolgozott.
- Az általános célok megfogalmazását javítani kellene. Valószínűleg túl sok célt állítottak fel. Néhány nagyon specifikus (pl. bizonyos típusú projekt bevezetése, információs bázis kialakítása a foglalkoztatottakról), így nem sorolható az általános célok közé, néhány pedig ismétlődik. Néhány cél fontos EU politikai célokat tükröz - pl. az egész életre szóló tanulás feltételeinek megteremtése, egyenlő esélyek biztosítása a foglalkoztatásban. Az utóbbi operatív aspektusai azonban nincsenek kidolgozva (nem tükröződnek indikátorokban és intézkedésekben).

Megjegyzés: A célok megfogalmazása az egyeztetési eljárás időszakában átdolgozásra került.

- Az alkalmazhatósággal óvatosságnak kell lenni. - a nem szakmai jellegű képzés nem alkalmas támogatásra (pl. közoktatás).

Megjegyzés: Ilyen jellegű fejlesztési célt nem fogalmazott meg az intézkedés.

- Az indikátorokat javítani kell. Néhány indikátor nem úgy lett megfogalmazva, amely lehetővé tenné az értékelést - például nagyobb szociális érzékenységű, flexibilisebb és nyitottabb régió kialakítása (hogyan lehet ezt mérni); a K+F alkalmazottak növelése - hogyan lehet ezt mérni (képesítés, a K+F-ben alkalmazottak száma stb.). Míg a humán erőforrást érintő prioritás hozzá fog járulni az indikátorokban tükröződő fejlődéshez (pl. az egy főre eső GDP és az EU átlag közötti szakadék áthidalása, a munkanélkülisége ráta csökkentése a fejletlen régiókban), de a fő ösztönző erő más prioritásból eredhet (pl. 2. és 3. prioritás).

Megjegyzés: Az indikátorrendszer az egyeztetési eljárás időszakában az EU stratégiai és operatív programozáshoz kiadott irányelvek alapján át lettek dolgozva.

P1/I: "Kútfő" - az innovatív közösségi kezdeményezésekért

Az intézkedések még nincsenek teljesen kidolgozva. A megjegyzések a következők:

- Az általános célok megfogalmazását ellenőrizni kellene, hogy tisztázzuk milyen intézkedéseket kívánunk megvalósítani. Úgy tűnik főként a humánerőforrás fejlesztést támogató intézményi kultúra megteremtéséről van szó. Ezt "közelebb" kell vinni az Európai Szociális Alap (ESF) célkitűzéseihöz - pl. képességek fejlesztésének kultúrája, alkalmazkodás és vállalkozás a helyi intézményekben.
- A leírással kapcsolatban tisztázni kell, hogy mit jelent a "tanácskozás".
- Az akciók megfogalmazásakor különösen óvatosan kell kezelnünk a közoktatást. Ezt nem támogatják sem a Strukturális Alapok sem a Phare (de valószínűleg helyi, magyarországi alapokból támogatható).

Megjegyzés: Ilyen jellegű fejlesztési célt nem fogalmazott meg az intézkedés.

- Ami a célcsoportokat illeti jó lenne, ha néhány intézkedés speciális csoportokat célozna meg.
- A végső kedvezményezettek és partnerek közé be kellene venni a képzési szervezeteket és az üzleti szférát.
- Ami az eredménymutatókat illeti, nem világos, hogy hogyan fog ez az intézkedés 300 új tudásalapú munkahely létrejöttéhez vezetni.

Megjegyzés: A jelzett problémák többségét az egyeztetési eljárás időszakában az önálló „Kútfő” operatív program készítői pótolták.

P1/I2: "Esély" - a munkaerőpiac fejlesztéséért

Az intézkedés még nincs teljesen kidolgozva. A megjegyzések a következők:

- Az indoklás világos és megfelel a leírásnak és céloknak.
- A leírás megfogalmazása - "tanácsadás támogatási és intézményfejlesztési típusú program" javításra szorul. Nem világos, hogy ez mit jelent.

Megjegyzés: A szöveg módosult „képzési és intézményfejlesztési program”-ra.

- Míg az "esélyegyenlőséget" említik a célok között, nincs megemlítve sem a leírás sem a célcsoportok esetében (nem említik a nőket).

Megjegyzés: A hiányosság pótlása megtörtént.

- Szükség van az akciók pontos leírására - például hogyan fogja az intézkedés közvetlenül a munkahelyteremtést támogatni (a munkahelyteremtés és a munkanélküliség csökkentése megtalálható a célok és az eredménymutatók között).
- Óvatosan kell kezelni az oktatást (alkalmazhatóság).

Megjegyzés: Nem tartalmaz az intézkedés közoktatás fejlesztési javaslatot.

- Nincsen az esélyegyenlőséget mérő eredménymutató, sem a fiatalok munkaerő-piaci integrálódását mérő.

Megjegyzés: A tervezők a teljes indikátorrendszert az EU-s irányelvek alapját átvilágították és az alapján módosították.

P1/I3: "Szikra" - a kutatás-fejlesztési kapacitás növelése

Az intézkedés még nincs teljesen kidolgozva. A megjegyzések a következők:

- Az indoklási részben sokkal részletesebb információ szükséges a már létező K+F kapacitásokról. Hasznos lenne még továbbá annak az indoklása, hogy hogyan és milyen mértékben képes a régió növelni a K+F kapacitást (pl. külföldi tulajdonú vállalkozások jelenléte, magasan iskolázott lakosság, kutatási és oktatási intézmények).
- Ami a Strukturális Alapok és a Phare alkalmazhatóságot illeti, óvatosan kell kezelni a tisztán oktatási intézkedéseket (habár pl. az 5. keretprogram megfelelő lehet egyes programok finanszírozására, de gyakran ezt nehéz biztosítani).

Megjegyzés: Nem tartalmaz az intézkedés közoktatás fejlesztési javaslatot.

2. Prioritás: Vállalkozási- és technológiai innováció

Intézkedések:

P2/I1: "Vállalkozási útjelző" - tanácsadás növekedni képes vállalkozások számára

P2/I2: "Vállalkozási tőke" - innovációs befektetési program

P2/I3: "Vállalkozási infrastruktúra" - a vállalkozásokat és a technológiai innovációt támogató létesítmények támogatása

P2/I4 "Kilátó" - a kiemelt turisztikai vonzerők fejlesztéséért

A prioritással kapcsolatban a következők a megjegyzések:

- Az indoklás jól kidolgozott, hangsúlyozza a fontosságát, kiemeli a kapcsolatot a versenyképesség javításának célja, és a már a régióban létező kapacitásokra való építés között (nemzeti és régiók közötti infrastruktúra és kezdeményezések).
- Ismét át kell gondolni az indikátorokat - néhány nincs pontosan megfogalmazva (inkább célként, mint a változást szolgáló mérési eszközökként vannak megfogalmazva). Például: "gazdasági fejlődést támogató központok megerősítése, magas színvonalú vállalkozás-fejlesztést segítő szolgáltatások nyújtása", és "kezdeményezések gazdasági klaszterek alapítására" nem indikátorok.

Megjegyzés: A tervezők a teljes indikátorrendszert az EU-s irányelvek alapját átvilágították és az alapján módosították.

P2/I1: "Vállalkozási útjelző" - tanácsadás növekedni képes vállalkozások számára

A megjegyzések a következők:

- A leírás, tartalom és a célcsoportok megfelelőek.
- A hosszú távú hatások nem kidolgozottak (4. táblázat). Csak az output indikátorok vannak meghatározva.

Megjegyzés: A tervezők a teljes indikátorrendszert az EU-s irányelvek alapját átvilágították és az alapján módosították.

- Utalásnak kellene lenni a humán erőforrás fejlesztési prioritással levő kapcsolatokra (mivel az intézkedések nagy része képzéssel kapcsolatos).

Megjegyzés: A szöveg kiegészítése a javaslatnak megfelelően megtörtént.

P2/I2: "Vállalkozási tőke" - innovációs befektetési program

A megjegyzések a következők:

- Az indoklást részletesebben kell kidolgozni. Például hasznos volna, ha megérthetnénk mi a potenciális piac - a növekedésre képes kisvállalkozások lehetséges száma, melyek élhetnének a befektetési program adta lehetőségekkel (kezdő tőke). Szintén hasznos lenne néhány további információt is feltüntetni a profiljukról, és arról, hogy hogyan tudnak hozzájárulni az innovációhoz és a versenyképesség javításához. Az intézkedések megvalósítás szabályainak kidolgozásakor ezeket a részleteket tovább lehetne fejleszteni.
- Az helyénvaló, hogy az ebben az intézkedésben részvevő vállalkozásoknak P2/I1-es intézkedésben is részt kell venni (képzés).
- A projekt kiválasztási kritériumoknál tisztázni kell, hogy mit jelent "megfelelés a régió környezeti szűrő rendszerében támasztott követelményeknek". Ez a követelmény több intézkedésben is fel van tüntetve - ez speciális környezetvédelmi szabványok teljesítését jelenti?
- Akárcsak az előző intézkedés (P2/I1) a hosszú távú hatások nincsenek kidolgozva (4. táblázat), míg a meghatározott indikátorok inkább output orientáltak mint eredménymutatók (pl. 50-55 innovatív vállalkozás finanszírozása).

Megjegyzés: A tervezők a teljes indikátorrendszert az EU-s irányelvek alapját átvilágították és az alapján módosították.

P2/I3: "Vállalkozási infrastruktúra" - a vállalkozásokat és a technológiai innovációt támogató létesítmények támogatása

A megjegyzések a következők:

- Általában véve az angol fordítást javítani kell. A leírás néhány részét gondosabban kell kidolgozni, hogy jobban megérthessük az ezen intézkedés keretében végrehajtandó akciókat (pl. mit jelent a kompetencia központok létrehozása?).
- Az érthető, hogy az intézkedés tartalmaz "Hard" infrastrukturális fejlesztési (fő hangsúly) és néhány "soft" infrastrukturális (pl. gazdasági klaszterek kialakítása, kapcsolat kialakítása az oktatás és a vállalkozások/gazdaság között) elemet. Potenciálisan az infrastrukturális beruházások a rendelkezésre álló források nagy részét képesek felszívni (pl. ipari parkok kialakítása, vállalkozási övezetek), ezért pontosabb célsoport kialakítása és támogatási kritériumok szükségesek.
- Ismét, az indikátorok esetén a "mérhető eredmények" inkább output orientáltak, míg a hosszú távú hatások nincsenek teljesen kidolgozva (4. táblázat).

Megjegyzés: A tervezők a teljes indikátorrendszert az EU-s irányelvek alapját átvilágították és az alapján módosították.

P2/I4 "Kilátó" - a kiemelt turisztikai vonzerők fejlesztéséért

A megjegyzések a következők:

- Itt is igaz az az általános megjegyzés, hogy az angol szöveget javítani kell. A címet is javítani kell (mit jelent ebben a kontextusban, hogy kedvelt /preferred/).
- Az indoklás nem jól kidolgozott.
- Az általános célok nem annyira célként lettek megfogalmazva, inkább az indoklás kibővítéseként. Az intézkedések céljait világosabban kell megfogalmazni.

Megjegyzés: Az intézkedéssel kapcsolatban önálló program készült. az indoklás és az általános célok az alapján a dokumentum alapján újra lettek kidolgozva.

- A projekt kiválasztási kritériumok további fejlesztést kívánnak - csak egyetlen kritérium (a környezeti szabványoknak való megfelelés) létezik?
- A területi beavatkozási területek és a célcsoportok kialakítása megfelelő.
- A fent említett, az indikátorokra vonatkozó megjegyzések itt is igazak (hosszú távú hatások és eredmények).

Megjegyzés: A tervezők a teljes indikátorrendszert az EU-s irányelvek alapját átvilágították és az alapján módosították.

3. Prioritás: Régióépítés

Intézkedések:

P3/I1: "Elérhetőség" - a közlekedési infrastruktúra fejlesztéséért

P3/I2: Integrált vidékfejlesztés

P3/I3: "Intelligens régió" - a területfejlesztés helyi/kistérségi intézményrendszerének fejlesztéséért

P3/I4: "Kézfogás" - régióhatáron átnyúló együttműködésért

Megjegyzések a prioritásról a következők:

- Az indoklás jól kidolgozott, az általános célok világosan meghatározottak, és az intézkedések egyensúlya is megfelelő.
- A hatásindikátorokat finomítani kell. Akárcsak a többi prioritás esetében, a megfogalmazott indikátorok nem értékelési eszközök, hanem sokkal inkább célok vagy akció típusok (pl. a különböző szintű központok elérhetőségének javulása; működő kistérségi intézményrendszer stb.).

Megjegyzés: A tervezők a teljes indikátorrendszert az EU-s irányelvek alapját átvilágították és az alapján módosították.

P3/I1: "Elérhetőség" - a közlekedési infrastruktúra fejlesztéséért

A megjegyzések a következők:

- Az akciók (alprogramok) leírásával kapcsolatban óvatosan kell kezelni a helyi repülőterek kérdését (a bevételt generáló befektetések, mint a repülőterek nem alkalmasak a Phare támogatásra).

Megjegyzés: A Győr-Pér repülőtér fejlesztését segítő nagyprojekt pályázatot a szervezők beadták a 2001. évi Magyar-Oszipák Phare CBC programra.

- Nem világos (a leírásból és/vagy a fordításból), hogy mit kell támogatni a "a legjelentősebb regionális közlekedési projektek partnerségen alapuló kiválasztása, rangsorolása" alprogram keretében. Ez a tervezés vagy tanulmányok támogatásával van kapcsolatban?
- Ami a hosszú távú hatásokat illeti (5. táblázat) potenciális hátrányként jelenik meg, hogy "természeti tájak és környezeti értékek sérülhetnek". Környezeti hatástanulmányt kell készíteni, és az olyan projekteket melyeknek negatív környezeti hatásuk van nem támogatandók?

P3/I2: Integrált vidékfejlesztés

A megjegyzések a következők:

- Az általános célok nem világosan kifejtettek. Sokkal inkább az intézkedések indoklásának kibővítéseként funkcionálnak. A szöveget javítani szükséges.
- Az intézkedés leírása elég jól kidolgozott, de a megfogalmazást ellenőrizni kell, hogy jobban igazodjanak a SAPARD keretében támogatható akciókhoz.

Megjegyzés: Az egyeztetési eljárás időszakában ez megtörtént.

- Akciók leírását javítani kellene. Néhány általános akció típus, mint a diverzifikáció támogatása, a mezőgazdaságból származó jövedelem növelésének támogatása; mások nagyon speciálisak (pl.

szőlőtermesztés támogatása, vadgazdálkodás és vadfeldolgozás támogatása). Szintén nem világos, hogy milyen típusú segítséget nyújtanak (pl. képzés?, ösztöndíjak/támogatások).

- A képzés nincs említve speciálisan az 1-3 alprogram keretében, de ez a vidékfejlesztés igen fontos formája.
- Van kapcsolat az intézkedések és a P1/I1 között?

Megjegyzés: Van, hiszen a vidékfejlesztésben jelentős a szerepe a helyi közösségeknek, az abban működő civil szervezeteknek.

- A LEADER is felmerülhet a transznacionális együttműködések támogatásának forrásaként.

Megjegyzés: Az intézkedés átdolgozott változata szerepelteti a LEADER-t a lehetséges források között.

P3/I3: "Intelligens régió" - a területfejlesztés helyi/kistérségi intézményrendszerének fejlesztéséért

A megjegyzések a következők:

- Akárcsak fentebb, az általános célok nem túl világosan kifejtettek. Sokkal inkább az intézkedések indoklásának kibővítését képezik.

Megjegyzés: A tervezők átdolgozták az intézkedés indoklását és általános céljait.

- A különbséget és a kapcsolatokat ezen intézkedés, P1/I1 prioritás intézmény építési aspektusai és a P3/I2 között meg kell határozni. Ez az intézkedés támogatja az információs társadalom fejlesztést (ITC) a helyi intézményekben?

Megjegyzés: A P1/I1 intézkedés a civil társadalom kezdeményezéseit segíti, míg a P3/I2 intézkedés kifejezetten a területfejlesztés kistérségi kapacitásainak bővítésére törekszik. Ehhez szervesen kapcsolódik az ITC fejlesztés is.

- Az indikátorok inkább output mint eredmény orientáltak.
- A hosszú távú hatásokat (5. táblázat) ki kell dolgozni.

Megjegyzés: A tervezők a teljes indikátorrendszert az EU-s irányelvek alapját átvilágították és az alapján módosították.

P3/I4: "Kézfogás" - régióhatáron átnyúló együttműködésért

A megjegyzések a következők:

- Ez az intézkedés jól kidolgozott, és tükrözi a régiónak a határon átnyúló együttműködések és a CBC terén szerzett tapasztalatait.
- A szöveg egyes részeit (fordítás) javítani kell.
- Ismételten elmondható, hogy az indikátorok inkább output mint eredmény orientáltak, és a hosszú távú hatásokat ki kell dolgozni.

Megjegyzés: A tervezők a teljes indikátorrendszert az EU-s irányelvek alapját átvilágították és az alapján módosították.

4. Prioritás: Életminőség javítása

Intézkedések:

P4/I1: "Életterünk" - környezetgazdálkodási program

P4/I2: "Háló" - egészségügyi és szociális program

P4/I3: "Örökségünk" - a kulturális örökség és az épített környezet védelméért

Megjegyzések a prioritásról a következők:

- Ez a prioritás különböző ágazati területeket kombinál, és nem megfelelően kidolgozott az indoklás és a célok.

Megjegyzés: A prioritás szövegezését a tervezők az egyeztetési eljárás során a témakörben érkezett számos írásos vélemény alapján átdolgozták.

- A hatásindikátorok - mint a változás értékelésének eszközei - nem megfelelően kidolgozottak.

Megjegyzés: A tervezők a teljes indikátorrendszert az EU-s irányelvek alapját átvilágították és az alapján módosították.

- Óvatosan kell kezelni az egészségügyi és szociális programokat, mert az ilyen típusú akciók kívül esnek a Strukturális Alapok és a Phare szabályain.

Megjegyzés: Az intézkedés megvalósítása nemzeti erőforrásból lehetséges.

- Hasonlóképpen a gazdasági haszonnal (pl. turizmus fejlesztése) nem összefüggő kulturális örökség nem alkalmas a Strukturális Alapokból történő támogatásra.

Megjegyzés: Az intézkedés megvalósítása nemzeti erőforrásból lehetséges.

P4/I1: "Életterünk" - környezetgazdálkodási program

Ez az intézkedés jól kidolgozott (igaz ez az indoklásra, a célokra, a leírásra és az indikátorokra is).

P4/I2: "Háló" - egészségügyi és szociális program

Ez az intézkedés nem kidolgozott. A fentebb tett megjegyzések az alkalmasságról (Strukturális Alapok és Phare támogatás) itt is igazak.

Megjegyzés: Az intézkedést a tervezők az egyeztetési eljárás időszakában kidolgozták. A megvalósítás nemzeti erőforrásból lehetséges.

P4/I3: "Örökségünk" - a kulturális örökség és az épített környezet védelméért

A megjegyzések a következők:

- Az intézkedés további fejlesztést kíván. Az intézkedések finanszírozásra való alkalmasságáról (gazdasági haszonnal kell összefüggjön) szóló megjegyzés itt is igaz. Történik utalás a turizmus fejlesztésével való kapcsolatra, de ez nem világos az összes leírt akciótípus esetén.

Megjegyzés: A ERFT ezt az intézkedést a javaslatnak megfelelően alakította át. A program pedig átvette az ERFT-ben megfogalmazottakat.

- A célokat világosabban kell kifejteni, és az akciók leírását is ki kell dolgozni.

Megjegyzés: Az intézkedés leírása kicsit vázlatosabb marad a többi intézkedéshez képest. Pontosabb kidolgozására 2001-ben nyílik lehetőség, amennyiben az RFT, a többi intézkedéshez hasonlóan, önálló stratégiai és operatív program készítését kezdeményezi erre a témakörre.

- Ismételt az indikátorok inkább output mint eredmény orientáltak.

Megjegyzés: A javasolt dokumentum alapján az indikátorrendszert a tervezők átvilágították és átdolgozták az egyeztetési eljárás időszakában.

5.4.3. A célok és egyenlőtlenségek számszerűsítése

A megjegyzések a következők:

- A célok számszerűsítése a program egy olyan aspektusa, mely viszonylag gyenge és javításra szorul. Az indikátorok nem megfelelően kidolgozottak és legtöbb esetben nem pontosan kifejtettek.

(Nem eléggé kifejtettek ahhoz, hogy meg lehessen határozni a program hatásait és eredményeit általánosan és a prioritások szintjén és az output indikátorokat intézkedési szinten.)⁵⁰

Megjegyzés: A javasolt dokumentum alapján az indikátorrendszert a tervezők átvilágították és átdolgozták az egyeztetési eljárás időszakában.

5.4.4. A várható gazdasági-társadalmi hatások értékelése és a politikai és pénzügyi források allokációjának indoklása

A megjegyzések a következők:

- A politikák összessége általában indokoltnak látszik. Foglalkozni kell a fent említett, az alkalmazságra és az akciók további tisztázására vonatkozó követelményekkel. Habár néhány ezek közül világosabb lesz a szöveg és a fordítás javításával.
- A prioritásonkénti és intézkedésenkénti pénzügyi forráseloszlás még nem kidolgozott.

Megjegyzés: Az ERFT 2001-2003-ra készített intézkedésenkénti forrás felosztást. A program ezt vette át vezette tovább 2006-ig 2000. évi áron számolva.

5.4.5. A megvalósítás és a monitoring minősége

A megjegyzések a következők:

- A megvalósítási intézkedések általában - ami a szerepeket és felelőségeket illeti - jól kidolgozottak, és világos a régióknak az EU által támogatott akciókban (Phare CBC) szerzett tapasztalata.
- Nem világos azonban, hogy az intézkedések végrehajtásával megbízott intézmények is rendelkeznek-e ilyen képességgel és tapasztalatokkal.

Megjegyzés: A szervezetek többsége igen, másoldalról 2000-től elkezdődött, mind a speciális (Special Preparatory Program – SPP), mind a regionális felkészítő program (Regional Preparatory Program – RPP), amelyek kormányzati és regionális szinten segítik a csatlakozási felkészülést.

- A részletes szabályok és kiválasztási kritériumok kidolgozása további munkát igényel (intézkedési szinten), és a monitoring rendszer kifejlesztése is további figyelmet igényel (az indikátorok megfogalmazásától az információk összegyűjtésének és elemzésének megszervezéséig).

Megjegyzés: A kiválasztási kritériumokat a tervezők az egyeztetési eljárás időszakában áttekintették. A részletesebb szabályok megfogalmazása a területfejlesztési programmal párhuzamosan készülő ERFT-ben történik. A monitoring rendszer részletes kidolgozására a Nyugat-dunántúli RFT a 2000. évi decentralizált TFC keretéből pályázatot írt ki. A feladat tervezőjét az RFT 2001. évi elő ülésén választják ki.

London, 2000. szeptember 15.

Haris Martinos

⁵⁰ Lásd Európai Bizottság, Regionális Politikai és Kohéziós Általános igazgatóság. Az új programozási időszak 2000-2006: Metodológiai Munkafüzetek. 3. Munkafüzet - Monitoring és értékelési indikátorok: Egy indikatív metodológia.

MELLÉKLETEK

22 / 2000 (VI. 26.) NYDRFT határozat a Regionális Fejlesztési Program Egyeztetési Változatáról

- (1) A Nyugat-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács elfogadja a Regionális Fejlesztési Program Egyeztetési Változatát azzal a kitételrel, hogy felkéri a programkészítőket az ülésen elhangzott észrevételek beépítésére.

Határidő: azonnal
Felelős: Ivanics Ferenc, a Tanács elnöke

- (2) A Nyugat-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács felkéri a Regionális Fejlesztési Ügynökséget, hogy a Regionális Fejlesztési Program elfogadását megelőző, a vonatkozó kormányrendeletben meghatározott egyeztetési eljárást a programkészítő szakértőkkel együttműködve lefolytassa. A Tanács az egyeztetési eljárás időtartamát a 2000. július 15. és szeptember 30. közötti időszakra tűzi ki.

Határidő: 2000. szeptember 30.
Felelős: Györffy Gábor, RFÜ ügyvezető igazgató

- (3) A Nyugat-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács felkéri a bizottságokat, hogy a Regionális Fejlesztési Program Egyeztetési Változatát a kitűzött 75 napos egyeztetési eljárás során napirendi pontként tárgyalják.

Határidő: 2000. szeptember 30.
Felelős: Borsos József
Krassné Bokory Márta
Kovács Jenő
Dr. Gyimesi Endre

- (4) A Nyugat-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács felkéri a Regionális Fejlesztési Program készítőit, hogy az egyeztetési eljárás során a Tanácsban képviselt minisztériumok mindegyikével személyes megbeszélést folytasson a Program célrendszerét, megvalósítását illetően.

Határidő: folyamatos
Felelős: Lados Mihály, MTA RKK NYUTI

- (5) A Nyugat-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács felkéri a Regionális Fejlesztési Program készítőit, hogy az egyeztetési eljárás során beérkező vélemények összesítéséről az eljárást követő tanácsülésen szóban és írásban beszámoljanak.

Határidő: folyamatos
Felelős: Lados Mihály, MTA RKK NYUTI

- (6) A Nyugat-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács felkéri a Regionális Fejlesztési Ügynökséget, hogy a Program prioritás és intézkedésrendszeréhez kapcsolódó konkrét projektjavaslatok összegyűjtését és rendszerezését megkezdje, ennek megfelelően a következő év várható projektjeiről a legközelebbi tanácsülésen tájékoztatást adjon.

Határidő: folyamatos
Felelős: Györffy Gábor, RFÜ ügyvezető igazgató

- (7) A Nyugat-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács felkéri a Regionális Fejlesztési Program készítőit, hogy az egyeztetési időszak alatt a külföldi szakértők végezzék el a Regionális Fejlesztési Program előzetes értékelését az Európai Unióban szokásos eljárásrend alapján, és ezt külön dokumentumként terjesszék a Regionális Tanács elé.

Határidő: folyamatos
Felelős: Lados Mihály, MTA RKK NYUTI

- (8) A Nyugat-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács felkéri a régió megyei jogú városait és megyei önkormányzatait, hogy a Regionális Fejlesztési Program Egyeztetési Változatát a 75 napos egyeztetési eljárás során közgyűléseiken napirendi pontként tárgyalják.

Határidő: 2000. szeptember 30.
Felelős: Ivanics Ferenc, a Tanács elnöke

Országos Ágazatfejlesztési Tervek

Környezetvédelem

83/1997. (IX.26.) OGY határozat a **Nemzeti Környezetvédelmi Programról**

A Nemzeti Környezetvédelmi Program a elkészítését és végrehajtását a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 40. §-a írja elő. A Nemzeti Környezetvédelmi Program egy olyan hat évre vonatkozó beavatkozási tervrendszert jelent, amely a jelen környezeti problémáinak megoldását, illetve a megoldás megkezdését és a jövő problémáinak megelőzését kell hogy eredményezze.

A Program a következő alapvető fontosságú pilléreken nyugszik:

- a) a Kormány Modernizációs Programja (1994), amelynek alapján a Program egyik fő feladata a gazdasági fejlődés és a környezetvédelmi érdekek összehangolása. alapvető feltétel, hogy a további társadalmi-gazdasági fejlődés ne járjon a környezet állapotának romlásával, és a környezeti feltételek változása ne legyen a további fejlődés áthághatatlan akadály. Ennek érdekében a környezeti szempontokat integrálni kell a gazdaságpolitikába és a különböző ágazati politikákba.
- b) a Rövid és Középtávú Környezetvédelmi Intézkedési Terv (1991), Nemzeti Környezet- és Természetpolitikai Koncepció (1994).

A fentiek mellett a környezetvédelem egyes sajátos feladataira, illetve más ágazatok környezetvédelmet is érintő területeire számos szakterületi program készült az elmúlt időszakban, illetve készül jelenleg.

- c) a „Feladatok a XXI. századra” (Agenda 21) című dokumentum – Rio de Janeiro, 1992; az EU Ötödik Környezetvédelmi Akcióprogramja, 1993, a Közép- és Kelet-Európai Környezeti Intézkedési Terv – Luzern, 1993

A fenti dokumentumok döntő mértékben meghatározzák a fejlett országok integrációs szervezeteihez történő csatlakozásból – az OECD tagságból (Magyarország 1996 májusában csatlakozott a szervezethez), illetve az EU-val való harmonizációból – származó környezetvédelmi kötelezettségeket.

- d) Magyarország sajátos természetföldrajzi adottságaiból adódóan a különböző nemzetközi környezetvédelmi egyezményekből, programokból, valamint az egyes országokkal – mindenképp a szomszédos államokkal – kötött, környezetvédelmet is érintő megállapodásokból adódó kötelezettségek.

A Programnak ez a négy pillére szoros kapcsolatban áll egymással és az ezek által meghatározott feladatokat együttesen kell figyelembe venni.

A Program felépítése:

1. A környezet állapotának bemutatása

Ezen a fejezeten belül a környezeti elemek (levegő, felszíni és felszín alatti vizek, föld), a települési és az épített környezet (települési környezet, emberi egészség alakulásának környezeti összefüggései), a természet (élővilág, táj) valamint az önállóan kezelt hatótényezők (hulladék, zaj és rezgés, környezetbiztonság) állapotának bemutatása történik.

2. Az elérni kívánt környezetvédelmi célok – célállapotok

A problémák ismertetését követően az általános célkitűzések megfogalmazása az adott terület, szakágazat számára a problémák megoldásának fő irányait jelentik. A konkrétabb célok, illetve a cselekvési irányok a számszerűsíthető célállapotokat, azonosítható tartalmú feladatokat határozzák meg a Program hatéves időszakára.

3. A megvalósítás kulcsterületei

A környezetvédelem összehangolása a területfejlesztés különböző szintjeivel, valamint a kiemelt ágazatokat érintő programok és beavatkozások kijelölése. A fejezet azokat a koncepciókat, terveket, akcióprogramot mutatja be, amelyek megvalósítására a Program céljainak eléréséhez feltétlenül szükség van: Energetika; Ipar; Mezőgazdaság, Erdő- és Vadgazdálkodás; Közlekedés, Szállítás; Szolgáltatások; Környezetvédelem (elsősorban környezet-, természet-, műemlékvédelem és területfejlesztés számára jelent feladatokat) területén.

4. A program megvalósításának eszközei

Az alapelvek meghatározása után a finanszírozás alapkérdéseit; a kutatás, műszaki fejlesztési feladatait, az információs, intézményi rendszer fejlesztését, majd a társadalmi részvétel fontosságát taglalja. A nemzetközi kötelezettségek és az ezekhez kapcsolódó feladatok teljesítésénél el kell érni, hogy ezek szorosabb kap-

csolatban legyenek a hazai környezeti problémákkal. E két oldal összekapcsolása lényeges hatékonysági követelmény Magyarország számára.

A Nemzeti Környezetvédelmi Program (NKP) végrehajtásánál megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a megvalósítás alatt levő *programokra (Levegőtisztaság-védelmi Ágazatközi Intézkedési Program; Balaton vízminőségének és ökológiai állapotának javítására irányuló program – 1068/1996. (VI.21.) Korm. határozat –; stb.)* és a NKP keretében, azzal együtt készült tervekre, program-irányelvekre, programokra, amelyek célkitűzései szorosan kapcsolódnak a Program céljaihoz: pl. *Országos Környezeti Kármentesítési Program, Magyarország szennyvízelvezetési és szennyvíztisztítási programjának irányelvei – 2207/1996. (VII.24.) Korm. határozat –; a Nemzeti Természetvédelmi Alapterv; a Nemzeti Környezet-egészségügyi Akcióprogram (NEKAP); valamint a vízbázisok, a távlati vízbázisok, valamint az ivóvízellátást szolgáló vízi létesítmények védelméről – 123/1997. (VII.18.) Korm. határozat; stb.*

A Nemzeti Környezetvédelmi Program részeként **Nemzeti Természetvédelmi Alaptervet** kell készíteni, amelyet a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 53. §-a ír elő.

Az Alapterv tartalmi követelményeit a Törvény rögzíti. Az Alaptervben foglal feladat-meghatározások alapját a Törvény, a Nemzeti Természetmegőrzési Konceptió és a Nemzeti Biodiverzitás-megőrzési Stratégia, továbbá a hatályos nemzetközi egyezmények, stratégiák, deklarációk, továbbá környezet- és természetvédelmi világszervezetek (UNEP, IUCN, stb.) szakmai programjainak irányelvei képezik.

Az Alapterv fő fejezetei:

1. Természeti értékek és területek állapota, veszélyeztető tényezők és folyamatok
Földtani és természetföldrajzi viszonyok elemzése (talaj, földtani-felszínalaktani értékek, barlangok, vizes élőhelyek, növényvilág, füves területek, erdők, állatvilág, tájak), majd a természetvédelmi célállapotok és a feladatok kijelölése.
2. Ökológiai (zöld) folyosók és az ökológiai hálózat, valamint az érzékeny természeti területek rendszerének kialakításának, fenntartásának hosszú és középtávú szempontjai
Az ökológiai hálózatok létesítésének célja, az Érzékeny Természeti Területek hálózatának kialakítása, valamint a biodiverzitás megőrzése az egyéb (az ökológiai hálózaton és az ESA (Environmentally Sensitive Areas) területek rendszerén kívül eső) mezőgazdasági területeken.
3. Védett természeti értékek és területek megóvásának hosszú és középtávú szempontjai
A védetté nyilvánítás folyamatát fel kell gyorsítani, távlatilag el kell érni, hogy az ország területének 11-12%-a „de jure” védelem alá kerüljön.
Ki kell alakítani a Nemzeti Ökológiai Hálózatot, pufferzónákat, rezervátumokat.
4. Természetvédelmi oktatás, ismeretterjesztés, PR
A természetvédelem oktatását már óvodás korban meg kell kezdeni, és biztosítani kell arról, hogy minden oktatási formában, minden korosztály számára elérhetővé váljon. A médiáknak nagyobb szerepet kell vállalnia a természetvédelem népszerűsítésében, az ország természeti értékeinek megismertetésében.
5. Természetvédelmi kutatások, mérő-megfigyelő rendszerek (monitorozás)
A természetvédelmi K+F céljának és fő irányainak meghatározását a monitorozással kapcsolatos feladatokat sorolnak fel (pl. előírja, hogy a Nemzeti Biodiverzitás Monitoring Program keretében a Szigetköz és a Kis-Balaton térségében folytatni kell a monitoring tevékenységet).
6. Nemzetközi kötelezettségek, célok, feladatok
Magyarország számos nemzetközi természetvédelmi egyezmények, deklarációk, programok esetében vállalt kötelezettségeket, valamint az európai integrációs folyamat részeként számos előírást kell teljesíteni.
7. A 7. és 8. fejezet a természetvédelmi törvényből fakadó jogalkotási és egyéb kötelezettségek sorol fel.
8. A fenti feladatok, kötelezettségek teljesítésének forrásoldalaként jelöli meg a KKA-t, melyen belül meghatározott százalékban kell megjelölni a természetvédelmi beruházásokra és egyéb célokra fordítható összegek nagyságrendjét.

Közlekedés

A közlekedés területén a közúthálózat és a vasútvonalak fejlesztésére készültek tervek, melyek egyes fejlesztési javaslatait az EU programok, és alapok keretéből finanszíroznák. A Nyugat-dunántúli régióhoz kapcsolódó javaslatok a következők:

- Az egyik legfontosabb, a magyar kormány által elfogadott projekt, a gyorsforgalmi autópálya hálózat-hoz kapcsolódik. Ez a projekt 10 éven belül 140 km autópálya és 567 km gyorsforgalmi út megépítését tervezi 600 milliárd Ft-os költségvetéssel. A fejlesztés a Helsinki folyosóhoz tartozó útvonalakhoz kapcsolódik. A Nyugat-dunántúli régió esetében az M7-es és az M70-es autópályák szerepelnek a tervekben. A TINA program alatt várhatóan EU források is segítik e fejlesztéseket.
- A vasútvonalakkal kapcsolatban több olyan vasútvonal is szerepel a kormányzati tervekben, melyek ügyében a régió is érintett, például:
 - θ Az V. Helsinki folyosó részeként tervek készültek a Szlovéniával kapcsolatot biztosító vonal még hiányzó szakaszának megépítésére: Budapest-Székesfehérvár-Boba-Zalaegerszeg-Zalalövő-Bajánsenye-(Hodos). A Zalalövő-Zalaegerszeg vonal rekonstrukciója egy speciális fejlesztési javaslat, melyet az ISPA támogat.
 - θ Budapest-Hegyeshalom (Bécs és Pozsony).
 - θ Fejlesztési javaslatok készültek a következő szakaszokra: Győr-Sopron (Ebenfurt); Győr-Szombathely-Szentgotthárd (Graz); Zalaszentiván-Nagykanizsa-Murakeresztúr.
- A Zalaegerszeg-Zalalövő-Őriszentpéter-Bajánsenye útvonal rekonstrukciójának javaslata szerepel a főútfejlesztési tervekben (UVATERV).
- A déli autópálya megépítésében érintett 10 megye az együttműködésről határozva közös kérvénnyel fordult a kormányhoz, melyben hangsúlyozzák annak jelentőségét. Ez a Nyugat-dunántúli Régióban az észak-déli tengely fejlesztését jelenti (az M9-es nyomvonalán haladva), ezért a régió számára kiemelkedő jelentőségű.

Ipar

A Nyugat-dunántúli régió Területfejlesztési Programja szempontjából a nemzeti iparpolitika legfontosabb aspektusai a következők:

- **Kis- és középvállalkozás fejlesztési stratégia**⁵¹. A kormány prioritásai között szerepel a „kis- és középvállalkozások innovációs képességének fokozása”. A gazdaság innovációs szintjének javítása prioritást élvez csakúgy, mint a kutatóintézetek, az ipar és a kis- és középvállalkozások közötti kapcsolatok. A kis- és középvállalkozások fejlesztési stratégiája a technológia orientált vállalkozásfejlesztés támogatása érdekében és a területfejlesztési tevékenység részeként fontosnak tartja technológia transzfer intézetek, innovációs központok, innovációs parkok, technológiai inkubátor központok létesítését. A regionális szervezetek szerepe, beleértve a kereskedelmi és iparkamarákat, a helyi önkormányzatokat, és a felsőfokú oktatási intézményeket, illetve a Kutatás és Technológia Fejlesztésre vállalkozó és finanszírozó vállalkozásokkal való együttműködés igen fontos.
- **Ipari park program és speciális vállalkozási övezet program**. A Nyugat-dunántúli régióban számos már megkezdett, illetve a tervezési fázisba eső fejlesztés van e program alapján: már kész ipari parkok működnek Győrben, Szombathelyen, Szentgotthárdon, Sárváron és Zalaegerszegen, illetve ipari parkokat terveznek létesíteni Sopronban, Rédcisen, Mosonmagyaróváron és Kapuváron. Győr közelében épül egy innovációs központ, míg Szombathelyen és Zalaegerszegen már rendelkezésre áll egy-egy vállalkozási inkubátor, és Sopronban is terveznek egyet.
- **Kutatás és Technológia Fejlesztés (RTD), illetve Innovációs Politika**. A magyar kormány 1993-ban kidolgozta innovációs politikáját, melynek jelenleg folyik az aktualizálása, és várhatóan 1999 végére készen lesz a megújított technológia politika. A technológia politikáért felelős szervezet az Országos Műszaki és Fejlesztési Bizottság (OMFB), mely legfontosabb feladatai a következők:
 - θ Részt vesz a nemzeti technológia fejlesztési politika kialakításában, e terület politikai koordinációjában és a vonatkozó stratégiák kidolgozásában.

⁵¹ Kormánystratégia a Kis- és Középvállalkozások Támogatására, Gazdasági Minisztérium.

- θ Az alkalmazott RTD és más tevékenységek támogatásával elősegíti a fejlesztéseket is magába foglaló innovációt, illetve kölcsönöket biztosít, és programokat támogat e területen.
- θ Kormányzati szinten koordinálja az RTD területén történő nemzetközi együttműködést, illetve magyar szervezetek közreműködésével javítja a nemzetközi együttműködés feltételeit. Ez főként a magyar RTD közösség képviseletében és az EU által támogatott RTD programokban való részvételük támogatásában nyilvánul meg.
- θ Az OMFB számos programmal rendelkezik a kis- és középvállalkozások, a kutató intézetek, az egyetemek stb. számára.

Mezőgazdaság és Vidékfejlesztés

A Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium jelenleg véglegesíti a Nemzeti Vidékfejlesztési Tervet, melynek alapelvei a következők:

- A vidéki térségek fejlődéséhez szükséges feltételek megteremtése – kiemelten:
 - θ a környezettel harmonizáló életképes mezőgazdaság
 - θ a foglalkoztatás diverzifikálása
 - θ a természeti és építészeti örökség megóvása
 - θ a bányászat stb. által károsított vidéki térségek rehabilitációja stb.
- Az életszínvonal javítása a vidéki térségek lakossága körében. Ennek kapcsán:
 - θ az átlagos vidéki/mezőgazdasági jövedelem és a magyar átlagjövedelem közötti rés csökkentése
 - θ a szükséges infrastruktúra fejlesztése, beleértve a pénzügyi és egyéb szolgáltatásokat is
 - θ a társadalmi gondoskodás javítása, főleg azokon a településeken, melyeken magas az idősek és a hátrányos helyzetűek aránya
 - θ az oktatási feltételek és a vidéki fiatalok iskolázottsági szintjének javítása
 - θ a falvak fejlesztése/felújítása
- A vidékfejlesztéssel kapcsolatos döntéshozási mechanizmus racionalizálása, főként:
 - θ a pénzügyi támogatási rendszer decentralizálása
 - θ a helyi közösségek bevonása a fejlesztési programok kidolgozásának folyamatába
 - θ az önkormányzatok megerősítése a vidéki térségekben

A vidékfejlesztés figyelembe veszi a vidéki térségek különböző sajátosságait és természeti erőforrásait. Például a határ menti régiókban elhelyezkedő vidéki térségekben támogatja a határon átnyúló együttműködésekben rejlő lehetőségek kihasználását. A mezőgazdaság újjáépítésére és a vidékfejlesztésre irányuló támogatási programok végrehajtásáról különböző szinteken kell előre gondoskodni – nemzeti, regionális, megyei és kistérségi szinten.

A Nyugat-dunántúli régió a következő intézkedéseket nyújtotta be a SAPARD finanszírozásra (a regionális prioritások szerint rangsorolva):

1. Mezőgazdasági vállalkozások beruházásai
2. Mezőgazdasági és halászati termékek feldolgozásának és értékesítésének javítása
3. Állat- és növény-egészségügyi ellenőrzés szerkezetének és minőségének javítása
4. A környezet- és tájvédelmet célzó mezőgazdasági termelési módszerek
5. Alternatív jövedelemszerzést biztosító gazdasági tevékenységek fejlesztése és sokszínűsítése
6. Helyettesítési és farm igazgatási szolgáltatások kialakítása
7. Termelői csoportok felállítása
8. Falvak megújítása és fejlesztése, vidéki örökség védelme és megőrzése
9. Talajjavítás és parcellarendezés
10. Szakképzés javítása
11. Vidéki infrastruktúra fejlesztése és javítása
12. Vízkészlet-gazdálkodás
13. Erdészet, elsődleges feldolgozás
14. Technikai segítségnyújtás az e program alapján meghozott intézkedésekhez, további részprogramok, projektek kidolgozása, tanulmányok, értékelések, monitoring

Az Előzetes Nemzeti Fejlesztési Terv tervezési folyamata

Előzetes Nemzeti Fejlesztési Terv (ENFT), 2000⁵²

Magyarország 2000. április 30-án nyújtotta be az Európai Bizottsághoz az 1999 és 2000 folyamán kidolgozott ENFT-t. A dokumentum – amely a Phare irányelvek alapján lett kidolgozva – jellemzői a következők:

- A dokumentum időhorizontja három év, 2000-től 2002-ig.
- A program intézkedései csak az 1109/1999. (X. 22.) kormány határozat alapján kiválasztott három célrégióra lettek kidolgozva (Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld).
- Az intézkedések kidolgozásakor csak a Phare program támogatási összegével számoltak (ez évente összesen kb. 24 millió euro),
- Az ENTF a következő két prioritásra helyezte a hangsúlyt:
 1. A helyi gazdaság fejlesztése (KKV-k támogatása, a turizmus fejlesztése, az üzleti élettel kapcsolatos infrastruktúra fejlesztése).
 2. Az emberi erőforrások fejlesztése (hátrányos helyzetben lévő csoportok foglalkoztatásának segítése, a foglalkoztatásra való alkalmasság fenntartása és az újbóli munkába állás elősegítése, a KKV-k működési színvonalának emelése, a tanulásból a munkába állás megkönnyítése).

Az Európai Bizottság szakértői megfogalmazták kritikájukat a tervvel kapcsolatban, melyet figyelembe kellett venni az ENFT tökéletesítésekor. Az észrevételek két területre fókuszáltak:

1. Az ENTF külső koherenciájának hiánya:
 - Az egyes nemzeti stratégiai tervekkel való harmonizáció hiánya (Széchenyi Terv, Nemzeti Vidékfejlesztési Terv, Nemzeti Foglalkoztatási Akció Terv, ISPA/SAPARD stratégiák, regionális fejlesztési tervek). Hiányzik annak a bemutatása is, hogy az Előcsatlakozási Alapok használatának célkitűzései hogyan illeszkednek az egyes nemzeti – ágazati és regionális – stratégiákhoz.
 - A dokumentumnak nemcsak a Phare pénzek felhasználására kell koncentrálnia, hanem az Előcsatlakozási Alapok (ISPA, SAPARD) forrásait és azok felhasználásának stratégiáját is tartalmaznia kell.
 - A dokumentum aránytalan, mert az egész ország helyett csak három célrégiót fed le.
2. Az ENTF belső koherenciájának hiánya:
 - Nincs megfelelő harmonizáció a program első (elemzés) és második (prioritások, intézkedések) része között, és hiányzik a stratégiai szerkezet.
 - Habár az elemzés feltárja az egyes régiók helyzetében és sajátosságaiban megmutatkozó jelentős különbségeket, a javasolt prioritások mind a három régiónál ugyanazok.
 - Az ágazati és regionális prioritások és programok harmonizációjának hiánya.
 - A Phare támogatás elnyerésének időbeli ütemezése, részletes leírása és a kiválasztási kritériumok, a monitoringhoz szükséges eredmény- és hatásindikátorok hiányoznak.

⁵² Forrás: <http://westpa.bdtf.hu/ujterv/aktualis.html> és az 1063/2000. (VII. 11.) Korm. határozat

Az ENTF átdolgozása

Az ENTF a Bizottság javaslataira támaszkodó kormány határozat alapján lett átdolgozva. Az 1063/2000. (VII. 11.) kormány határozat a következő követelményeket tartalmazza:

- A 2000. évinél nagyobb hangsúlyt fektessen a SAPARD és ISPA programokban tervezett intézkedések, illetve az előcsatlakozási eszközök és a Phare-program közötti összhang bemutatására.
- Módszertani szempontból közelítsen a Nemzeti Fejlesztési Tervvel szemben támasztott követelményeknek.
- Tartalmilag legyen szoros összhangban a Széchenyi tervvel.
- Területi hatályát tekintve terjedjen ki minden magyarországi régióra.

A határozat a Phare-programok koordinációjáért felelős tárca nélküli minisztert nevezte meg az ENTF elkészítésért felelős személyként, a gazdasági miniszterrel és a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszterrel együttműködve.

A korábbi kormány határozat alapján azt is meghatározta, hogy a Phare-program „Gazdasági és szociális kohézió” fejezetéhez kapcsolódó, azonban Phare-támogatásban nem részesülő négy régióban induló strukturális és kohéziós programok – az ún. Phare „árnyékprogramok” – végrehajtását és az ahhoz kapcsolódó források feletti rendelkezési jogosultságot szabályozó részletes eljárási rendet ki kell dolgozni.

Az átdolgozott ENTF 2001

Az ENTF legfontosabb módszertani jellemzői a következők:

- Az időhorizontja három év, 2000-től 2002-ig.
- A terv tartalmaz nemzeti szinten megvalósítandó programokat, fejlesztési programokat valamennyi NUTS II szintű tervezési és statisztikai régióra, valamint a Balaton régióra (funkcionális régió).
- Az intézkedések megvalósításának pénzügyi forrásai az Előcsatlakozási Alapok (Phare, SAPARD, ISPA) és a magyar nemzeti fejlesztési alapok. A Phare-program eszközeinek 90 %-a (kb. 24-30 millió euro) a célrégiók intézkedéseit finanszírozza, a maradék 10 % pedig az egész országban megvalósítandó horizontális programok finanszírozását szolgálja majd.
- Az ENTF kibővült az ágazati fejlesztési programok, az Előcsatlakozási Alapok és a Phare támogatásból nem részesülő régiók stratégiájával is.

Az ENTF stratégiája részletes helyzetelemzést ad Magyarországról és valamennyi régióról, valamint az elemzés összefoglalásául szolgáló SWOT analízist is tartalmaz. A stratégia fejlesztési tengelyek és területek mentén lett kidolgozva. A fejlesztési területek a prioritásokban vannak megfogalmazva, melyek biztosítják a stratégiai célok és azokon belül az intézkedések megvalósulását.

*Magyarország nyugati határ menti régiójának komplex területfejlesztési koncepciója*⁵³

5. fejezet: TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ

5.1. Területfejlesztési stratégiai célok közép és hosszú távra

1. A természet, a természetes és művi **környezet** folyamatos gondozása, fenntartása és **védelme**, ennek szűrőjén átkerülő fejlesztések támogatása.
2. Az **emberi erőforrások** hatékonyabb hasznosítása, fejlesztése megyei-, regionális-, országos és nemzetközi kapcsolat és intézménybővítéssel (az oktatás, a kutatás, műszaki fejlesztés, a művészetek, a kultúra, a sport és a megelőző egészségvédelem terén) rangsorolt feladatmeghatározás közép és hosszú távra bontott programok szerint.
3. Gazdaságfejlesztés
 - 3/a. a Régió **gazdaságának korszerűsítése**, az **ipar** szerkezetváltása a nyugati határmenti kedvező helyzetre alapozott új ipari, raktározási, feldolgozó vállalkozások indítása, az ún. „**beszállítói tevékenységi program**”-ba és hálózatba történő csatlakozás, új munkahely-teremtés. A közép-távú program első fázisában a „**vállalkozási övezet**” és a tervezett „**ipari parkok**” létrehozása a mezőgazdaság feldolgozóipar korszerűsítése. Területi **kínálat** az ipari szerkezetváltás keretében igényelt **új** környezetbarát profilok, **technológiák** meghonosítására,
 - 3/b. a mezőgazdaság (növénytermesztés és állattenyésztés) és erdőgazdaság válságos helyzetének soronkívüli kezelésére **regionális agrárgazdaság-fejlesztési program** szükséges, amely a termőföld adottságaira, éghajlati, domborzati viszonyokra alapozva ad javaslatot hosszabb időszakra:
 - az optimális, EU konform és egyéb piacokhoz igazodó termékszerkezetre,
 - művelési ágakra,
 - optimális üzemi méretekre,
 - foglalkoztatási létszámra, szerkezetre és mindezekre alapozott,
 - oktatási-képzési feladatokra;
 - 3/c. az **idegenforgalom** közép távú fejlesztésére vonatkozó terület és gazdaságfejlesztési javaslatok (az I. és II. szakaszra) kidolgozása, beleértve a **javasolt új termálfürdőhelyi központok komplex fejlesztését**, egyéb ágazatokkal összehangolt (pl. élelmiszer, gyümölcs-zöldség stb.) fejlesztését, a **megye repülőtereinek hasznosítási** vállalkozásait. A végrehajtásban az önkormányzatok koordinatív és közvetlen támogatói szerepe.
4. Vidékfejlesztés

Településrendszer, ezen belül kiemelten a vidék fejlesztése szükséges. A **vidékfejlesztésben** a kistérségek öntevékeny erejére támaszkodva, elsősorban az elmaradott térségek felkarolását célszerű elindítani, mivel ezek egyben a legnagyobb munkanélküliséggel sújtott területei is a megyének. Válságkezelésükre az országos támogatási formák, kedvezmények igénybevétele javasolható, amelyeket az önkormányzatok és a munkaügyi szervezetek koordinálhatják, az évenként kidolgozott ütemterveik szerint,

Az önszerveződés után megerősödött **kistérségi**, területfejlesztési **társulások fejlesztési koncepcióinak** koordinálása, **beépítése** a régió koncepciójába és későbbi programjába, a nemzetközi **kereskedelem** és **szolgáltatás** (üdülési-, idegenforgalmi-, vendéglátói szolgáltatás) lesz a régió **két legfontosabb új „húzó ágazata”** a gazdaság hagyományos alágazati mellett. Felteteleinek megteremtéséhez: az információ-hálózat, a felvásárlás, a **komplex szállítás**, raktározás, elosztás, irányítás, a **műszaki infrastruktúra rendszerek – a közlekedés, a csatornázás, energiaellátás** – fejlesztése folyamatosan szükséges,

a **természeti kincsek** (a termőföld, a vízfolyások, tavak – a Balatont is beleértve –, bányakincsek, hévíz kutak és források, erdők stb.) **nemzeti értéknek minősítése** mellett, ésszerű és fokozatos fel-

⁵³ Készült: Pylon Amerikai – Magyar Kft. Phare CBC HU 9502-0101-L001. Budapest, 1998. október

- tárása, értékelése – közép távú, rangsorolt program szerint – és környezetbarát hasznosítási javaslat** (a közép távú programon belül ütemezett feladatok megjelölésével).
5. **Műszaki infrastruktúra fejlesztés**
Az **országos és nemzetközi – tranzit – műszaki infrastruktúra rendszer** – közlekedés, hírközlés, víz- és energiaellátási – ágazati **fejlesztések** régiót érintő szakaszainak komplex egyeztetést követő befogadása és beépítése a területi szerkezetbe, regionális koordinációval,
- 5/a. **Komplex közlekedésfejlesztés**
5/b. **Vízgazdálkodási és -ellátás fejlesztés**
5/c. **Energiagazdálkodás és -ellátás fejlesztés**

*A Régió területfejlesztési koncepcióját alkotó főbb értékek és fejlesztési célok
(prioritások) kapcsolati rendszere*

6. A felsorolásban az utolsó, de rangsorban az első feladatok közé javasolható: a területfejlesztés **eszköz- és intézményrendszerének** kialakítása, amely alkalmas a koncepció elfogadását követően kidolgozandó Megyei Területfejlesztési Program végrehajtására, ezen belül
 - a stratégiai program és
 - az operatív program
 - projektjeinek pályáztatására, elbírálására, támogatás feletti döntésre, ellenőrzésére, támogatási újabb formák elnyerésére.
7. Településhálózat, térszerkezetfejlesztés
A **településrendszer** optimalizálása, egészséges hierarchiájának kialakítása, a városhiányos térségekben a valós multifunkciós, dinamikus települések előnyben részesítése, az aprófalvas előregedő települések speciális kezelése, a kétpólusú megyében a települési funkciók egészséges munkamegosztása, az agglomerálódó – gazdasági – övezetek felzárkóztatásai, az innovációs szellemi központok erősítése bel- és külföldön,
A **távlati, optimális területi szerkezet** (funkcionális és műszaki rendszerszerkezet) és optimális területfelhasználás érdekében valamennyi alágazati fejlesztés folyamatos koordinálása szükséges, megfelelő információ – kialakítandó – adataira és további elemzésekre építve, mely már előre vetíti a gazdasági fejlesztési tengelyeket, urbanizációs zónákat, idegenforgalmi láncolatokat, a védett és a hasznosított vidékfejlesztési – és ezen belül az önszerveződéssel továbbélő – kistérségi területi szövetet.
8. Európai csatlakozás, regionális kapcsolatok
A **területi szerkezeti meglévő értékek** (adottságok és potenciális lehetőségek) maximális **kihasználása** mind a külső: országos-, regionális és nemzetközi kapcsolat kialakítás-, mind a megyei belső: kistérségi együttműködés formájában egy-egy meghatározott közös igény (pl. csatornázás) érdekében.

A fejlesztési stratégiai célok fontossági sorrendje; „prioritása” – a jelen munkához kidolgozott és alkalmazott – területfejlesztési módszer (11) szerint – időben általában és szükségszerűen is módosul.

Középtávon az általánosan elsődleges értékek elérése érdekében felállított célokat (a természeti-környezeti értékek, emberi erőforrásfejlesztéseket) követően az **elmaradott térségek** – a vidék – és a **gazdaság fejlesztése** (ezen belül az egyes alágazatainak – ipar, feldolgozóipar, mező- és erdőgazdaság) és azt ellátó **műszaki infrastruktúra rendszerek fejlesztése a legfontosabb**, mint **mennyiségi** hiánypótlás.

Hosszú távon a rangsort már a **minőségi fejlesztések** feladatai adják, így a területszerkezeti értékfejlesztés, a természeti kincsek – a termőföld –, a hévíz feltárások és egyéb megújuló energiahordozói hasznosítások, a településrendszer kiegyenlítő fejlesztései a fontosabbak a távlati jövőképprognózis megvalósításának időlépcsőiben (lásd a 3. ábrát).

A **területfejlesztési stratégiai célok** (1–8. sz.) megnevezésén túl, valamennyi **célhoz** külön-külön részletes tartalmú megoldandó feladatok, koncepcionális javaslatok tartoznak, azok **indokolásával** a tárgyalás során, végül a vonatkozó témakörhöz rendelhető, már jól körvonalazható országos és **regionális szintű programjavaslatok** (a tényleges programok és projektek megalapozását szolgáló céllal) megnevezése következik (a kistérség globális fejlesztési szintjéig adható mélységig).

9. A területfejlesztés érdekében első lépés: a saját erőforrások megteremtése és folyamatos biztosítása, ami lehet:
 - a szellemi erők összpontosítása a fejlesztést elősegítő támogatások felkutatására, megpályázására, elnyerésére és gyors hasznosítására
 - az erőforrásokkal való gazdálkodás intézményi-szervezeti kereteinek, feltételeinek megteremtése és működtetése.”

A Területfejlesztési Program kidolgozása során figyelembe vett további stratégiai anyagok:

Sz.	stratégiai anyag	stratégiai anyag készítője	készítésének dátuma	a stratégiai anyag kapcsolata a Területfejlesztési Programmal
1.	A Nyugat-dunántúli régió gazdasági és közlekedési tengelyének területfejlesztési programja	Excellence Rt., Budapest	2000. december	P2. Vállalkozási és technológiai innováció; P3. Régióépítés
2.	Az M8 autópálya várható terület- és gazdaságfejlesztő hatásainak elemzése	Közlekedéstudományi Intézet Rt., Budapest	2000. október	P3. Régióépítés
3.	A régió összközlekedési hálózatfejlesztési projektje	Közlekedéstudományi Intézet Rt., Budapest	2000. október	P3/I1. Elérhetőség
4.	Az európai ötös korridor vasúti kapcsolat Közép-dunántúli régióval közös fejlesztési programja	Közlekedéstudományi Intézet Rt., Budapest	jelenleg készül	P3/I1. Elérhetőség, P3/I4. Kézfogás
5.	Fenntartható Közlekedési Infrastruktúra és Intermodális Közlekedési Konceptió Észak Közép-Európa számára – SUSTRAIN	TERRA STUDIO Kft.	2000.	P3/I1. Elérhetőség, P3/I4. Kézfogás
6.	A régió intézményfejlesztési és kistérségi kapacitásépítési cselekvési terve	Excellence Rt., Budapest	2000. december	P3/I3. Intelligens régió
7.	A régió fenntartható fejlődését elősegítő minőségbiztosítási-értékelő szűrő gyakorlati kialakítása	Szent István Egyetem Gödöllő Környezetgazdálkodási Intézet, Gödöllő	jelenleg készül	P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
8.	Kútfő – az innovatív közösségekért	ISES Alapítvány, Szombathely	jelenleg készül	P1/I1. Kútfő
9.	A régió információs hálózatának létesítése	Nyugat-Dunántúli RFÜ Kht. Szombathely	jelenleg készül	P3/I3. Intelligens régió
10.	Agrártermékek piacra jutásának segítése – Regionális Agrármarketing program	Vas Megyei Agrár Kht. Szombathely	jelenleg készül	P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
11.	Az integrált és környezetkímélő gazdálkodás megalapozása a Térségi Növényvédelmi Előreljelő Szolgálat kialakításával a Ny-D-i Régióban	KAM-KORD Kht. Győr	2000. december	P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
12.	A régió nagyvárosaiban a tömegközlekedés prioritását biztosító intézkedési terv kidolgozása	DHV Magyarország Kft. Budapest	2000. június	P3/I1. Elérhetőség
13.	Regionális humán erőforrás fejlesztési és szociális program* *A NYDRFT határozata szerint a szociális program későbbi időpontban, külön kerül megvalósításra.	TIT Vas Megyei Szervezete, Szombathely	jelenleg készül	P1. Humán erőforrás fejlesztés P4/I2. Háló
14.	Zalalövő-Körmend közötti vasútvonal gazdasági és területfejlesztési hatásvizsgálata	Infrastruktúrafejlesztő és Tanácsadó Kft. Budapest	2000. október	P3/I1. Elérhetőség
15.	Lenti vállalkozási övezet marketing terve	Pylon Kft. Budapest	2000. október	P2/I3. Vállalkozói infrastruktúra
16.	Nagykanizsa központú interregionális logisztikai szolgáltató központ	INVORG Rt. Budapest	jelenleg készül	P2/I3. Vállalkozói infrastruktúra
17.	Zalaszentgrót és környéke közös hulladékéltelvező telep tanulmányterve	HYDRO-ÉP Kft., 9700 Szombathely	jelenleg készül	P4/I1. Életterünk
18.	A régió mg-i és vidékfejlesztési vállalkozóinak, menedzsereinek felkészítése az Európai Unió csatlakozására	KAM-KORD Kht. Győr	jelenleg készül	P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
19.	Alternatív energia felhasználás – geotermikus energia	Pylon Kft. Budapest	2000. október	P4/I1. Életterünk
20.	Alternatív energia felhasználás –Kis falu-fűtőmű	Pylon Kft. Budapest	2000. október	P4/I1. Életterünk
21.	Alternatív energia felhasználás –Szélenergia-hasznosítás	Pylon Kft. Budapest	2000. október	P4/I1. Életterünk
22.	„Az M 76-os főút új nyomvonalának és az általa a térségben gerjesztett fejlődés vizsgálata	Pylon Kft. Budapest	2000. október	P3/I1. Elérhetőség
23.	A régió oktatásfejlesztési felsőfokú integrációs programja	Keszthelyi Akadémia Alapítvány, Keszthely	jelenleg készül	P1/I3. Szikra
24.	A régió termálvízkincsének komplex turisztikai hasznosítási programja	HORWATH Consulting, Budapest	2000. december	P2/I4. Kilátó

A NYUGAT-DUNÁNTÚLI RÉGIÓ TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAMJA - VÉGLEGES VÁLTOZAT

<i>Ssz.</i>	<i>stratégiai anyag</i>	<i>stratégiai anyag készítője</i>	<i>készítésének dátuma</i>	<i>a stratégiai anyag kapcsolata a Területfejlesztési Programmal</i>
25.	A régió egészségügyi programja	Felső-Pannon Konzorcium, Győr	2000. december	P4/12. Háló
26.	Az információs társadalom fejlesztésének stratégiai programja	Nyugat-Dunántúli RFÜ Kht. Szombathely	várható befejezés 2001. március	P3/13. Intelligens régió
27.	Regionális Innovációs Stratégia Program	MTA RKK NYUTI, Győr	várható befejezés 2001. március	P1/13. Szikra P2/13. Vállalkozói infrastruktúra
28.	2000 főnél kisebb települések szennyvízelhelyezésének megoldási lehetőségei program	Öko-Hydro Kft. Szombathely	2000. december	P4/11. Életterünk
29.	Győr-Moson-Sopron Megye Területfejlesztési Programja	MTA RKK NYUTI, Győr	jelenleg készül	P3. Régióépítés
30.	Győr-Moson-Sopron megye Területfejlesztési Konceptiója	MTA RKK NUTI, Győr	1996.	P3. Régióépítés
31.	Vas Megye Területfejlesztési Programja	MTA RKK NYUTI, Szombathely	jelenleg készül	P3. Régióépítés
32.	Vas megye Területfejlesztési Konceptiója	MTA RKK NYUTI, Szombathely	1997.	P3. Régióépítés
33.	Zala megye területfejlesztési középtávú stratégiai és rövid távú operatív programja	Pylon Kft. Budapest	1998. december	P3. Régióépítés
34.	Zala megye területfejlesztési koncepciója	Pylon Kft. Budapest	1997	P3. Régióépítés
35.	A térségfejlesztés társadalmi-gazdasági feltételei a Nyugati Kapu településeiben.	MTA RKK NYUTI, Győr	1997	P3/12. Integrált vidékfejlesztés
36.	A térségfejlesztés társadalmi, gazdasági feltételei a Fertőmente Térségfejlesztési Társulás településeiben.	MTA RKK NYUTI, Győr	1997	P3/12. Integrált vidékfejlesztés
37.	A térségfejlesztés természeti, gazdasági és társadalmi feltételei a Sokoróalja Térségfejlesztési Társulás településeiben.	MTA RKK NYUTI, Győr	1997	P3/12. Integrált vidékfejlesztés
38.	A térségfejlesztés társadalmi - gazdasági feltételei a Répccemente és Kavicsstakaró településeiben	MTA RKK NYUTI, Győr	1997.	P3/12. Integrált vidékfejlesztés
39.	A térségfejlesztés komplex feltételei a Rábaköz településeiben	MTA RKK NYUTI, Győr	1997.	P3/12. Integrált vidékfejlesztés
40.	A térségfejlesztés társadalmi-gazdasági feltételei Rábatorok településeiben. A térségfejlesztés stratégiája Rábatorok településeiben.	MTA RKK NYUTI, Győr	1995.	P3/12. Integrált vidékfejlesztés
41.	A térségfejlesztés komplex feltételei a Kis-Rábamente településeiben.	MTA RKK NYUTI, Győr	1998	P3/12. Integrált vidékfejlesztés
42.	A Szigetköz rehabilitációs és fejlesztési koncepciója.	KÉE TTT, Budapest - MTA RKK ÉDO, Győr	1993.	P3/12. Integrált vidékfejlesztés P4/11. Életterünk
43.	A térségfejlesztés komplex feltételei az Alsó-Szigetköz településeiben	MTA RKK NYUTI, Győr	2000. június	P3/12. Integrált vidékfejlesztés
44.	Celldőmök város és térsége hulladékgazdálkodási program	ÖKOHYDRO Kft. Szombathely	1999.	P4/11. Életterünk
45.	Géniusok földje - Térségi turizmusfejlesztési program és térségi turisztikai programcsomagok	PANNON Consulting Group	1997.	P3/12. Integrált vidékfejlesztés
46.	A kőszegi kistérség gazdaságfejlesztési programja.	REGINNOV Tanácsadó Kft. Vasvár	1999	P3/12. Integrált vidékfejlesztés
47.	Körmend kistérség fejlesztési koncepciója	REGINNOV Tanácsadó Bt. Vasvár	1997.	P3/12. Integrált vidékfejlesztés
48.	A szombathelyi kistérség területfejlesztési koncepciója,	VÁTI Rt. Budapest	1996.	P3/12. Integrált vidékfejlesztés
49.	Hegyhát 2000 Kistérségi Területfejlesztési Konceptió	REGINNOV Tanácsadó Kft. Vasvár	1995.	P3/12. Integrált vidékfejlesztés
50.	Vasvár kistérségének gazdaságfejlesztési programja	REGINNOV Tanácsadó Kft. Vasvár	1998	P3/12. Integrált vidékfejlesztés
51.	Az Őrség-Raáb-Goricko Natúrparc őrsei-vendvidéki részének komplex fejlesztési terve	REGINNOV Tanácsadó Kft. Vasvár	1998.	P3/12. Integrált vidékfejlesztés
52.	Megújítási lehetőségek, térségfejlesztési irányok a Muramenti Nemzetiségi Térségfejlesztési Társulás településeiben	MTA RKK NYUTI Győr	1994	P3/12. Integrált vidékfejlesztés
53.	Dél-Zala "Muravidék" kistérség TFT kistérségi területfejlesztési koncepciója I.-II.	Pylon Kft. Budapest	1996.	P3/12. Integrált vidékfejlesztés
54.	Keszthely-Hévíz Kistérségi Társulás fejlesztési koncepciója	Quo Vadis Consulting Kft. Budapest	1999	P3/12. Integrált vidékfejlesztés
55.	Kerkamenti Települések Szövetsége Kistérségi Társulás kistérségi területfejlesztési koncepciója	PYLON Kft. Budapest	1997	P3/12. Integrált vidékfejlesztés

A NYUGAT-DUNÁNTÚLI RÉGIÓ TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAMJA - VÉGLEGES VÁLTOZAT

<i>Ssz.</i>	<i>stratégiai anyag</i>	<i>stratégiai anyag készítője</i>	<i>készítésének dátuma</i>	<i>a stratégiai anyag kapcsolata a Területfejlesztési Programmal</i>
56.	Zalavölgye Térségi Területfejlesztési Társulás kistérségi komplex területfejlesztési programja	PYLON Kft. Budapest	1998	P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
57.	Principális menti Önkormányzatok Társulása kistérségi területfejlesztési középtávú stratégiai és rövid távú operatív programja	PYLON Kft. Budapest	1998	P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
58.	Zalakaros Körményi Települések Területfejlesztési Társulása kistérségi területfejlesztési programja	PYLON Kft. Budapest	1999	P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
59.	A Közép-Zala Területfejlesztési Társulás térségfejlesztési koncepciója	OPAL Mémöki Iroda, Nagykanizsa	1998	P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
60.	Nagykanizsa és a környező települések területfejlesztési társulása kistérségi komplex területfejlesztési középtávú stratégiai és rövid távú operatív programja	Pylon Kft. Budapest	1999-2000	P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
61.	Zala-KAR Térségi Innovációs Társulás komplex fejlesztési terve	Szőkéné Hajduk Andrea, Zala-KAR Térségi Innovációs Társulás	1998	P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
62.	Északnyugat-Zalai Kistérségi Területfejlesztési Önkormányzatok Társulása (SAPARD "A" kategóriás kistérség agrárstruktúra- és vidékfejlesztési stratégiai programja)	Budapest Fővárosi Növényegészségügyi és Talajvédelmi Állomás Talajvédelmi Osztály	1999. december	P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
63.	Göcsej térsége a "Szegek vidéke" (SAPARD "A" kategóriás kistérség agrárstruktúra- és vidékfejlesztési stratégiai programja)	Szerk. Magai Ágota	1999. december	P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
64.	Muramenti Nemzetiségi Területfejlesztési Társulás (SAPARD "A" kategóriás kistérség agrárstruktúra- és vidékfejlesztési stratégiai programja)	MTA RKK NYUTI Győr	1999. december	P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
65.	Zala-KAR Térségi Innovációs Társulás (SAPARD "A" kategóriás kistérség agrárstruktúra- és vidékfejlesztési stratégiai programja)	Zala-KAR Térségi Innovációs Társulás	1999. december	P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
66.	Kerkamenti Települések Szövetsége (SAPARD "A" kategóriás kistérség agrárstruktúra- és vidékfejlesztési stratégiai programja)	Horváth Jenő, Pál Zoltán, Szeder Tiborné, Szemző Gáborné, Szirmai Attila, Tóth Sándor	1999. december	P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
67.	Kemenesalja Területfejlesztési Társulás (SAPARD "A" kategóriás kistérség agrárstruktúra- és vidékfejlesztési stratégiai programja)	Reginnov Tanácsadó Kft., Vasvár	1999. december	P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
68.	Vasi Hegyhát Területfejlesztési Társulás (SAPARD "A" kategóriás kistérség agrárstruktúra- és vidékfejlesztési stratégiai programja)	Reginnov Tanácsadó Kft., Vasvár	1999. december	P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
69.	Órségi Kistérség (SAPARD "A" kategóriás kistérség agrárstruktúra- és vidékfejlesztési stratégiai programja)	Órség-Vendvidék Natúrpark Egyesület (Programfelelős)	1999. december	P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
70.	Szombathely és kistérsége (SAPARD "A" kategóriás kistérség agrárstruktúra- és vidékfejlesztési stratégiai programja)	Vas Megyei Agrár Kht., Szombathely	1999. december	P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
71.	Szigetköz és Mosoni-sík kistérség (SAPARD "A" kategóriás kistérség agrárstruktúra- és vidékfejlesztési stratégiai programja)	KAM-KORD Kht. Győr	1999. december	P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
72.	Pannonhalma-Sokoró Kistérség (SAPARD "A" kategóriás kistérség agrárstruktúra- és vidékfejlesztési stratégiai programja)	Sokoró Ökológiai Park Alapítvány	1999. december	P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
73.	Rábcatorok Kistérség (SAPARD "A" kategóriás kistérség agrárstruktúra- és vidékfejlesztési stratégiai programja)	Dr. Roszik Péter, Dornai Zsuzsanna, Varga Eszter, Kanyó Zsolt	1999. december	P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
74.	Győr-Moson-Sopron megye agrárstruktúra- és vidékfejlesztési stratégiai programja	KAM-KORD Kht. Győr	1999. július	P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
75.	Zala megye agrárstruktúra- és vidékfejlesztési stratégiai programja	Szerk: Dr. Kárpáti László	1999. július	P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
76.	Vas megye agrárstruktúra- és vidékfejlesztési stratégiai programja	Vas Megyei Agrár Kht., Szombathely	1999. július	P3/I2. Integrált vidékfejlesztés

A NYUGAT-DUNÁNTÚLI RÉGIÓ TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAMJA - VÉGLEGES VÁLTOZAT

<i>Ssz.</i>	<i>stratégiai anyag</i>	<i>stratégiai anyag készítője</i>	<i>készítésének dátuma</i>	<i>a stratégiai anyag kapcsolata a Területfejlesztési Programmal</i>
77.	Nyugat-dunántúli régió agrárstruktúra- és vidékfejlesztési stratégiai programja	KAM-KORD Kht. Győr; Vas Megyei Agár Kht., Szombathely; Keszthelyi Akadémia Alapítvány, Keszthely	1999. szeptember	P3/I2. Integrált vidékfejlesztés
78.	A Közép-Dunántúl területfejlesztési koncepciója	MTA RKK NYUTI, Győr	1999. május	P3/I4. Kézfogás
79.	Dél-Dunántúl területfejlesztési koncepciója és programja	AACM Central Europe, Budapest – MTA RKK DTI, Pécs	1998.	P3/I4. Kézfogás
80.	Balaton Kiemelt Üdülőkörzet hosszú távú területfejlesztési koncepciója	MTA RKK NYUTI, Győr	1998.	P3/I4. Kézfogás
81.	Komárom-Esztergom megye fejlesztési koncepciója és programja	Urbanisztika Kft., Budapest	1999. február	P3/I4. Kézfogás
82.	Veszprém megye területfejlesztési stratégiája	MTA RKK NYUTI, Győr	1998.	P3/I4. Kézfogás
83.	Somogy megye területfejlesztési koncepciója	Urbanisztika Kft., Budapest	1998.	P3/I4. Kézfogás
84.	Austrian-Hungarian Joint Program Document.	FVM Phare Programiroda, Sopron	May 2000	P3/I4. Kézfogás
85.	Tri-border Strategy for the Austrian-Hungarian-Slovakian Tri-border Region.	Shannon Development Ireland, MTA RKK NYUTI, Győr	December 1999	P3/I4. Kézfogás
86.	Strategy for the Development of the Tri-D border Region Hungary-Austria-Slovenia.	Projektvezető: Simon Armstrong	November 1999	P3/I4. Kézfogás
87.	Slovenian-Hungarian Joint Program Document		2000	P3/I4. Kézfogás
88.	Slovakian-Hungarian Joint Program Document	AUREX, Szlovákia; TERRA STUDIO Kft., Budapest	April 2000	P3/I4. Kézfogás

**Fenntartható Közlekedési Infrastruktúra és Intermodális Közlekedési Koncepció Észak
Közép-Európa számára**

Sustainable Transport Infrastructure and Intermodal Transport Concepts For Northern Central
Europe – SUSTRAIN
TERRA STUDIO KFT. 2000.

Az Európai Unió PHARE programjának támogatásával készült dokumentum a SUSTRAIN projektben résztvevő államok és kijelölt térségeik számára, ezen belül a magyar nemzeti oldal, a Nyugat-dunántúli régió számára nyújt a szomszédos térségekkel összehangolt területi és közlekedési prognózist és fejlesztési javaslatot.

A SUSTRAIN projektben külföldi partnerként Németország (hat tartomány), Ausztria (négy tartomány), Cseh Köztársaság (nyolc régió) és Szlovákia (kettő régió) vesz részt. A projekt célja, hogy a kijelölt térségek regionális gazdaságfejlődését és az ahhoz szükséges infrastruktúra fejlesztés összhangját új közlekedési elemekkel megerősítve megeremtsse.

Az öt ország részvételével zajló projekt egyes fejezeteinek tematikáját nemzetközi találkozókön dolgozták ki a tervezők. A munkaprogram ötfázisú, melyet munkajelentésekkel zárul.

A regionális struktúra és gazdaság elemzése munkarészben a Nyugat-dunántúli régió társadalmi és jövedelmi viszonyait, a régió különböző gazdasági ágait és elérhetőségeit, valamint a regionális politika helyzetét vizsgálják a tervezők. A gazdasági szerkezet vizsgálatakor kiemelt szerepet kapnak a gazdasági klaszterek, azok osztrák és magyar módszertana és a régió legjelentősebb ágazatai és kistérségeinként is próbál megjeleníteni egy-egy jelentősebb meghatározó súlyú ágazatot.

Az elérhetőségi viszonyok vizsgálatakor kétféle szempontból vizsgálták: egyrészt a települések belső, a gazdasági centrumokhoz viszonyított helyzetét, másrészt a szomszédos Burgenland területének elérési lehetőségeit.

A területfejlesztés témakörében az általános intézményrendszer és a fejlesztési forrásoldal bemutatása után régió helyzetéről kaphatunk szűk tájékoztatást a fejlesztési támogatások tükrében. A projekt második munkajelentése a régió közlekedési helyzetének elemzésével foglalkozik. A közlekedési infrastruktúra jelenlegi állapotának vizsgálatának foglalkozik, valamint összegzi a közeli és a távoli jövő közlekedési infrastrukturális beruházásait. A jelentés továbbá tartalmazza a régió közúti és vasúti forgalmi elemzéseit, az intermodális szállítás lehetőségeinek értékelését, valamint összefoglalja a régió autóbuzos tömegközlekedésének helyzetét.

A harmadik munkarész a gazdaságfejlesztés feltételeivel foglalkozik a Nyugat-dunántúli régióban. Egy rövid helyzetfeltárás után a lehetséges fejlesztési irányok kerülnek bemutatásra. Jelen projekt a régióra vonatkozó, már elkészült területfejlesztési dokumentumokkal való kapcsolódását jelzi, hogy mind területfejlesztési koncepció (Pylon Kft. 1998) gazdaságpolitikai célkitűzéseit, mind a területfejlesztési program (MTA RKK NYUTI-LRDP 2000) prioritásait figyelembe veszi, számol velük.

A régió jelentősebb feldolgozóipari ágazatainak perspektíváinak elemzését a gazdasági gócpontok vizsgálata követi, majdan az elérhetőség tárgyalása különböző területi léptékben történik. Az Európai Unióhoz való csatlakozás várható hatásait a mezőgazdaság, a vám szabad területeken és azokon kívül működő vállalkozások és a munkapiac tekintetében próbálja feltérképezni. Az elemzések a demográfiai prognózissal zárul, mely módszertanilag trendszámítással készült. A trendvonalak az 1980., 1990., 1995. és 1998. évi állandó népességszámok figyelembevételével kerültek kijelölésre, majd ezek után a 2000. évi, valamint a régió, a megyék és a kistérségek 2010-re és 2020-ra várható állandó népességszáma került meghatározásra.

A jelenleg készülő negyedik és ötödik munkarész a régió fejlődési potenciálja vizsgálatát és a szükséges intézkedések meghatározását és optimalizációját fogja tartalmazni. Az előbbi ta-

nulmányban várhatóan a páneurópai közlekedési folyosók hatásai, a nemzeti határok megszűnésének hatásai a szomszédos régiók szociális és gazdasági kapcsolataira, valamint a közlekedés-fejlesztési szükségletek témáit taglalja.

Az utolsó munkajelentésben várhatóan a szükséges intézkedések fogalmazódnak meg az uniós csatlakozás előnyeinek maximális kihasználására, a hátrányok kiküszöbölésére. Ezen munkarész foglalkozik az intézkedések gazdasági fejlődésre, a közlekedésre és a környezetre tett hatásaival, valamint az intézkedések költségeinek meghatározásával.

Az elkészült három munkajelentést számos ábra, táblázat tesz szemléletesebbé.

***A Nyugat-dunántúli régió Gazdasági és Közlekedési Tengelyének
Területfejlesztési Programja.***

A Nyugat-dunántúli régió gazdasági és közlekedési tengelyének területfejlesztési programjának elfogadása 2000 végén, 2001 elején várható. A tanulmány a Nyugat-dunántúli régió komplex területfejlesztési koncepciójában megfogalmazott Észak-Déli gazdasági és közlekedési tengely megteremtésének dokumentuma. A program helyzetfeltárása a Nyugat-dunántúli régiót érintő kapcsolódó tervdokumentumokban felvázolt fejlesztési elképzelések elemzésével (különböző szintű területfejlesztési tervdokumentumok, közlekedésfejlesztési koncepciók és egyéb infrastrukturális rendszerek fejlesztéséhez kapcsolódó elképzelések), illetve a három megye gazdasági-társadalmi jellemzőinek feltárásával foglalkozik, majd megpróbálja lehatárolni a különböző közlekedési lehetőségek által biztosított eltérő elérhetőségek alapján a gazdasági és közlekedési tengely területét. A szerzők a gazdasági szereplők fejlesztési hajlandóságaihoz kapcsolja a gazdaság által is kívánatos központi kormányzati és térségi fejlesztési lehetőségeket, és figyelembe véve a már létező közlekedéshálózati adottságokat és lehetőségeket vázolja fel a közlekedésfejlesztés lehetőségének térbeli struktúráját. Ennek középpontját a régiót észak-déli irányban átszelő fő közlekedési tengely (M9-es és M86-os gyorsforgalmi utak) alkotja. A program egyértelműen a hálózatépítés elvén alapul, ami az infrastruktúrafejlesztés mellett (közlekedésfejlesztés és közművek) határozottan jelenik meg a gazdaság fejlődésében és a lakosok oktatási és egészségügyi ellátásának várható változási irányában is. A Nyugat-dunántúli régióban az észak-déli tengely mentén a közlekedésfejlesztés egyik legfontosabb hatása a területi gazdaság homogenizálódása, mely folyamatot a termék-klaszterek szervezésével tovább lehet gyorsítani (elsősorban a gépjárműgyártás, a faipar, az elektronika ipar valamint az élelmiszeripar területén). A program III. szakasza határozza meg a régió gazdasági kohéziójának erősítését szolgáló, a három megyét gazdasági útvonalként összekötő tengely létrejöttéhez szükséges tennivalókat. A megfogalmazott célrendszer összesen öt programot ölel fel, melyek összhangban vannak, mind a régió komplex területfejlesztési koncepciójában meghatározott célokkal, mind a jelen területfejlesztési program által felvázolásra kerülő prioritásokkal és projektekkal:

- Versenyképes gazdasági szerkezet kialakítása.
- Az észak-déli tengely közlekedési kapacitásának fejlesztése.
- A növekvő gazdasági infrastruktúra szükségleteinek kielégítése.
- Természeti értékek megőrzése, egészséges és vonzó környezet megteremtése.
- Szektorsemleges területfejlesztési feladatok.

Természetesen foglalkozik a stratégiai program eredménymutatóival és várható hatásaival is. Végrehajtásáért felelős szervezetként a Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Tanácsot, illetve a Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökséget határozza meg, és javaslatot tesz az egyes programok megvalósításában közreműködők körére, illetve a forrásfelhasználás szabályaira is.

A megyei területfejlesztési koncepciók összefoglalása

Magyarország nyugati határ menti régiójának komplex területfejlesztési koncepciója⁵⁴

1.6. fejezet A megyei területfejlesztési koncepciók összefoglalása

A Nyugat-Dunántúl megyéinek területfejlesztési koncepciói hasonló elemekből építkeznek, ami annak bizonyítéka, hogy a három megye problémái, illetve az arra adandó válaszok – az egyes megyék specialitásait megtartva – egyezők.

Legáltalánosabb az igény a **humán erőforrás** fejlesztés és az oktatás-képzés feltételeinek javítása iránt mutatkozik, aminek mindhárom megyében közvetett célja a települések népességmegtartó erejének fokozása, illetve a modernizálódó gazdaság által állított szakképzési követelmények teljesítése.

A régió számára a megyei célokból formálódó **második legfontosabb célkitűzés a gazdasági fejlődés feltételeinek javítása.**

A gazdasági szerkezetváltást és gazdaságélénkítést mindhárom megye hangsúlyosan környezetbarát technológiák és termelési ágak fejlesztésével képzei el. A régió északi felében az ottani gazdasági hagyományokra építő tudásigényes és innovatív képességre alapozott iparágak megtelepítése és fejlesztése a cél, míg a természeti értékekben különösen gazdag, de gazdaságilag csak fejlődő déli területek gazdaságfejlesztési célja a foglalkoztatás bővítése, a természeti értékek védelme mellett.

A gazdasági potenciál megújulásában kis- és középvállalkozások fejlesztése nagy hangsúllyal szerepel. A gazdasági szerkezetváltás meghatározó eleme a turizmus, idegenforgalom fejlesztése is.

A régió megyéi nagy hangsúlyt fektetnek a **megyei és határon átnyúló kapcsolatok fejlesztésére, az önszerveződő kistérségek támogatására.**

A régió három megyéjének egymás közti viszonya a Nyugat-Dunántúli Régió szervezése szempontjából kedvező, mivel idejében felismerték a párbeszéd és az együttgondolkodás szükségességét. A megyék területfejlesztési koncepciói a megyefejlődés regionális együttműködésen alapuló foratókönyvét valószínűsítették, ami a együttműködés regionális feltételeit megteremti.

A megyei területfejlesztési koncepcióban nagy hangsúlyt kap az **intézményi bázisok fejlesztése, a területfejlesztési tevékenységek hatékonyabb koordinálása**, a megye területfejlesztő szerepének növelése az operatív programvégrehajtás feltételeinek megteremtésére. A humán erőforrás fejlesztés és a gazdaságfejlesztés területén az együttműködés feltételeinek javítása elsődleges fontosságú az operatív teendők koordinálásakor.

A **műszaki infrastrukturális** hiányosságok felszámolása, új térségi szerkezetfejlesztést elősegítő hálózatok – elsősorban közlekedésiek – kiépítése, a településrendszer fejlesztése szintén közös célja az érintett megyéknek.

A **környezet minőségének javítása**, az ökológiai szemlélet kialakítása és érvényesítése mindhárom megye fejlesztési elképzeléseiben elsősorban feladatként jelentkezik. A régió gazdag természeti értékei a turizmus és idegenforgalom fejlesztésének alapját képezik, ezért a környezetvédelem gazdasági célként is hasonló fontosságú."

⁵⁴ Készült: PYLON Amerikai – Magyar Kft. Phare CBC HU 9502-0101-L001. Budapest, 1998. október

A Nyugat-Dunántúl komplex területfejlesztési koncepciója és a Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési programja (folytatás)

Területfejlesztési program	1. Humán erőforrás fejlesztés			2. Vállalkozás- és technológiai innováció				3. Régióépítés				4. Életminőség javítása		
	„Kútő”	„Esély”	„Szikra”	„Vállalkozási útjelző”	„Vállalkozási tőke”	„Vállalkozási infra.”	„Kulátó”	„Elérhetőség”	„Int. vidékfejl.”	„Intelligens régió”	„Kézfogás”	„Életterünk”	„Háló”	„Örökségünk”
Komplex területfejlesztési koncepció														
5. Műszaki infrastruktúra fejlesztése														
-Komplex közlekedésfejlesztés														
- Vizgázdálkodási és –ellátás fejlesztés														
- Energiagazdálkodás és –ellátás fejlesztés														
6. Intézmény, szervezetfejlesztés														
- Eszközök változásai														
- Program, projekt javaslatok														
- Szervezetfejlesztés														
7. Településhálózat, térszerkezetfejlesztés														
- Innovációs és szellemi központok														
- Megyei jogú városok szerepe														
- Kistérségi szerveződések														
- Aprófalvak specialitásai														
- Városhiányos térségek														
- Agglomerációs térségek														
8. EU csatlakozás, regionális kapcsolatok														
- Határ menti, nemzetközi kapcsolatok														
- Országos, regionális kapcsolatok														
- Megyei, kistérségi kapcsolatok														

Megjegyzés: A Széchenyi-terv és a regionális fejlesztési program kapcsolódását jelöl sötét mezők mindig az adott program legalsó programszintjéhez kapcsolódnak.

Az Előzetes Nemzeti Fejlesztési Terv és a Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési programja

Területfejlesztési program	1. Humánerőforrás fejlesztése			2. Vállalkozás- és technológiai innováció				3. Régióépítés				4. Életminőség javítása		
	„Kütfő”	„Esély”	„Szikra”	„Vállalkozási útjelző”	„Vállalkozási tőke”	„Vállalkozási infra.”	„Kilátó”	„Elérhetőség”	„Int. vidékfejl.”	„Intelligens régió”	„Kézfogás”	„Életterünk”	„Háló”	„Örökségünk”
Előzetes Nemzeti Fejlesztési Terv														
1. A helyi gazdaság fejlesztése														
- A vállalatok közötti együttműködés erősítése														
- A KKV-k felkészítése az egységes belső piacra														
- A vállalkozói kultúra és szaktudás fejlesztése														
- Régió turisztika fejlesztése														
- Az innováció elősegítése a KKV szektorban														
- Az üzleti infrastruktúra fejlesztése														
2. Az emberi erőforrások fejlesztése														
- A foglalkoztathatóság javítása														
- A vállalkozási szellem erősítése														
- A vállalatok és alkalmazottaik alkalmazkodó képességének erősítése														
- Az egyenlő esélyek biztosítása														

Forrás: Előzetes Nemzeti Fejlesztési Terv, 2001

A Széchenyi Terv és a Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési programjának kapcsolata

Területfejlesztési program	1. Humán erőforrás fejlesztés			2. Vállalkozás- és technológiai innováció				3. Régióépítés				4. Életminőség javítása		
	Kútffő	Esély	Szikra	Vállalkozási útjelző	Vállalkozási tőke	Vállalkozási infra.	Kilátó	Elérhetőség	Integr. vidék-fejl.	Intelligens régió	Közfoglalkoztatás	Életterünk	Háló	Örökségünk
Széchenyi Terv														
1. Vállalkozáserősítés														
<i>Kis- és középvállalkozás-fejlesztési alprogramok</i>														
– Mikro-, kis- és középvállalkozások általános üzleti, működési feltételeinek javítását célzó alprogram														
– Kis- és középvállalkozások technológiai innovációját támogató alprogram														
– Kis- és középvállalkozások külpiazi aktivitását segítő alprogram														
– Minőség-fejlesztés														
– Kézműves mikro-, kis- és középvállalkozások fejlesztését szolgáló alprogram														
– Ágazat-, szakma és rétegspecifikus alprogramok														
<i>Hidképző alprogramok</i>														
– Integrátori beszállítói alprogram														
– Kis- és középvállalkozások hálózatfejlesztési alprogram														
– Kis- és középvállalkozások információs gazdaságba való bekapcsolódását segítő alprogram														
– Informatótechnológiai kezdő vállalkozások támogatását célzó alprogram														
<i>Befektetés-ösztönzési alprogramok</i>														
– Szolgáltató közigazgatás kialakítása														
– Közvetlen befektetésösztönzési eszközök														
– Gazdaságfejlesztés, befektetések általános támogatása														
– Közép-európai regionális vállalati központok kialakításának támogatása														
– Csúcstechnológiákhoz kapcsolódó, alkalmazott kutatási-fejlesztési tevékenységet szolgáló beruházások támogatása														

A Széchenyi Terv és a Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési programjának kapcsolata (folytatás)

Területfejlesztési program	1. Humán erőforrás fejlesztés			2. Vállalkozás- és technológiai innováció				3. Régióépítés				4. Életminőség javítása		
	Kütfő	Esély	Szakra	Vállalkozási útjelző	Vállalkozási tőke	Vállalkozási infra.	Kulató	Elérhetőség	Integr. vidék-fejlt.	Intelligens régió	Kézfogás	Életterünk	Háló	Örökségünk
Széchenyi Terv														
2. Kutatás, fejlesztés és innováció														
<i>Nemzeti K+F programok</i>														
– Az életminőség javítását célzó kutatások														
– Kommunikációs és információs technológiák														
– Környezetvédelmi és anyagtechnológiai kutatások														
– Agrárgazdasági és biotechnológiai kutatások														
– A nemzeti örökség és a jelenkori társ-i kihívásainak kutatása														
<i>Létező K+F támogatási rendszerek bővítése</i>														
<i>A K+F intézményrendszer abszorpciós képességének növelése</i>														
3. Információs társadalom és gazdaságfejlesztés														
Kormányzati alprogram														
– Stratégia és monitoring kidolgozása														
– Elektronikus kormányzat, szolgáltató állam, elektronikus demokrácia támogatása														
– Jogszabályi környezet, szabványok elterjesztésének támogatása														
Ellátottság és hozzáférés alprogram														
– Közösségi és intézményi hozzáférés támogatása														
– Egyéni, családi, otthoni ellátottság, hozzáférés bővítése														
– E-önkormányzat, intelligens település														
– Szoftverprogram támogatása														
E-gazdaság megalapozása alprogram														
– Elektronikus üzletvitel támogatása														
– Távmunkaformák terjesztésének támogatása														
Információs kultúra és tartalomipar alprogram														
– Információs „írstudás”, élethosszig tartó tanulás, és iskolán kívüli képzés támogatása														
– Tartalom-ipar, a kultúra digitalizálása, digitális (tömeg)kultúra támogatása														
Életminőség- és tudatosságnövelés alprogram														
– Civil társadalmi szervezetek bevonásának támogatása														
– Hátrányos helyzetűek bevonásának támogatása														
– Társadalmi tudatosság, népszerűsítés támogatása														

A Széchenyi Terv és a Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési programjának kapcsolata (folytatás)

Területfejlesztési program	1. Humán erőforrás fejlesztés			2. Vállalkozás- és technológiai innováció				3. Régióépítés				4. Életminőség javítása		
	Kütfő	Esély	Szikra	Vállalkozási útjelző	Vállalkozási tőke	Vállalkozási infra.	Kilátó	Elérhetőség	Integr. vidék-fejlt.	Intelligens régió	Kézfogás	Életterünk	Háló	Örökségünk
Széchenyi Terv														
4. Turizmusfejlesztés														
<i>Gyógy- és termálturizmus fejlesztés</i>														
<i>Konferenciaturizmus fejlesztés</i>														
<i>Turisztikai tematikus parkok (élményparkok) fejlesztése</i>														
<i>Kastély- és várturisztikai</i>														
<i>Turisztikai információs rendszerek fejlesztése</i>														
<i>Egyéb minőségi turisztikai termékek fejlesztése</i>														
– Ökoturizmus támogatása														
– A falusi turisztikai kínálat fejlesztése (agroturizmus)														
– A lovasturizmus minőségi fejlesztése														
– Ifjúsági turizmus támogatása														
– Kulturális turizmus támogatása														
– Kerékpáros turizmus támogatása														
– A vízi turizmus támogatása														
– A vallási turizmus fejlesztésének támogatása														
5. Regionális gazdaságépítés														
<i>Regionális innovációs rendszerek fejlesztését célzó alprogram.</i>														
– Innováció orientált ipari parkok kialakítása és szolgáltatás fejlesztése														
– Logisztikai centrumok kialakítása és szolg. fejlesztése														
– Technológiai inkubátorok és innovációs központok kialakítása, szolgáltatás fejlesztése														
– Regionális alapon szerveződő innovációs transzferközpontok kialakítása és szolg. fejlesztése														
<i>Regionális klaszterek létrehozását segítő alprogram</i>														
– A szervezeti rendszer, a klaszter-menedzsment kiépítés támogatása														
– A klaszter-menedzsment működésének, szolgáltatásának támogatása														
<i>Térségi elektronikus piacok fejlesztése</i>														
– Térségi elektronikus „kapuk” (portálok) kialak. tám.														
– Térségi elektronikus mintapiacok kifejlt. támogatása														

A Széchenyi Terv és a Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési programjának kapcsolata (folytatás)

Területfejlesztési program	1. Humán erőforrás fejlesztés			2. Vállalkozás- és technológiai innováció				3. Régióépítés				4. Életminőség javítása		
	Kütfő	Esély	Szakra	Vállalkozási útjelző	Vállalkozási tőke	Vállalkozási infra.	Kilátó	Elérhetőség	Integr. vidék-fejlt.	Intelligens régió	Közforgás	Életterünk	Háló	Örökségünk
Széchenyi Terv														
5. Regionális gazdaságépítés (folytatás)														
<i>Kistérségi gazdaságfejlesztési mintaprogram</i>														
– Kistérségi gazd.fejlt. mintaprogramok kidolgozása														
– A kistérségi gazd.fejlt. mintaprogramok megvalósítását végző szerv. működtetése														
– A mintaprogram tapasztalatainak átadása														
<i>Kiemelkedő magyar termékek (hungarikumok) fejlesztését és piacra jutását segítő alprogram</i>														
– A piac- és versenyképes hungarikumok lehetséges körének feltárása														
– A kevésbé ismert, de piac- és versenyképes hungarikumok piacra jutásának elősegítése														
6. Autópálya-építési program														
<i>Autópálya-építési alprogram</i>														
– M3 autópálya Füzesabony-Polgár														
– Szekszárdi Duna-híd felújítása és továbbépítése														
– M7 autópálya felújítása és továbbépítése														
<i>Kapcsolódó infrastrukturális alprogramok</i>														
– Vasúti alprogram (vonalkorszerűsítés)														
– Regionális repülőtér														
– Ár-, és belvív megelőzési program														
7. Lakásprogram														
<i>A lakásállomány bővítése</i>														
– Vissza nem térítendő támogatások rendszer														
– Pénzügyi közvetítőkön keresztül támogatások														
<i>A lakásállomány korszerűsítése</i>														
– Energiatakarékossági és tömbház rehabilitációs programok támogatása														
– Lakásfelújítása és korszerűsítési programok támogatása														
<i>A lakáshitelezés korszerűsítése, a lakáshoz jutás elősegítése, a mobilitás növelése</i>														
– Kamat és adótámogatások rendszere														
– Megtakarítások támogatásának rendszere														
– Helyi és munkahelyi támogatások rendszere														

A Széchenyi Terv és a Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési programjának kapcsolata (folytatás)

Területfejlesztési program	1. Humán erőforrás fejlesztés			2. Vállalkozás- és technológiai innováció				3. Régióépítés				4. Életminőség javítása		
	Kútfő	Esély	Szikra	Vállalkozási útjelző	Vállalkozási tőke	Vállalkozási infra.	Kilátó	Elérhetőség	Integr. vidék-fejlt.	Intelligens régió	Kézfogás	Életterünk	Háló	Örökségünk
Széchenyi Terv														
7. Lakásprogram (folytatás)														
<i>A bérlakás-szektor részarányának növelése, rétegproblémák kezelése</i>														
– Állami támogatású bérlakás-program támogatása														
– Köztisztviselők lakástámogatási programjának támogatása														
– Nyugdíjasházak építésének támogatása														
– „Fecskeház-program” támogatása														
– Egyéb hátrányos helyzetben levő csoportok támogatása														

Megjegyzés: A Széchenyi Terv és a regionális fejlesztési program kapcsolódását jelöl sötét mezők mindig az adott program legalsó programszintjéhez kapcsolódnak.

A regionális területfejlesztési program megvalósításához tervezett EU támogatások

Prioritások/intézkedések	Structural Fund ¹	SAPARD ²	ISPA ²	Phare CBC ³	Egyéb ⁴
1. Humán erőforrás fejlesztés					
1.1. „Kútfő”					
1.2. „Esély”					
1.3. „Szikra”					
2. Vállalkozásfejlesztés és technológiai innováció					
2.1. „Vállalkozási útjelző”					
2.2. „Vállalkozási forrás”					
2.3. „Vállalkozási infrastruktúra”					
2.4. „Kilátó”					
3. Régióépítés					
3.1. „Elérhetőség”					
3.2. Integrált vidékfejlesztés					
3.3. „Intelligens régió”					
3.4. „Kézfogás”					
4. Életminőség javítása					
4.1. „Életterünk”					
4.2. „Háló”					
4.3. „Örökségünk”					
Átfogó intézkedés: tervezés és programozás					

¹ Csak a csatlakozást követően.

² Csak az előcsatlakozási időszakban

³ Az előcsatlakozási időszakban Phare CBC, a csatlakozást követően INTERREG (Ha a csatlakozás 2006 előtt következik be, akkor INTERREG III)

⁴ Az előzőektől eltérő, de Magyarország számára már ma elérhető EU források, pl.: „Socrates (felsőoktatás), Erasmus (szakképzés), EU 5. keretprogram (kutatás-fejlesztés) stb.

Elérhetőség javítása - Közlekedési infrastruktúra fejlesztése⁵⁵

3.5.1. Program: A régió külső és belső elérési viszonyainak javítása	3.5.2. Program: Az általános utazási és szolgáltatási színvonal javítása	3.5.3. Program: A legjelentősebb regionális közlekedési projektek partnerségen alapuló kiválasztása, rangsorolása
1. <u>Alprogram:</u> Az európai, kiemelt jelentőségű közlekedési folyosók régiót érintő elemeinek fejlesztése	1. <u>Alprogram:</u> A tömegközlekedési feltételek javítása, térszítésének mérséklése	1. <u>Alprogram:</u> A programozási időszakban (2006-ig) megvalósítható fejlesztések kiválasztási kritériumainak meghatározása és a fejlesztések rangsorolása
2. <u>Alprogram:</u> A tervezett gyorsforgalmi úthálózat régiót érintő elemeinek kiépítése, kiemelten a régió belüli és régióközi transzverzális irányú nyomvonalak megvalósítására, valamint a főúthálózat fejlesztése 2.1. A gyorsforgalmi utakra ráhordó utak megváltozott szerepű beillesztése a közúthálózatba, kapcsolódva a hiányzó, illetve regionális jelentőségű hálózati elemek létesítéséhez 2.1. A meglévő főúthálózat korszerűsítése, bővítése 2.2. Településeket tehermentesítő és elkerülő szakaszok kiépítése	3. <u>Alprogram:</u> A kerékpárút hálózat fejlesztése elsősorban a legforgalmasabb belterületi szakaszokon, valamint az idegenforgalmilag frekventált térségekben csatlakozva a regionális és országos vonalakhoz	2. <u>Alprogram:</u> A kiemelt fejlesztési projektek megnevezése: <ul style="list-style-type: none"> • A régió belső kohézióját erősítő észak-déli irányú közlekedési tengely meghatározó fejlesztési elemei; • A szomszédos országokkal való közlekedési kapcsolatokat erősítő projektek; • A gazdaságfejlesztéshez szorosan kötődő logisztikai szolgáltatások bővítése;
3. <u>Alprogram:</u> A határátkelőhelyek számának és forgalomátbocsátó-képességének növelése, valamint az átkelőhöz kapcsolódó létesítmények kiépítése	3. <u>Alprogram:</u> A közlekedésbiztonság fokozása a balesetveszélyes közúti szakaszokon és csomópontokban, illetve a vasúti-közúti keresztezésekben	3. <u>Alprogram:</u> A megvalósításhoz szükséges feltételek tisztázása és biztosítása
4. <u>Alprogram:</u> A régió nemzetközi vasúti kapcsolatainak bővítése, belső közlekedési feltételeinek javítása 4.1. A vasúthálózat új elemeinek kiépítése, a regionális kapcsolatrendszer bővítése 4.2. A belső regionális kohézió erősítése érdekében a vasúti fő és mellékvonalak korszerűsítése, pálya-rehabilitációja, villamosítása	4. <u>Alprogram:</u> A szilárd burkolatú utak részarányának növelése a hiányzó hálózati elemek kiépítésével az önkormányzati közúthálózaton és a mezőgazdasági utakon, valamint a meglévő burkolatok felújítása, állagmegóvása	4. <u>Alprogram:</u> A programfinanszírozás elvét szem előtt tartó előkészítő és tervezési munkák elvégzése;
5. <u>Alprogram:</u> Regionális szerepkörű repülőtér kijelölése és fejlesztése, bekapcsolása a nemzetközi, illetve belföldi légi forgalomba; a régió repülőtereinek átgondolt fejlesztése összhangban az országos elképzelésekkel		
6. <u>Alprogram:</u> Logisztikai szolgáltató központok fejlesztése: a kombinált áruszállítás fejl.-e, a szervezett módon történő logisztikai folyamatok kezelése		

⁵⁵ Forrás: A Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési programja. Közlekedési munkarész (Egyeztetési anyag). Terra Studio Kft. Budapest. 2000. február. 5. o. (Megjegyzés: A közlekedési munkanyagban szereplő programszint, a regionális program szerkezetében az operatív program /intézkedés/ egyes alprogramjait jelenítik meg!)

Magyar-Osztrák Phare CBC (Multi-indikatív program 2000-2006)

<u>1. prioritás</u>	<u>2. prioritás</u>	<u>3. prioritás</u>	<u>4. prioritás</u>	<u>5. prioritás</u>
Határ menti gazdasági együttműködés	Elérhetőség	Határ menti szervezetrendszerek és hálózatok	Humánerőforrás fejlesztés	Fentartható térbeli- és környezeti fejlődés
1.1. intézkedés A határmenti területek helyszíneinek és üzleti infrastruktúrájának fejlesztése és támogatása	2.1. intézkedés Határon átnyúló közlekedési és távközlési infrastruktúra javítása	3.1. intézkedés Határon átnyúló szervezeti formák támogatása, hálózatok fejlesztése	4.1. intézkedés Regionális munkaerőpiacok fejlesztése a bővítés tükrében	5.1. projekt Erőforrásmenedzsment, technikai infrastruktúra és megújuló energiaellátás
1.2. intézkedés Kis és középvállalatok együttműködése, határon átnyúló üzleti tevékenységhez kapcsolódó tanácsadás	2.2. intézkedés Közlekedésszervezés és tervezés, logisztika	3.2. intézkedés Kisprojektek	4.2. intézkedés Az együttműködés és infrastruktúra fejlesztése és támogatása az oktatás, képzés és kutatás terén	5.2. projekt természet és környezetvédelem, nemzeti és természeti parkok
1.3. intézkedés Idegenforgalom és szabadidő				5.3. projekt Vidéki és városi területek határon átnyúló térbeli fejlődése
Technikai támogatás				
Technikai támogatás, programirányítás (program megvalósítás, értékelés stb.terén)				

Forrás: Austrian-Hungarian Joint Program Document. Draft Paper. May 2000.

Magyar-osztrák-szlovák hármashatár stratégia (Multi-indikatív program 2000-2006 és a javasolt magyar projektek 2000-2002)

<u>1. prioritás</u>	<u>2. prioritás</u>	<u>3. prioritás</u>	<u>4. prioritás</u>	<u>5. prioritás</u>
Regionális tervezés és fejlesztés Javasolt részarány: 10%	Infrastruktúra Javasolt részarány: 30%	Gazdaságfejlesztés Javasolt részarány: 15%	Humán erőforrás fejlesztés Javasolt részarány: 15%	Környezet és természetvédelem Javasolt részarány: 15%
1.1. program Határon átnyúló kommunikáció	2.1. program Közlekedési infrastruktúra fejlesztése	3.1. program Gyógyturizmus fejlesztése	4.1. program Kutatásfejlesztési kapacitás fejlesztése	5.1. program Alternatív energiaforrások hasznosítása
	2.2. program Intermodális rendszerek fejlesztése	3.2. program Háromhatár turizmus stratégia készítése	4.2. program Információs hálózatok fejlesztése	5.2. program Fenntartható természetvédelem
		3.3. program Üzleti infrastruktúra fejlesztése	4.3. program Általános Kisprojekt Alap	

Forrás: Tri-border Strategy for the Austrian-Hungarian-Slovakian Tri-border Region. Draft Paper. December 1999.

Magyar-osztrák-szlovén hármashatár stratégia (Multi-indikatív program 2000-2006)

<u>1. prioritás</u>	<u>2. prioritás</u>	<u>3. prioritás</u>	<u>4. prioritás</u>
Közlekedés, infrastruktúra, határátkelés fejlesztése	Környezet és természeti erőforrások fejlesztése	Gazdaságfejlesztés	Humánerőforrás és kulturális cserekapcsolatok fejlesztése
<i>1.1. cél</i> Háromhatár menti közlekedés fejlesztése	<i>2.1. cél</i> A társadalmi részvétel növelése a környezet és természetvédelemben	<i>3.1. cél</i> A turisztikai potenciál kihasználásának maximalizálása a háromhatár térségben	<i>4.1. cél</i> A munkanélküliség csökkentése a háromhatár térségben
	<i>2.2. cél</i> A természeti értékek és élőhelyek adatbázisának elkészítése és térképi megjelenítése	<i>3.2. cél</i> Háromhatár térségi farmok jövedelmezőségének növelése	<i>4.2. cél</i> Az elvándorlási ráta mérséklése a háromhatár térségben
	<i>2.3. cél</i> A felszíni vizek vízminőségének javítása a háromhatár térségben	<i>3.3. cél</i> Az ipari vállalkozások hálózatba szervezése	
	<i>2.4. cél</i> A levegő minőségének javítása a háromhatár térségben		

Forrás: Strategy for the Development of the Tri-D border Region Hungary-Austria-Slovenia. Draft Paper. November 1999.

Magyar-szlovák Phare CBC (Multi-indikatív program 2000-2006)

<u>1. prioritás</u> Elérhetőség	<u>2. prioritás</u> Humán erőforrások	<u>3. prioritás</u> Határmenti gazdasági együttműködés	<u>4. prioritás</u> Fenntartható határmenti térségi fejlesztés	<u>5. prioritás</u> Természet és környezet
<i>1.1. intézkedés</i> Határmenti közlekedés és telekommunikáció javítása	<i>2.1. intézkedés</i> A társadalmi-gazdasági környezet javítása az elvándorlás megállítására	<i>3.1. intézkedés</i> A gazdasági együttműködés fejlesztésére alkalmas területek és gazdasági infrastruktúra fejlesztése	<i>4.1. intézkedés</i> Közös stratégiák kialakítása és programok támogatása	<i>5.1. intézkedés</i> Környezetvédelmi beruházások
<i>1.2. intézkedés</i> Közlekedés szervezés, logisztika	<i>2.2. intézkedés</i> Hálózatépítés	<i>3.2. intézkedés</i> Kis- és középvállalkozások együttműködésének támogatása	<i>4.2. intézkedés</i> Vidékfejlesztés	<i>5.2. intézkedés</i> Környezeti tervezés és monitoring
	<i>2.3. intézkedés</i> Az integrált sürgősségi betegellátás megteremtése			<i>5.3. intézkedés</i> Természetvédelmi együttműködések

Forrás: Slovakian-Hungarian Joint Program Document. Draft Paper. 2000.

Magyar-szlovén Phare CBC (Multi-indikatív program 2000-2006)

<u>1. prioritás</u> Fenntartható térbeli fejlesztés	<u>2. prioritás</u> Emberi erőforrás fejlesztés	<u>3. prioritás</u> Regionális kohézió és gazdasági együttműködés
<i>1.1. intézkedés</i> Közös natúrpark és vidékfejlesztés	<i>2.1. intézkedés</i> Együttműködés a szakmai és továbbképzés terén	<i>3.1. intézkedés</i> Közös gazdasági tér kialakítása
<i>1.2. intézkedés</i> Fenntartható technológia/újrahasznosítható energia	<i>2.2. intézkedés</i> Párbeszéd kultúrája és kölcsönös elismerés	<i>3.2. intézkedés</i> Regionális kommunikáció és információs technológia fejlesztése
<i>1.3. intézkedés</i> Környezeti fejlesztés/WWTP	<i>2.3. intézkedés</i> Innovatív helyi közösségfejlesztés	<i>3.3. intézkedés</i> Mikrohitelek helyi vállalkozók számára
<i>1.4. intézkedés</i> Fenntartható forráskezelés		

Forrás: Slovenian-Hungarian Joint Program Document. Draft Paper. 2000.

Javaslat
a nemzeti fejlesztés-finanszírozás decentralizációja és
regionális jellegének erősítése érdekében⁵⁶

- 1. A régióknak a csatlakozás időpontjára már gyakorlatot kell szerezniük a program-alapú fejlesztés-finanszírozásban, ezért az induló kísérleti programok mellett javasoljuk a régiók és a kormányzati szervezetek között a 2001-2003 éves időszakra vonatkozó összehangolt intézkedési terv kialakítását.**

Javasoljuk, hogy a regionális tanácsok és az illetékes minisztériumok, elsősorban a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium, a Gazdasági Minisztérium, a Pénzügyminisztérium és a Phare tárcanélküli miniszter készítsenek közös munkaanyagot a régiókban 1, 2, 3 éven belül várhatóan bevezetésre kerülő fejlesztés-finanszírozási változásokról – a felkészülés javasolt menetrendjéről.
- 2. A fejlesztés-finanszírozás átfogó decentralizációjának egyik legfontosabb feltétele, hogy kerüljön meghatározásra a tartósan központi kormányzati hatáskörben maradó fejlesztési feladatok köre, valamint a fokozatosan regionalizálásra kerülő fejlesztési feladatok köre.**

A régiókban már rendelkezésre állnak illetve formálódnak a stratégiai tervezés, a döntés előkészítés, a program végrehajtás szervezeti keretei. Ezek továbbfejlesztéséhez elengedhetetlenül szükséges a középtávon várható fejlesztési hatáskörök és feladatok meghatározása.
- 3. Javasoljuk, hogy a központi célelőirányzatokra kiírt pályázatok eljárásrendjében már 2001-ben jelenjenek meg a fejlesztés-finanszírozás decentralizációjára vonatkozó konkrét javaslatok.**

Fontos, hogy az előkészítés mellett jövőre már az első rendszerszerű megoldások bevezetésre kerüljenek. Különösen fontos számunkra, hogy a Széchenyi terv fejlesztési programjának végrehajtásában a lehető legnagyobb szerep háruljon a régiókra, amelyek szervezetenként mára már felkészültek erre és készek a megvalósításban közreműködni.
- 4. Valósuljon meg már 2001-ben az állami fejlesztés-finanszírozási pályázatok jelenleginél szorosabban összehangolt eljárásrendje és egységesített pályázat kiírási feltételei. Javasolt, hogy a központi pályázatok minél szélesebb körét a szubszidiarítás és partnerség jegyében lehetőség szerint egy helyen, a megfelelő koordinációt biztosító regionális szinten lehessen benyújtani.**
- 5. Erősödjön a állami fejlesztési források felhasználásának összehangolása, a felhasználási szabályok egységesítése. Ez teremti meg a regionális forrás-koordináció és forrás koncentráció lehetőségét.**
- 6. Javasoljuk, hogy a régiókban zajló ágazati fejlesztési folyamatokról rendszeres és szervezett információáramlás valósuljon meg az ágazatok és a területi szint szervezetei között – a regionális és az egyes régiót érintő ágazati fejlesztési stratégiák és megvalósításuk összehangolása érdekében. A régióban zajló területfejlesztési folyamatok követése és előrejelzése érdekében az éves ágazati fejlesztési tervek, költségvetések és tevékenység beszámolók váljanak hozzáférhetővé az ágazat-közi összehangolást végző Regionális Fejlesztési Tanácsok részére.**

⁵⁶ Előterjesztés a 8. napirendi pont 1. melléklet a NYDRFT 2000. október 9-i ülésén.

Ex-ante értékelés - a Strukturális Alapok követelményei⁵⁷

(Összeállította: Haris Martinos, LRDP, London, Egyesült Királyság)

A melléklet a Nyugat-dunántúli régió területfejlesztési programjának (PHARE CBC HU 99701-01-01 L001) kidolgozásához kíván hozzájárulni, amelynek elkészült az Egyeztetési változata.

A monitoring és az értékelés követelmény és kulcsfeladat a Strukturális Alapok igazgatásában. Az új program-időszak (2000-2006) szabályozása megerősítette a monitoring és értékelési funkciót a programok egyszerűsítése, az ellenőrzés javítása és egy sokkal decentralizáltabb programozás érdekében. Világosabbá vált a szerepek és a felelőségek meghatározása EU, nemzeti és regionális szinten, valamint az Európai Bizottság több iránymutatást is kiadott a programozási követelményekről, módszerekről és indikátorokról.⁵⁸ A változások egyike az ex-ante értékelés megerősítése a Programok előkészítésének időszakában, és a független ex-ante értékelés integrálása az elfogadott Programba. A független ex-ante értékelés az Európai Bizottság és a nemzeti illetékes hatóságok közötti tárgyalások kulcs inputja, mely elvezet a Program elfogadásához.

Az **ex-ante értékelés céljai** az EU Strukturális Politikáival és az Alapokkal összefüggésben a következők:⁵⁹

- Annak megállapítása, hogy a Program megfelelő eszköz-e a régiót vagy az ágazatot érintő ügyek intézésére;
- Annak megállapítása, hogy vajon a Programnak jól meghatározottak-e stratégiai irányai, prioritásai és célkitűzései, továbbá alkosson véleményt arról, hogy vajon ezek relevánsak, és megvalósíthatók-e;
- Járuljon hozzá a célok számszerűsítéséhez (quantification), a monitoring és jövőbeni értékelés bázisának meghatározásához;
- Mérje fel a megvalósítás és a monitoring alkalmasságát, és segítse a projekt kiválasztási folyamat és kritériumok megalkotását.

Az **ex-ante értékelést** hat lépésben végezhetjük el, melyek a következők:

1. **A korábbi eredmények elemzése.** Ez magában foglalja a Strukturális Alapok korábbi időszakában megvalósult programok értékeléséből levonható eredményeket és tanulságokat (főleg középtávú és ex-post értékelések). Ennek vizsgálnia kell ez elképzelések és a célok relevanciáját, a politikák, eszközök, eredmények és hatások várható hatékonyságát. Szintén vonhatók le tanulságok a előkészületek és a megvalósítási folyamat korábbi tapasztalataiból (melyek hatással vannak a hatékonyságra), valamint a monitoring vagy értékelés közben felmerült problémákból/nehézségekből. A gyakorlatban az EU-ban az előző program időszak (1994-1999) programjainak ex-post értékelése még nem fejeződött be, és ezen inputok nagyobb része a Strukturális Alapok legutóbbi fordulójából és korábbi tapasztalatokból származik.
2. **Az erősségek, gyengeségek és lehetőségek** (régió, ágazat stb.) **elemzése.** Ez a szakasz tartalmazza a régió vagy ágazat társadalmi-gazdasági feltételeinek áttekintését, valamint a prioritások felülvizsgálatát a különböző társadalmi-gazdasági szükségletek és azok rangsora (fontossági sorrend, súly) alapján. Vizsgálni kell azt is, hogy a Program elegendő hangsúlyt helyezett-

⁵⁷ Fordította: Barsi Boglárka (MTA RKK NYUTI)

⁵⁸ Európai Bizottság Regionális Politikai és Kohéziós Főigazgatóság. Az új programozási időszak 2000-2006: Módszertani Munkafüzetek. 3. Munkafüzet – Monitoring és értékelési indikátorok: Egy indikatív módszertan.

⁵⁹ Európai Bizottság Regionális Politikai és Kohéziós Főigazgatóság. Az új programozási időszak 2000-2006: Metodológiai Munkafüzetek. 2. Munkafüzet: A Strukturális Alapok beavatkozásainak ex-ante értékelése.

e "a gazdasági és társadalmi kohéziót és a fenntartható fejlődést elősegítő hajtóerőkre". Ez az elemzés segít annak megállapításában, hogy mennyire relevánsak a programban meghatározott stratégiai irányok és prioritások (pl. Vajon azok levezethetők-e a szükségletek elemzéséből, azok összessége konzisztens rendszert alkotnak-e.). A Strukturális Alapok szabályozása három speciális terület elemzésére terjed ki:

- A humán erőforrás értékelése
 - A környezeti állapot értékelése
 - A férfiak és nők közötti esélyegyenlőség helyzetének értékelése.
3. **A stratégia általános konzisztenciájának és racionalitásának értékelése.** Ez annak az értékelését tartalmazza, hogy a stratégiai irányok és a prioritások kiválasztását igazolja-e a szükségletek és a társadalmi-gazdasági problémák elemzése, valamint a Programban bejelentett akciók és politikák egyensúlya.
- Ez a szakasz a következő kérdésekre koncentrálna:
- Relevánsak-e a prioritások a gazdasági és társadalmi kohézió támogatása (kapcsolódva a Strukturális Alapok három célterületéhez), a régióban meghatározott szükségletek és egyenlőtlenségek szempontjából.
 - Létezik-e belső konzisztencia a stratégiai szinten meghatározott célok és a prioritásokon keresztül a speciális és operatív, intézkedési szintű célok között.
 - Koherencia az EU politikákkal és szabályokkal, valamint a nemzeti szintű prioritásokkal és politikákkal.
4. **A célok és a fő egyenlőtlenségek meghatározása** (quantification). Mindez fontos annak az érdekében, hogy meg tudjuk határozni, hogy mit kíván a Program elérni, és, hogy alapul szolgáljon a monitoringnak és az értékelésnek. Gyakorlatban ez magában foglalja a kiválasztott indikátorok értékelését, hogy meghatározzuk a Program általános hatásait és eredményeit és a fizikai outputokat intézkedési szinten. Az ex-ante értékelésnek véleményt kell formálnia arról, hogy a célok számszerű meghatározása (quantification) kielégítő-e (olyan mértékben, amennyire egy beavatkozást mérni lehet, és amennyire a kiválasztott indikátorok megbízhatóak).
5. **A várható gazdasági-társadalmi hatások értékelése és a politikai és pénzügyi forráselosztás indoklása.** Ez a szakasz magában foglalja annak az értékelését, hogy milyen mértékben lesz képes a Program elérni a kívánt hatásokat és eredményeket, a globálisan, specifikusan és operatíván meghatározott céloknak megfelelően. Szintén magában foglalja a politikáknak és a meghatározott szükségleteknek, várható hatásoknak alapján elosztott pénzügyi erőforrásoknak indoklását (a Program forrásainak x%-át a KKV fejlesztésére fordították, y%-át humán erőforrás fejlesztésre stb.).
6. **A megvalósítási és monitoring előkészületek minősége.** Ez a szakasz tartalmazza a végrehajtási mechanizmus minőségének és alkalmasságának értékelését, beleértve a különböző szerepek és felelőségek tisztázottságának mértékét, hatékony pénzügyi és ellenőrzési mechanizmust, versenyképes eljárásokat és kiválasztási kritériumokat stb.